

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Filozofická fakulta
Ústav pomocných věd historických a archivnictví

Disertační práce

**Spisovatelka Vlasta Javořická a dva totalitní režimy
v polovině 20. století**

Obecní kronika jako ego-dokument

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová CSc.

Autor práce: Mgr. Petr Bartušek

Studijní obor: Pomocné vědy historické

Forma studia: Prezenční

2019

Prohlašuji, že svoji disertační práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 6. března 2019

Poděkování

Rád bych poděkoval především paní doc. PhDr. Marii Ryantové CSc., za vedení mé disertační práce, mnohé cenné rady, konstruktivní připomínky a také četné konzultace. Mé díky rovněž patří panu prof. PhDr. Bohumilu Jirouškovi, Dr., jenž byl během celého výzkumu a psaní této práce mým konzultantem. Rád bych poděkoval také panu Mgr. Pavlu Kryštofu Novákovi, který mi jakožto odborník na osobnost a život Vlasty Javořické vypomohl řadou cenných rad a doporučení. Rovněž děkuji panu PaedDr. Antonínu Fučíkovi, jenž mi ochotně poskytl rozhovor metodou orální historie, a také paní Janě Lunové, která mi rovněž pomohla řadou cenných rad a informací o své rodině. V neposlední řadě patří mé díky panu PhDr. Jiřímu Cukrovi ze Státního okresního archivu v Českých Budějovicích, Mgr. Šárce Rámišové z Národního muzea a rovněž doc. PhDr. Martinu Francovi, Ph.D., a PhDr. Tomáši Pavlíčkovi, Ph.D., z Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd České republiky. Na závěr bych velmi rád vyjádřil díky mé rodině, která mi během psaní této práce po všech stránkách byla velkou oporou.

Anotace

Předkládaná práce se zabývá problematikou ego-dokumentů jakožto historických pramenů. Výzkum je proveden na příkladu těchto pramenů souvisejících s obcí Studenou poloviny 20. století. Hlavní pozornost je věnována obecní kronice mapující léta 1938-1949, kterou napsala místní rodačka a spisovatelka Vlasta Javořická. Důležitou částí práce je edice této kroniky doplněná o komparaci s její téměř totožnou kopií. Kronika je charakteristická celou řadou specifik. Především se spíše než o pramen institucionální pamětní jedná o plnohodnotný ego-dokument. Analýzou obecních kronik coby ego-dokumentů, jakož i výzkumem dalších dobových pramenů, se tato práce pokouší přispět nejen k teoretické problematice kritiky historických pramenů. Rovněž se snaží rozšířit stávající poznatky k výzkumu dobové společnosti a k reflexi některých období 20. století prostřednictvím jak oficiálních obecních kronikářů, tak autorů jiných pramenů mající charakter osobní povahy. Nosnou myšlenkou je pak otázka, zda lze ego-dokumenty plnohodnotně užít k faktografickému poznání či spíše k výzkumu dějin mentalit, každodennosti, kulturních a sociálních dějin, etnografie, atd.

Annotation

This paper deals with the problematic of ego-documents as historical sources. The following study is based on one example of these sources regarding the municipality of Studená during the first half of the 20th century. It is mainly focused on the local chronicle depicting the period of 1938-1949 written by the native of Studená and writer Vlasta Javořická. The important part of this work is an edition of this chronicle completed with the comparison with its almost identical copy. The chronicle is characteristic of a noticeable amount of specificities. It is predominantly an ego-document rather than an institutional and commemorative source. Through the analysis of local chronicles (ie. ego-documents) and the study of additional sources this paper aims to contribute among others to the theoretical problematic of the criticism of the historical sources. At the same time, it shall extend the existing findings regarding the study of the society and the reflection of some periods of the 20th century thanks to the official local chroniclers as well as the authors of different sources having a similar character. The main problematic of this paper is the question whether it is possible to fully use the ego-documents for the factual learning or rather for the research of the history of mentalities, dailyness, cultural and social history, ethnography, etc.

Obsah

Úvod.....	7
1. Pamětní pramen jako ego-dokument	10
2. Studenské kroniky.....	15
3. Vlasta Javořická v dobovém kontextu.....	20
4. Manželé Zezulkovi jako tvůrci paměti a dějin.....	33
5. Kronika Vlasty Javořické.....	35
5. 1. Základní informace k prameni	35
5. 2. Charakter zápisků	38
5. 3. Problematika kroniky.....	43
5. 4. Rozdíly mezi <i>kronikou A</i> a <i>kronikou B</i>	50
5. 5. Rozdíly subjektivní povahy - kronikářská etika i diskurz třetí republiky?	54
5. 6. Chybějící listy	56
5. 7. Čtyři úmrtí Jana Satrapy – (ne)věrohodnost lidské paměti.....	59
5. 8. „Poúnorové“ zápisky Josefa Závodského	63
6. Paměti a rodinná kronika jako zdroj necenzurovaných informací	65
7. Romány V. Javořické – historické informace ukryté v populární literatuře.....	75
8. Komparace s dalšími kronikami	81
8. 1. Pamětní kniha obce Studené, 1938-1940.....	81
8. 2. Pamětní kniha MNV 1950-1960.....	87
8. 2. 1. Autor	90
8. 2. 2. Přínos pramene.....	93
9. Druhá světová válka a česko-německé interakce - možnosti využití ego-dokumentů k faktografickému poznání	103
10. Do nitra ego-dokumentu	116
Závěr	118
Obecní kronika městyse Studená – edice	127
Ediční poznámka.....	127
Obecní kronika městyse Studená	134
Zápisky Josefa Závodského	301
Literatura a prameny	308

Obrazová příloha – seznam.....	316
Obrazová příloha.....	318
Seznam zkratk	331
Rejstřík jmenný.....	334
Rejstřík místopisný	372

Úvod

Ve své diplomové práci *Střídání elit v obci Studená. Osudy dvou podnikatelů v době poúnorové*, která vznikla v roce 2014, jsem se díky existenci velmi bohaté a pestré pramenné základny rozhodl popsat proměnu maloměstských elit, k níž docházelo za třetí republiky a především v období po 25. únoru 1948 ve zmíněné obci. K tomuto místu mám poměrně hlubokou vazbu, jelikož z této obce sám pocházím. Při výzkumu mikroregionálního rozsahu samozřejmě nesmí být hlavním cílem pouhý lokální patriotismus.¹ Fakt, že z dané obce pocházím, však neposiluje pouze mé zanícení pro práci na výzkumu dějin Studené, ale také mi nezřídka otevírá pomyslné dveře při cestě k celé řadě pramenů, ať už soukromých rodinných kronik, které nelze nalézt v oficiálních archivech, tak například k možnostem aplikovat metodu orální historie. Především se ale do našeho rodinného archivu (soukromý archiv rodiny Bartuškovy) shodou okolností dostala vzácná obecní kronika mapující léta 1938-1949 (stejně jako v příložené edici bude dále nazývána *kronika A*). Jde o kroniku psanou místní rodačkou a spisovatelkou Vlastou Javořickou (obr. 1).

Jedná se o přímou předlohu oficiální kroniky obce (dále *kronika B*) pro dané období, která se nachází ve Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci. *Kronika A* je tedy jakýsi čistopis (byť, jak bude pojednáno níže, autorka sama to tak nejspíš nevnímala), který Javořická psala doma v soukromí, kde jej také přechovávala, zatímco tentýž text byl ještě přepisován neznámým pisatelem na radnici jako oficiální obecní kronika, tedy *kronika B*.

Kronika A se stala jedním z nosných pramenů již pro mou diplomovou práci. Při jejím psaní a práci s tímto specifickým textem jsem musel velmi často, ať už v poznámkovém aparátu nebo přímo v samotném textu práce, upozorňovat na některá specifika tohoto pramene. Vzhledem k tomu, jak silnou kritiku bylo nutné v rámci využití tohoto textu neustále aplikovat, jsem došel k závěru, že se jedná o velmi zajímavou problematiku hodnou hlubší analýzy, pro jejíž provedení nebyl v rámci rozsahu diplomové práce dostatečný prostor. Tato problematika a její výzkum by měla být tedy hlavním tématem právě mé disertační práce. Jejím cílem je provést analýzu

¹ Jaromír MRŇKA, *Svéhlavá periferie. Každodennost diktatury KSČ na příkladu Šumperska a Zábřežska v letech 1945-1960*, Praha 2015, s. 20.

potenciálu obecní kroniky jakožto historického pramene. Možnosti zkoumání daného typu pramene, potenciální problémy i přednosti pak hodlám doložit na konkrétním příkladu zmíněných dvou kronik obce Studená, v mnoha ohledech totožných, a jejich komparací s dalšími vybranými prameny (obr. 2).

Kromě detailní komparace dvou zmíněných textů budou v rámci práce nastíněné i rozdíly kroniky V. Javořické a dalších ego-dokumentů a textů pamětní povahy překrývajících se alespoň zčásti s chronologickým záběrem těchto dvou kronik. Zatímco v případě komparace *kroniky A* a *kroniky B* jde o rozdíly spíše v detailech, které vznikly při přepisování, u dalších pramenů se již vyskytují popisy stejných událostí z různých úhlů pohledu, za rozdílných strategií pisatelů, s odlišnou selekcí a příkládáním důležitosti a významu odlišným událostem. Jde o texty psané v rozdílném diskurzu (*Pamětní kniha obce Studené, 1950-1960* rekapitulující události roku 1948) a v odlišném sociálně-politickém uvažování a celkovém pohledu na svět. Na závěr je zařazen také konkrétní příklad reflexe každodennosti během druhé světové války, díky dobré možnosti komparace s řadou dalších pramenů vážících se k tomuto období.

Zkoumaný text je navzdory mnoha kontroverzím nesmírně příhodným pramenem pro výzkum každodennosti maloměsta poloviny 20. století. Je tedy možné se jeho prostřednictvím „*skrze detailní výzkum konkrétní sociální praxe tázat po obecném vývoji ve společnosti*“.² V první řadě je však účelem této práce obohatit širší výzkum pramenů pamětních, potažmo pramenů osobní povahy, a výzkum jejich mezí a vzájemných hranic mezi nimi. Historické prameny jsou základním materiálem každého historického výzkumu. Vnímání pramenů, jejich interpretace i kritický přístup k nim je však problematika nanejvýš citlivá. Navíc je neustále proměnlivá a ani její aktuální diskurz určený vývojem historického bádání ve 20. století (především lingvistickým obratem) není zajisté žádným definitivně platným dogmatem určujícím přesné mantinely dalším budoucím historickým výzkumům.³ Každá práce obohacující jejich výzkum by měla být tudíž přínosem pro celou historickou obec a přiblížit výzkum dějin (v tomto případě především poloviny 20. století) zase o něco blíže onomu v praxi nedosažitelnému ideálu objektivního poznání minulosti.

² Tamtéž.

³ K tomu více např. Robert GILDEA, *Introduction*, in: Robert Gildea – Anna Simonin, *Writing contemporary history*, London 2008, s. XI-XXIX.

Úkolem historiků není soudit, ale snažit se pochopit dobové myšlení,⁴ k čemuž jsou ego-dokumenty zásadním typem pramenů. Je třeba stále brát zřetel na to, že často se lidé či jejich skutky v době kritické vnímají nanejvýš černobílou optikou.⁵ Historik se však musí tohoto nešvaru vyvarovat a v pramenech pamětních a osobních je nutné jej odhalit a pokud možno s pomocí dalších pramenů od něj informační hodnotu pramene očistit. Badatel nesmí přestat vnímat a zkoumat jednotlivé aktéry dějin se všemi jejich slabostmi, odpovědnostmi, vnitřními problémy, naivitou, neznalostí, špatným odhadem situace, atd.⁶ V případě autorky pramenů Vlasty Javořické se pak nabízí skutečně nesmírně pestrá a bohatá řada pramenů, umožňující analyzovat její životní strategie a aktuální myšlenkové pochody, což odhaluje její písemné dědictví (nikoli pouze obecní kroniku) jakožto historický pramen mnohdy ve značně odlišném světle.

⁴ Jiří KŘEŠŤAN, *Závistivý zeměplaz? Zdeněk Nejedlý, Sukova aféra a případ Talichův*, in: Jan Randák - Petr Koura (edd.), *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století*, Praha 2008, s. 329.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž, s. 333.

1. Pamětní pramen jako ego-dokument

Kronika, která je v popředí zájmu této práce a již je věnovaná přiložená edice, je charakteristická celou řadou specifik. V první řadě, byť se jedná o oficiální obecní kroniku, nachází se z hlediska pramenovědního tento text na rozhraní mezi kronikou, pamětní a snad lze hovořit také o jistých znacích společných s autobiografií (přesněji řečeno s určitou částí či výsečí z ní). Rovněž se zde tedy nabízí překrývání se mezi pamětním pramenem institucionálním, ego-dokumentem či z části možná i pramenem literárním.

Kroniky souhrnně svou formou spadají mezi narativní prameny. Co se týče míry objektivnosti, měla by obecní kronika být nejvyspělejší formou mezi prameny tohoto typu.⁷ V praxi tomu tak však pochopitelně v mnoha případech nebývá, a to se nemusí jednat ani např. o extrémní příklady, typu kronik místních národních výborů (MNV) padesátých let 20. století. Obecní kronika nebo pamětní kniha by pak měla být v první řadě řazena mezi prameny institucionální pamětní. Tato skupina pramenů jsou písemnosti, jejichž cílem bylo zachování informací pro budoucnost. Jedná se například o městské či farní pamětní knihy, obecní a školní kroniky, kroniky podniků, kroniky spolků nebo kroniky jiných zájmových sdružení.

Prameny osobní (soukromé) povahy (označované také jako ego-dokumenty) bývávají nejčastěji definované jako „*různorodé písemnosti a jiné dokumenty, jež zpravidla nejsou určeny veřejnosti a vznikly z činnosti jednotlivé osoby nebo jí byly adresovány*“.⁸ Ego-dokumenty jsou písemné prameny neúřední povahy, které v první řadě podávají informace o jejich původci. Umožňují zkoumat a analyzovat jeho životní postoje, názory, strategie, motivace či cíle. Jedná se o prameny nanejvýš subjektivní, vyžadující tudíž poměrně specifický badatelský přístup. Obvykle vypovídají spíše o autorovi než o událostech, které se dotyčný rozhodl svou optikou zaznamenat.⁹ Důležitými prvky tak jsou soukromý charakter pramene a vysoká vypovídající hodnota

⁷ Lidmila ŠOTNAROVÁ – Marie KAŠUBOVÁ – Růžena GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku obcí a měst*, Brno 2006, s. 11.

⁸ Kol., *Úvod do studia dějepisu, 1. díl*, nestr. Dostupné na <https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/130405/monography.pdf>. Odkaz platný k 9. 2. 2019.

⁹ Rudolf DEKKER, *Introduction*, in: Rudolf DEKKER (ed.), *Egodocuments and history. Autobiographical Writing in Its Social Context Since the Middle Ages*, Hilversum 2002, s. 7.

o myšlenkovém světě jeho autora.¹⁰ Nejjednodušší podoba definice ego-dokumentů do této pramenné kategorie řadí všechny texty, kde autor píše o vlastních pocitech, myšlenkách a zážitcích. Původ pojmu ego-dokumenty spadá do padesátých let 20. století, kdy tento termín poprvé použil profesor historie Jacques Presser z Nizozemska. Presser do této kategorie zařadil deníky, paměti (a vzpomínky), korespondenci a autobiografie.¹¹ Dnes se sem řadí také cestovní deníky, zprávy, památníky a také další osobní i úřední dokumenty, které mohou jakýmkoli způsobem poskytnout badateli informace o osobním životě či vnitřních pocitech jednotlivců. V roce 1996 pak rozšířil německý historik Winfried Schulze tuto škálu také o dokumenty vzniklé v důsledku právního jednání (zápisky ze soudních výslechů, testamenty nebo supliky).¹²

Pomocí výzkumu ego-dokumentů badatel odhaluje, kterak se „ego“ původce pramene úmyslně (či neúmyslně) ukazuje nebo naopak schovává.¹³ Původce tak sděluje informace o sobě samém, a to bez ohledu na to, zda tak učinil dobrovolně.¹⁴ Například opakující se zaběhlé šablonovité podoby, formy či trendy u starších pramenů pamětního charakteru se jeví z hlediska zkoumané problematiky jako negativum, které snižuje hodnotu těchto pramenů jakožto ego-dokumentů nebo ji přinejmenším relativizuje.¹⁵ Jejich výzkum přinesl do historiografie velký posun, jelikož se jedná o stěžejní typ pramene, co se týče potenciálu pro výzkum dějin mentalit a lidských zkušeností.¹⁶ Výzkum ego-dokumentů a jejich aplikování v historických výzkumech přinesly nové způsoby, jak proniknout do existence člověka jakožto jedince a osobnosti. Objevila se možnost, kterak zkoumat víru a znalosti „obyčejných lidí“, kteří přestávali být již pouze „bezejmennými čísly“ ve statistikách.¹⁷ Společným rysem všech textů, které lze nazvat ego-dokumenty, by měla být přítomnost dobrovolné nebo nucené sebereflexe člověka v jeho vztahu k dobovým systémům či reflexe změn v těchto

¹⁰ Josef HRDLIČKA, *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*, České Budějovice 2003, s. 15.

¹¹ R. DEKKER, *Introduction*, s. 7.

¹² Winfried SCHULZE, *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte? Vorüberlegungen für di Tagung „Ego-dokumente“*, in: Winfried SCHULZE (ed.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996, s. 14.

¹³ Tamtéž, s. 20.

¹⁴ Tamtéž, s. 21.

¹⁵ Tamtéž, s. 25.

¹⁶ Tamtéž, s. 20.

¹⁷ Tamtéž, s. 30.

systemech. Prameny tak mohou odhalovat jednotlivá lidská chování, obavy, zkušenosti i očekávání.¹⁸

Například v případě osobních deníků se nejedná o zachované svědectví či o přesný obraz autora života ani o objektivní výklad informací, které se autor prostřednictvím deníku snaží sdělit. Tvůrce deníku, paměti či kroniky před vlastním zaznamenáním prožité události promýšlí a cíleně či podvědomě hodnotí, čímž jim sám dává určitou subjektivní podobu. Představivost pisatele, aktuální i dlouhodobá nálada či postoj vůči zapisovanému jsou nesporně důležitými faktory. Takovýto pramen pak velmi často již „*není zdrojem ale tvůrcem paměti*“,¹⁹ a totéž platí například o velmi specifické a subjektivní kronice Vlasty Javořické. Při jakékoli formě cíleného sepisování událostí, ať už pro sebe sama či pro budoucí generace, se autor vždy rozhoduje o tom, co a jak bude zapsáno, a tedy i zachováno (někdy sám, někdy za pomoci směrnic a nařízení – viz obecní kroniky). Je také nezbytně nutné počítat s podstatným faktorem nespolehlivosti lidské paměti.²⁰ Informace o událostech jsou totiž do osobních pramenů zpravidla zaznamenávány s jistým časovým odstupem od doby, kdy se skutečně udály.²¹

Výše zmíněné definice a podmínky v případě kroniky V. Javořické samozřejmě nejsou splněny zcela. Tato kritéria by více mohla naplňovat rodinná kronika či paměti, které Vlasta Javořická rovněž vedla. V obou případech se mělo jednat o odkaz jejím potomkům. Přesto výpovědní hodnota zkoumané obecní kroniky si v mnoha ohledech nezadá co do podoby s výpovědní hodnotou typického ego-dokumentu. Autorka často dává průchod svým názorům a vlastním emocím. Píše navíc z velké části o lidech ze svého bližšího okolí, či dokonce o členech vlastní rodiny, a to nad rámec sdělení podstatných pro konvenční strukturu obecní kroniky. V části líčící události po únoru

¹⁸ Tamtéž, s. 28.

¹⁹ Radmila SLABÁKOVÁ, *Osobní deník – zdroj nebo tvůrce paměti?*, in: Milena Lenderová – Jiří Kubeš (edd.), *Osobní deník a korespondence. Snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření?*, Pardubice 2004, s. 46.

²⁰ Problematikou značné subjektivity lidské paměti se zabývají např. Miroslav VANĚK – Pavel MŮCKE – Hana PELIKÁNOVÁ, *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007, s. 19-23. Samou podstatou a významem paměti, jakožto prostředku ke zprostředkování minulosti, selektivitou paměti a její vazbou na čas a prostor se zevrubně zabývá Jan ASSMANN, *Kultura a paměť. Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*, Praha 2001, 317 s. Hovoří o tzv. kultuře vzpomínání.

²¹ Jan JANKO, *Paměti a jiné archiválie*, in: Milada Sekyrková (ed.), *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*, Praha 2006, s. 97.

1948, u které počítala s tím, že ji nejspíš veřejnost nikdy nebude mít oficiálně k nahlédnutí, jsou pak všechny tyto prvky ještě patrnější.

Literární prameny podávají informace o minulosti zprostředkovaně, tedy prostřednictvím autora nebo i skupiny autorů. Adresně se tak vždy zaměřují na recipienta. Tento fakt by měl nasměrovat historikovu kritiku pramene na zjištění co nejširšího spektra poznatků o autoru či autorech zkoumaného pramene. Neméně důležité jsou pak okolnosti jeho vzniku a v neposlední řadě také záměr, jak či na koho měl původně pramen působit.²² Zmíněná problematika úzce souvisí s recepční teorií Wolfganga Isera, tedy s dualitou recepce literárního textu a jeho účinkem na potencionálního čtenáře. Historická podmíněnost čtenářských reakcí a celková recepce a její estetika totiž proměňují literaturu v nástroj na rekonstrukci minulosti.²³ Aplikování těchto postupů je zcela nezbytné právě u Javořické, ať už se jedná o zmíněnou knihu *Můj život* (vydání výše zmíněných pamětí), o které bude pojednáno níže, tak přímo o tuto kroniku.

Jak je to se společnými znaky zkoumané kroniky vzhledem ke znakům charakteristickým pro autobiografii či paměti? Jedná se o prameny obvykle nanejvýš subjektivní povahy. Právě z toho důvodu mají blízko k pramenům osobní povahy, ačkoliv formou zpracování náleží k pramenům narativním. Podávají informace o autorovi, jeho názorech, sebereflexi, myšlenkovém světě, vztahu k historickým událostem, atd. Pro badatele je naprosto nezbytné zjistit, kdy a za jakých okolností text pamětní povahy vznikl. Důležitou roli pak hraje i informace, s jak velkým časovým odstupem od zaznamenaných historických událostí k jeho sepsání došlo a za jakým účelem jej autor publikoval, čímž se opět stává důležitým potenciální recipient či recipienti. I v tomto případě lze pozorovat podobnost pouze částečnou, přesto se zde v některých ohledech zajisté vyskytuje a opět je na tomto místě možné podat důkaz o tom, že dělení pramenů do kategorií a jejich typologie má spíše orientační charakter. V reálu pak každý pramen obsahuje určitá specifika (zvláště prameny pamětního charakteru), která mu umožňují překračovat hranice těchto konvenčně stanovených dělení a “škatulkování”.

²² Významem recipienta (čtenáře) v recepční teorii se detailněji zabývá také Terry EAGLETON, *Úvod do literární teorie*, Praha 2005, s. 109-122.

²³ Wolfgang ISER, *Jak se dělá teorie*, Praha 2009, s. 73-74.

Snad lze použít formulaci, že je v této práci nahlížen a zkoumán institucionální pramen pamětní povahy jako ego-dokument. Obecní kronika 20. století by technicky vzato ze své podstaty neměla být ego-dokument. Je však vůbec možné se tohoto „*neduhu*“ vyvarovat? V případě idealizovaného archetypu kroniky, při jejímž vzniku se autor či autorka drží všech norem, konvencí, nařízení a předpisů (psaných i nepsaných), by takovýto text pochopitelně vzniknout mohl (byť i zde by se určité osobnostní prvky autora daly vyhledat), ale v rámci reálného psaní a vedení kroniky či pamětní knihy se jedná téměř o utopii, a to bez ohledu na dobu či diskurz, v němž pamětní text vznikal.

2. Studenské kroniky

„Úlohou kroniky je chronologicky, tedy podle časového pořadí v jakém se děj skutečně odehrál, popsat jednotlivé historické události. Popis těchto událostí je ale důsledně strohý. Nepopisují se žádné příčiny a souvislosti. Události nebo jejich aktéři se nehodnotí. Kronika obsahuje pouze faktický popis událostí.“²⁴

Základem této práce i přiložené edice je tedy komparace dvou de facto „stejných“ textů. Konkrétně se jedná o obecní kroniku obce Studená od autorky Vlasty Javořické, která začíná rokem 1938. Jak již bylo řečeno, tento pramen je dochován ve dvou verzích, nazývaných v této práci *kronika A* (originální text) (obr. 3) a *kronika B* (oficiální verze) (obr. 4). Autorka totiž psala kroniku nejprve doma, tak říkajíc „nanečisto“, aby ji pak poskytovala k téměř doslovnému přepisování na radnici, jako výchozí text pro oficiální kroniku obce. Osoba, která tento přepis obstarávala, zůstává bohužel v aktuálním stavu a možnostech historického bádání neznámá. V edici i dále v textu je tak nazývána pouze jako „autor přepisu“. V případě *kroniky B* lze zajisté hovořit o kronice oficiální. Na druhou stranu, co se týče *kroniky A*, z pohledu samotné Javořické nejspíš nelze užívat slova jako „předloha“ či „čistopis“. Vzhledem k množství vlepených fotografií, novinových výstřižků a úpravě textu spíš však lze důvodně uvažovat o tom, že *kroniku A* sama autorka považovala za verzi „hlavní“, přinejmenším v rámci svého písemného dědictví zanechávaného obci. Byť k přepisování výchozího textu docházelo téměř doslovně, nebylo tomu tak zcela a ve všech případech, jak si lze povšimnout v edici a o čemž bude pojednáno detailněji v tomto textu. V takových případech, kdy je v této práci pojednáváno o obecných věcech týkajících se obou verzí kroniky (autorčino vyjadřování nebo témata, jimiž se zabývá), je užíváno pouze termínu „*kronika*“.

Naprosto stěžejní pro vedení kronik (pamětních knih) na našem území po vzniku republiky byl zákon č. 80. z 30. ledna 1920,²⁵ který byl navzdory všem úpravám, nařízením a směrnícím platný až do roku 2006.²⁶ Jedno z nejvýznamnějších nařízení pro

²⁴ Novodobá definice kroniky. L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 10.

²⁵ Tamtéž, s. 13.

²⁶ *Zákon o kronikách obcí č.132/2006*. http://www.soapraha.cz/documents/pribram/20130923105943-Vedeni_kroniky.pdf. Odkaz platný k 3. 12. 2018.

meziválečné obecní kronikářství pak bylo to ze 17. listopadu 1932.²⁷ Od té doby mělo být vedení obecních kronik již naprosto povinné a nad dodržováním této povinnosti byl podstatně větší dohled.²⁸ V praxi to pak vedlo k faktu, že v roce 1935 vedlo již 87 % obcí pamětní knihu či kroniku.²⁹ Studená však patřila mezi 13 % obcí, které kroniku navzdory nařízením nevedly, a to již od doby před první světovou válkou, kdy se ztratila kronika tehdejší.³⁰ Tento nedostatek byl v obci napraven až v roce 1938. Kromě zmíněné „zdvojené“ kroniky pokrývá rozmezí let 1938 až 1940 ještě jedna pamětní kniha, jejíž existence poměrně úzce souvisí s existencí kroniky V. Javořické. I tento text tedy má svůj počátek v roce 1938, byť je zde rekapitulováno i období starší. O této knize však ještě bude pojednáno v samostatné kapitole.

Základní text této edice, *kronika A*, která byla později přepisována na radnici, je bohatým svědectvím především o období německé okupace za druhé světové války. Směrnice ministerstva školství a národní osvěty (ve spolupráci s ministerstvem vnitra a zemskými úřady) z 21. října 1940 nařizovala odevzdat do konce listopadu 1940 všechny obecní kroniky na okresních úřadech a odtud měly být odevzdány zemským archivům v Praze a Brně.³¹ V některých městech či obcích byla pořízena narychlo kopie či došlo k doložení nepravdivé informace, že kniha byla zničena (např., že omylem shořela při likvidaci zakázaných knih), což byly poměrně často užívané postupy.³² Období let 1941-1945 proto následně bylo v obecních kronikách poměrně často dopisováno retrospektivně. V květnu 1945 se u kulturní sekce Zemského národního výboru ustavila muzejní a archivní sekce, která vydala provolání k obecním kronikářům.³³ V zájmu minimalizace časových mezer vyzvala k doplnění záznamů v kronikách, vybízela k zaznamenání událostí před mnichovským diktátem i v mezidobí mezi „Mnichovem“ a okupací. Velká pozornost měla být věnována období okupace, naopak neměly být v kronikách probírány a komentovány události světové.³⁴ Důraz pak měl být kladen v první řadě na útlak od Němců a na celkový průběh osvobození v dané

²⁷ L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 14.

²⁸ Tamtéž, s. 42.

²⁹ Tamtéž, s. 35.

³⁰ Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, Archiv města Studená (nezpracováno), *Kronika obce Studená, 1938-1940*, nestr.

³¹ Celá akce vzešla od českých archivářů a historiků, aby byly knihy naopak ochráněny. Václav PUBAL, *Kroniky a kronikáři*, Praha 1985, s. 25-26. L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 15.

³² V. PUBAL, *Kroniky*, s. 27.

³³ L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 15.

³⁴ V. PUBAL, *Kroniky*, s. 28-30.

lokalitě.³⁵ V některých končinách však takové zpětné záznamy chybějí a někde bylo potřeba zakládat nové kronikářské knihy (hlavně v pohraničí a v oblastech s převahou německého obyvatelstva).³⁶ Tento problém se však Studené týkal jen částečně, o čemž bude pojednáno detailněji dále.

Po povinném odevzdání roku 1940 bylo sice možné psát kroniky nové, avšak nejpozději v roce 1941 přestala většina obecních kronikářů na našem území s veřejným vedením kroniky či pamětní knihy, protože nechtěla respektovat nová nařízení vytvořená v duchu nacistické ideologie,³⁷ a Studená tedy nebyla výjimkou. Nacisté, stejně jako představitelé jiných totalitních režimů, věnovali maximální pozornost propagandě a celkovému obrazu, jakým tento režim působí na veřejnost, což samozřejmě znamenalo i dohled nad sférou obecního kronikářství. Byť literatura přímo neuvádí žádnou konkrétní směrnici k vedení kronik na našem území z tohoto období, kronikářství byla pozornost věnována. To lze doložit mimo jiné existencí školicích kurzů či poraden v tomto období.³⁸

Po únoru 1948 nastaly obavy velké části kronikářů, že dojde ke zpolitizování jejich činnosti, což se potvrdilo definitivně ve směrnicích Ministerstva školství a osvěty ze 30. září 1950 a poté ještě více směrnicí Ministerstva školství a kultury o vedení kronik ze 3. ledna 1956.³⁹ Bodem, kde se *kronika A* i *kronika B* naprosto rozchází, je tedy právě 25. únor 1948 a definitivní nástup komunistické strany k absolutní moci v Československu. Tehdy již o „předlohu“ od Javořické pochopitelně nebyl na nově ustaveném MNV zájem. Naopak se nová vládnoucí garnitura musela s minulostí, jejímž zrcadlem *kronika Javořické* byla, v duchu totalitárních strategií vypořádat a co nejvíce se vůči ní vymezit.⁴⁰ Následující text z pera této ženy (psaný do roku 1949) už nabízí

³⁵ L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 16.

³⁶ V. PUBAL, *Kroniky*, s. 28-30; L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 15-16.

³⁷ Problematice kronikářství v období německé okupace se dosud detailněji nevěnovala žádná odborná práce, a tudíž se zde naskytuje zajímavé a poměrně široké pole pro další výzkum tohoto tématu.

³⁸ Jiří CUKR, *Vývoj obecního kronikářství v Ledenicích*, České Budějovice 2008, bakalářská práce, s. 18.

³⁹ L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 16.

⁴⁰ Problematikou a definicí totalitarismu se blíže zabývá např. Christiane BRENNER, *Koncept totalitarismu - Studená válka v teorii?*, in: Bohumil Jiroušek a kol., *Proměny diskurzu české marxistické historiografie (Kapitoly z historiografie 20. století)*, České Budějovice 2008, s. 27-43.

tudíž pouze *kronika A*. „Rozhod“ dvou kronik je patrně tím nejcennějším, co z pramenovědného hlediska tento výzkum může historikům nabídnout. Velkou výhodou (a částečně i úskalím pro historika, jenž se snaží tento pramen interpretovat) pro pramenný potenciál této kroniky je fakt, že autorka ještě více ubrala na autocenzuře a *kronika* je mnohem emotivněji psaná, než tomu bylo doposud. Text se tak od „Vítězného února“ začal ubírat ještě více od institucionálního pamětního pramene směrem k ego-dokumentu. V *kronice B* přepisované na radnici zbylé záznamy o roku 1948 a celý rok 1949 zcela chybí, ale doplněny jsou pro změnu roky 1950 a 1951 (viz edice s. 301-307), přičemž autor těchto zápisků je již znám. Jedná se o bývalého přednostu poštovního úřadu Josefa Závodského.⁴¹

V případě výzkumu pramenů z pera Vlasty Javořické je zapotřebí skloubit hned dvě otázky. První zní, jakou byla tato žena spisovatelkou? Druhá pak, jakou byla kronikářkou? Je patrné, že u Javořické naplno propuklo to, co lze nazvat „nemocí z povolání“, což mělo za následek, že tyto dvě profese zkrátka nezvládala od sebe příliš oddělit. V záhlaví této kapitoly je umístěna novodobá definice kroniky. Při studiu její kroniky si lze povšimnout, že Javořická se s touto definicí příliš neztotožňovala, jelikož její popis ve většině případu rozhodně nebyl strohý a čistě faktický. O tom, že by aktéry těchto událostí nehodnotila, ba dokonce nesoudila, pak nemůže být ani řeči. A právě tím dala vzniknout pramenu velmi subjektivnímu, ale o to více zajímavému a přínosnému. V minulosti byli kronikáři většinou lidé moudří a vzdělaní, s bohatými životními zkušenostmi, kteří požívali v obci zpravidla značné vážnosti.⁴² Javořická do jisté míry převzala pomyslné žezlo těchto kronikářů ze starších období. Její přístup, jistá katolická naivita a celkový pohled na svět občas působí, jako by *kronika* byla staršího data, než je tomu ve skutečnosti. Faktem je, že tento nešvar je daleko více patrný v *kronice* rodinné, o které bude pojednáno níže, či pamětech vydaných pod názvem *Můj život*, kde samozřejmě nebyla svazována žádnými kritérii či konvencemi. Co se týče požadovaných „*velkých životních zkušeností*“, je nutné připomenout, že ty největší životní zkušenosti získala až během druhé světové války a v období po 25. únoru 1948, tedy až během psaní *kroniky*. Na druhou stranu byla sečtělou a inteligentní ženou, které

⁴¹ Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), Pamětní kniha obce Studená, 1959-1960, s. 33.

⁴² L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 11.

navíc přirozené životní zkušenosti propůjčoval i její věk.⁴³ Netřeba tudíž pochybovat, zda byla vhodně vybranou osobou, která se měla zhostit obtížného úkolu vedení obecní kroniky. Naopak – vzhledem ke všem výše i níže zmíněným faktorům, dobovému i místnímu kontextu a možnostem, které se ve Studené v dané době naskytovaly, šlo o volbu naprosto pochopitelnou a nanejvýš vhodnou.

⁴³ Obecní kroniku začala Javořická psát v sedmačtyřiceti až osmačtyřiceti letech.

3. Vlasta Javořická v dobovém kontextu

Vznik studenské obecní kroniky provázela celá řada specifíků, což jí dodává na několika (v mnoha ohledech poměrně ojedinělých) důležitých faktorech. Z hlediska potenciálu kroniky jako historického pramene znamenají tyto faktory v několika případech přínos, ale někdy pro změnu značnou komplikaci. Hranice mezi těmito dvěma protipóly je navíc velice tenká. Tím hlavním specifíkem je zřejmě fakt, že kroniku psala spisovatelka. Cílem tohoto textu není detailně líčit příběh jejího života,⁴⁴ přesto i zde je zapotřebí alespoň ve stručnosti zmínit některé informace o autorce i její rodině a zároveň je zcela nezbytné zasadit její životní cesty a problémy do širšího kontextu. Jinak by nebylo možné provést objektivní kritiku její kroniky (jakož i jejích dalších textů) jako historického pramene.

Vlasta Javořická byla v první řadě spisovatelkou - autorkou velkého množství románů a povídek. Její literární tvorba je charakteristická vlídným jazykem a jako četba neklade příliš vysoké nároky na čtenáře.⁴⁵ Takto je její dílo vnímáno v obecném povědomí dodnes, zatímco její hluboké a pevné zásady a odpor vůči totalitárním režimům (ať už nacistickému nebo komunistickému)⁴⁶ nejsou bohužel ani v dnešní době příliš akcentované a mnoho lidí (i přímo z její rodné obce) nebo čtenářů a čtenářek její tvorby o nich nemá povědomí. A přitom právě její životní příběh je podnětnější, zajímavější a celkově stěžejnější než veškerá její literární tvorba. Málokomu je například znám fakt, že po „Mnichovu“ 1938 poslala rozhořčený dopis přímo Josifu Vissarionoviči Stalinovi.⁴⁷ Javořická byla skutečně ve všech obdobích, kterých se její kronika dotýká, velmi zainteresovaná. Těmito obdobími byla první republika, Protektorát Čechy a Morava, třetí republika i období po 25. únoru 1948.

Spisovatelka se narodila pod jménem Marie Barešová 25. března 1890 do rodiny místního obvodního lékaře (obr. 5). Od mala jí i jejím sourozencům byla matkou vštěpována katolická výchova,⁴⁸ která je tolik charakteristická pro její „zorný úhel“ při psaní kroniky i jiných textů. Co se vzdělání týče, absolvovala tři ročníky měšťanské

⁴⁴ K tomu více Petr BARTUŠEK, *Střídání elit v obci Studená. Osudy dvou podnikatelů v době poúnorové*, České Budějovice 2014, diplomová práce, s. 53-63.

⁴⁵ Tamtéž, s. 53.

⁴⁶ Přesto se např. v Archivu bezpečnostních složek žádné informace k její osobě nenacházejí.

⁴⁷ P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 57.

⁴⁸ Tamtéž, s. 53-54.

školy a hospodyňské školy v Německém (Havlíčkově) Brodě.⁴⁹ Svůj umělecký pseudonym si zvolila podle nejvyššího kopce Českomoravské vrchoviny zvaného Javořice,⁵⁰ který je dominantou okolí její rodné Studené a pod nímž se obec nachází.

Není příliš veřejně známý fakt, že pseudo-příjmením Javořická si nechala říkat už v devíti letech (již tehdy sepisovala různé povídky, které podepisovala jménem „*Mařenka Javořická*“), zatímco umělecké jméno Vlasta si přidala ke jménu až v pozdějších letech.⁵¹ Její velký cit pro jazyk lze demonstrovat právě i tím faktem, že byla literárně činná již od samého dětství a v žádném případě nelze hovořit o „jednoduchých dětských tvůrčích pokusech“. Již ve věku pouhých devíti let např. napsala tzv. *Spisy Mařenky Javořické*, jak je sama už v té době nazvala. Jedná se o poměrně útlý sešit obsahující několik vlastních povídek, které mají navzdory nízkému věku autorky velmi vysokou a zajímavou jazykovou úroveň. V povídce *Černochovy osudy* lze pro ilustraci nalézt literární obraty typu „...a počalo kamení pršeti mezi rozpustilce“ nebo „*Bob ležel asi měsíc bez vědomí, jen chvílemi probudiv se žvatlal cosi v jeho matěrině a zase upadl v bezvědomí.*“⁵²

Po debutu v *Brněnských ilustrovaných listech* (1915) publikovala v řadě katolických kalendářů a regionálních periodik⁵³ a později i v řadě centrálních listů vydávaných Československou stranou lidovou.⁵⁴ Již za první republiky také přispívala do krajanských listů v USA (v této zemi byla mezi krajany její tvorba vždy značně populární), zejména v Chicagu.⁵⁵ Knižně pak vycházely její práce především u nakladatele Františka Šupky v Hradci Králové a rovněž v Československé akciové tiskárně v Praze.⁵⁶ *Slovník české literatury po roce 1945* definuje literaturu (prózu) Javořické jako „*typická díla oddechové ženské četby*“. Dále zmiňuje, že tato tvorba je charakteristická „*pojetím ženského údělu jako oběti přinášené ve prospěch rodiny, jež*

⁴⁹ *Slovník české literatury po roce 1945*. Dostupné na www.slovníkceskeliteratury.cz. Odkaz platný k 3. 2. 2019.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Literární archiv Památníku národního písemnictví, Vlasta Javořická (nezpracováno), *Spisy Mařenky Javořické*.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Jednalo se o periodika *Eva (Olomouc)*, *Neděle (Černovice u Tábora)*, *Právo (Přerov)*, *Selka (Brno)*, *Naše Omladina (Nová Říše)*, *Našinec (Zábřeh na Moravě)*.

⁵⁴ Jednalo se o periodika *Lidová demokracie*, *Pražský večerník*, *Lid* nebo *Venkovan*.

⁵⁵ Jednalo se o periodika *Denní hlasatel*, *Národ*, *Svornost*, *Hlas*.

⁵⁶ *Slovník české literatury*.

vyrůstá z autorčina patriarchálního konzervativismu a katolicismu“.⁵⁷ Stylem psaní pak navazovala na autorky jako Karolina Světlá, Sofie Podlipská nebo Věnceslava Lužická. Částečně a ve zjednodušené formě vycházela z realismu přelomu 19. a 20. století.⁵⁸ Javořické próza by též částečně mohla spadat do tzv. „prózy konvenční“, která se na našem území stala populární na sklonku 19. stol., přičemž se jednalo o literaturu na hraně triviality až kýčovitosti. Rovněž by se částí své tvorby dala nazvat pokračovatelkou tradice tzv. selsko-stavovského románu.⁵⁹

V roce 1905 nastoupil do továrny Františka Satrapy na masné výrobky ve Studené František Zezulka, který se o šest let později stal manželem mladé spisovatelky.⁶⁰ Zezulka byl před první světovou válkou vrchním účetním této firmy s přesným názvem „Jan Satrapa c. k. dvorní dodavatel“, coby nejlépe placený úředník ve Studené. Roku 1920 byl tamtéž jmenován ředitelem a firma se postupně stala podnikem s významem přesahujícím hranice regionu. Šlo o nejvýznamnější podnik v dějinách obce, o továrnu, která se postupně od svého vzniku (1875) postarala o zaměstnanost ve Studené i širokém okolí a naprosto tak změnila sociální a ekonomické poměry v obci.⁶¹ Manželé Zezulkovi měli postupně pět dětí a později si ještě osvojili chlapce jménem Ota Hrazdíra narozeného roku 1923, kterému však zůstalo zachované jeho původní příjmení.⁶²

Zezulka se stal po vlastníkově továrny Janu Satrapovi (obr. 6) druhým nejdůležitějším mužem podniku (obr. 7). Jakožto velmi činný a aktivní člověk byl po dvě období před druhou světovou válkou starostou obce a za války působil jako starostův náměstek. Další jeho funkcí bylo předsednictví v místní školní radě, členství v hasičském spolku, práce v záložně a rovněž byl vášnivým sokolem a zastával v tomto spolku funkci místostarosty a po druhé světové válce dokonce funkci starosty. Spolu s Javořickou zdědili drobné hospodářství, o které se rovněž staral, i když samozřejmě ne po stránce manuální. Za působení místního odboru Národní jednoty pro jihozápadní

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Eduard KUBŮ – Jiří SOUŠA – Aleš ZÁŘICKÝ (edd.), *Český a německý sedlák v zrcadle krásné literatury 1848-1948*, Praha 2014, s. 19-20.

⁶⁰ *Rodokmen rodiny Zezulkovy*, in: Pavel Kryštof Novák (ed.), *Vše o Vlastě Javořické*, Brno 1994, s. 49.

⁶¹ K tomu více P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 26-43.

⁶² *Rodokmen*, s. 49.

Moravu byl Zezulka několik let jeho předsedou v obci.⁶³ Z roku 1946 dále pochází doklad, že byl v té době předsedou místní rolnické komise.⁶⁴ Zezulka byl také za druhé světové války prvním místním předsedou Národního souručenství.⁶⁵ Jak si lze povšimnout, velká část těchto jeho pozic a postů, které za života v dobré víře vykonával, byla po válce a především po „Vítězném únoru“ považovaná za značně nežádoucí a osobám, které je v minulosti zastávaly, mohla v novém politicko-sociálním diskurzu způsobit nemalé problémy.⁶⁶

Po druhé světové válce se svět změnil. Velké změny se v každodenní praxi dotýkaly stejně tak velkých států, jako malých obcí. V poválečné Evropě došlo ke změně politického diskurzu a s tím souvisejícího způsobu smýšlení obyvatelstva. Výsledek války na celém evropském kontinentu (stejně jako po první světové válce) způsobil efekt silné levicové vlny, která však po druhé světové válce měla trvalejší a méně výbušnou povahu než tomu bylo po roce 1918.⁶⁷ Zdálo se, že ČSR musí opět začít takřkajíc „od nuly“. A jako nová možná cesta se nabízel nejokateěji a nejintenzivněji hospodářský a sociální systém zavedený v SSSR.⁶⁸ KSČ již po roce 1945 a zejména po první polovině roku 1946 ovládala hlavní oblasti hospodářského i společenského života. Z toho tedy plynulo i jak přímé, tak nepřímé působení na obyvatelstvo. Lidé v ČSR byli totiž velmi ovlivněni válkou i hospodářskou krizí, která jí předcházela. Důležitou roli sehrálo rovněž „mnichovské trauma“ a zklamání z tehdejšího postupu velmocí. Z toho plynulo logicky hledání nových zahraničních spojenců pro budování poválečného Československa.⁶⁹ To vše se odráželo nejen

⁶³ Javořická zde spoluzastávala funkci vedoucí poradny pro matky a kojence.

⁶⁴ P. BARTUŠEK, *Strídání elit*, s. 55.

⁶⁵ Soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená (SaB), Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená (nestr.).

⁶⁶ Například Sokol byl komunistické praxi v ČSR trnem v oku. Šlo o spolek politicky aktivní a bojující za národní emancipaci již od konce 19. století. Však měl v roce 1948 již více než 7 000 členů. Během známého „poúnorového“ sletu, kam se snažili vypravit i sokoli ze Studené, došlo k prvnímu poválečnému zatýkání členů tohoto spolku. V září 1948 pak již přišly první politické procesy se členy Sokola, aby byl spolek o dva roky později de facto zničen. Stéphane COURTOIS a kol., *Černá kniha komunismu. Zločiny, teror, represe I*, Praha 1999, s. 362.

⁶⁷ Jakub RÁKOSNÍK, *Sovětizace sociálního státu. Lidově demokratický režim a sociální práva občanů v Československu 1945-1960*, Praha 2010, s. 71.

⁶⁸ Již v roce 1945 měla KSČ v ČSR v rukou hlavní moc. Kromě dobrého postavení politického ovládala organizace dělnické třídy, které byly po osvobození nejvýznamnější společenskou silou ve státě. Jacques RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků po převzetí moci*, Praha 2002, s. 191.

⁶⁹ KSČ všechny tyto faktory rezonující mezi obyvatelstvem obratně a výtečně využívala ve svůj prospěch, což jim velmi usnadnilo definitivní přechod k moci v roce 1948. Lenka KALINOVÁ,

v politice a ve společnosti, ale také v kultuře. Ve tvorbě mnoha básníků či spisovatelů už v té době lze pozorovat reflexi výše zmíněného⁷⁰ a přizpůsobení se těmto novým podmínkám, často v upřímné důvěře v tyto změny. Tyto jevy a směry byly v kultuře patrné, ačkoli pochopitelně za třetí republiky ještě nedosáhly takové intenzity a extrému jako po roce 1948,⁷¹ tedy v období již zcela neskrývaného politicky motivovaného a státem řízeného násilí proti jednotlivcům i celým sociálním skupinám.⁷²

Mezi Mnichovskou dohodou a koncem války došlo ke hluboké proměně kulturní atmosféry v ČSR, s čímž přímo a úzce souvisela změna recepce a pozice populární literatury. Novým významným faktorem byla právě značná vůle odvrhnout starý svět.⁷³ Ač bývá poválečná cenzura literatury dodnes často prezentována jako opatření čistě hospodářské (související mimo jiné s nedostatkem papíru), jednalo se o opatření literárního charakteru.⁷⁴ Již za třetí republiky byla pod dohledem ministerstva informací stanovena tzv. „ideální literatura“ (kdy se argumentovalo potřebami a blahem národa). Oproti ní byl vyčleněn - kromě literatury spojené s válečnou kolaborací (a později v „předúnorovém“ období také „státně politicky podvratná literatury“ a „kulturně politicky škodlivá literatury“) - i tzv. „literární brak“.⁷⁵

Problém spojený s tvorbou Javořické byl kromě faktu, že byla odrazem předválečných pořádků a tehdejší společnosti (navíc v silně katolickém rouchu), také skutečnost, že bývala spojována ne zcela přesně se žánrem tzv. „červené knihovny“, která spadala do kategorie výše zmíněného „literárního braku“.⁷⁶ Také její vydavatel Edvard Fastr spisovatelku v lednu 1947 informoval o neúspěchu svých snah vymoci pro ni možnost publikovat. Měl dokonce osobně přesvědčovat vedoucího úředníka

Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945-1969, Praha 2007, s. 27-28.

⁷⁰ Vladimír MACURA, *Šťastný věk (a jiné studie o socialistické kultuře)*, Praha 2008, s. 24.

⁷¹ Tamtéž, s. 26.

⁷² Matěj SPURNÝ, *Nejsou jako my. Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*, Praha 2011, s. 12.

⁷³ Pavel JANÁČEK, *Literární brak. Operace vyloučení, operace nehrazení, 1938-1951*, Brno 2004, s. 172.

⁷⁴ Tamtéž, s. 151-152.

⁷⁵ Tamtéž, s. 157-158.

⁷⁶ Tamtéž, s. 178.

publikačního odboru ministerstva informací a jednatele Syndikátu čs. spisovatelů⁷⁷ Bohumila Nováka, že ministerstvo nemá právo zabraňovat Javořické ve spisovatelské činnosti, neboť její povídky nejsou „*ani brak, ani pornografie*“. Novák měl Fastrovi na rovinu odpovědět v tom smyslu, že se mu její knihy nelíbí a že jejich vydávání nepovolí.⁷⁸ „*Nad vši naší inteligencí se stmívalo, lůza byla u vesla*“, okomentovala spisovatelka toto období ve svých pamětech.⁷⁹ Ač se jedná o komentář vzniklý s dost velkou pravděpodobností až v 60. letech 20. stol., tedy ovlivněný nejen skutečnými problémy Javořické v období třetí republiky, ale i perzekucemi po „Vítězném únoru“, je jasné, že již v té době musela prožívat nezřídka velmi těžké chvíle a značné zklamání z poválečného vývoje na území ČSR.

Javořická každopádně byla pravým opakem mladých, „pokrokových“ a perspektivních spisovatelů či básníků odmítajících staré pořádky. „*Vy, staří spisovatelé, jste nezachytili správný dech a nepochopili dobu. Nezapojili jste se, teď povedeme my, mladí,*“⁸⁰ byl jasně daný nový přístup ve sféře kultury a umění. Byla samozřejmě znechucena válkou i Mnichovskou dohodou, ale přesto stále silně a pozitivně akcentovala staré časy (první republiku). Její nostalgie k tomuto období byla v první řadě apolitická a naprosto pochopitelná. Šlo o dobu, kdy vyrůstaly její děti a upevňovaly se rodinné vazby. Sympatie s Tomášem Garrigue Masarykem, Janem Masarykem či Edvardem Benešem byly u Javořické velmi silné a intenzivní, ale vedle hluboké vazby na rodinu byly zajisté až druhořadé.

Již za třetí republiky se u nás ze strany KSČ vyskytovalo silné očerňování meziválečných poměrů a tehdejší formy demokracie v ČSR,⁸¹ byť se tato strana v daném období paradoxně ještě stále vydávala za pokračovatele díla T. G. Masaryka.⁸² Velká síla KSČ po druhé světové válce spočívala právě ve schopnosti spojit aspekty národní (spojené s odbojem) a socialistické aspekty.⁸³ Poválečná takzvaná demokracie v rámci politické soutěže byla po válce nastavena tak, že únor 1948 byl de facto

⁷⁷ Po roce 1948 se Syndikát čs. spisovatelů přetransformoval do Svazu čs. spisovatelů. K tomu více Jiří KNAPÍK, *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*, Praha 2006, s. 42-43.

⁷⁸ P. K. NOVÁK, *Vše o Vlastě Javořické*, s. 101.

⁷⁹ Vlasta JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, Brno 2000, s. 79.

⁸⁰ Tamtéž, s. 83.

⁸¹ Christiane BRENNER, *Mezi východem a západem. České politické diskurzy 1945-1948*, Praha 2015, s. 340-341.

⁸² J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 195, 197.

⁸³ Tamtéž, s. 192.

logickým vyústěním a ne „převratem“ nebo nutným řešením takzvaného „reakcionářského spiknutí“.⁸⁴ Veškeré poválečné komunistické (v mnoha ohledech latentní) strategie pochopitelně dopadaly také na obyvatelstvo, byť zatím v menší míře. Zápas o demokracii se de facto odehrával na bázi lidově demokratického systému. Nekomunistickým stranám rozhodně nebyl k prospěchu fakt, že se samy podílely na výstavbě poválečného systému tím, že např. přijaly koncepci tzv. regulované demokracie. Tento fakt naopak pomáhal dláždít cestu KSČ k uchopení moci.⁸⁵

V rámci získávání a upevňování moci musela KSČ útočit na základní mechanismy občanské společnosti (prvořadá úloha soukromé ekonomické činnosti a individuum v popředí zájmu, jako nositel lidské svobody...)⁸⁶ Pro strategie KSČ z toho vyplývala naprostá nutnost udeřit na ty, kteří jsou nebo mají potenciál být nositeli politicko-duchovní moci, jako byli političtí či odboroví předáci, novináři, duchovní, atd.⁸⁷ Javořická psala literaturu, která rozhodně nepůsobila nějakým pobuřujícím dojmem, přesto jí bylo z výše zmíněných důvodů v těchto poválečných poměrech zakázáno publikování její literární tvorby. Nepsala sice nikterak kontroverzně nebo proti komunistickým ideálům, ale nutná angažovanost v její tvorbě chyběla (ani nejevila potenciál, že by k ní přistoupila do budoucna) a navíc její dílo v sobě velice silně neslo zakonzervovanou éru první republiky.⁸⁸ Další důležitou událostí z té doby, která měla později silně ovlivnit osudy Javořické a její rodiny, pak byla svatba nejmladší dcery Zezulkových Václavy s leteckým důstojníkem a západním letcem Janem Klánem, ke které došlo v roce 1945.⁸⁹

Zásadní a definitivní přelom, k němuž došlo po 25. únoru 1948, se následně dotkl života politického, hospodářského, sociálního i kulturního a celkově každodenního života v rámci celé společnosti. KSČ již zcela přímo vnucovala lidem nový způsob života a převracela a měnila stávající hodnoty. Byla zde snaha zavést nový

⁸⁴ Tamtéž, s. 199.

⁸⁵ Karel KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993, s. 169.

⁸⁶ Strategie KSČ za třetí republiky byly velmi flexibilní a plán uchopení moci v podobě, v jaké k němu došlo, se formoval postupně. Umožnila to i nepříliš pevná a v mnoha směrech a ohledech silně omezená forma demokracie, která byla nastolena za třetí republiky. Ch. BRENNER, *Mezi východem a západem*, s. 347-348.

⁸⁷ S. COURTOIS a kol., *Černá kniha komunismu*, s. 361.

⁸⁸ Socialistické koncepce předpokládaly určitý cílový obraz šťastné budoucnosti. Po roce 1948 se již stala vize šťastné budoucnosti povinnou součástí občanské nauky, jelikož tyto myšlenky již byly oficiální součástí státní doktríny. V. MACURA, *Šťastný věk*, s. 14-15.

⁸⁹ P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 56-57.

rytmus a stanovit novou strukturu společenského života, což mělo souviset také s potlačením tradic a nahrazením dosavadního historického vědomí novým. To samozřejmě ovlivňovalo životy a osudy rodin i celých společenských vrstev.⁹⁰ Do životů a každodennosti lidí vtrhly nebo pozvolna pronikaly nové faktory a okolnosti odporující jejich dosavadnímu životnímu stylu, rytmu či tradicím.⁹¹

Po „Vítězném únoru“ tak museli být Javořická spolu s manželem zcela nevyhnutelně jakožto typičtí představitelé starých elit odstaveni ze svých míst. „Komunistická ideologie stála na fiktivní vizi světa a fiktivní vizi člověka.“⁹² Konfrontace této vize s realitou pak samozřejmě narušovala utváření tohoto idealizovaného obrazu, kterým bylo třeba působit na společnost co nejpřesvědčivěji.⁹³ To také znamenalo, že rovněž každý, byť sebevíce pro komunistickou praxi neškodný jedinec, který budování této fiktivní vize narušoval (jako například Vlasta Javořická), musel být ze své pozice odstaven. Socialistické koncepce počítaly s cílovým a idealizovaným obrazem šťastné budoucnosti.⁹⁴ „Společenské vztahy ve státním socialismu měly podle marxisticko-leninského ideologického modelu dospět do stadia bez antagonistických tříd a vykořisťování.“⁹⁵ S těmito jevy, které bylo nutné odstranit, byli spojováni právě manželé Zezulkovi a celá jejich rodina. „Reakční“ a „zpátečnické“ vnímání světa Javořické odrážející se v její tvorbě bylo ve velkém kontrastu k silnému akcentování energie a mládí v komunistické kultuře a propagandě.⁹⁶ V novém diskurzu

⁹⁰ Karel KAPLAN, *Proměny české společnosti 1948-1960. Část první*, Praha 2007, s. 5.

⁹¹ Tamtéž, s. 6.

⁹² Miroslav LEHKÝ, *Klasifikace zločinů spáchaných v letech 1948-1989 a jejich stíhání po roce 1990*, in: David Svoboda (red.), *Zločiny komunistických režimů. Pohled historiků a právních expertů*, Praha 2011, s. 279.

⁹³ Kulturně-historickou analýzou fenoménu vytváření idealizovaných představ o nové lepší společnosti a šťastné budoucnosti v období po 25. únoru 1948 se zabývá podrobněji např. Denisa NEČASOVÁ, *Nový socialistický člověk: Československo 1948–1956*, Praha 2018, 272 s.

⁹⁴ Po roce 1948 se již stala vize šťastné budoucnosti povinnou součástí občanské nauky, jelikož tyto myšlenky již byly oficiální součástí státní doktríny. V. MACURA, *Šťastný věk*, s. 14-15. Důkazem toho, jak silně a křečovitě dobová propaganda na tomto obrazu pracovala, nemusí být pouze hesla, písně, průvody a další věci, které „byly publikované“, ale také věci, které naopak „publikované nebyly“. Příkladem mohou být strategie žurnalistické. Tisk u nás například vůbec nezmiňoval akce skupiny bratří Mašínů (zveřejněn byl až později samotný soudní proces v roce 1955). Byť tyto akce nebyly tehdy policií spojovány a viníci nebyli známí, šlo o škody a incidenty hodné zveřejnění, což by však narušilo onu vize ráje, kde se nic špatného neděje, a když ano, je to ihned vyřešeno. K tomu více Markéta CHALUPOVÁ, *Odbojová skupina bratří Mašínů a její reflexe v dobovém legálním československém tisku*, in: Ingrid Hohošová – Cólín O’Connor – Ondřej Šanca – Jan Vondráček (red.), *Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě*, Praha 2010, s. 139-144.

⁹⁵ J. MRŇKA, *Svéhlavá periferie*, s. 16.

⁹⁶ V. MACURA, *Šťastný věk*, s. 29.

byl v první řadě akcentován kolektiv (došlo téměř až ke zrušení vlastní totožnosti jedince), který byl staven do opozice proti individualismu a samotě.⁹⁷ Ve všem byl patrný navíc velmi silný prvek plánu.⁹⁸

František Zezulka musel pochopitelně po „Vítězném únoru“ skončit v továrně⁹⁹ (v zastupitelstvu obce již tehdy nebyl¹⁰⁰) a Javořická byla postižena definitivním a absolutním zákazem publikovat své knihy.¹⁰¹ Odstavení nepohodlné spisovatelky od psaní obecní kroniky pak bylo v rámci proměn po 25. únoru 1948 a v souvislosti s celkovou strategií nastupující komunistické moci naprosto nevyhnutelné. Tou dobou byla již od první třídy ve školách kontrolovaná socialistická ideologie v každém textu, básni či písni.¹⁰² To se pochopitelně odráželo i v požadavcích na všechny spisovatele. Kultura měla být svým způsobem ideologicky didaktická, aby mohla působit na recipienty (tedy obyvatelstvo) v nejširším slova smyslu, který termín kultury může naplňovat. Účelem bylo, aby kultura byla formující, tvořivá i determinující a zahrnovala tak v sobě vzorce vnímání, chování i vnitrosociální komunikaci. Právě tudy pak vede cesta k tomu, aby mohla „*prostupovat životními světy aktérů a spolupodílet se tak mimo jiné na jejich formování.*“¹⁰³ Zároveň bylo třeba, aby SSSR bylo líčeno jako idylické místo,¹⁰⁴ zatímco veškeré zlo muselo přicházet odjinud, tedy ze západní ciziny nebo z minulých poměrů.¹⁰⁵

Únor 1948 přinesl vznik jednotné mocenské základny, na níž se česká kultura pokusila uskutečnit „*ideál homogenní, vertikálně nečleněné literatury, literárního umění pro všechny.*“¹⁰⁶ Omezení svobody projevu a zestátnění masových komunikací

⁹⁷ Tamtéž, s. 31.

⁹⁸ Tamtéž, s. 33.

⁹⁹ Po sesazení Satrapy mu nové provizorní vedení poslalo ihned telegram, aby přišel převzít továrnu. Jejich představa byla taková, že by Zezulka vyplnil přihlášku do strany a po praktické a výrobní stránce by „vedl“ továrnu nadále. On však tuto nabídku odmítl, jelikož nehodlal jít proti svému letitému zaměstnavateli a kolegovi. V. JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, s. 112-113

¹⁰⁰ Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), Pamětní kniha obce Studená, 1959-1960, s. 60.

¹⁰¹ P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 57.

¹⁰² Jaroslav OTČENÁŠEK, *Lidová slovesnost v kontextu české vzdělanosti a písemnictví*, in: Kol., *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada Lidová kultura*, Praha-Litomyšl 2014, s. 510.

¹⁰³ Jan RANDÁK, *Kult mrtvých: Smrt a umírání v revoluci 1848*, Praha 2008, s. 17.

¹⁰⁴ V. MACURA, *Šťastný věk*, s. 18.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 20.

¹⁰⁶ P. JANÁČEK, *Literární brak*, s. 17.

znemožnilo publikovat díla „překonaných“ populárních žánrů. To znamenalo konec veřejného působení pro velkou většinu jejich dosavadních autorů.¹⁰⁷ Vlasta Javořická přesto navzdory zákazu oficiálního vydávání, podobně jako za druhé světové války, psala dál.¹⁰⁸ Rovněž i nadále udržovala v rámci možností poměrně intenzivní komunikaci (formou korespondence) se svými čtenáři. Javořické knihy psané tak říkájíc „do šuplíku“ po roce 1948 (*Malá, ale naše* a *Meze rozorané*) tvoří poměrně zvláštní skupinu v rámci jejího díla a byly vydané až po Sametové revoluci. Právě tyto knihy jsou většinou, mimo jiné, cenným historickým pramenem, o čemž bude ještě hlouběji pojednáno.

V případě Javořické docházelo tedy ke značné kumulaci pro nový režim maximálně nežádoucích faktorů. Manuálně nepracující žena ředitelka v kapitalistické továrně, „nepokroková“ a „reakční“ spisovatelka, praktikující katolička zmiňující Boha a víru ve velké části své tvorby včetně obecní kroniky, spolumajitelka soukromého hospodářství (byť malého), žena opoziční novým hodnotám a praktikám, která se navíc svůj nesouhlas nikdy nebála vyjádřit, tchýně západního letce a vůbec osoba veřejně adorující prvorepublikové poměry – takováto žena byla vskutku archetypem osoby, kterou po únoru 1948 nemohla minout celá řada persekucí. Dalo by se říci, že Javořická musela být v tomto období sociálních a politických proměn ideálním nepřítelem a ideální obětí pro nové, z dělnické třídy vzešlé, elity v obci.

Nedlouho po Zezulkově propuštění z továrny se rodina musela vzdát rovněž hospodářství.¹⁰⁹ Zeť Javořické a Zezulky, podplukovník Jan Klán, byl propuštěn z armády a s manželkou odešli v roce 1950 za hranice. Spolu s nimi emigrovaly i dvě nejstarší dcery manželů Zezulkových se svými rodinami. Tehdy také došlo k nejostřejším konfrontacím Vlasty Javořické s „poúnorovým“ režimem v ČSR, když byla v souvislosti s emigrací tří svých dcer opakovaně vyslýchána.¹¹⁰

¹⁰⁷ V umělecké sféře byly jasné pokusy nahradit populární kulturu v každodenním životě „rekonstruovanou kulturou folklorního typu“. Tamtéž, s. 18-19.

¹⁰⁸ *Z korespondence Vlasty Javořické Ladislavu Šebelovi*, in: Pavel Kryštof Novák (ed.), *Vše o Vlastě Javořické*. Brno 199, s. 84.

¹⁰⁹ P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 58.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 60.

Nemocný a v mnoha ohledech i zlomený František Zezulka zemřel 23. prosince 1952.¹¹¹ Úmrtí tohoto pro obec nesmírně užitečného a přínosného muže nedoprovázela žádná velká gesta. Tehdejší ředitel masokombinátu dokonce ani nepřišel pozůstalým kondolovat, ale z podniku byl zaslán pouze věnec. Na radnici pak byl krátce vyvěšen černý prapor, ale hned bylo nařízeno jeho stažení. „*Sprostáci – a zase má milovaná Studená*“,¹¹² zapsala Javořická, což přesně odráží její velké a bolestné dilema mezi láskou k milované rodné obci a nesmírně špatnými dobovými mezilidskými poměry v ní. Po manželově smrti nadešlo ještě několik pokusů vystěhovat Javořickou z obce, což byla typická dobová strategie užívaná během likvidací soukromých hospodářství.¹¹³

Stárnoucí spisovatelce se dále od druhé poloviny 50. let již vyhýbaly větší konfrontace s komunistickým režimem, byť jí byla stále mimo jiné vytýkána katolická víra.¹¹⁴ Oficiálně se po roce 1948 texty Javořické objevovaly pouze v čechoamerických periodikách v USA, zejména v *Denním hlasateli*.¹¹⁵ Posledním ve své době vydaným románem Javořické na území ČSR byla kniha *Petra* (1944). Další první vydání jejich textů se datují až do let 1990/1991. Do té doby došlo na našem území pouze k reedici jejich dvou románů *Na faře* a *Dva mlýny* v uvolněnější atmosféře roku 1968.¹¹⁶ V roce 1965 (bylo jí 75 let), poprvé od jejich emigrace, spisovatelka navštívila své tři dcery s rodinami v USA (v San Antoniu ve státě Texas). Pobyla tam téměř čtyři měsíce a kromě emotivního setkání s dcerami a vnučaty absolvovala několik besed s krajany. Setkala se zde také s českými kněžími a biskupy.¹¹⁷

Byť se o tom v jiných pramenech nehovoří, podle originálních zápisků, které si přímo v USA Javořická zapisovala, převezla s sebou do zahraničí údajně několik svých rukopisů.¹¹⁸ Každopádně se však nejednalo o nějaký větší literární kus. Autorka sama pak bohužel nezmiňuje, o jaké rukopisy se mělo jednat. Podle jiných vlastních

¹¹¹ Vlasta JAVOŘICKÁ, *Z rodinné kroniky*, in: Pavel Kryštof Novák (ed.), *Vše o Vlastě Javořické*, Brno 1994, s. 46.

¹¹² V. JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, s. 200.

¹¹³ Josef PETRÁŇ, *Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic*, Praha 2011, s. 666-667.

¹¹⁴ *Z korespondence*, s. 86.

¹¹⁵ Jednalo se převážně o publikování starších textů, jelikož nové nemohla do USA odesílat. P. K. NOVÁK, *Vše o Vlastě Javořické*, s. 87-88. Přesto se v jejich pamětech objevuje zmínka, že se jí snad nějaké menší množství textů za oceán počátkem 50. let odeslat podařilo, ale zůstává otázkou, bylo-li tomu tak ve skutečnosti. V. JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, s. 157.

¹¹⁶ *Slovník české literatury*.

¹¹⁷ P. K. NOVÁK, *Vše o Vlastě Javořické*, s. 133-138. Literární archiv Památníku národního písemnictví, Vlasta Javořická (nezpracováno), *Má cesta a pobyt v USA*.

¹¹⁸ LA PNP, *Má cesta a pobyt v USA*.

vzpomínek během svého tamějšího pobytu také sama napsala přímo jednu povídku, ale opět neuvádí přesně, zda tento text také v USA vyšel, ani jak se jmenoval.¹¹⁹ Po více jak čtvrt roce se tedy Javořická nakonec podle plánu vrátila do rodné Studené (obr. 8), navzdory nesmírně emotivnímu a bolestivému loučení s dcerami a vnoučaty.¹²⁰ Loučení bylo zajisté o to těžší, že obě strany musely tušit, že se již nikdy nespátří. Zároveň je tento její návrat dalším z důkazů její velké lásky k rodné obci, navzdory všemu špatnému, co ji zde během života potkalo (obr. 9).

Roku 1968 Javořická také navštívila Švýcarsko.¹²¹ V roce 1968 jí bylo navíc umožněno setkat se zcela veřejně se svými čtenáři na čtyřech besedách v Praze, Dačicích, Mrákotíně a Kunovicích.¹²² Po invazi vojsk Varšavské smlouvy však tyto pozitivní impulzy opět ustaly. Dne 3. února 1969 dostala Javořická zamítavou odpověď ze Svazu československých spisovatelů, když zažádala o opětovné přijetí.¹²³ Byť ji potěšily reedice jejích dvou starších románů, je patrné, že ji zákaz publikovat trápil stále více. Tyto pocity lze vyčíst jak v korespondenci umístěné v knize *Vše o Vlastě Javořické*, tak (pro starší období 50. let) v pamětech *Můj život*. Spisovatelka byla také nešťastná z úpadku víry (katolické) v literatuře, čemuž rovněž přikládala důvod, proč na ni „páni nahoře zanevřeli“.¹²⁴ Vydání alespoň ještě jedné knihy nazvala svým „nejtoužebnějším přáním“.¹²⁵

Tato nesmírně zásadová a literárně plodná žena zemřela po mozkové mrtvici ve Velkém Újezdu u Moravských Budějovic 1. srpna 1978.¹²⁶ Pohřbena byla ve Studené, které zasvětila celý svůj život a velkou část své tvorby. Z hlediska kontextu této práce byla v mnoha ohledech příkladem specifickým, ale zároveň byla reprezentantem určité skupiny. Možná se nejednalo o skupinu dobových spisovatelů (byla naopak zástupcem starší spisovatelské generace), ale na druhé straně byla reprezentantkou podobně

¹¹⁹ P. K. NOVÁK, *Vše o Vlastě Javořické*, s. 87-88.

¹²⁰ LA PNP, *Má cesta a pobyt v USA*.

¹²¹ *Slovník české literatury*.

¹²² P. K. NOVÁK, *Vše o Vlastě Javořické*, s. 156.

¹²³ Tamtéž, s. 102.

¹²⁴ Tamtéž, s. 140.

¹²⁵ Tamtéž, s. 143. Někteří spisovatelé argumentovali proti cenzuře svými sociálními potřebami. P. JANÁČEK, *Literární brak*, s. 176. Tento argument by však Javořické vzhledem ke všem výše zmíněným faktorům přinejmenším v období bezprostředně po „Vítězném úmoru“ a v 50. letech jistě neprošel.

¹²⁶ P. K. NOVÁK, *Vše o Vlastě Javořické*, s. 162.

společensky postavených autorů kronik, bez ohledu na jejich profesi, kteří se museli své funkce kronikáře po 25. únoru 1948 vzdát.

4. Manželé Zezulkovi jako tvůrci paměti a dějin

Na tomto místě je třeba zdůraznit fakt, že řada ego-dokumentů paměť nejen zachovává a sděluje, ale také ji (v některých případech především) utváří,¹²⁷ jelikož právě autor je tou osobou, která rozhoduje o konečné formě a obsahu toho, co bude zapsáno.¹²⁸ Totéž platí navzdory všem konvencím, kontrolám a nařízením také pro kroniku Vlasty Javořické a rovněž pro další prameny vzniklé z produkce této literárně činné ženy.

Až do konce druhé světové války byla Javořická vzhledem k postavení svého manžela velmi intenzivně a silně napojena na obecní radu ve Studené i na její fungování. Veškeré informace tedy měla skutečně a doslova z první ruky. To platí a platilo samozřejmě i pro jiné obecní kronikáře, ale Javořická byla zainteresovaná způsobem přece jen poměrně specifickým. Sama nad tím, co zapisovala, velmi přemýšlela a měla poměrně velký rozhled o dění v politice i ve světě. Vzhledem k faktu, že byl její muž po velkou část doby, kdy kroniku vedla, místostarostou, je nezbytné konstatovat, že svého času manželům Zezulkovým takřkajíc „patřila radnice“. Tato poznámka je pochopitelně míněna nikoli z pohledu mocenského, ale z pohledu zachování paměti. Byla to právě Javořická, kdo určoval, kterak bude obraz obce zaznamenán a prezentován pro budoucí generace. V tomto ohledu je řeč pochopitelně především o období let 1938-1948. I v tom dosti reálném případě, že vlastní text *kroniky A* vznikl spíše až po skončení druhé světové války (viz níže), je pak znovu třeba připomenout, že mnoho zde zapsaných věcí nejspíš tato spisovatelka formovala a nejspíš nanečisto zaznamenávala již během válečných let.

Mimo jiné proto, aby byly nežádoucí aspekty eliminovány, existovaly od roku 1932 v obcích tzv. letopisecké komise, které dokonce měly být k vedení kroniky ustavené povinně. Zpravidla ji pak měl tvořit starosta obce a dva občané zvolení zastupitelstvem.¹²⁹ Bylo-li tomu tak ve Studené, se však nedaří v dostupných pramenech dohledat. Zápisy z jednání obecního zastupitelstva, které by k tomuto byly ideálním pramenem, bohužel v případě Studené nejsou dochované nebo přinejmenším jejich existence není známa ani badatelům ani oficiální archivní síti. Tento problém se

¹²⁷ R. SLABÁKOVÁ, *Osobní deník*, s. 46.

¹²⁸ J. JANKO, *Paměti*, s. 97.

¹²⁹ V. PUBAL, *Kroniky*, s. 20.

vztahuje jak na kroniku Javořické (tedy *kroniku A* a *kroniku B*), tak na mladší pamětní knihu popisující roky 1938-1940. Faktem zůstává, že řada obcí letopiseckou komisi vůbec ustavenou neměla a nebyly za toto nedodržení předpisů ani žádným způsobem postihovány (některé obce ostatně ani nevedly kroniku). Vzhledem k nepřilíživě důkladné práci odvedené na pamětní knize z let 1938-1940 a specifčnosti a nedodržování konvencí v případě kroniky Javořické nelze tedy vyloučit, že také Studená patří mezi obce, které tuto povinnost nedodržely.

Lze tedy konstatovat, že manželé Zezulkové měli příhodnou pozici, aby mohli písemnou formou utvářet dobový obraz obce pro budoucí generace. Nejednalo se z jejich strany o úmyslné mlžení či překrucování faktů, ale spíše o formu podvědomé subjektivity. V tomto ohledu je v mnoha případech naprosto nezbytná (a vždy vhodná) konfrontace a komparace s dalšími prameny, dají-li se dohledat. V případě Studené jde především o školní kroniku, řadu místních rodinných kronik a pamětí či o aplikaci metod orální historie. Namísto je také komparace s kronikou vzniklou až v období po 25. únoru 1948. V tomto případě se jedná o velmi citlivou problematiku plnou mnoha kontroverzí, která v tomto textu ještě bude podrobněji rozebrána.

5. Kronika Vlasty Javořické

5. 1. Základní informace k prameni

Kronika napsaná Vlastou Javořickou existuje tedy ve dvou téměř totožných, ale přesto lehce se lišících exemplářích, kterými jsou tedy *kronika A* a *kronika B*. První jmenovaná je dochovaná ve velmi dobrém fyzickém stavu. Text je svázan v původní vazbě v barvě černobílé imitace nerostného povrchu (s velkou převahou barvy černé). Na přední straně je uprostřed na (původně bílém, dnes již značně zažloutlém) štítku tužkou bez jakékoli úpravnosti napsáno „*Kronika*“. Rozměry této knihy jsou 21 x 33 cm a skládá se celkem ze 187 popsaných stran. Stránky v kronice však nejsou číslované. Na rozdíl od pamětní knihy z let 1938-1940, která zčásti mapuje stejné období, nemá *kronika A* úřední razítko, ani podpis pověřených zástupců obce. Přesto se spisovatelka v úvodu odvolává na pověření od studenských obyvatel.

Kronika A začíná titulním listem s nápisem „*Obecní kronika městyse Studená. Píše Vlasta Javořická*“ (obr. 10). Ještě předtím je na tvrdém nultém listu vlepen krátký vystřižený novinový sloupek nesoucí nadpis „*Z dějin fary ve Studené*“. V tomto krátkém tištěném příspěvku je chronologicky popsáno rozmezí let 1365-1715 v této obci. Pod ním je umístěné novinové foto generála Aloise Eliáše a z druhé strany je vlepena fotografie studenského náměstí (radnice) z roku 1898 či 1899. Pod ní se nachází ještě fotografie českých korunovačních klenotů. Zcela vespod stránky je přímo autorkou napsáno následující: „*Naše posvátné korunovační klenoty, snad jen přímluvou sv. Václava uchráněné před německou loupeživostí*“. Vzhledem k obsahu tohoto sdělení a fotografii A. Eliáše lze usuzovat, že při nejmenším tyto doplňky byly na úvodní tvrdý list doplněny až po druhé světové válce.

Kromě těchto doplňků a řady vložených listů s informacemi, které jsou v *kronice B* přeepsané již do vlastního textu, jsou zde vložené (nikoliv vlepené) ještě dvě pohlednice z období Rakouska-Uherska. První je graficky členěna na čtvrtiny

a obsahuje čtyři historická vyobrazení z obce Studené.¹³⁰ Chronologické zařazení pak upřesňuje fakt, že je u ní zmíněna přesná datace „6. VIII. 1916“. Druhá pohlednice vyobrazuje studenské náměstí z roku 1912, čili lze předpokládat, že bude přibližně ze stejného období. K tomuto závěru vybízí také fakt, že na obou pohlednicích jsou přilepené ještě poštovní známky s vyobrazením Františka Josefa I. Vložena je v kronice dále menší karta rozměru běžné pohlednice, částečně předtištěná, obsahující následující sdělení: „Příjemné svátky vánoční a šťastný Nový rok Vám, drahý dědečku a drahá babičko přeje Eva a Jiřina.“ Text je podle písma, úpravy a vlastního obsahu očividně psán malými dětmi. Lze se důvodně domnívat, že toto přání logicky nebylo původně zařazeno jako součást kroniky, ale dostalo se sem až později, nejspíš během putování kroniky mezi členy rodiny či jinými osobami. Kronika totiž nikdy nebyla umístěna v žádném oficiálním archivu. Naopak byla dlouhá léta v držení potomků či vnoučat Vlasty Javořické. Je tudíž pravděpodobné, že svého času mohla být značně putovního charakteru. Od roku 2005 je kronika umístěna v soukromém archivu rodiny Bartuškovy. Posledním vloženým textem je báseň přímo od Vlasty Javořické nesoucí název *Vhodnocení sebe*. Báseň je napsaná na papíru formátu A5 neznámým úpravným rukopisem, nikoliv samotnou autorkou (obr. 11). Nenachází se zde žádné indicie, které by umožňovaly provést dataci vánočního blahopřání nebo této básně.

Ke *kronice A* bylo také paralelně vedeno album s řadou vlepených starých fotografií obce. Jedná se většinou o fotografie starší, než je chronologický záběr kroniky. Časově spadají v drtivé většině do rozmezí od konce 19. stol. do období před druhou světovou válkou. Fotoalbum je svázáno do hnědé vazby. Na vazbě je přilepen hnědý štítek s nápisem „MĚSTÝS STUDENÁ“. Nachází se zde 42 fotografií a 2 dobové pohlednice na 38 listech (každý list má fotografii či fotografie přilepené pouze z jedné strany). Fotoalbum se spolu s *kronikou A* nachází v Soukromém archivu rodiny Bartuškovy, je zcela nepoškozené a jeho rozměry jsou 20 x 27 cm.

Kronika B navzdory jasně oficiálnímu statutu nemá (stejně jako *kronika A*) žádné úřední razítko ani jinou formu písemného pověření ve svém úvodu. V případě této kroniky zůstává zajímavým faktem, že úvodní kapitulu zapsala (přesněji řečeno osobně z *kroniky A* opsala) ještě sama Vlasta Javořická, zatímco zbytek již opsál autor

¹³⁰ Na pohlednici jsou vyobrazena následující místa: mlékárna, vyobrazení obce od západu, původní zámek s bývalou školní budovou a náměstí s radnicí.

přepisu. Je možné, že původní vize na studenské radnici byla taková, že Javořická bude tvořit i oficiální přepis, tedy *kroniku B*, ale posléze od tohoto záměru bylo z nějakého důvodu upuštěno. Autor přepisu měl každopádně na rozdíl od Javořické úhledný a čitelný rukopis (obr. 12). Navíc sjednotil většinu arabských a římských číslovek a také dodal zápiskům celkovou formální úpravu (viz níže). *Kronika B* se od své předlohy kromě několika vypuštěných odstavců či vět liší především dvěma vyňatými listy a absencí zápisků po 25. únoru 1948. Naopak zde přebývají již zmíněné zápisky z roku 1950.

Autora přepisu bohužel aktuálně není možné identifikovat, což je vzhledem k velkému množství písemných pramenů dochovaných pro dané období v rámci Studené o to větší škoda. Lze však vyzorovat, že šlo nejspíš o osobu mladší a praktičtější než Javořická. Fakt, že zápisky z let 1950-1951 psala ještě další osoba, může také zvýšit pravděpodobnost, že ani autor přepisu nebyl uznán za osobu dostatečně kompetentní vést „poúnorovou“ obecní kroniku, ale důvody změny kronikáře mohly být zajisté i apolitické. Komplikované je také přesnější určení datace přepisu. Na základě dochovaných pramenů nelze dokázat, kdy přesně (tedy s jakou časovou prodlevou) docházelo k přepisování původního textu z *kroniky A* do *kroniky B*. Jako nejpravděpodobnější se však nabízí varianta, že nejprve byla Javořické předloha více méně jednorázově opsána nedlouho po skončení druhé světové války a poté až do 25. února 1948 (alespoň tuto horní hranici lze stanovit s jistotou) byla opisována v rámci možností průběžně.

Kronika B, o rozměrech 23 x 31 cm, je svázána v pevné vazbě a je ve velmi dobrém a nepoškozeném stavu. Pramen je uložen ve Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci. Vazba této knihy má světle hnědou barvu a na přední straně se nachází velkými písmeny vytvořený zlatavý nápis na červeném poli „*OBECNÍ KRONIKA MĚSTYSE STUDENÁ*“. Kronika je navíc vsunuta v pevných deskách krémové/béžové barvy, které zajisté rovněž napomohly ochraně před vnějším poškozením. Co se obsahu týče, má 170 stran textu (číslované jsou dvojstrany), přičemž mezi zápisky od Vlasty Javořické, tedy do roku 1948, a zápisky z let 1950-1951 od Josefa Závodského, jsou dvě strany vynechané. V počtu 170 stran jsou však tyto rovněž započítané. Před vlastním textem je umístěna také úvodní strana s fotografií místního Zákostelního rybníka a kostela (stejně jako v *kronice A*). Pod fotografií se pak nachází

krátká báseň od Svatopluka Čecha. Jako úvodní slovo je i tato báseň zapsána přímo Vlastou Javořickou.

5. 2. Charakter zápisů

Na tomto místě je zajisté zapotřebí popsat, jakým způsobem byla kronika psána a do jaké míry se držela dobových konvencí. Autorka psala text kroniky pod záštitou zmíněného zákona 1920 č. 80 o pamětních knihách obecních ze dne 30. ledna 1920¹³¹ a s ním souvisejících průběžných směrnic a nařízení, které byly v období první republiky postupně vydávány. Jde však spíše o formální zařazení a jistou právní záštitu, jelikož se velmi často ode všech nařízení či doporučení značně odchylovala. Kronika Vlasty Javořické je tříděna pochopitelně chronologicky, přičemž každý nový rok je oddělen a začíná na nové stránce. Obsahově se kromě dějin Studené, které zabírají drtivou většinu obsahu kroniky, v textu vyskytuje velmi často jistá přidaná hodnota, kterou je popis a komentář světových či tuzemských politických událostí. Ačkoli by světové události měly být v kronikách zaznamenávány jen tehdy, pokud významně souvisí se životem v obci,¹³² jsou takovéto zápisky díky kontaktům a vzdělání Javořické, jakožto také díky společenskému postavení její rodiny, v kronice velmi častým jevem. Byť se z hlediska konvencí vedení obecních kronik jedná o fakt ne zcela žádoucí, pro historiky jsou tyto názory a komentáře, a vůbec veškeré odchylky od konvencí, téměř ve všech případech velkým přínosem.

Kronikářům bylo a je doporučováno psát si text nejprve nanečisto a dopisovat jej do oficiální kroniky, až se události ustálí, tedy s odstupem.¹³³ To Javořická díky existenci *kroniky A* splňovala, byť možná ne zcela úmyslně. Navíc mohl pochopitelně existovat čistopis i pro *kroniku A*, jakási „nultá kronika“, tedy něco na způsob poznámek psaných doma na samostatné papíry, což je sice sféra dohadů, nikoliv faktů, ale přesto je tato alternativa, vzhledem k ustavičné literární činnosti Javořické, nanejvýš pravděpodobná. Ostatně např. její každodenní poznámky, které si vedla během své

¹³¹ L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 13.

¹³² Tamtéž, s. 39.

¹³³ Tamtéž, s. 40.

návštěvy USA v roce 1965,¹³⁴ mohou být důkazem či alespoň silně zvyšovat pravděpodobnost, že si spisovatelka skutečně často psávala průběžné zápisky, obzvláště za nějakých (pro ni osobně) specifických či nějakým způsobem nevšedních okolností, což období Protektorátu Čechy a Morava zcela bez pochyby bylo. Obecní kronikář by měl mít dále mimo jiných vlastností (znalost obce, zkušenosti, svědomitost, atd.) vlastnost zvanou „*smysl pro pravdu*“.¹³⁵ Jedná se o poměrně zajímavý požadavek, který mohl a může být z hlediska historické objektivitě jen stěží naplněn, byť odchylky od tohoto požadavku dosahují pochopitelně různé intenzity. Do jaké míry se jeho naplnění přibližovala konkrétně Vlasta Javořická má ostatně odpovédět právě tato práce.

Samotný popis dění v obci obsahuje spisovatelčiny komentáře všech možných událostí od obecní politiky a správy až po tzv. „nejnovější klepy“. Autorka se zevrubněji zaobírá spíše „vyšší“ společností (v rámci Studené), ale v případě rodinných tragédií či nečekaných úmrtí komentuje i rodiny sociálně níže postavené. Pro jednotlivé roky jsou zanesené rovněž záznamy o počasí. Na závěr každého kalendářního roku je umístěn výpis z matriky týkající se narozených a zemřelých (toto platí do roku 1947 – poslední celý rok vedení oficiální kroniky). V tomto ohledu zapisovala Javořická údaje naprosto nejednotným systémem (viz ediční poznámka). Římské a arabské číslice, jakožto i tečky za nimi, používala téměř u každého jedince jiným způsobem. Daný nešvar je však v *kronice B* odstraněn. Plusem těchto matričních výpisů z *kroniky A* jsou pak v letech 1946 a 1947 záznamy o povolání každého zemřelého, což v *kronice B* přepsáno není. Zápisky jsou také často rozšířené o poezii, kdy je konkrétní sdělení doplněno básní. V některých případech je autorkou básně přímo Javořická, v jiných se jedná o báseň z pera jiného autora. Zařazení poezie do textu kroniky není v žádném případě samoúčelné, ale jedná se o způsob vyjádření nějaké události či informace. Ve většině případů v rámci kroniky pak dodává daná báseň sdělení na důrazu a intenzitě.

Kritické období pro vedení obecních kronik na našem území nadešlo za německé okupace. Ministerstvo školství a národní osvěty vydalo 21. října 1940 již zmíněnou směrnici (ve spolupráci s ministerstvem vnitra a zemskými úřady), která odebírala všem obcím kroniky.¹³⁶ Tehdy tedy došlo ke značnému útlumu tuzemského obecního

¹³⁴ LA PNP, *Má cesta a pobyt v USA*.

¹³⁵ V. PUBAL, *Kroniky*, s. 19.

¹³⁶ L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 15.

kronikářství, navzdory různým neoficiálním zápiskům či řadě obejití tohoto nařízení (viz výše). V květnu 1945 se pak u kulturní sekce Zemského národního výboru ustavila muzejní a archivní sekce, která vydala provolání k obecním kronikářům.¹³⁷ V zájmu minimalizace časových mezer vyzvala k doplnění záznamů v kronikách, vybízela k zaznamenání událostí před Mnichovskou dohodou i v mezidobí mezi „Mnichovem“ a okupací. Velká pozornost pak měla být věnována právě období okupace. Naopak bylo opět zdůrazněno, že úlohou obecních kronik není řešit události světové.¹³⁸ Velký důraz měl však být kladen na útlak od Němců i na celkový průběh následného osvobození.¹³⁹

Co se týče již zmíněných kronikářských problémů z období druhé světové války a následného zpětného dopisování informací v kronice V. Javořické, je opravdu velmi obtížné stanovit, s jak velkým odstupem v období války a po jejím skončení autorka zapisovala jednotlivé události. Navíc se zcela nepochybně nejednalo o konstantní časovou prodlevu. Jedním ze způsobů, jak se toho lze teoreticky dobrat, je vyčíst to z textu – ať už z emocí, z jazyka, ze samotné zapsané informace, či to vyčíst tak říkajíc „mezi řádky“. Bohužel při pokusu o takovéto pátrání nelze nelézt příliš mnoho vodítek. Pokud se nějaké přece jen v textu objeví, je zde navíc druhý problém, kterým je fakt, že výsledek, jehož se historik dobere, je pouze teorií a možností, kterou si nelze ověřit, aby bylo možné považovat ji za pravdu či nepopiratelný fakt. Celou problematiku činí ještě složitější to, že není možné prokázat s naprostou jistotou historii a umístění *Pamětní knihy obce Studené, 1938-1940* v období let 1940-1945, jak bude pojednáno níže.

Jedním z příkladů těch míst v textu, která umožňují alespoň rámcově datovat dobu zanesení konkrétní informace, je například následující ukázka. Javořická v rámci jednoho zápisu z roku 1939 zapsala v souvislosti s výtěžkem ze sbírky „národní pomoci“ slovní obrat „*bude použito*“.¹⁴⁰ Užití budoucího času by na tomto místě mohlo (nikoli ale nezbytně) nasvědčovat, že informace byla zapsána s menším odstupem či téměř aktuálně. Naopak při pozdějším přepisu do *kroniky B* autor přepisu použil výraz „*bylo použito*“ (viz příložená edice s. 164).¹⁴¹ Je však třeba podotknout, že tento systém

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ V. PUBAL, *Kroniky a kronikáři*, s. 28-30.

¹³⁹ L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 16.

¹⁴⁰ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika městyse Studená*.

¹⁴¹ Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), *Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950*, s. 15 (číslované dvoustrany).

datace vzniku textu může být značně zavádějící. Autorka mohla například užít budoucí čas v rámci své literární licence, byť je možné, že fakticky informaci zapsala např. až v roce 1945. Tímto způsobem tak mohla docílit určitého, z literárního hlediska tolerovaného, obelhání recipienta. Jako ještě reálnější se pak jeví ta varianta, že mohla tuto formulaci zapsat do s velkou pravděpodobností existujících soukromých neoficiálních zápisků (zmíněné „nulté“ kroniky), aby ji později přepsala do *kroniky A* ve zmíněném roce 1945. Stejný problém se pak může vztahovat i na emoce obsažené v textu a formulace vzbuzujících dojem, že i zápisky popisující válečné roky vznikaly téměř v přítomném čase. I tuto teorii, byť vzhledem k neoficiálním zápiskům dosti pravděpodobnou, může lehce narušovat osobnost Javořické-spisovatelky a její oblíbená dramatická nebo časté zveličování. Ani v této rovině pochopitelně nelze zcela vyloučit cílené užití věrohodného „přítomného“ jazyka a vtažení čtenářů přímo do děje, ač by se mohlo jednat o popis událostí několik let starých (tento problém se však prokazatelně netýká „poúnorové“ pasáže *kroniky A*).

Na druhé straně například v roce 1942 (za informací o Němci odcizených kostelních zvonech) formulovala Javořická tuto větu: „*Co se stalo v květnu, v červnu a po všechny měsíce další až do konce války, to nelze zapomenout*“.¹⁴² Tento obrat nasvědčuje pro změnu faktu, že tato formulace v každém případě vznikla s odstupem větším, přesněji řečeno až po válce. Ještě více pak v tomto ohledu poukazuje na dopisování kroniky po květnu 1945 věta z roku 1943: „*To je první těžká porážka a teď již můžeme říci, že to byl počátek konce. Porážka smrtelná!*“¹⁴³ Podobně určujících vět se pak v kronice nachází větší množství. Navíc je dost možné, že konečné zformulování *kroniky A*, přinejmenším popis událostí roku 1945, bylo provedeno dokonce až v roce 1946. K tomuto závěru vede zápis o úmrtí Ladislava Říhy, ke kterému došlo roku 1946. Daná informace však byla do kroniky zapsána již k roku 1945¹⁴⁴ (viz edice s. 253).

Touto metodou lze tedy z chronologického hlediska zařadit v některých případech vznik určité věty či sdělení (někdy přesněji, jindy méně), ale jedná se spíše o torzovité poznatky, navíc skutečně pouze v rovině teoretické. Informace do roku 1945 pak nejspíš autorka zapisovala v jejich konečné podobě, tedy do *kroniky A*, až po

¹⁴² SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika městyse Studená*.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž.

skončení druhé světové války. Vzhledem k tomu, že si možná nějaké poznámky stejně zanášela průběžně, se tak jednalo spíše o jejich přepis a poupravení než o to, že by tak opožděně vznikly a musela je všemožně dohledávat. To jim přidává na autenticitě, která u těchto ex post dopisovaných událostí v podobných případech často nebyla příliš silná. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že navzdory jejich velmi pravděpodobné existenci, nelze o neoficiálních poznámkách z válečného období hovořit se stoprocentní jistotou. Existenci těchto zápisů z aktuálně použitelných pramenů i jiných zdrojů totiž bohužel nelze potvrdit. Naopak naprosto prokazatelně Javořická využila pro sepsání *kroniky A* poznámek z pamětní knihy z let 1938-1940. Tento fakt však bude více rozebrán a popsán v samostatné kapitole níže.

Dalším mezníkem vedení obecních kronik byl pak 25. únor 1948. Po tomto dějinném milníku nastaly oprávněné obavy velké části kronikářů, že dojde ke zpolitizování jejich činnosti, což se potvrdilo ve směrnicích Ministerstva školství a osvěty ze dne 30. září 1950 a poté definitivně směrnicí Ministerstva školství a kultury o vedení kronik ze dne 3. ledna 1956, které svěřily dozor nad obecními kronikami a pamětními knihami odborům školství a kultury okresních národních výborů.¹⁴⁵ Mnoha „předúnorových“ kronikářů se však tyto směrnice již netýkaly, jelikož byli pro své postavení a názory odstaveni od vedení kronik bezprostředně po „Vítězném únoru“. Tento případ se samozřejmě týkal i Vlasty Javořické. Jak již bylo zmíněno, rok 1948 však pro ni neznamenal faktický konec psaní kroniky. Byla to konečná pouze pro její tvorbu oficiální. Spisovatelka psala v soukromí kroniku dál (do *kroniky A*) a naopak ještě sugestivnějším a emotivnějším způsobem, než tak činila doposud.

Již nepoužívala tak bohatý jazyk a také text nedoplňovala novinovými výstřižky, fotografiemi a pouze minimem poezie. Naopak je znát, že často psala zápisky ve značném rozrušení a psychickém vypětí. Vyjadřovala se již podstatně heslovitěji a je patrné, že informace zapisovala již s menším časovým odstupem od doby, kdy se dané události skutečně udály. Zhoršil se jak vzhled a kvalita písma, tak celková úprava zápisů. Formální úprava je po „Vítězném únoru“ již naprosto nulová. Od té doby rovněž v kronice chybí z hlediska kronikářských konvencí, zákonů a nařízení povinné nebo doporučené údaje a postupy jako například výpisy z matrik či popis složení

¹⁴⁵ L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 16.

nového MNV. Z úpravy textu je naprosto zřetelné, že autorka i její rodina měly velké starosti existenční, sociální i ekonomické.

Danou pasáž, tedy po 25. únoru 1948, a pasáž předchozí, tj. zápisky z období 1938-1948, lze z určitého úhlu pohledu interpretovat i jako dva oddělené celky, prakticky dvě kroniky v jedné knižní vazbě. Neplatí to samozřejmě absolutně, ale určitě je možné se nad tímto rozdělením alespoň zamyslet. Zůstaly sice přítomné všechny rysy charakteristické pro autorku, ale nadešla nová doba, nové myšlenkové rozpoložení a nová (respektive nulová) úprava a forma zápisků. Lze případně hovořit také o „obecní kronice do roku 1948“ (tedy o pasážích obsažených v *kronice A* i v *kronice B*) a o „osobních, v přítomnosti zanášených, neoficiálních zápiscích věnovaných obci po roce 1948“ (nacházejících se pouze v *kronice A*).

5. 3. Problematika kroniky

Pro objektivní kritiku Javořické jakožto historického pramene je nezbytné brát neustále na zřetel ten fakt, že ona i její rodina a přátelé měli jak za druhé světové války problémy s nacisty, tak po „Vítězném únoru“ ostré konfrontace s komunisty. Vůči oběma těmto režimům byla tedy zcela logicky spisovatelka názorově vždy velmi silně opoziční. Obzvlášť KSČ pak měla pochopitelně na umlčení Javořické jakožto spisovatelky a na perzekucích jí samotné i jejího okolí jasný a konkrétní zájem. Fakt, že byla manželkou ředitele „vykořisťovatelské“ továrny, tchýní západního letce (jenž navíc s rodinou emigroval na Západ) a celkový, již zmíněný, způsob jejího psaní i smýšlení, to vše muselo na nové vládnoucí elity a jejich strategie působit skutečně nesmírně iritujícím dojmem. Její vlastní duševní opozice pak naprosto prostupuje text *kroniky A* a přímo prýští ze zápisků do ní zanesených. Ve formě, jakou psala, a ve slohu, který užívala, dochází ke kombinaci literární licence a romantizujícího pohledu na svět. Vzhledem k častému komentování svateb a námluv napříč prameny pocházejícími od Javořické, jisté přecitlivělosti a značné senzitivitě (byť se jedná o značně subjektivní kategorie) lze snad uvažovat do jisté míry i o ženském vnímání světa. Spisovatelka rovněž byla osobou mající poměrně velké množství informací o dění v obci i ve světě. Navíc se

jednalo o ženu z nejvyšší vrstvy společnosti, tedy v rámci obce Studená, a typickou příslušnici takzvaných starých „reakčních“ elit.

Při interpretaci jejich textů a odhadování možné cenzury i autocenzury (ať už úmyslné či podvědomé) je nezbytné se zaměřit hned na několik faktů. Za prvé, že se tato žena za druhé světové války obávala a po nástupu komunistů k moci v roce 1948 si téměř byla jistá, že za jejího života už nebude možné psát kroniku veřejně, což je z charakteru zápisků a absence cenzury poměrně patrné. Už poznámky zapsané před únorem 1948 jsou značně emotivní a leckdy i bezprostřední, ale po tomto datu se jedná de facto o „přímý přenos“ událostí odehrávajících se v jejím okolí.

Dalším důležitým aspektem je, že celý obsah obecní kroniky je poměrně značně „satrapocentrický“,¹⁴⁶ což vzhledem k vysokému postavení jejího manžela v jeho podniku není až tak nepochopitelné. Prakticky se nejedná ani o chybu či prohřešek proti kronikářské práci a etice, vzhledem k nepopiratelnému významu továrny pro celou obec i její široké okolí. Samozřejmě však vyvstávají otázky týkající se spisovatelčinych hranic a možností objektivního vnímání veškerého dění spojeného se Satrapovým podnikem. Bez ohledu na tyto nutné pochyby se však jedná o poměrně vzácný a důležitý zdroj informací právě k této továrně. Sama Javořická však ve svých vzpomínkách Satrapu navzdory velké úctě, kterou k jeho osobě chovala, ne vždy pouze adorovala, a nebála se místy i drobné kritiky jeho osoby. Není pak žádným překvapením, že se k této kritice uchýlovala pouze v případech, kdy nějakým způsobem továrnickým jednáním trafil její manžel.¹⁴⁷ Rovněž je třeba vzít v potaz, že tyto pasáže se nenacházejí v obecní kronice, nýbrž v jejích pamětech, které sama nikdy neplánovala jako celek vydat, ale měly zůstat pouze rodinným dědictvím (viz samostatná kapitola níže). Každopádně fakt, že vše se Satrapovou rodinou spojené vždy pouze nechválila, může alespoň částečně zvyšovat věrohodnost jejího líčení událostí s továrnou spojených (alespoň z pohledu ryze faktografického), ať už se nachází v obecní kronice nebo v jiném pramenu, jehož původcem je tato žena.

Kronika psaná Javořickou je tedy pramenem nanejvýš subjektivním. Kladem (ale v určitých případech i záporům - viz níže) je fakt, že jakožto spisovatelka byla autorka výtečnou vypravěčkou. V rámci zkoumání kroniky dochází však občas právě

¹⁴⁶ Tím je míněno silné zaměření na stěžejní podnik v obci, tedy továrnu na masné výrobky Jana Satrapy, na kterou měla rodina Vlasty Javořické silné vazby.

¹⁴⁷ K tomu více P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 53-61.

kvůli této vlastnosti k problémům s interpretací. V několika případech jsou nějaký fakt či událost krásně, detailně a barvitě vylíčeny (a lze doložit pravdivost takového tvrzení i komparací s jiným pramenem), aby následně autorka napsala poměrně naivní nelogičnost. Tento problém se sice častěji vyskytuje v pamětech, tedy knize *Můj život* (viz níže), než v textu obecní kroniky, ale i tam lze podobně problematické pasáže nalézt. V takových případech je zapotřebí zvýšené kritičnosti a užití komparace s jinými prameny či literaturou.

Jistým nedostatkem, na který je naprosto nezbytné poukázat, jsou faktografické chyby, kterých se Javořická na několika místech v kronice opakovaně dopustila. Nejčastěji se jedná o chyby u místopisných názvů, především v případech, kdy autorka popisuje válečnou situaci na východní frontě druhé světové války. Mnoho chyb pak lze nalézt i v případě výčtu důstojníků RAF, kteří navštívili svatbu spisovatelčiny dcery s jejich kolegou, důstojníkem Janem Klánem. Jednak se dopustila drobných chyb u jmen zmíněných důstojníků a rovněž lze nalézt chyby v určení jejich vojenských hodností. De facto se jedná o jednu společnou chybu, jelikož všechny přítomné důstojníky a poddůstojníky nazývá hodností „major“, ač ani jeden z vojáků zde zmíněných v té době tuto hodnost neměl. Zatímco chyby u jmen jsou určitým nedostatkem, špatné určení hodností je relativně omluvitelná chyba spojená s určitou formou úcty a idealizování daných osob. Rovněž nelze předpokládat, že Javořická byla znalkyní vojenské subordinační.

Dalším problémem v případě interpretace zkoumané kroniky i dalších pramenů z pera Javořické jsou časté sklony k drobné fabulaci (týkající se především poznámek zapisovaných s určitým časovým odstupem) a velký smysl pro dramatičnost. U aktuálněji zanášených zápisků či zápisků psaných s malým časovým odstupem je pro změnu Javořické smýšlení a vidění reality silně ovlivněno emocemi. Často se navíc v jejím textu vyskytují prvky černobílého vidění světa. S tím souvisí například případy, kdy dochází na jedné straně k hanění „jedněch“ a na druhé straně idealizování „těch druhých“.¹⁴⁸ Tento nešvar (míněno z hlediska objektivit historického pramene) je patrný například v její reflexi slovanství, katolictví, spolku Sokola či vrcholných

¹⁴⁸ Jako příklad může posloužit např. poznámka popisující období krátce po abdikaci prezidenta Edvarda Beneše v roce 1948: „*To už byl doktor Beneš sesazen a tam dřepěl ten rudý Gottwald s nadutou a hloupou Martou*“. V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 132.

představitelů exilové vlády, v kterýchžto případech lze pozorovat nejen citové zabarvení, ale místy i patrné prvky mytologizace.

Celkově je pak u Javořické třeba odfiltrovat také značně katolický pohled na svět a na dění v něm, což je úkaz charakteristický pro drtivou většinu její tvorby, ať už se jedná o román, poezii, povídku, paměti či kroniku. To se projevuje od neškodného katolického „pozlátka“ až po fakt, že kupříkladu židé, černoši¹⁴⁹ či evangelíci nejsou v jejím písemném dědictví nejlépe akcentováni. Těchto úkazů si lze povšimnout na konkrétních případech z obecní kroniky (viz edice). Reflexe Židů je patrná například ze sdělení: „*Ať byli Židé parazity na čele národa, ať to byli namnoze nejhorší germanizátoři! Jsou to lidé a české povaze se to surové bezpráví tak hrozně protiví...*“¹⁵⁰ Mnohem častější a přísnější poznámky tohoto charakteru se pak vyskytují opět v knižní sérii *Můj život*.¹⁵¹ Podobným příkladem jistého archaického vidění světa je i tato poznámka: „*Jak mohli Němci, národ vzdělanců, křesťanů a bělochů klesnout pod úroveň barbarů?*“¹⁵² V této myšlence Javořická jednoznačně vyzdvihuje bělochy nad černochoy, byť tak činí nepřímou a nejspíš zcela podvědomě (tedy nikoliv rasisticky či útočně). O to víc je tento zápis zrcadlem a důkazem autorčina do jisté míry zastaralého pohledu na svět. Pohledu, pro který později v poválečných a „poúnorových“ letech již nemohlo být místo. Pochopitelně lze na tomto místě např. hovořit o antisemitismu 50. let, ale v případě Javořické se jednalo spíše o jistý dobový obecný protižidovský diskurz, ve kterém trávila většinu svého dětství i dospělého života, aniž by tento postoj byl spojen s nějakou odůvodněnou záští či nenávistí vůči židovskému etniku. Rovněž byl v tomto ohledu důležitý faktor její katolické víry. Tento dlouhodobý a latentní antisemitismus je samozřejmě zcela odlišný od účelného a uměle konstruovaného antisemitismu v ČSR během 50. let 20. stol.

¹⁴⁹ Zde se jedná spíše než o problém katolického vidění, o problém vnímání světa člověkem ze starší generace, pro kterého mohli být černoši osobami nesmírně exotickými.

¹⁵⁰ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

¹⁵¹ V některých pasážích lze hovořit až o nadužívání slova „Žid“/„Židovka“. „*O vzkříšení jsem v duchu strouhala mrkvičku a říkala jsem židům: Hled'te, hled'te, židáci, vstal z mrtvých! Nic jste mu neudělali!*“ „*Židovky se mohly smíchy popukat.*“ „*Pan Böh'm byl malý čiperný Židáček, ale dobrý člověk.*“ „*Měla jsem také moc ráda Ernu, ač to byla Židovka mazaná.*“ „*Paní byla hezká, lenošivá Židovka, a ta měla tři děti.*“ Všechny tyto nelichotivé poznámky zapsala spisovatelka v rozmezí několika málo stran. Vlasta JAVOŘICKÁ, *Můj život 1*, Brno 1999, s. 88-89, s. 99-100.

¹⁵² SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

Velkým přínosem existence *kroniky A* je rovněž fakt, že na rozdíl od *kroniky B* zde lze číst emoce a psychické rozrušení i z pouhého vzhledu písma a úpravy zápisů. Kritické momenty pro obec či celý stát jsou dost často psané podstatně méně čitelným rukopisem a s daleko více pravopisnými chybami. Emoce je možné vyčíst i v textu jako takovém. Není teď řeč o vlastním obsahu a sdělení textu, ani o zmíněné úpravě, ale o formě, jakou je sdělení podáno. V mnoha případech lze poznat skutečnou náladu autorky (a v některých případech tedy i náladu ve společnosti nebo v její části), aniž by zrovna psala přímo o tragických či jinak závažných věcech. Zde se její literární schopnosti tak říkajíc „obracejí proti ní“ a „prozrazují“ její vlastní uvažování. Historikovi zde naopak opět rozšiřují zorný úhel a dodávají další informační potenciál k jeho výzkumu.

Nejvděčnějším příkladem v tomto ohledu může být způsob, jakým autorka popisuje tak všední záležitost, jakou je počasí. Tuhá zima z přelomu let 1946/1947 v kronice sice není přímo zlehčována, ale je líčena relativně odlehčenou rétorikou. Zápisky z tohoto období jsou pak převážně pozitivně pojeté, vzhledem k přetrvávajícímu optimismu a naději, které s sebou přinesl konec války.¹⁵³ V roce 1948 je však velmi podobné počasí popsáno depresivně a negativně. Za druhé světové války tento odraz myšlení promítnutý do počasí platil rovněž, i když k tomu nedocházelo tolik latentním způsobem, jako v období poválečném. Byly zde například opakované zmínky ve stylu „*i počasí je proti Němcům*“.¹⁵⁴ Celkově lze i v dalších popisech přírody často pozorovat reflexi odrazu celkové situace ve společnosti. Za konkrétní příklad může posloužit tento zápis z roku 1942: „*Je patrné, že příroda manifestuje s námi. Vždy, když se něco výjimečného děje, čeho jsou příčinou Němci, příroda takto běsní.*“¹⁵⁵ Z roku 1941 pak pochází poznámka: „*Jako lidské mysli jsou zmateny a slabé charaktery se po nátlaku mocných Němců pokřivují stále více, tak i počasí a příroda, jako by se měla vyšínouti z vymezených drah. Strašlivá zima, která zničila mnoho zvíře a ovocných stromů, jako by se nemohla se svým panováním ani rozžehnat.*“¹⁵⁶

U každého kronikáře působícího a tvořícího v rámci více politických diskurzů je nutné si klást otázku, zda nedocházelo ke změnám uvažování či alespoň rétoriky dané

¹⁵³ Byť mezi lidmi stále rezonoval strach a nejistota z dalšího válečného konfliktu i atomové bomby.

¹⁵⁴ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Tamtéž.

osoby (autora) spolu s politickým vývojem. V tomto ohledu byla Javořická vždy velmi konzistentní. Pouze únor 1948 byl pro ni velkým šokem, jak o tom svědčí její výše zmíněné idealizování slovanství. Změnila tehdy tudíž jednak pohled na SSSR a v protíváze k němu si v jejím žebříčku hodnocení lidí a národů alespoň částečně polepšili do té doby hanění Němci, byť to neznamená, že by jim odpustila druhou světovou válku, okupaci českého území či zločiny proti lidskosti. „*Letošního roku má být naplněna i dvouletka a určený plán k pětiletce. Je to dalekosáhlé nové budování... Práce a jen práce jest heslo spásy pro zplundrovanou vlast. Musíme být důvěřiví a hledět s nadějí tomu všemu vstříc...*“¹⁵⁷ zapsala ještě na počátku roku 1948 do obecní kroniky s poněkud skeptickým nádechem, přesto smířlivě a neofenzivně. Pouze o pár týdnů později, po 25. únoru 1948, již zanesla do kroniky tato slova: „*Je to nový Mnichov, snad mnohem bědnější než v roce [19]38 neb to nám udělali úhlavní nepřátelé (co dobrého jsme kdy mohli očekávat od Němců?)*“ (viz edice, s. 285).¹⁵⁸ Tato věta se již samozřejmě nachází pouze v *kronice A*.

Vezmou-li se v potaz konvenční rozdíly v rámci typologie pramenů,¹⁵⁹ došlo u Javořické po „Vítězném únoru“ k přerodu od oficiálního vedení obecní kroniky spíše k formě novodobého lidového městského (maloměstského, městysového) kronikářství. Tato proměna byla způsobena právě její definitivní rezignací na jakékoli konvence a nařízení spojená s vedením obecní kroniky. Ještě více pak lze pozorovat zesílený důraz na osudy lidí z jejího okolí, včetně jí samotné.¹⁶⁰ Stále se však její text nacházel na rozhraní více typů pramenů. Klasičtí lidoví kronikáři bývají spojováni přece jen s obdobím starším,¹⁶¹ než aby bylo možné použít jejich definici šablonovitě na Vlastu Javořickou, přesto i díky jejímu archaičtějšímu vyjadřování a silným katolickým prvkům může místy „poúnorová“ pasáž *kroniky A* vzbuzovat dojem tohoto typu pramene.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ K tomu více Antonín ROBEK, *Městské lidové kronikářství na Rychnovsku I.*, Praha 1976, s. 1. Antonín ROBEK – Otakar NAHODIL, *České lidové kronikářství*, Praha 1960, s. 21.

¹⁶⁰ Tyto podobnosti lze reflektovat v rámci komparace s vydanými zápisky lidových kronikářů Františka Jana Vaváka či Josefa Dlaska z Dolánek u Turnova. Srov. Stanislava JONÁŠOVÁ (ed.), *Paměti Františka Jana Vaváka, souseda a rychtáře milčického z let 1770-1816. Kniha VI-VIII (1810-1816)*, Praha 2009, 484 s. František KUTNAR (ed.), *Paměti sedláka Josefa Dlaska*, Praha 1941, 136 s.

¹⁶¹ O tom více např. A. ROBEK – O. NAHODIL, *České lidové kronikářství*, 164 s.

Důležitým faktorem je také zmíněná literární licence autorky. Tato licence dodává textu na emotivnosti, na čtivosti i na expresivitě. Ukázkou může být například tato myšlenka související s postupy vůči českým studentům roku 1939: „*Herode! Ukrutný vládce a vrahu nevinátek Betlémských, dnes ve svém pekelném vězení se začervenáš studem; už nemáš primátu v dějinách ukrutnosti. Hitler, vládce národa, který nosil kulturu XX. století, tě předčil!*“¹⁶² nebo zápis z roku 1940: „*Šibený je skalnatý, pustý vršek nad Studenou. Kdysi, za časů roboty, prý tu stála šibenice. Ted' se tam zase usidluje zloba.*“¹⁶³ Tyto a mnohé další podobně literárně pojaté zápisky pak působí na recipienta značně silněji a intenzivněji, než kdyby byla k dané události či faktu zanesena pouhá faktografická poznámka.

Z celkového uvažování a některých vyjádření Javořické také vyplývá, že byla nejspíš poměrně nepraktická a, lze-li to tak říci, také poměrně starosvětská. Tento fakt není u ženy ředitele továrny do jisté míry „uzavřené v literárním světě“ ovšem ničím překvapivým. Autor přepisu byl nucen v *kronice B* často upravit nepříliš exaktní formulace a vyjádření této ženy. Příkladem za mnohé může být zápis z roku 1939, kde Javořická napsala do *kroniky A* „*Hákový kříž na veřejných budovách na pravém místě*“,¹⁶⁴ což autor přepisu upravil na „*Hákový kříž na veřejných budovách na pravém rohu*“.¹⁶⁵ Provedená korekce dodává přece jen sdělení více na exaktnosti. Podobných drobných úprav si pak v edici lze povšimnout na více místech.

Konfrontace a komparace s jinými prameny v některých případech tvrzení Javořické potvrzují a v jiných je pro změnu vyvracejí. Paradoxem je, že než s jinými prameny (s výjimkou pramenů čistě komunistické provenience) se spisovatelka častěji neshoduje sama se sebou, což souvisí s výše zmíněným rozdílem v poznámkách zapisovaných s rozdílným časovým odstupem, byť se vztahují k téže události.¹⁶⁶ Vliv na to má i fakt, že autorka zaznamenala opravdu značné množství pramenů v rámci několika desetiletí, čímž vzniká i více možností udělat odchylku či chybu. Navíc v některých případech vypovídají o dané události pouze prameny napsané touto autorkou. Tím vzniká nutnost poměrně specifického způsobu komparace, tedy

¹⁶² SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ SOkA Jindřichův Hradec, *Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950*, s. 18.

¹⁶⁶ Je zde samozřejmě důležitý také faktor určité „tekutosti“ lidské paměti, jež se uzpůsobuje aktuálně žitému, novým životním zkušenostem či podmínkám.

srovnávání obecní kroniky a zmíněných vydaných pamětí *Můj život*. Javořická v několika případech do pamětí zapsala téměř protikladné tvrzení k tomu, jež stojí v obecní v kronice. Příkladem jsou jednak okolnosti a způsob smrti továrníka Satrapy (viz níže), nebo reflexe chování německých vojáků ubytovaných u Zezulků doma na sklonku druhé světové války.

Ve druhém případě je rozdíl v interpretaci vsutku nabíledni, jelikož jedna zmínka pochází z období nenávisti k Němcům a heroizace sovětských osvoboditelů (měsíce bezprostředně po konci druhé světové války), zatímco druhá je psána již po únoru 1948, tedy v době, kdy u Javořické v první řadě rezonovala nenávist k SSSR a komunistické straně, kterou v té době již stavěla vysoko nad zášť vůči německému národu. Tyto dva komentáře Javořické k události, kdy němečtí vojáci opouštěli jejich vlastní dům, kde byli na samém konci války ubytováni, zní: „...ani nepoděkovali za pohostinství.“¹⁶⁷ a později: „Rozloučili se, poděkovali a dali dětem čokoládu.“¹⁶⁸ Rozdílné výpovědi od téže autorky v těchto dvou pramenech jsou z hlediska přínosu faktografického a popisného pochopitelně problémem a při historikově výzkumu působí nemalé dilema. Z hlediska problematiky výzkumu pramenů jako takových se však jedná o zajímavou ukázkou toho, jaký rozdíl je mezi bezprostředním zapisováním (emoce, bezprostřednost, skutečné uvažování daného jedince či skupiny v konkrétní situaci) a zapisováním s časovým odstupem (vliv veřejného mínění, mínění okolí, informací z druhé ruky, životních zkušeností, stáří, komparování s dalšími životními událostmi).

5. 4. Rozdíly mezi *kronikou A* a *kronikou B*

Jak je patrné z přiložené edice, mezi *kronikou A* a *kronikou B* se vyskytuje celá řada drobných i větších rozdílů. Jedná se o rozdíly pravopisné, faktografické i o rozdíly související s formální úpravou. Zajímavé je, že byť byla Javořická spisovatelkou, nacházejí se v *kronice A*, tedy jejím originálním textu, ve velké míře právě pravopisné chyby, které jsou poté v drtivé většině případů odstraněné v *kronice B*. Jedná se především o jakýsi vlastní, často ne příliš logický systém používání čárek v rámci interpunkce, ale v některých případech jde také o chyby jdoucí přímo proti dobovým

¹⁶⁷ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

¹⁶⁸ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 49.

konvencím pravidel českého jazyka.¹⁶⁹ Originální text obsahuje také velké množství chyb typu „*přecejen*“ nebo občasně užívání malých písmen na začátku věty či u vlastních jmen. Jedná se tedy o kategorii chyb, ke kterým došlo očividně tím způsobem, že se autorka pouze přepsala či dostatečně nekoncentrovala, nikoli o chyby související s úrovní gramotnosti.

Zajímavým úkazem vyskytujícím se v jejím rukopisu pak je osobitý a specifický styl psaní, kdy čárku nad samohláskou zpravidla píše až nad samohláskou následující. Například „*bránit je musí mírem*“ autorka napsala způsobem „*bránit je musí mirém*“ atd. Tento způsob posouvání znamének je v jejím rukopisu naprostým pravidlem. Nejedná se tudíž o pravopisné chyby v pravém slova smyslu, ale o charakteristický jev v písemném projevu autorky. Rukopis Vlasty Javořické je celkově dosti vypsáný, což lze považovat pravděpodobně za daň za celoživotní spisovatelskou činnost. Dalším charakteristickým úkazem v tomto ohledu je také na pohled naprosto totožné psaní samohlásek „*a*“ a „*e*“, kde nejspíše nějaký rozdíl vnímala pouze pisatelka sama.

Jak bude také zmíněno v ediční poznámce, podstatným neduhem *kroniky A* je nejednotné užívání římských a arabských číslovek. Tento problém je nejpalčivější a nejčastěji se vyskytující při výpisech z matrik, kde kromě této nejednotnosti chybí jakýkoliv výraznější systém, případně je tento pokus o systém autorkou po velmi krátké době opět narušován. Autorka v tomto ohledu při opisování příliš nerespektovala originální matriky. Zůstává tedy otázkou, zda vůbec sama pracovala s původní matrikou, nebo zda pro ni někdo nepřipravoval něco jako kopie či seznamy opsané z těchto matrik. Tyto nedostatky jsou poté více méně odstraněny v *kronice B*. V souvislosti s matričnými zápisy se v obou verzích vyskytuje rovněž několik faktografických nesrovnalostí. Například „*mrtvé plody*“ jsou vždy zmíněny pouze v seznamu narozených (s informací, že tentýž den dotyčný rovněž zemřel) a nikoliv i v seznamu zemřelých. V tomto ohledu alespoň Javořická dodržuje jasnou pravidelnost, což u ní v úpravě matričních zápisů jinak bohužel příliš neplatí.

Rozdíly mezi *kronikou A* a *kronikou B*, které kompletně ukazuje přiložená edice, lze souhrnně rozdělit do několika skupin. Za prvé autor přepisu vesměs upravil Javořické komplikovanou interpunkci rozhodně nekorespondující s dobovými

¹⁶⁹ Míněno podle dobových pravidel českého pravopisu určených tehdy *Pravidly českého pravopisu s abecedním seznamem slov a tvarů* vydaným Českou akademií věd v roce 1941 a znovu vydaným v téměř stejné podobě roku 1946.

normami¹⁷⁰ do konvenční podoby. Za druhé odstranil, až na výjimky, všechny pravopisné chyby. Za třetí je často také změněn pořádek slov ve větě ve stylu „*byl toho roku*“ a „*toho roku byl*“. Za čtvrté v mnoha případech autor přepisu rozvedl zkratky použité Javořickou na celá slova a v několika málo případech tomu učinil obráceně. Pátým rozdílem je nahrazení archaičtějších výrazů Javořické termíny dobovějšími a aktuálnějšími. Jde o rozdíly typu „*být*“-„*býti*“, „*létech*“-„*letech*“, „*letadla*“-„*létadla*“, „*kompanisté*“-„*kumpáni*“, atd. Jedná se o jeden z několika náznaků umožňujících dedukovat, že autor přepisu mohl být mladší než Vlasta Javořická. Věkový rozdíl však nemusel být tak velký, jak by se z některých náznaků mohlo zdát, jelikož archaičtější jazyk Javořické ovlivňovala i její profese a celkové smýšlení.

Za šesté autor přepisu nějaká slova nahradil synonymy, nebo je dokonce vypustil, často ve prospěch srozumitelnosti, podoby, vzhledu a celkové úpravy textu. Někdy tak bylo učiněno i z důvodů více subjektivních, a to jak u slov či slovních spojení, tak v některých případech i u celých vět. O této problematice ještě bude pojednáno níže. V několika málo případech také nebylo slovo či slovní spojení přepsáno z důvodu nečitelnosti. Zápisky přepsané do *kroniky B*, pokud se liší, jsou každopádně pokaždé srozumitelnější a faktograficky přesnější než jejich předloha. Všechny doposud vyjmenované rozdíly tedy spadaly do jedné kategorie, přičemž při psaní hrály roli věkový rozdíl, profese spisovatelky, možná určitým způsobem i její pohlaví či sociální status.

Sedmým bodem je již podstatně větší odchylka mezi oběma texty, která již spadá do jiné kategorie. Vložené básně, listky, listy a přípisky z *kroniky A* jsou někdy zařazené i v *kronice B*, avšak v některých případech tomu tak není. Souvisí to dost možná s tím faktem (v případě přípisků a vložených listů), že Javořická do *kroniky A* tyto listy mohla umístit až později, jak bylo zmíněno výše, ale důvody jejich neopsání mohou být zajisté i subjektivní. Osmým a hlavním rozdílem jsou pak chybějící listy, což je však odchylka zcela jiného typu, jelikož zde k přepsání původního textu došlo, ale listy byly později (nejspíš v 50. letech) odstraněny násilně. Tento bod vybočuje z pomyslné kronikářské interakce autor přepisu-Javořická. Poslední bod bude ještě rozebrán zevrubněji v samostatné podkapitole.

¹⁷⁰*Pravidla českého pravopisu s abecedním seznamem slov a tvarů*, s. I.III-I.VIII., v podstatě nezměněný otisk vydání z roku 1941, Praha 1946.

Kromě faktu, že ne vše z *kroniky A* bylo přepsáno do *kroniky B*, lze nalézt i úkaz obrácený, byť se jedná o jev dosti zřídka se vyskytující. V *kronice B* se nachází totiž několik odstavců či delších pasáží, které nejsou zapsány v *kronice A*. S velkou pravděpodobností je Javořická dodala na vložených papírech, kterých je ostatně v *kronice* několik, pouze s tím rozdílem, že tyto se bohužel v *kronice A* nedochovaly. Tato varianta je velmi pravděpodobná, ale přesto je třeba mít na zřeteli, že se opět jedná pouze o teorii. Vzhledem ke kontextu a slohu však lze téměř vyloučit, že by v těchto případech nebyla Javořická předlohou a autor přepisu tyto poznámky opsal odjinud či byl jejich autorem snad on sám.

Na tomto místě je rovněž záhodno poněkud rozšířit komentář k některým jevům a faktům, na které bude v ediční poznámce pouze poukázáno. Javořická ve své formě psaní s oblibou užívala převážně delší souvětí (která často vznikala možná i tím, že se autorka nechala unést),¹⁷¹ zatímco autor přepisu pro dobro textu raději užíval více jednodušších vět a dlouhá souvětí Javořické tak přenesl do srozumitelnější formy, aniž by v mnoha případech změnil jediné slovo.

Javořická také podstatně častěji užívala vykřičníky a velmi často zakončovala věty a sdělení třemi tečkami. Autor přepisu v několika případech změnil vykřičník na tečku a tři tečky v drtivé většině případů odstranil, přičemž větu zakončil tečkou jednou. V tomto ohledu je zajisté z badatelského hlediska přínosnější původní verze, jelikož vykřičníky dodávají sdělením na emotivnosti a naléhavosti, rovněž pak také v některých případech na pocitu radosti a v jiných pro změnu na pocitu beznaděje. Tři tečky na konci myšlenky zase naznačují otevřenost, nedorečenost, záhadnost či narážku ve stylu „co bude dál?“

Rozdíl mezi oběma texty se vyskytuje také ve psaní titulů některých osob. Javořická je v tomto ohledu opět poměrně nejednotná a u lékaře například někdy užívá podobu „*MUDr*“ a někdy pouze „*dr*“, což autor přepisu většinou sjednotil na „*MUDr*“. Tyto rozdíly mohou napomoci s nahlédnutím do myšlenkového světa autorky, poukázat na faktor stáří i vzdělání, naznačit zkušenosti či priority i úctu k dané osobě. Javořická si místního lékaře rozhodně vážila. Nebyl to pro ni nejspíš cizí člověk s titulem *MUDr.*, ale zkrátka místní „pan doktor“, který pomohl od nemoci, když tomu bylo třeba.

¹⁷¹ Přesto jsou v *kronice* občas pasáže, kdy naopak byla velmi heslovitá, což nejspíš odráželo její rozpoložení v daném okamžiku.

Zkratka „*dr*“ tedy není ani chybou, ani neznalostí, ba ani neúctou autorky, ale něčím, co užila nejspíš automatizovaně a naprosto podvědomě. Velmi často je také v *kronice A* před jménem užito oslovení „*pan*“ nebo zkratka „*p.*“. Jedná se o podobnou problematiku jako v předchozím odstavci. Javořická užívala tohoto oslovení podstatně častěji než autor přepisu, což by mohlo značit větší pokoru a úctu k autoritám a celkově možná zastaralejší vnímání světa. Tento fakt by i mohl být opět náznakem toho, že autor přepisu mohl být mladší než Javořická. Rovněž tyto detaily mohou vypovídat o rozdílných hodnotách, postojích, pohlaví či sociálním statutu.

5. 5. Rozdíly subjektivní povahy - kronikářská etika i diskurz třetí republiky?

V předchozí podkapitole bylo zmíněno, že řada změn či vypuštění slov nebo celých vět v rámci přepisu z *kroniky A* do *kroniky B* nesouvisí pouze se srozumitelností textu, ale je povahy více subjektivní. Tento úkaz se vyskytuje především v případech expresivnějších vyjádření, v některých případech, kdy Javořická přímo jmenuje jisté osoby v kontroverzní souvislosti nebo také občas v případě dodatků s křesťanskou (katolickou) tematikou.

Na tomto místě budou uvedeny pouze reprezentativní vzorky slov a pasáží, které autor přepisu vynechal či pozměnil z důvodu více či méně subjektivních. Například v roce 1942 spisovatelka v *kronice A* popsala a komentovala projev Adolfa Hitlera, který byl vysílán prostřednictvím rádia. Slova Javořické „*ten zvířecí halas zaléhal všude, vstávala husí kůže a obracel se žaludek*“ byla však v *kronice B* zredukována o poslední dvě slova (viz edice, s. 191). Zde se nejspíš jedná o redukci z důvodu až přílišné expresivity v kontextu kritérií týkajících se obsahu a formy obecní kroniky období třetí republiky.

Při zmínce o dobývání Stalingradu německou armádou v roce 1943 bylo Javořickou zapsáno, že Němci „*nemohou a nemohou hnout*“ jeho železnými branami. Autor přepisu tato slova změnil na „*nemohou hnouti*“ (viz edice, s. 205). Zde se jedná o případ, kdy zajisté nebylo účelem zmírnit původní vyjádření Javořické, ale spíše mu dodat na jisté „kronikářské serióznosti“. Byť jde o zásah nevinný a na pohled malicherný, je původní sdělení zajisté více „živé“ a autentické (či tak alespoň působí

díky stylu psaní jeho autorky) a Stalingrad díky onomu jednomu slovu navíc působí v *kronice A* „nedobytněji“ než v *kronice B*.

Rozdíly lze také nacházet v některých kontroverznějších sděleních. O jistém doktoru Stachovi z Telče, jenž kvůli jistému udání zahynul během druhé světové války, zanesla Javořická informaci, že „*byl sice odrodilcem a taškářem prvního řádu, není ho tudíž žádná škoda, ale byl to přece jen člověk*“. Prostřední, poměrně osobní a pro obecní kroniku objektivně vzato skutečně značně přehnanou a nevhodnou poznámku „*není ho tudíž žádná škoda*“ autor do *kroniky B* nezanesl (viz edice, s. 247). Být v dnešní době dochovaná pouze *kronika B*, byl by tak historik i jakýkoli jiný recipient značně ochuzen o osobní názor Javořické. Ten je samozřejmě nanejvýš osobní a subjektivní. Ale jako náhled do nitra, rozpoložení a uvažování autorky je velmi přínosný. Opět se zde pouze může recipient tázat, zda by mluvila prokazatelně lásku hlásající žena a silně praktikující katolička tímto způsobem, kdyby k tomu neměla skutečný důvod?

Dalším podobným příkladem může být zápis, kde autorka po skončení druhé světové války jmenuje domnělé kolaboranty. Jedna ze zapsaných vět zní: „*Podezřele v tom ohledu se choval též drogist Prášil, trafikant Dušek, řezník Němeček a Příbýl z Bolíkova.*“ V *kronice B* však není zmíněno příjmení „*Němeček*“, ale namísto něho je zde zaneseno slovní spojení „*mnozí zdejší občané*“ (viz edice, s. 188). To je navíc zapsáno jiným typem inkoustu, čili s očividnou časovou prodlevou od původního přepisu. Zde se nabízí více důvodů pro neopsání tohoto jména. Autor přepisu a zmíněný „*Němeček*“ na sebe mohli samozřejmě mít jistou vazbu. Rovněž se nabízí varianta, že v případě tohoto muže byla později prokázána nevina, což by mohlo také být důvodem, proč nakonec nedošlo k přepsání jeho jména do *kroniky B*. Každopádně se jedná o změnu cílenou a zcela úmyslnou, ať už byly důvody tohoto kroku zjištěné či seriózní.

Není žádným překvapením, že v rámci zápisků týkajících se oslav 17. listopadu roku 1945 vzpomněla autorka zavření univerzit vztahujícího se k tomuto datu. Co se týče studentů, kteří nepřežili tyto události, použila výraz „*zavražděná neviňátka*“. Autor přepisu výraz „*neviňátka*“ zaměnil za slovo „*studenty*“ (viz edice, s. 250). Také v tomto případě nejspíš nebylo cílem cenzurovat nosnou myšlenku Javořické, ale pouze formu jejího vyjádření, kdy výraz „*neviňátka*“ nejspíš přišel autorovi přepisu až příliš infantilní či nedostatečně seriózní. Jedná se však o jeden z typických případů, kdy přepis v *kronice B* již postrádá původní emoční faktor a sdělení je do jisté míry

odosobně. Nejedná se o chybu autora přepisu, ale zajisté je to opět škoda pro badatele.

Když v roce 1946 Javořická popisovala zdravotní stav obyvatel Studené a zmínila fakt, že se obci naštěstí vyhnula jakákoliv epidemie, dodala ještě větu: „*Uchrání-li nás Bůh i nadále, můžeme si i v tom ohledu gratulovat.*“ Tento „katolický dodatek“ autor přepisu již do *kroniky B* nezařadil (viz edice, s. 256) a nejedná se o jediný případ, kdy se v rámci opisování uchýlil k podobné strategii. Například v poznámce „*Městýs přifařen k Mrákotínu. L. P. 1508...*“ je v rámci přepisu do *kroniky B* zkratka „*L. P.*“, tedy „léta Páně“ upravena na zkratku „*R.*“, tedy „roku“ (viz edice, s. 281). Je tedy nanejvýš pravděpodobné, že, pokud byl autor křesťanského vyznání, nebyl tak silně praktikujícím věřícím jako právě Javořická. Tato skutečnost pochopitelně vzhledem k opravdu silné víře Javořické a faktu, že kronika byla přepisována na MNV v období třetí republiky, není ničím zvláštním.

V rámci přepisu do *kroniky B* lze tedy pozorovat rovněž celou řadu cílených a účelných změn. Nejedná se ještě o přímo politicky motivované či dokonce přímo ideologické důvody, ale u některých z nich už lze reflektovat při nejmenším ten fakt, že od jara roku 1945 se zde nacházel již částečně odlišný diskurz. Odstranění přehnaných či z hlediska kronikářské etiky nepatřičných výrazů pochopitelně do tohoto obrazu nového diskurzu nespadá. V těchto případech se jedná o důvody čistě kronikářské, ale i tak řada drobných rozdílů mezi oběma verzemi téže kroniky může působit jako určitá dobová výpověď.

5. 6. Chybějící listy

Na tomto místě je rovněž nezbytné se alespoň krátce pozastavit nad dvěma listy vyjmutými z *kroniky B*. Konkrétně se jedná o listy obsahem chronologicky spadající do let 1943 a 1944. Mluvit o úmyslném vyjmutí dvou listů není úplně přesné, jelikož vzhledem k typu vazby kroniky je naprosto zřetelné, že byl vyjmut jeden list a druhý v důsledku toho vypadl rovněž, jelikož se jedná o druhou polovinu jednoho dvojlistu. Zajímavé je, že ani na jednom z nich se (podle *kroniky A*) nenacházely nikterak extrémně kontroverzní či usvědčující informace, tedy rozhodně ne vzhledem ke

kontextu celé kroniky jako celku, která je místy poměrně dost přímočará a adresná, a přesto jiné pasáže (například popis kontroverzní popravy rakouského vojáka místními samozvanými partyzány na konci války a řada dalších) odstraněné nebyly.

Vzhledem k celkovému velmi dobrému stavu *kroniky B* lze rovněž vyloučit, že by listy vypadly samy v důsledku chatrnosti vazby či jiného neúmyslného mechanického poškození. Spíše se jedná o čistou práci (obr. 13, obr. 14), se snahou o to, aby nezůstala žádná stopa po tomto zákroku (vyjmutí i paralelního listu, který by po odstranění jednoho listu v kronice neseděl pevně a upoutal by ihned pozornost na daný zásah). Jedinou usvědčující stopou tedy zůstává fakt, že jeden list končí v půlce věty a list následující navazuje uprostřed věty zcela jiné. Vzhledem k výše zmíněné kvalitní a pevné vazbě (nemluvě o deskách, ve kterých se navíc kronika nachází) a absenci dvou listů pocházejících v rámci vazby z téhož dvoulistu lze rovněž vyloučit, že by autor přepisu při opisování např. omylem otočil dva listy a nekoncentroval se dostatečně na přepisovaný text, čímž by mohlo dojít k tomu, že by si nevšiml nenávaznosti textu. Že by se zrovna na obou vzájemně spojených listech nacházelo něco, co mělo být odstraněno, je rovněž dosti nepravděpodobné, tudíž kompromitujícím či nežádoucím (z jakéhokoli důvodu) byl zajisté pouze jeden list. Z hlediska dobové optiky, tedy optiky 50. let (či možná počátku 60. let) 20. stol., je kronika plná typického „reakčního smýšlení“. Faktem vzbuzujícím otázky zůstává, že oba vyjmuté listy ho obsahují méně, než je pro obsah kroniky V. Javořické obvyklé. Tento fakt pro změnu umožňuje dedukovat, že list neodstranil nějaký ideolog řešící jazyk, fráze a formulace obsažené v kronice (takový by ji navíc nejspíš musel zlikvidovat celou), ale dost možná někdo, kdo měl na tomto úkonu čistě osobní zájem.

Takovouto osobou by mohl být například Karel Chadim, ředitel místní školy od roku 1958. Není zde konkrétní důkaz, který by přímo k tomuto muži měl směřovat podezření, kromě faktu, že je to jediné jméno zmíněné na těchto listech v alespoň částečně negativní konotaci (tedy alespoň určitou optikou). Chadim již před rokem 1948 působil v učitelském sboru coby odborný učitel. Pro školní rok 1955/1956 byl už zástupcem ředitele a o rok později již zastával post ředitele.¹⁷²

¹⁷² Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, Základní devítiletá škola Studená, 1916–1987 Střední škola ve Studené. Kronika (1948-1964). P. BARTUŠEK, *Strídání elit*, s. 80-88.

Nachází se tedy na těchto listech něco, co by mohlo dát příčinu k jejich odstranění? Na listu z roku 1943 je zapsán údaj o tom, že zmíněný učitel Chadim vedl v té době kuratorium mládeže. Javořická sice dodává, že je „dobrý vlastenec“ a kuratorium zde celkem chválí, ale teoreticky by to mohl být z nějakého osobního důvodu (dobové distancování se ode všeho spojeného s obdobím okupace) pro Chadima motivem k odstranění. Ostatně i samotná zmínka o jeho spojitosti s kuratoriem mohla přinést potenciální kontroverze. Dostatečným důvodem mohl být navíc právě ten fakt, že byla tato jeho činnost za války dokonce přímo pochválena právě Javořickou, tedy „reakční spisovatelkou“.

Je zapotřebí také upozornit na případ dlouholetého ředitele místních škol Cyrila Šťávy (viz edice, s. 240-241). Šťáva byl po válce souzen pro podezření z kolaborace. Celá řada věcí mu byla tehdy vyčítána oprávněně, byť se nejednalo o skutečné zločiny, ale spíše o jisté formy prospěchářství. Mimo jiné mu v této souvislosti bylo vytýkáno, že učil žáky německý jazyk.¹⁷³ V jeho případě, stejně jako u řady osob po skončení války na celém území, se jednalo spíše o jistou kumulaci, kdy dotyčný, byl-li jednou po válce z něčeho obviněn, mohl rázem téměř za vše negativní, co se v jeho okolí událo i neudálo, včetně věcí, jimiž se ve skutečnosti neprovinil. Je však dost možné, že i tento případ, který byl ve Studené ještě dlouhá léta v povědomí tamních obyvatel, mohl v řediteli Chadimovi vzbudit jisté obavy.

Byť v době odstranění listu již uplynulo přinejmenším několik let od konce války, je třeba vzít v potaz, že Chadim, jako vysoce postavený komunista v obci, musel znát komunistické dobové strategie a praxe. Právě proto si zajisté nemohl být jist jak nebezpečím takovéto informace v přítomnosti, tak její potenciální kontroverzí v budoucnosti. Vzhledem k svému postavení navíc zajisté mohl mít možnost se (nejspíš během 50. let) ke kronice bez větších problémů dostat a zásah provést. Na tomtéž listu je také zapsáno, že „učitelé, jako všichni státní zaměstnanci museli podepsati spolupráci s Němci. Soukromí úředníci od Satrapů ještě vzdorují“¹⁷⁴ (viz edice, s. 208). I tento zápis by někdo z učitelů nebo MNV mohl mít důvod odstranit. Rovněž zde by cesta mohla vést k osobě Karla Chadima. Na druhou stranu, byl-li motivací pro odejmutí listu tento zápis, stává se už tento muž pouhou jednou osobou z celé řady

¹⁷³ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 155-156. SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

¹⁷⁴ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

podezřelých. Cílem této kapitoly rozhodně není nepodložené obviňování učitele/ředitele Chadima, ale poukázat na důvody a motivace, které se jeví jako teoreticky možné.

V roce 1944 je z hypoteticky kontroverznějších témat či vyjádření pak pouze zapsáno, že když místní děkan František Pohanka slavil své sedmdesáté narozeniny a třicet let pobytu ve Studené, byla k jeho oslavě uspořádána v katolickém domě „*akademie s pestrým programem*“ a že „*jest zajímavo, že ji uspořádali vesměs lidé pokrokoví a návštěva byla tak veliká, že jí sotva stačil rozsáhlý sál orlovný*“¹⁷⁵ (viz edice, s. 218). Toto ale není nejspíše důvod, aby někdo odstranil list z osobních důvodů. Totéž lze rovněž konstatovat o pouhé zmínce o „*bařovně*“ z téhož listu. Je tudíž nanejvýš pravděpodobné, že tím „nežádoucím listem“ je list z roku 1943 a list z roku 1944 danému zásahu pouze padl za oběť.

5. 7. Čtyři úmrtí Jana Satrapy – (ne)věrohodnost lidské paměti

Události února 1948 ovlivnily fatálním způsobem celou řadu lidských osudů. Velký problém byl mimo jiné fakt, že mnoho lidí, na které měly mít únorové události největší dopad, bylo touto rychlou a náhlou transformací skutečně zaskočeno, přestože ve společnosti a politice již delší dobu rezonovalo značné napětí. Lehkost s jakou si komunisté 25. února zajistili výhradní moc, byla vskutku něčím „*negativně fascinujícím*“.¹⁷⁶ Například i Javořická měla o stávající politické situaci celkem přehled, ale přesto je z obecní kroniky patrné, že i pro ni a lidi v jejím okolí byl „Vítězný únor“ značně šokující.

Jednou z nejvíce zaskočených osob v obci byl zaměstnavatel Františka Zezulky továrník Jan Satrapa starší,¹⁷⁷ kterého tyto události stály život, byť se prameny dosti rozcházejí v tom, jakým způsobem k této tragické události došlo. Jde asi o nejzajímavější případ, kterak se v rámci obce prameny ke zkoumanému období

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Ch. BRENNER, *Mezi východem a západem*, s. 336. Kromě zklamání z meziválečného vývoje byl důležitým katalyzátorem vedoucím k příklonu československého poválečného obyvatelstva ke komunismu strach z nové války. V. MACURA, *Šťastný věk*, s. 21

¹⁷⁷ Továrník Satrapa v roce 1947 předal oficiální vedení podniku svému synovi Janu Satrapovi mladšímu, ale pochopitelně zůstal v očích Javořické i veřejnosti stále „panem továrníkem“ Jan Satrapa starší. Jeho syn pak již neměl dostatek prostoru a času, aby si mohl vybudovat ve vedení továrny větší renomé. K tomu více P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 34.

mohou rozcházet. Právě z toho důvodu je nesmírně zajímavou ilustrací si zde tyto rozdílné výpovědi zmínit. Ohledně Satrapovy náhlé smrti se neoficiálně (v ústním podání) traduje mnoho verzí, možností a variant. Ty z historického hlediska oficiální, tedy nalézající se v dosud dohledaných a dostupných pramenech, jsou celkem tři. Na tomto místě by mohlo být přínosné si tyto informace a prameny, ze kterých pocházejí, zmínit a alespoň částečně a ve stručnosti rozebrat.

K továrníkově smrti došlo 17. dubna 1948 po jeho návratu z pobytu v lázních, kde se zotavoval ze zdravotních problémů. Satrapa byl v té době ve špatném psychickém a v souvislosti s tím nejspíš také fyzickém stavu. Byl pochopitelně na nejvyšší míru rozrušen poté, co přišel o podnik, kterému zasvětil celý život. Schopný továrník, ale poměrně naivní člověk podcenil dobu a až příliš si idealizoval své dělníky, ke kterým choval až bezmeznou důvěru. V žádném případě ho tak nenapadlo, že by mohl někdy o podnik přijít.¹⁷⁸ V obecní kronice Javořická popsala (bezprostředně), že se Jan Satrapa utopil v koupelně ve vaně. Podle této verze jej během koupele přepadla mdloba a utopil se. Když se jeho nejbližším podařilo do koupelny dostat, bylo již pozdě. Je zde zapsáno, kterak mu ještě dělali umělé dýchání, lékař mu pouštěl krev a farář udělil poslední pomazání.¹⁷⁹

Podle pamětí *Můj život*, psaných s jistým odstupem, je však továrníkova smrt líčena následovně. Když si dával zmíněnou koupel (šlo o ranní koupel, což Satrapa aplikoval podle lázeňského vzoru, odkud se čerstvě navrátil), měla služka uslyšet zaúpění a zavolat jeho ženu a syna, tedy Jana Satrapu mladšího. Rovněž byl na místo neštěstí přivolán František Zezulka. Když se jim do koupelny s určitými obtížemi podařilo dostat, jevil prý ve vaně ležící Satrapa ještě známky života, ale po vytažení z vody skončil. Po krátké době (nejspíš krátce po jeho skonu) dorazila na místo i Javořická.¹⁸⁰ Je nanejvýš zajímavé, že v bezprostředních zápiscích v obecní kronice svou přítomnost na místě tragédie nezmiňuje. Na tomto místě je samozřejmě nutné vzít v potaz, že lidská paměť nikdy není zcela v souladu s hypoteticky vědeckým popisem doby, kterou daný jedinec pamatuje. Navíc si člověk pamatuje jen to pro jeho osobu

¹⁷⁸ K tomu více Tamtéž, s. 26-43.

¹⁷⁹ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

¹⁸⁰ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 115.

důležité a podstatné.¹⁸¹ O mnoho let později to pak samozřejmě v jeho paměti vystoupá na povrch jako něco, co bylo tehdy zásadní, byť se mohlo jednat o záležitost ve zkoumaném kontextu okrajovou. Vzhledem k její velké fantazii a obrazotvornosti se nabízí otázka, zda si svou přítomnost na místě tragédie nemohla spíše vsugerovat, ale pochopitelně nelze vyloučit, že tehdy k Satrapům skutečně dorazila. Především již v tomto pramenu nehovoří o nehodě, ale o sebevraždě. Tato verze je však velmi podezřelá, jelikož si podle Javořické Satrapa měl sám svázat ruce a vdechnout vodu,¹⁸² což působí přinejmenším, jako pochybný a nepřilíš reálný způsob, jakým by si člověk sám mohl vzít život.

Třetím zdrojem jsou vzpomínky Dagmar Kothbauerové (vnučky továrníka Satrapy), s níž byl proveden rozhovor metodou orální historie. Tato žena hovoří o sebevraždě ve vaně formou podřezání žil. Na druhou stranu se D. Kothbauerová v tomto tvrzení odvolávala i na Javořickou, v jejíž tvorbě tato informace paradoxně vůbec není. Prý to ale věděla celá rodina a detaily se tehdy tajily pouze před dětmi, takže je dost možná varianta, že se ve vzpomínkách této pamětnice pouze zaměnilo, co se dozvěděla doma a co se dočetla u Vlasty Javořické. Ostatně není neobvyklým úkazem, že jedinec hovoří o věcech, které tehdy byly v obecném povědomí (lidově řečeno „věděly se“), jako o věcech, které daný pamětník skutečně viděl či slyšel.¹⁸³ V tomto ohledu je důležité zmínit, že D. Kothbauerová byla velmi inteligentní žena s velkým přehledem a nacházela se na svůj věk ve výtečném duševním stavu, když rozhovor poskytovala.¹⁸⁴ Jejím svědectví tedy asi lze nejvíce uvěřit, byť i zde vyvstává řada otázek, jako třeba jistý vliv veřejné paměti,¹⁸⁵ jelikož právě tato verze se dodnes v největší míře šíří v obci mezi lidmi jako pravdivá. Tento faktor samozřejmě může rovněž ovlivnit podvědomí i každou konkrétní paměť každého jedince, včetně Dagmar Kothbauerové.

¹⁸¹ Bohumil JIROUŠEK, *Česká marxistická a marxisticko-leninská historiografie. Diskurz a možnosti výzkumu jeho proměn*, in: Bohumil Jiroušek a kol., *Proměny diskurzu české marxistické historiografie (Kapitoly z historiografie 20. století)*, České Budějovice 2008, s. 11.

¹⁸² V. JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, s. 115.

¹⁸³ K problematice lidské paměti více např. B. JIROUŠEK, *Česká marxistická a marxisticko-leninská historiografie*, s. 11.

¹⁸⁴ Soukromý archiv rodiny Bartuškovy, Rozhovor s pamětnicí Dagmar Kothbauerovou (*1933) ze dne 31. 7. 2013.

¹⁸⁵ Kterou nelze považovat za oficiální pramen, ale její důležitost nesmí být v žádném případě opomenuta.

Zároveň se tak lze přesunout ještě ke čtvrté verzi továrníkovy smrti. Tvrzení D. Kothbauerové lze tedy částečně opřít také o názor studenské veřejnosti. Mezi obyvateli Studené však ústní formou putuje ještě jedna alternativa týkající se smrti Jana Satrapy. Varianta, která rovněž zmiňuje nalezení těla ve vaně, ale jako příčina smrti je prezentováno užití jedu cyankáli. Znovu je třeba zdůraznit, že již není řeč o historickém relevantním pramenu, ale pouze o jisté variantě kolující formou ústního předávání mezi lidmi.¹⁸⁶ Přesto je třeba zde zmínit i tuto verzi. Především z důvodu, že daný příklad slouží jako ideální ilustrace toho, jak se mohou za poměrně krátký časový úsek rozejít informace. V případě Satrapovy smrti jde tedy o poměrně zajímavou praktickou ukázkou, která se prameny, byť pocházející z de facto stejného sociálního prostoru (dokonce částečně od téže autorky) mohou lišit, co se informačního přínosu týče. Rovněž je zajímavý fakt, do jaké míry se mohou rozcházet verze téhož příběhu, byť se jedná stále o minulost nedávnou a navíc o smrt nejspíš nejvýznamnějšího muže v dějinách obce.

Příčinou tohoto i jiných podobných případů může být jejich původ, fakt, že rodina může leccos zatajit i běžná praxe „zaručených informací“ od osob rodině relativně blízkých, které mohou někdy být pravdivé a jindy být pouze za pravdu považované, či postupem času překroucené nebo zveličené. Na druhou stranu, aby nebyly tyto ústně šířené varianty zatracovány, je třeba si také klást otázku, zda fakt, že něco fyzicky zapíše určitá osoba, či danou informaci pamětník sdělí v oficiálním rozhovoru, znamená větší pravdu než to, co si lidé předávají ústní formou? Jedná se samozřejmě o nanejvýš citlivou problematiku, kterou nelze paušalizovat a každý konkrétní případ bude mít vždy svá specifika. Konkrétně u Studené a smrti Jana Satrapy rozhodně nelze zatracovat žádnou z alternativ, i z toho důvodu, že všechny varianty dochované v pramenech písemných, stejně jako varianta získaná metodou orální historie, vzbuzují vždy alespoň dílčí pochyby.

¹⁸⁶ Zevrubně se předáváním ústních tradic zabývá historik Jan Vansina. Ač celou problematiku demonstruje na exotickém případě Afriky, v obecné rovině překračuje regionální horizont a rozebírá zde nejen to, jak byly ústní tradice užívány v minulosti, ale také popisuje, jakým způsobem by měli historici s tímto fenoménem pracovat. Jan VANSINA, *Oral tradition as history*, Wisconsin 1985, s. 12–33.

5. 8. „Poúnorové“ zápisky Josefa Závodského

Zatímco *kronika A* pokračuje po „Vítězném únoru“ nesmírně přínosnými zápisky Vlasty Javořické, *kronika B* je zakončena šestnácti stranami psanými Josefem Závodským (obr. 15). Tyto poznámky jakožto historický pramen poněkud vybočují z ostatních zde interpretovaných pramenů. Jednak popisují rok 1950, čímž se z chronologického hlediska nepřekrývají s žádným jiným pramenem vztahujícím se k obci Studená, s výjimkou retrospektivních zápisků pamětní knihy z konce 50. let (viz níže). Navíc je J. Závodský, jakožto nositel „ega“ v tomto pramenu, poměrně obtížně čitelný, co se týče interpretace. Na rozdíl od Javořické např. sám o sobě, při jedné situaci, kdy sám sebe zmiňuje, mluví zcela neutrálně ve třetí osobě. Zatímco mezi ostatními zde zkoumanými prameny je vždy určitá kontinuita, vazba či vzájemné vymezení se, Závodského zápisky jsou v tomto ohledu naprosto izolované a nenacházejí oporu v jiných pramenech, a to ani k přínosu faktografickému, ani k využití v rámci výzkumu ego-dokumentů. Jde tedy o samostatný pramen, který bezprostředně nezapadá do výzkumu, o němž pojednává tato práce, byť se paradoxně fyzicky nachází v *kronice B*, tedy v textu, kterým se daný výzkum naopak zabývá naprosto zevrubně a detailně.

Závodský jakožto kronikář rovněž není pod svými zápisky podepsán, ale naštěstí je jeho autorství zmíněno v pozdější *Pamětní knize obce Studená, 1950-1960*.¹⁸⁷ Jeho zápisky jsou v kontextu studenských kronik do značné míry specifické. Téměř plnohodnotně, co do intenzity, se v nich mísí odvolávání se na křesťanství a oslava komunistické ideologie (v té době ještě ne zcela neobvyklý úkaz). Pro ukázkou je zde uveden následující příklad: „*Komunistická idea dokonalé beztrždní společnosti, svobody a bratrství, rovnosti a spravedlnosti, dá se vysvětlit z duchovního a mravního odkazu křesťanské civilizace. Křesťanství je vírou, náboženstvím, komunismus je hnutím pro lepší a spravedlivější organizaci lidské společnosti. A stavba nového pořádku kolektivistického není myslitelná bez mravní závaznosti, duchovní opravdovosti a obětavosti*“¹⁸⁸ (viz edice, s. 307).

Je tedy pravděpodobné, že Závodský byl křesťanem a mohl být navíc podle všech znaků poměrně sečtělý, byť tímto získané informace pravděpodobně nedokázal

¹⁸⁷ Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, s. 33.

¹⁸⁸ SOkA J. Hradec, *Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950*, s. 18.

nejlépe interpretovat, třídít a využívat v praxi. K ideji komunismu pak nejspíš přistupoval s jistou naivitou či idealismem. Pravděpodobně byl tím typem člověka, který, když si přečetl určitou informaci, dobře si ji zapamatoval a snažil se ji zužitkovat v každodenním životě. Na rozdíl od Javořické nejspíš dobovou složitou celospolečenskou situaci nevnímal v binárně opozičním pohledu „my“ a „oni“, ale spíše hledal pozitiva a naději, která s novými společenskými proměnami mohou přijít. Zde se však již opět jedná o odhad, který nelze prezentovat jako jistotu a cílem této práce není zevrubnější pátrání po životě a osudech J. Závodského.

Jeho zápisky tedy přinášejí další odlišnou optiku dobového obecního kronikářství. Zároveň nastavují určité zrcadlo „poúnorovému“ vedení kronik a jsou tak jistým reprezentantem tehdejší krize obecního kronikářství, tedy krize v „poúnorovém“ mezidobí, než vládnoucí komunistická garnitura pomocí oficiálních úředních nařízení přesně stanovila pevný rámec pro obsah a formu obecních kronik a pamětních knih. Z hlediska méně paušalizujícího pak tyto zápisky odrážejí jasné tápání ve vedení studenské kroniky, které prokazatelně trvalo od 25. února 1948 až do konce 50. let.

6. Paměti a rodinná kronika jako zdroj necenzurovaných informací

Dalším velmi přínosným a podnětným pramenem pro výzkum dějin obce Studené, místní společnosti, mentalit, každodennosti a celkové mikroregionální problematiky je série knih *Můj život* z pera Vlasty Javořické. Série čítá celkem šest dílů kvůli poměrně velkému rozsahu originálního textu z autorčiny pozůstalosti. Knihy vyšly poprvé v letech 1999-2000 u brněnského nakladatelství *JOTA* (první dva díly ještě před jeho transformací pod názvem nakladatelství *books – Bonus A JAVOŘICE*). *JOTA* knihy vydala opět v roce 2006, tentokrát ve třech svazcích po dvou dílech namísto původních šesti samostatných titulů. Nejedná se o text, který by byl cíleně psán jako kniha (byť možnost vydání některých pasáží autorka nevyklučovala),¹⁸⁹ což je z hlediska jeho využití jako pramene velkým přínosem.

Knihy jsou přepisem zápisků Vlasty Javořické, nazývané samotnou autorkou „*paměti*“. Veřejností je pak občas mylně tato knižní série považována za přepis rodinné kroniky. Ta rovněž svého času existovala, ale ani originál pamětí, ani originál kroniky se v rámci stávajícího výzkumu stále nedaří dohledat. Co se týče rodinné kroniky, je aktuálně dochovaný pouze její přepis v knize Pavla Kryštofa Nováka *Vše o Vlastě Javořické* vydané pod nakladatelstvím *Bonus A*.¹⁹⁰ V rámci výzkumu těchto dvou textů byli kontaktováni jak žijící potomci (vnoučata) Vlasty Javořické, tak odborník na život a dílo této spisovatelky, zmíněný Mgr. P. K. Novák z Moravských Budějovic. Rovněž došlo ke komunikaci se zástupci nakladatelství *JOTA*, kterým naposledy prokazatelně musel v roce 2000 originál pamětí (a možná i rodinné kroniky) projít. Prozkoumán byl také k tomuto roku (2017) stále nezpracovaný fond V. Javořické v Literárním archivu památníku národního písemnictví v Praze.¹⁹¹

Bohužel na žádné ze zmíněných adres se nepodařilo dohledat ani originál rodinné kroniky ani původní rukopis vydaných pamětí. Pro větší přehlednost budou tyto

¹⁸⁹ „*Je to celý můj život, psaný pravdivě a bez nadsázky. Možná, že by se z toho někdy daly udělat výňatky pro tisk.*“ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 130.

¹⁹⁰ Pavel Kryštof NOVÁK, *Vše o Vlastě Javořické*, Brno 1994, 176 s.

¹⁹¹ V tomto fondu se nachází celkem 5 sešitů s originálními texty V. Javořické. Bohužel pro tento výzkum však žádný z nich nespadá do období, které tato práce chronologicky pojímá. Čtyři sešity jsou z období spisovatelčina dětství a dospívání a pátý vznikl až během její návštěvy USA v 60. letech 20. stol.

dva texty v rámci této kapitoly nazývané dále *Můj život* a *Z rodinné kroniky*. Je skutečně velmi zvláštní, že od vydání těchto textů neuplynula extrémně dlouhá doba, ale přesto žádná z dotázaných osob o dalším osudu či pohybu těchto originálních písemností nemá žádné informace. To je samozřejmě pro daný výzkum škoda, jelikož nelze odhalit případné zásahy do obsahu a struktury původního textu. Naštěstí k úpravám a korekcím během vydání *Můj život* (tedy původně zamýšlených pamětí) došlo minimálně nebo vůbec, což je patrné z podoby a obsahu textu, a navíc řada ústních zdrojů tento fakt, byť neoficiálně, rovněž potvrzuje. Přesto se však v důsledku přepsání originálu pamětí do podoby známé jako *Můj život* historik dostává, co se autentičnosti pramene týče, takřkajíc o jeden krok nazpět.

Nemožnost dohledat rodinnou kroniku je pak samozřejmě samostatným problémem. Porovnání všech dosud zmíněných pramenů od Javořické s dalším originálním textem by pochopitelně bylo velmi cenné a přínosné. V tomto ohledu aktuálně nezbývá, než doufat, že snad v rámci dalších budoucích výzkumů ještě tato komparace bude umožněna. Při porovnání kapitoly *Z rodinné kroniky* v knize P. K. Nováka a pasáží z *Můj život* se pak z důvodu podobnosti některých vět nabízí otázka, zda nemůže být šestidílná série opisem pamětí doplněným o pasáže z rodinné kroniky. Jako pravděpodobnější se však jeví verze, že sama autorka logicky mohla použít v některých místech podobné formulace v pamětech i v rodinné kronice a *Můj život* by tak byl skutečně přímým přepisem pamětí bez jakékoli kombinace se zápisky z rodinné kroniky.

Při čtení knižní série *Můj život* je vskutku patrná minimální ediční práce a téměř žádné zásahy do původního textu.¹⁹² Je tedy velmi pravděpodobné, že originální text nebyl jazykově ani stylisticky upravován nebo se tak dělo pouze v minimální míře. Spíše se může nabízet otázka, zda nebylo něco při vydávání vypuštěno, ale ani k této praxi nejspíš nedošlo. Je ostatně obecně známo, že mnoho adresných poznámek určených v době vydání knih stále žijícím osobám či jejich přímým potomkům vzbudilo, především na přelomu 20. a 21. stol., ve Studené nejedno rozhořčení či nespokojenost. To by mělo být důkazem, že k vypouštění pasáží z důvodu korektnosti a serióznosti nejspíš nedošlo. Fakt, že tyto prameny byly vydány až po roce 1989, pak

¹⁹² Knižní série je sice doplněna o stručnou vydavatelskou poznámku, ale plnohodnotná ediční poznámka zde zcela chybí.

pro změnu vylučuje důvody politické. Text tedy rozhodně nepůsobí dojmem, že by si jeho editor či vydavatel dali práci s kombinováním dvou různých textů.

Jedná se každopádně o prameny, které nebyly psané jako text úřední či institucionální, ale čistě jako záznamy osobní povahy. Faktem je, že u písemného dědictví V. Javořické je tato hranice opravdu spíše formální a symbolická. Na druhou stranu, ať je obecní kronika sebevíce osobní a „ego-dokumentární“, série *Můj život* je v tomto ohledu podstatně extrémnější. Lze tedy pracovat s knižním vydáním pamětí bez možnosti srovnání s originálem. Vystává tak mnoho otázek a bohužel se v rámci stávajícího výzkumu nedaří zjistit uspokojivé odpovědi, které by bylo možné vydávat za 100 % pravdivé. Otázka, zda jde pouze o paměti, nebo o kombinaci pamětí a rodinné kroniky, však nemá na relevanci a autenticitu knih *Můj život* jakožto historických pramenů nejmenší vliv. Tato otázka nepůsobí žádný extrémně palčivý problém, jelikož rodinnou kroniku i paměti (přesněji řečeno tu část pamětí důležitou pro téma této práce) měla autorka psát přibližně paralelně, obojí bylo adresované potomkům, a obojí tak bylo utvářeno se stejnými životními zkušenosti i ve stejném aktuálním pohledu na svět, na obec, na politiku či společnost. Nenabízela by se zde tedy nejspíš tak široká škála rozdílů mezi těmito dvěma prameny od téže autorky, jako je tomu např. při porovnání knih *Můj život* a obecní kroniky.

V šesti dílech knihy *Můj život* je detailně a zevrubně popsán život Javořické, její rodiny a v neposlední řadě celé obce – to vše v chronologické posloupnosti (od autorčina dětství až po smrt jejího manžela Františka Zezulky v roce 1952). Autorka psala dle dostupných informací od členů rodiny, vydavatelů či P. K. Nováka tyto své paměti ručně do několika sešitů, postupně a během delšího časového úseku. Ve vydavatelské poznámce je s odvoláním na jejího syna MUDr. Františka Zezulku mladšího (obr. 16) zmíněno, že psala texty, ze kterých vznikla tato knižní série *Můj život*, během celého života jako rodinnou kroniku.¹⁹³ Její syn sešity po celá léta archivoval, pomohl s rozluštěním rukopisu a nakonec vybral zápisky a pomohl je uspořádat.¹⁹⁴ Toto je uvedeno ve vydavatelské poznámce, ale sama autorka v knize *Můj život* píše, že se v případě textů, z nichž vychází, jedná o paměti, zatímco rodinná kronika je podle jejích vlastních záznamů zcela jiný text. Právě rodinnou kroniku pak

¹⁹³ Samozřejmě nelze vyloučit ani hypotézu, že při zmínkách o „pamětech“ a „rodinné kronice“ může jít o pouhou záměnu pojmů.

¹⁹⁴ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život I*, vydavatelská poznámka.

Javořická psala jako odkaz svému synovi Františkovi. Originální texty k sérii *Můj život*, tedy paměti, původně odkazovala své dceři Haně.¹⁹⁵ Navíc, jak bude zmíněno již v následujícím odstavci, závěrečnou podobu tomuto textu dávala prokazatelně až po roce 1948, byť je samozřejmě pravděpodobné, že vycházela ze starších zápisků psaných skutečně během svého života.

Podstatně důležitější otázkou ovšem zůstává datace textu. Javořická paměti psala spíše až v pozdějších letech, tedy především až po 25. únoru 1948. Nelze exaktně dokázat přesnou dataci, ale rámcově je možné podle vyjadřování a reflexe konkrétních osob a situací tento závěr vyvozovat. Díky minimálním úpravám původního textu lze také vypořádat ve vyjadřování autorky (především v posledním, šestém dílu) smýšlení již staršího člověka (*1890). Šestý díl knihy je obzvláště plný odboček z jedné myšlenky ke druhé, aniž by se v některých případech k myšlence původní autorka ještě navrátila. To vše pak opět posiluje dojem, že tyto zápisky psala již starší žena. Mnohem prozaičtější argumentem je však poznámka o pražském Wilsonově nádraží v prvním dílu série.¹⁹⁶ Daný název platil jak v rozmezí let 1919–1940, tak mezi roky 1945–1953, ale vzhledem k tomu, že na stejné stránce již zmiňuje Stalinovu nadvládu, je jasné, že dokonce i první díl dostal svou výslednou literární podobu až po „Vítězném únoru“ roku 1948. Navíc autorka sama mluví v šestém dílu o svém stárnutí a o problému, kdy si starší události pamatuje dobře, zatímco ty novější podstatně hůře.¹⁹⁷ V tomtéž posledním dílu navíc zmiňuje rodinnou kroniku, která vznikla až počátkem 60. let (viz níže v této kapitole). To tedy dokazuje, že konečné úpravy přinejmenším závěru¹⁹⁸ jejích pamětí pravděpodobně probíhaly dokonce až někdy v této době.

Všechny rysy charakteristické pro obecní kroniku Vlasty Javořické jsou patrné i v této knižní sérii, ale s ještě větší intenzitou. Důvodem může být nejspíše věk autorky a rovněž fakt, že text byl psán alespoň z velké části až po „Vítězném únoru“. Opět je třeba také připomenout nulovou potřebu cenzury i autocenzury. Minimální ediční zásahy pak samozřejmě posilují hodnotu knih jako historických pramenů. Jinými slovy

¹⁹⁵ Táž, *Můj život* 6, s. 130.

¹⁹⁶ Táž, *Můj život* 1, s. 75.

¹⁹⁷ Táž, *Můj život* 6, s. 129.

¹⁹⁸ Tím není myšlen šestý díl vydaných pamětí. Autorčino původní členění (jednalo se podle vydavatelské poznámky o „*sedm sešitů*“) do sešitů bylo logicky odlišné od vydaných knih. „Závěrem pamětí“ jsou myšleny poslední zanesené roky, nejspíš tedy většina textu vydaného v posledním šestém dílu knižní série *Můj život*.

je zde nekvalitní ediční práce pozitivem z pohledu pramenovědného, kdy paměti zůstávají navzdory svému vydání de facto pramenem nezpracovaným.

Text pod názvem *Z rodinné kroniky* je pak umístěn ve zmíněné knize od Pavla Kryštofa Nováka, *Vše o Vlastě Javořické*, což je soubor textů souvisejících se životem i tvorbou Vlasty Javořické, obsahující kromě zmíněné kapitoly také poezii, korespondenci či vzpomínky jejích nejbližších. Provést hlubší a kompletní analýzu pasáže *Z rodinné kroniky* je vzhledem k absenci originálního pramene rovněž poměrně obtížné. Jde o kapitolu zabírající 33 stran (s. 13-46). Jedná se však o výtah nebo o přepis celé kroniky? Co se týče podoby i délky textu a především informačního a chronologického záběru, zdá se, že by mohlo jít pravděpodobně o přepis celého originálu. Text působí dosti soudržně a celistvě, byť např. samotný název této kapitoly může působit dojmem poněkud zavádějícím k teorii, že by se mohlo jednat pouze o nějakou stručnější verzi. Rodinná kronika pak končí rokem 1960, z čehož vyplývá, že Javořická tento text napsala nejspíš někdy počátkem 60. let.

Text rodinné kroniky obsahuje vše od nejstarších informací o spisovatelčině rodu i rodu jejího manžela až po zmíněný rok 1960. V tomto roce je zanesen poslední zápis přímo od Javořické, jenž je doplněn o krátký dodatek (zabírající necelou půlstranu) od F. Zezulky mladšího. Celkový popis je stručnější verzí některých pasáží ze série *Můj život* a navíc obsahuje především mnoho informací o minulosti obou rodů (Javořické i jejího manžela) z 18.–19. stol. Informace začínají od ústního tradování z 19. stol., které se vztahuje se k rodinnému domu, k příchodu otce V. Javořické do obce, nechybí zde ani výtah z matriky mapující období až do 18. stol. z pohledu celého rodu. Následují informace z ústního podání z dějin rodu jejího otce. V jedné z těchto starých pasáží mluví autorka o rodinné větvi spojené s Aloisem Vošahlíkem.¹⁹⁹ Toto téma je dovedeno až po rok 1947, tedy po Vošahlíkovo úmrtí. V rámci této odbočky se Javořická dostává následně také ke smrti Jana Masaryka a zranění Prokopa Drtiny. Poté se již v líčení historie svého rodu opět navrácí do 19. stol. Dále zde popisuje život otce i další přízně z jeho strany v 19. stol., své vlastní dětství, a to od zprostředkovaných

¹⁹⁹ RNDr. Alois Vošahlík (1899-1946) byl poválečný ministr československé vlády a poslanec Prozatímního a Ústavodárného Národního shromáždění za Československou stranu lidovou. Dne 30. července 1946 byl těžce zraněn při autohavárii, na jejíž následky 8. srpna téhož roku zemřel. Vošahlík byl syn bratrance V. Javořické z otcovy strany a sama spisovatelka na něho měla značně silnou vazbu. Coby student opakovaně navštěvoval Zezulkovu rodinu ve Studené. Vlasta JAVOŘICKÁ, *Z rodinné kroniky*, in: P. K. Novák (ed.), *Vše o Vlastě Javořické*, s. 17-19.

informací z období, kdy byla sama ještě novorozeně, až postupně po vlastní vzpomínky. Poté následuje stručná zmínka o tom, jak se provdala za Františka Zezulku (pouze ve dvou větách). Přes první světovou válku dochází k období první republiky a v této pasáži je rovněž popsána rodina jejího manžela až od 19. stol.

Poté se již autorka definitivně zabývá svou vlastní rodinou a popisuje poměrně stručně, která se rodina rozrůstala až do doby druhé světové války. Válečná léta jsou zde popsána v rozsahu jedné a půl stránky, a to vesměs pouze se zaměřením na události v rodině. Světové události jsou omezeny na občasné expresivní výrazy na adresu Adolfa Hitlera, zmínění heydrichiády atd. Celkově pak v rodinné kronice Javořická pojímá logicky oproti pamětem vše podstatně stručnější formou. Následně se vyprávění překlenuje do roku 1948, přičemž je zde absolutně vynechána jakákoli politická narážka. Tento předěl, který autorka jindy vždy a ve všech písemných záznamech nesmírně emotivně komentovala, je zde pojat, jako by se vůbec nic 25. února 1948 nestalo, ani nezměnilo (tedy s výjimkou úmrtí či narození v příbuzenstvu). Až při popisu pohřbu z 21. prosince 1949 je zanesen povzdech, že se celá rodina potkala naposledy a že byl předtím její zeť Jan Klán propuštěn z armády. Dále již následuje popis zmíněné emigrace tří dcer s rodinami. Následně už Javořická píše velmi stručně o problémech souvisejících s dobou a vrací se lehce ve vzpomínkách opět do období druhé světové války. Další informací již je smrt jejího manžela F. Zezulky. Poté jsou ještě přibližně na jednom listu stručně zaneseny události 50. let až po již zmíněný rok 1960. Tyto pasáže už jsou opět orientované pouze na rodinu, až po vystěhování z rodného domu v roce 1960. Doslov F. Zezulky ml. končí navrácením rodného domu v restituci v roce 1990.²⁰⁰

V každém případě se zde nabízí u obou popisovaných pramenů další zajímavá možnost ke komparaci kroniky Javořické. Jde o porovnání s pramenem od téhož původce, ale vzniklým o několik let (a několik osobních i dějinných zvrátů) později. Především je řeč o bezprostředně po válce psaných informacích v porovnání s líčením týchž událostí, psaných v období po 25. únoru 1948. Lze zde pak nalézt mnoho protichůdných tvrzení, kdy sama pisatelka časem změnila pohled na danou věc ve světle nově příchozích událostí či problémů.²⁰¹ V jistých sděleních si sama autorka dokonce

²⁰⁰ Tamtéž, s. 41-46.

²⁰¹ Určitým úskalím všech historických výzkumů je, že historik může své konstrukty stavět de facto pouze na pramenech. U pramenů osobní povahy tak bude vždy narážet na problém

částečně protiřečí. Nejedná se o případ, kdy jeden a tentýž kronikář psal nejprve například kroniku více méně neutrální a po „Vítězném únoru“ přestoupil na komunistickou rétoriku. Jde o ženu názorově konzistentní, avšak ve světle životních zkušeností nutně měnící pohled na svět. Navíc je řeč o spisovatelce, tedy o osobě s bujnou fantazií a s občasnými sklony ke hrám s jazykem.

Lze uvést hned několik zajímavých ilustrací, kterak se její líčení týchž událostí mohou ve dvou různých textech lišit. Zatímco například v kronice hovoří o „*zlém psu hlídači*“ (viz edice, s. 236),²⁰² v knize *Můj život* píše, že měli „*krásného bernardýna*“, který měl srst na hlavě ve tvaru „*V*“ jako „*VIKTORIA*“, tedy vítězství.²⁰³ V prvním případě „*zlý bernardýn*“ doplňuje napínavou a dramatickou situaci, kdy během noci přes obec prchala německá armáda, ve druhém případě oproti tomu již popisuje v optimistickém duchu, již řadu let po konci války, jak vše dobře dopadlo a válka byla už pryč. Do temné noci plné strachu tudíž spisovatelka použila obraz zlého psa, zatímco do pozitivního sdělení vyobrazení psa-silného hlídače coby symbol vítězství.

Jistý rozdíl lze také pozorovat u spisovatelčiny reflexe Němců, především v líčení jejich pobytu v obci na konci války. Zde se nejvíce liší popis těchto událostí z doby bezprostředně po válce a z doby po 25. únoru 1948, kdy se staly pro Javořickou prvořadými nepřáteli komunistická strana a SSSR. Němce jako národ i nadále neměla v lásce a nacistické zločiny pochopitelně nanejvýš odsuzovala. Navzdory tomu v sérii *Můj život* například zapsala, že „*bohužel musí uznat*“, jak byli důstojníci ubytovaní u nich v domě galantní, když jí pomohli například s těžkou taškou, a celkově zde uznává více jejich kladných činů či vlastností.²⁰⁴ Podobných uznání je v obecní kronice oproti knize *Můj život* skutečně poskrovnu. O těchto rozporech však bude pojednáno více v kapitole *Druhá světová válka a česko-německé interakce - možnosti využití ego-dokumentů k faktografickému poznání*.

Líčení a popis chování německých vojáků (i civilistů) ve Studené během konce války se sice v komparovaných pramenech od Vlasty Javořické částečně různí, ale faktem zůstává, že „*celkem slušné*“ chování vojáků (při nejmenším důstojníků

specifičnosti a selektivnosti lidské paměti. Například v negativním světle bývají v drtivě většině případů líčení „*ti druzí*“. B. JIROUŠEK, *Česká marxistická a marxisticko-leninská historiografie*, s. 10.

²⁰² SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika městyse Studená*.

²⁰³ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, s. 8.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 36.

ubytovaných u nich doma) je zmiňováno jak v kronice (tedy v relativně bezprostředním prameni), tak po názorovém vystřízlivění v pamětech *Můj život*, byť tak autorka činila se značně rozdílnou intenzitou. Javořické obrat je tedy ještě patrnější i v jejím líčení toho, jak se chovali někteří sovětsí vojáci ve dnech osvobození. Ti jsou v obecní kronice prezentováni značně pozitivním způsobem, ale v této knižní sérii je tomu již zcela opačně. Sovětské vojáky již nazývá „sběř“²⁰⁵ a rozhodně už není osvobození popisováno tak pozitivně. Negativně líčené osvobození českého území Rudou armádou (obr. 17) je zde také dáváno do kontrastu s optimismem a idealizovanými vzpomínkami na „osvobození“ roku 1918.²⁰⁶

Při popisu svatby své dcery s leteckým důstojníkem Janem Klánem, která se konala v srpnu roku 1945, zmiňuje v pamětech spisovatelka přítomnost sovětských důstojníků na svatební oslavě následujícími slovy: „...už jsme znali Rusáky, jak se opili, co dovedli...“²⁰⁷ Přitom táž autorka popsala v poválečných zápiscích v obecní kronice osvobození větami typu: „Rusi stále jezdili a lidé se jich nemohli nasytit. Tak jsme je milovali jako rodné bratry, ba ještě víc. Všechno bychom jim byli dali v té jásavé radosti a nesmírné vděčnosti. Vždyť oni vpravdě nás osvobodili“²⁰⁸ (viz edice, s. 239). Tamtéž rovněž líčí, kterak rudoarmějci byli po domech ve Studené hoštění „jako nejvzácnější hosté, jako příbuzní a nejlepší přátelé.“²⁰⁹ Vojáci, kteří krátce sídlili u Javořické doma, podle zápisků v tomtéž prameni „jedli s chutí, hlaholili smíchem a vesele se bavili s mou dcerou. Žertovali, že ji vezmou s sebou do Ruska.“²¹⁰ Poslední zmíněnou poznámku lze zajisté považovat za pravdivou. Zajímavá je však forma, kterou je toto sdělení podáno. Takováto „žertování“ bývala v reálu pro mladé dívky v dané době a za daných okolností poměrně reálným nebezpečím - určitě větším, než si asi tehdy nejspíš Javořická uvědomovala. Problematiku ovšem nelze paušalizovat a je třeba tento výjev z minulosti brát pouze jako jistou alternativu hodnou badatelské pozornosti.

Není nutné zde vypisovat celou řadu dalších zanesených pochval a superlativů na adresu sovětských vojáků, na to postačuje nahlédnout do přiložené edice (viz edice, s. 238-239, 243-244). I v obecní kronice sice optimismem opojená pisatelka podotýká,

²⁰⁵ Tamtéž, s. 56.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 57.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 69.

²⁰⁸ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

že někteří sovětsí vojáci se nechovali nejlépe, ale jedním dechem dodává, že „*vše jim promijíme, jsou to naši osvoboditelé. Nebyti jich, nikdo na světě by nebyl Němce od nás vypudil a jimi tak tvrdě zatočil...*“²¹¹ (viz edice, s. 244). Tato věta asi nejlépe odráží tehdejší smýšlení a o to pochopitelnější je pozdější názorové a emoční vystřízlivění po „Vítězném únoru“. 25. únor 1948 Javořickou a další obyvatele zranil především z toho důvodu, že ona zrada a agrese přišla od vlastních spoluobčanů (za podpory dalšího slovanského národa) a nikoli od „cizáckých“ Němců. „*Je to nový Mnichov, snad mnohem bědnější než v roce [19]38 neb to nám udělali úhlavní nepřátelé (co dobrého jsme kdy mohli očekávat od Němců?)*“²¹² zapsala Javořická tuto již výše citovanou větu více než výmluvně do obecní kroniky (viz edice, s. 285) a tento kurz jejího uvažování prostupuje počínaje rokem 1948 veškeré její dochované vzpomínky související s tehdejšími obdobími. Právě v důsledku těchto událostí a změn se již v knize *Můj život 6* oproti obecní kronice nachází téměř výhradně negativní informace o sovětských vojácích. Namísto do jisté míry idealizovaného vyprávění v kronice zde popisuje jejich špatnou hygienu, nulové mravy či vychování i potenciální nebezpečí, které se Sověty přicházelo.²¹³

Byť byla Javořická celý život ideově a morálně konzistentní osobou a byla vždy na téže straně pomyslné barikády, faktory jako jsou věk, emoce či životní zkušenosti způsobily v jejím výkladu osobních i obecních dějin výše zmíněné rozpory. Jedná se o vlivy, které je třeba vždy při výzkumu ego-dokumentů brát v potaz a které si nežadají co do důležitosti s politickými názory či pohledem na svět původce pramene. Znovu je pak nutné připomenout přidanou hodnotu, vztahující se konkrétně k Javořické, již byly její bohaté jazykové schopnosti, které při analyzování jejích textů jako historických pramenů působí do jisté míry dvojsečně, ale zároveň mohou být velkým přínosem z hlediska výzkumu ego-dokumentu jako typu historického pramene.

V rámci této kapitoly lze poukázat rovněž na další problematiku mající velký vliv na množství ego-dokumentů, které jsou edičně zpracované či případně umístěné do oficiálních archivů, a tím dostupné badatelům k praxi historických výzkumů. Onou problematikou je otázka, do jaké míry je respektováno či nerespektováno přání autora jeho vlastními potomky či jinými dědici. Nepřál-li si například potenciální autor své

²¹¹ Tamtéž.

²¹² Tamtéž.

²¹³ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, s. 54-55.

paměti či jiný text pamětního charakteru dále šířit či publikovat nad rámec rodiny nebo užšího příbuzenstva, mohou tak zajisté historikové či badatelé z celé řady jiných odvětví přicházet o řadu cenných pramenů. Tento problém je nejpálčivější právě pro období 20. stol., kde se nezdálo se jedná o paměti osob zesnulých v relativně nedávné době, přičemž jejich vlastní děti či vnoučata mají obvykle pochopitelně větší motivaci respektovat takováto přání, než potomci mladší o řadu generací. Škála variant pro případné historické výzkumy se tímto samozřejmě snižuje, avšak samozřejmě etický rozměr v tomto ohledu v žádném případě nelze bagatelizovat či dokonce ignorovat. V případě knih *Můj život* a *Vše o Vlastě Javořické* (ať už bylo přání Javořické jakékoliv) naštěstí pro historiky i veřejnost ke zveřejnění došlo, a významně se tak rozšiřuje pramenná základna nejen k dějinám obce první poloviny 20. stol.

7. Romány V. Javořické – historické informace ukryté v populární literatuře

Prameny vztahující se k obci Studená, které zachycují zkoumané období, lze doplnit také o další přínosný zdroj informací. Konkrétně je řeč o pramenech podávajících nikoliv faktografické údaje, nýbrž informace o každodenní kultuře dané doby. Jedná se tedy o příklad krásné literatury jako možného historického pramene a odraz skutečnosti v něm. Do určité míry lze v tomto ohledu provést přirovnání k pramennému přínosu románů z venkovského prostředí 19. století. Také v tomto případě se jedná o román z venkovského prostředí, avšak z poloviny 20. století. Autorkou zmíněných titulů je opět Vlasta Javořická a jde konkrétně o dvě knihy nesoucí názvy Vlasta JAVOŘICKÁ, *Malá, ale naše*. Brno 1992 a Vlasta JAVOŘICKÁ, *Meze rozorané*. Brno 1992.²¹⁴ Oba tituly napsala autorka tzv. „do šuplíku“ až po roce 1948 jako určitý odkaz na úskalí, která přinášela tato doba. K vydání těchto knih pak pochopitelně mohlo dojít až během 90. let 20. stol. (viz kapitola *Vlasta Javořická v dobovém kontextu*).

Obě publikace tvoří dvoudílnou sérii vztahující se k rodině Přecechtělů. Jedná se o děj inspirovaný skutečnými událostmi, avšak založený na fiktivních postavách a lokalitách.²¹⁵ První titul je románem líčícím soukromá dramata jednotlivých postav i řadu rodinných a milostných konfliktů. To vše se odehrává na konci 30. let 20. stol. Silně akcentována je zde pak dobová problematika česko-německých vztahů. *Meze rozorané* jsou volným pokračováním prvního románu. Jsou zde líčeny především poměry na české vesnici v době kolektivizace v 50. letech 20. stol. Starý sedlák Přecechtěl i jeho rodina a přátelé musí řešit typické dobové problémy, starosti a úskalí, jako byly ztráta majetku i vlastního domova, perzekuce či vězení. Tato dvoudílná knižní série je nejdramatičtější prózou Vlasty Javořické a dosti tak vybočuje z většiny její románové tvorby.

Příběh je umístěný na Vysočinu, především do smyšlené obce nesoucí název Blahošov a zčásti také do dalších okolních vsí. Větším městem poblíž zmíněných obcí

²¹⁴ Obě publikace jsou vydáním opisu textu, zachovaného v pozůstalosti autorky.

²¹⁵ Přesto je zde zmíněna například návštěva Milady Horákové v poválečných letech. Vlasta JAVOŘICKÁ, *Meze rozorané*, Brno 1992, s. 49-50.

pak mají být jisté Dalešice. Město téhož názvu se na Vysočině skutečně vyskytuje²¹⁶ a co do názvu je tak de facto jedinou skutečnou lokalitou bezprostředního děje tohoto dvoudílného románu. Shoda je však opravdu pouze v názvu, jelikož popis města/obce, jeho restauračních zařízení či průmyslu se se skutečnými Dalešicemi téměř v ničem neshoduje. Každopádně se v řadě případů a u mnoha osob v těchto dvou románech nachází podobnost se Studenou a jejími obyvateli, a to podobnost více než výmluvná. Byla to totiž právě obec Studená a „poúnorové“ osudy řady jejích obyvatel, co bylo onou zmíněnou skutečnou inspirací pro hlavní i vedlejší dějové linie románu *Meze rozorané* a, byť ne tolik intenzivním a očividným způsobem, také románu *Malá, ale naše*.

Přes zmíněnou podobnost však v žádném případě není možné využívat informace z těchto dvou románů coby údaje faktografické a přikládat je k informacím získaným z výzkumu ostatních pramenů. Lze však opět rozšířit či potvrdit informace o osobě Vlasty Javořické, tolik nezbytné pro podrobnější výzkum pramenů, jichž byla tato žena autorkou. Znovu zde může badatel reflektovat silné katolické smýšlení, částečně archaický pohled na svět, utrpení způsobené komunisty a s ním spojené stavění „poúnorové“ situace na ještě horší místo v dějinách, než bylo období německé okupace. V titulu *Meze rozorané* spojeného s „poúnorovými“ problémy a úskalími je zmíněna určitá vidina konce, která zde byla za druhé světové války. Tato vidina byla spojená s vojenskou prohrou Němců, k níž snad jednoho dne dojde. Aktuální situace po „Vítězném únoru“ je pak vnímána mnohem nejistěji, do určité míry až beznadějně. Utrpení přicházelo zcela nově z vlastních řad, tedy od ještě nedávno idealizovaných Slovanů (ať už ze SSSR nebo od samotného československého obyvatelstva). Vědomí, že v SSSR se drží komunismus ve své totalizující podobě už celá desetiletí a stále nenadešel žádný posun směrem ke změně či alespoň ke zlepšení, lidem na optimismu v žádném případě nemohlo dodávat.²¹⁷

Právě tento myšlenkový pochod, který musel rezonovat v hlavách mnoha obyvatel, je tolik intenzivně patrný nejen z této knihy, ale také z ostatních pramenů od Javořické, které popisují období po roce 1948. Právě v tomto textu to však sama autorka

²¹⁶ Dalešice jsou městys v kraji Vysočina ležící jihovýchodně od okresního města Třebíče. Nadmořská výška obce je 398 metrů n. m. Spadají do správního obvodu obce s rozšířenou působností Třebíč. V roce 2017 zde žilo 604 obyvatel. <http://www.obecdalesice.cz/>. Odkaz platný k 14. 08. 2017.

²¹⁷ V. JAVOŘICKÁ, *Meze*, s. 29-30.

přímo a bez obalu vyslovuje, a tím pádem i potvrzuje. To, co musí (byť to není příliš obtížné) historik číst v kronikách a pamětech leckdy mezi řádky, zde tedy autorka jasně pojmenovává. Román *Meze rozorané* může být s určitou nadsázkou i definován jako určitý „manuál“ pro ty, kteří sami „neumí“ číst mezi řádky v obecní kronice Vlasty Javořické či v pamětech *Můj život* (tedy náhodné běžné čtenáře bez znalosti kontextu či problematiky). Veškeré náznaky a skryté emoce, které občas prozrazuje pouze vzhled písma či např. velký výskyt vykřičníků, jsou zde totiž pojmenované naprosto jasně a konkrétně.

Doposud zmíněné poznatky lze rovněž využít jako historického pramene z hlediska reflexe každodennosti i vnímání konkrétních situací. Během celého románu *Meze rozorané* je možné také pozorovat popis těžké situace v soukromých hospodářstvích po „Vítězném únoru“. Stejně jako v obecní kronice je například i zde zmínka o strachu z atomové bomby (viz edice, s. 283).²¹⁸ Opět lze pozorovat popis osvobození Rudou armádou z období po roce 1948, kdy se rázem stalo z dosud více či méně optimisticky líčené události něco, co bylo líčeno podstatně temněji a negativněji. V tomto případě autorka popisuje příjezd sovětských vojsk snad až přehnaně negativním způsobem, tedy v kontextu svého výkladu týchž událostí před rokem 1948 a dokonce i v porovnání s paměťmi *Můj život*. Slovo „osvoboditelé“ již sama dává do uvozovek²¹⁹ a ve svém vyprávění v této souvislosti de facto redukuje téměř veškerou činnost sovětských vojáků na plundrování a loupeže.

Jak bylo naznačeno výše, v beletristických knihách se nachází celá řada podobností s obcí Studenou, přičemž u řady z nich nelze pochybovat, že románový hrdina či antihrdina byl pouze přejmenován a umístěn do jiného místa, ale jinak se jedná o osobu, jež skutečně žila v dané době právě ve spisovatelčině rodné Studené. Protože však tyto informace nelze z praktického hlediska hlouběji využít, bude na tomto místě pouze pro ilustraci uveden stručný výčet těch příkladů, které nejvíce bijí do očí. Na prvním místě se jedná o postavu továrníka Šaška a jeho továrny na masné výrobky. Jde samozřejmě o jasnou kopii studenského továrníka Satrapy, což kromě vlastní profese dokladuje i popis, kterak se sám postupně a díky svým schopnostem vypracoval z malého řeznictví až na velkou úspěšnou továrnu. Naprosto shodné jsou rovněž informace o velkých zakázkách za první světové války, o tom jak továrník přivedl svou

²¹⁸ Tamtéž, s. 11.

²¹⁹ Tamtéž, s. 34, 42.

činností někdejší chudý kraj k blahobytu, kterak předal před únorem továrnu svému synovi, a celá řada dalších podobností. Některé informace jsou navíc dokonce vyličené téměř stejnými slovy, jako je tomu v obecní kronice v případě osoby Jana Satrapy.²²⁰

Přesto továrník Šašek na rozdíl od jeho skutečné předlohy v knize nezemře. Sebevraždu v románu však spáchala jistá žena, jelikož neunesla těžkou dobu. Byť se jedná o jinou osobu, může jít opět o volnou inspiraci továrníkem Satrapou.²²¹ Ještě adresněji pak působí zmínka o odvolání ředitele téže továrny (tedy převyprávěný osud Františka Zezulky). Tento ředitel je zde pouze anonymně a epizodně zmíněn v souvislosti s tímto odvoláním, o to více však je jeho příběh totožný s osudem manžela Vlasty Javořické. I tohoto ředitele se snažili v dalešické továrně nejprve udržet a nakonec byl odvolán pouze prostřednictvím písemného vzkazu zanechaného na jeho pracovním stole.²²² Propuštění Františka Zezulky proběhlo zcela stejným způsobem.²²³ V rámci příběhu ústřední rodiny Přecechtělů lze pro změnu pozorovat jisté (byť ne tolik přesné) podobnosti s rodinou Zezulkovou a s jejich vlastními osudy.

V knize *Malá, ale naše*, popisující období počátků Protektorátu Čechy a Morava, je pro změnu možné znovu pozorovat vnímání češství a němectví jakožto v historických či sociologických výzkumech často akcentovaných opozičních faktorů „našeho“ a „cizího“.²²⁴ Celkově pak lze vyčíst v románu dobovou reflexi situace roku 1938 i tehdejší každodennosti očima českých vlastenecky smýšlejících obyvatel. Fakt, že náraz skončil doposud pevně budovaný masarykovský stát, a to nejen z hlediska územního, ale také z pohledu státních poměrů, politické, kulturní i sociální situace, možností zahraniční politiky i omezování občanských svobod,²²⁵ je v knize akcentován skutečně se značnou intenzitou. Kniha tak zrcadlí nesmírně kontroverzní poměry

²²⁰ Tamtéž, s. 55-57.

²²¹ Jméno Satrapa se v knize rovněž vyskytuje, ale ve zcela jiné souvislosti. Zde se konkrétně jedná o vlastníky a provozovatele místní hospody, kteří nesou toto příjmení. Vlasta JAVOŘICKÁ, *Malá, ale naše*. Brno 1992, s. 124. Užití příjmení Satrapa však je zajisté cílenou reminiscencí na osobu studentského továrníka.

²²² Táž, *Meze*, s. 57.

²²³ Táž, *Můj život 6*, s. 112-113. P. BARTUŠEK, *Strídání elit*, s. 58.

²²⁴ Nezanedbatelné téma je v tomto ohledu také reflexe Němců a němectví, stejně jako celkové vzdalování se „českého“ a „německého“ v selském prostředí. Odrazy těchto jevů v krásné literatuře se zabývají Eduard KUBŮ – Jiří SOUŠA – Aleš ZÁŘICKÝ (edd.), *Český a německý sedlák v zrcadle krásné literatury 1848-1948*, Praha 2014, 745 s.

²²⁵ Jaroslav ROKOSKÝ, *Proti hitlerovskému Německu. Agrární strana – lidé, doba, odboj (1938-1945)*, in: Richard Vašek – Martin Klečacký (edd.), *Česká politická pravice v letech 1938-1945*, Praha 2016, s. 19.

a společenské klima spojené s obdobím druhé republiky, kdy doslova ze dne na den padla většina ve společnosti se vyskytujících ideálů. Naopak vyvstaly mezi tuzemským obyvatelstvem jasné pochybnosti o mravních hodnotách ve světě a silně rezonoval pocit, že „nás všichni opustili“, což zapříčinilo i jasný úpadek důvěry v závazky vůči dosavadním spojencům,²²⁶ který lze ostatně reflektovat napříč celou řadou historických pramenů různé provenience z období protektorátního i z éry třetí republiky.

Co se přímých podobností se Studenou týče, vyskytuje se v knize rovněž místní název Bukovice. Zde se jedná o vesnici nesoucí název Bukovice v množném čísle ženského rodu.²²⁷ Jde o název totožný se jménem, které má les ležící nedaleko (cca 1 km) od Studené, jehož jméno se však píše v čísle jednotném rodu ženského. Dále zde Javořická zmiňuje malý lesík s velkým kamenem uprostřed, který nese název Čertova plachta.²²⁸ V tomto případě se jedná nepochybně o variaci na Čertovo sedlo, což je rovněž malý lesík s velkým kamenem, který se nachází mezi Studenou a zmíněnou Bukovicí, jehož popis, stejně jako líčení pověsti, která místu dala název, je skutečně téměř totožný.

Konkrétní zaměření na jednotlivé lidské osudy v tomto chronologicky starším, „protektorátním“, románu není vyobrazeno s tolik extrémní podobností vůči Studené, jako je tomu v románu *Meze rozorané*. Nejprozaičtější důvodem může být jednoduchý fakt, že zatímco během roku 1938 a celé druhé světové války se Studené vyhnuly větší kontroverze a válka pro obec neznamenal extrémně velký počet obětí na životech, po 25. únoru 1948 naopak znamenalo obec značné množství dobových zvratů a transformací, které naprosto ovlivnily osud studenských živností, firem, podniků, rodin i jedinců. Navzdory tomu však lze zajisté vyčíst drobné podobnosti i v románu *Malá, ale naše*, ale vyskytují se zde přece jen ve formě podstatně více latentní.

Nelze tvrdit, že by se Vlasta Javořická v obecní kronice příliš limitovala a cenzurovala, ale přesto v tomto ohledu alespoň určité hranice kronikářské etiky i automatické osobní zdrženlivosti logicky dodržovala. Paměti *Můj život* jsou pak již podstatně přímější, jelikož v nich autorka není nikterak formálně limitovaná. Přesto i zde zůstává určitá, byť velmi malá, forma autocenzury. Ve zmíněných dvou románech

²²⁶ Tamtéž, s. 18.

²²⁷ V. JAVOŘICKÁ, *Malá ale naše*, s. 121, 123.

²²⁸ Tamtéž, s. 137.

lze však již opravdu pozorovat čistý a ničím nelimitovaný obraz toho, jak jednotlivé události i skutečné jedince tato žena sama viděla, ale je třeba znát podrobně jednotlivé studenské osudy a příběhy, aby bylo možné číst tyto informace i z tohoto fiktivního světa románového prostředí.

8. Komparace s dalšími kronikami

8. 1. Pamětní kniha obce Studené, 1938-1940

K podstatně větším odlišnostem než mezi *kronikou A* a *kronikou B* pochopitelně docházelo mezi *kronikou Javořické* a jinými prameny vztahujícími se k obci Studená. Na tomto místě je zapotřebí se také zaměřit na kroniky a pamětní knihy jiných autorů, které se chronologicky alespoň částečně překrývají s obecní *kronikou V. Javořické* a které je pro ověření věrohodnosti tohoto pramene rovněž naprosto nutné prozkoumat (obr. 18). Co do podobnosti má ke zkoumanému textu nejbližší *Pamětní kniha obce Studené, 1938-1940* (dále *pamětní kniha*). Na rozdíl od textu *Javořické* (tedy *kroniky A*), má tato pamětní kniha formální úvodní stranu, kde knihu svými podpisy zaštiťují starosta (Jaroslav Kubů) i místostarosta (František Zezulka), podepsaný zde však pouze titulem „*člen obecní rady*“. Na úvodní straně nechybí také razítko potvrzující oficiální status této knihy, které *kronika A* nemá. Kniha je důležitá více než svým obsahem tím, že z velké části napomáhá objasnit dataci *kroniky A*. Na druhou stranu ovšem tutéž otázku do velké míry rovněž komplikuje.

Pamětní kniha má v rámci stávajících badatelských možností poněkud specifické postavení. Jako u jediného v rámci této práce zkoumaného pramene zde totiž není možné určit identitu autora. Dokonce se při psaní daného textu vystřídali autoři dva, ale první jmenovaný pouze z jiných zdrojů (*Vlastivěda moravská*,²²⁹ školní kronika, pamětní listiny zachované na obecním úřadě) opisoval události minulé, tj. od nejstarší historie obce po rok 1935. Jeho identita tudíž není příliš podstatná pro výzkum této problematiky. Druhý autor pak zrekapituloval ještě rok 1936 a 1937, a následně zapsal ve stručnosti nejdůležitější obecní události let 1938-1940. Fakt, že tyto roky byly zapsané již dosti stručnou a naprosto neosobní formou (zde prakticky nelze hovořit o výskytu ego-dokumentárních prvků), naštěstí do jisté míry snižuje význam tohoto problému, tedy nemožnosti identifikovat autora pramene.

Forma tohoto pramene je následující. Kniha o rozměrech 22 x 34,5 cm je svázána v hnědé vazbě zcela bez nápisu, z obou stran stejné a nepoškozené. Kniha nemá

²²⁹ Srov. Jan TIRAY, *Jihlavský kraj, Telecký okres*, in: František Dvorský (red.), *Vlastivěda moravská II, Místopis Moravy*, Brno 1913, s. 351-360.

číslované stránky a obsahuje celkem 154 stran. Na hřbetu se pak nachází nápis „*Pamětní kniha obce Studená*“. Nejprve jsou zde retrospektivně popsány dějiny obce první poloviny 20. století a období let 1938-1940 je pak již zaneseno dobově aktuálně. Záznamy v knize skončily záhy v roce 1940, téměř jistě v souvislosti se zmíněným nařízením z téhož roku.²³⁰ Poslední záznam konkrétně pochází ze dne 3. 11. 1940.²³¹ Kromě vlastního textu obsahuje úvod ještě dva listy, každý popsáný z jedné strany. Na straně první je nápis „*Pamětní kniha obce Studené, Tato kniha má 194 stránek.*“²³² *Ve Studené dne 28. března 1938.*“²³³ Pod nápisem se nacházejí oba zmíněné podpisy. Na listu druhém je text následujícího znění: „*Zákon o pamětních knihách obecních ze dne 30. I. 1920 č. 80 (sb. z. a n.) stanoví za povinné vedení obecních knih ve všech obcích republiky. Obec Studená měla starou a dle místních pamětníků dobře vedenou obecní kroniku, která však nevysvětlitelným způsobem již před válkou se ztratila. Zřízena proto nyní kronika nová, do níž pojaty dějiny Studené a zajímavé události místní i všeobecné jednak z „Vlastivědy moravské“, jednak ze starých záznamů zdejší školy a některých pamětních listin zachovaných na obecním úřadě*“.²³⁴ Tato informace objasňuje založení knihy a potvrzuje fakt, že po období první republiky obec navzdory nařízením skutečně nevedla žádnou obecní kroniku. Autor knihy se přesto na citované úvodní stránce odvolává právě na zákon z roku 1920, který vedení obce mnoho desetiletí ignorovalo.

Dále se již nachází vlastní text. Většinu obsahu *pamětní knihy* nakonec paradoxně tvoří rekapitulace minulosti. V dané rekapitulaci lze nalézt značné množství vlepených dobových dokumentů i fotografií. Především se jedná o řadu potravinových lístků z období první světové války. Jde např. o lístek na cukr, lístek na tuk či lístek na kávu, ale také zde lze narazit na fotografie Tomáše Garrigue Masaryka či Milana Rastislava Štefánika. Rekapitulace starších událostí je provedena velmi kvalitní a pečlivou formou a zabírá prostor až po 136. stranu textu. Již na 132. straně (rok 1936) však dochází k výše zmíněné změně pisatele.

Se změnou autora se rázem mění i kvalita a podoba zápisků. Veškeré poznámky od tohoto roku – retrospektivní i aktuální – jsou již zapsané velmi stručně a do značné

²³⁰ V. PUBAL, *Kroniky*, 25-26.

²³¹ SOkA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studené, 1938-1940*.

²³² Jedná se o celkový počet svázaných stran svázaných v knize, tedy včetně těch, které kronikář již nestihl popsat.

²³³ SOkA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studené, 1938-1940*.

²³⁴ Tamtéž.

míry i neúpravně. Text je v této pasáži tvořen z veliké části značně strohými větami. Grafické úpravě zde není věnována žádná péče. Kniha je v této fázi již psaná nijak zvlášť úhledným rukopisem a nikterak estetickým písmem. Rovněž už se v této části nenacházejí žádné fotografie nebo jiné přílohy. Chybí zde také výpis z matriky na konci jednotlivých kalendářních roků. Zjednodušeně lze konstatovat, že rozhodně úprava, forma a podoba neodpovídá statutu zápisů obecní pamětní knihy. Tato kniha je v porovnání s textem *kroniky A* i podstatně stručnější. Jeden rok zde zabírá přibližně 5-6 stran, navíc napsaných velmi „roztahaným“ písmem, zatímco v *kronice A* zabírají jednotlivá léta podstatně větší objem. Přesto je i v tomto prameni občas k dohledání také nějaká stručná informace navíc, ale jedná se spíše o výjimky.²³⁵

Pamětní kniha obohacuje škálu faktografických informací, které poskytuje *kronika A*, skutečně pouze minimálně. Podle nesmírné podobnosti řady vět a obrátů je dokonce jisté, že text *kroniky A* vycházel právě z této knihy. Tento fakt pak do značné míry napomáhá vysvětlení existence či koexistence *kroniky A* a *pamětní knihy*. Odpověď na otázku týkající se datace jednoho a v souvislosti s tím i druhého textu souvisí s již zmíněným nařízením z roku 1940, které nařizovalo odevzdat obecní kroniky a pamětní knihy okresním úřadům. Velmi odbyté zápisky z let 1938-1940 by mohly na první pohled vést k teorii, že v dané době již existovala *kronika A* a Studená použila dobový trik s narychlo pořízenou kopií určenou přímo pro účely odevzdání. Tuto dedukční linii však nelze použít z důvodu obširných a důkladně (odlišným pisatelem) zaznamenaných starších dějin obce tvořících většinu obsahu této knihy.

Nabízí se tedy spíše teorie, že v roce 1938 začala obec vést *pamětní knihu* v dobré víře a bez postranních úmyslů. Lze vyvozovat, že ještě během roku 1938 došlo ke změně osoby kronikáře. Vzhledem k pohnuté době zde netřeba rozebírat, že během roku Mnichovské dohody mohl existovat bezpočet důvodů vedoucích ke změně pisatele, včetně důvodů interních či s dobou a společenskou či politickou situací nesouvisejících. *Pamětní kniha* byla ostatně založena již 28. 3. 1938 a zápisky staršího autora tak téměř s jistotou vznikly ještě před datem 30. 9. 1938, tedy před „Mnichovem“. Stejně tak lze složitou dobou vysvětlit i nedůsledné vedení knihy novým „pomnichovským“ autorem. Třetí možná varianta, která by se v této fázi výzkumu mohla nabízet, tedy že byly *kronika A* a *pamětní kniha* vedeny v letech 1938-1940

²³⁵ Příkladem může být zmínka o problémech s výskytem kulhavky, popis fasování uniforem branců a další informace, které v *kronice A* a *kronice B* od V. Javořické nalézt nelze.

paralelně a jedna navíc čerpala z druhé, je pak skutečně nanejvýš nepravděpodobná (viz již zmíněná problematika spojená s datací a vznikem *kroniky A*).

V tomto ohledu tedy vše směřuje k závěru, že *pamětní kniha* byla ve své době skutečně knihou hlavní a oficiální a nejspíš se s *kronikou A* dobou své existence nikterak nepřekrývala. Zároveň se zde nabízí možnost alespoň částečně upřesnit rozmezí datace psané Javořickou. Jinými slovy právě *pamětní kniha* dokazuje, že Javořická text *kroniky A* nemohla začít psát dříve, než v roce 1940. Další analýzy a dedukce potvrzují, že *kronika A* fyzicky vznikla v ještě pozdějších letech, ale o tom již bylo pojednáno výše v této práci. Cílem této kapitoly je popsat pouze přínos konkrétně *pamětní knihy*.

Byla zde zmíněna velká podobnost některých vět a sdělení v této knize a v *kronice A* od V. Javořické. Jedná se o podobnost, která nemůže být čistě náhodná a dokazuje jasnou spojitost mezi oběma texty. Tyto věty nejsou většinou opsané doslovně, přesto však je mezi nimi místy až podezřelá podobnost. Kupříkladu rok 1939 začíná stejnou větou: „*Vstupujeme do nového roku plného nejistoty.*“ V *kronice A* je informace dále rozšířena, zatímco zde je citované úvodní sdělení zkrácené pouze na tuto strohou větu. Příkladem značných podobností mezi velkou částí zápisků jsou následné ukázky. Podobně jako v příložené edici zde cituji dvě věty z *kroniky A* a v poznámkách pod čarou poukazují na rozdíly oproti *Pamětní knize*. Za první příklad může posloužit následující věta z *kroniky A*: „16.²³⁶ bylo oznámeno, že z nařízení okres[ního] úřadu v Dačicích se mají odevzdati všechny²³⁷ radiopřístroje a civilní zbraně“ (viz edice, s. 159). Druhým příkladem je pak věta pocházející z téhož pramene: „20. dubna byla oslava narozenin Vůdce a říšského kancléře Adolfa²³⁸ Hitlera. Platí předpisy jako pro neděle a svátky“²³⁹ (viz edice, s. 160).

V obou textech se tedy vyskytují buďto takovéto podobnosti nebo místy přímo totožná sdělení, v *pamětní knize* však jako by byla “osekaná“ na to nejnutnější (bez bohatých přívlastků, zasněných zamyšlení či moralizujících úvah Vlasty Javořické). Jsou-li ale tyto zápisky starší, což je téměř jisté, nelze hovořit o „osekání“ v *pamětní knize*, ale spíše o rozšíření v *kronice A*. Občas je také ke sdělení v *pamětní knize* přidána

²³⁶ V *Pamětní knize obce Studené, 1938-1940* je užit tvar „16. března“.

²³⁷ V *Pamětní knize* je slovo „všechny“.

²³⁸ V *Pamětní knize* je pouze zkratka „Ad.“.

²³⁹ V *Pamětní knize* je věta formulována „Platí pro tento den předpisy jako v neděli a svátky“.

nějaká informace navíc (viz výše). Logicky zde pak autor nekomentuje politické události jako „zradu“ Francie, Polska či Slovenska nebo „krutost a rozpínavost“ Německa, čímž se na rozdíl od Javořické více (byť ne zcela) držel kronikářských konvencí a nařízení. V takovýchto případech zapsal pouze faktografické údaje k napadení Polska atd.

Hlavním problémem v tomto směru bádání byl fakt, že z informací zanesených v samotné knize (i v kronikách pozdějších) nebylo možné exaktně a se stoprocentní jistotou doložit, byla-li *pamětní kniha* skutečně v roce 1940 odevzdána či bylo-li toto nařízení nějakým způsobem obejito. Z hlediska teoretického aspektu této práce by se však nejednalo o nepřekonatelný problém. Naopak by se naskytl příležitost zkoumat různé alternativy, které by mohly z dostupných informací vyplývat a nahlédnout tak do více různých variant vzniků, umístění, putování a datací této pamětní knihy a tím částečně rovněž *kroniky A*.

Z hlediska faktografického už se bohužel jednalo o problém zásadnější. Například pokud by bylo možné prokazatelně a se stoprocentní jistotou doložit, že *pamětní kniha* skutečně byla fyzicky odevzdána, bylo by zároveň jisté, že se Javořická mohla dostat do rukou až nějaký čas po skončení druhé světové války. Vzhledem k tomu, že spisovatelka nezačala nejspíše *kroniku A* sepisovat příliš s velkým odstupem od konce války, mohla by se tedy jako reálnější jevit alternativa, že kniha fyzicky odevzdána být nemusela, ale bylo pouze ukončeno její psaní. Javořická ji tak snadno mohla dostat k dispozici např. pouhých několik dnů či týdnů poté, co došlo k osvobození obce Rudou armádou. Tento závěr však rovněž naráží na poměrně zásadní problém, o kterém bude pojednáno dále.

Podle pramenů uložených v Moravském zemském archivu v Brně²⁴⁰ totiž vše nasvědčuje pro změnu faktu, že *pamětní kniha* v roce 1940 odevzdána skutečně byla. V konvolutu spisů z let 1940/1941, který obsahuje, mimo jiné, seznamy obecních kronik převzatých touto institucí, se totiž nachází potvrzení ze dne 9. 12. 1940 vydané tehdejším Zemským archivem v Brně a adresované okresnímu úřadu Telč (Studená v tomto období spadala pod politickou pravomoc tehdejšího okresního soudu

²⁴⁰ Moravský zemský archiv Brno, fond B 313, kart. 77, inv. č. 140 II, fol. 4387-4874, konvolut spisů z let 1940/1941.

v Telči),²⁴¹ že tehdejší studenská pamětní kniha byla do archivu odevzdána. Kromě toho se v konvolutu nachází i dokument oznamující odevzdání kronik okresním úřadem Telč ze dne 5. 12. 1940, přímo se odvolávající na opakovaně zmíněný výnos ministerstva školství a národní osvěty.²⁴² Studená se zde nachází v přiloženém seznamu obcí s odevzdanými kronikami na straně 43 pod číslem 967.²⁴³

Pokud by tedy *pamětní kniha* odevzdána byla, je třeba si položit důležitou otázku, po jak dlouhé době od konce druhé světové války se mohla do Studené zase navrátit? K tomuto procesu se již bohužel žádné prameny v MZA nenacházejí, takže je nutné se na tomto místě opět držet v rovině teoretické a pravděpodobnostní. Vzhledem k tomu, že z knihy očividně bylo čerpáno Vlastou Javořickou v popisu let 1938-1940 v *kronice A* a že zároveň tyto zápisky nemohly vzniknout příliš dlouho po konci druhé světové války, je podivné, že by se kniha vrátila do obce tak brzy po osvobození českého území. V dobově hektické atmosféře byly ve společnosti i v administrativních sférách zajisté jiné priority, než se zabývat navrácením původních kronik a pamětních knih do obcí jejich původu.

Fakt, že *pamětní kniha* musela být podle těchto pramenů do archivu odevzdána, je tedy do značné míry v určité kontradikci se závěrem, že Javořická s tímto textem mohla pracovat již pár dní či týdnů po konci války. Vnucuje se tak otázka, zda nemohl existovat ještě jeden text, dnes již nedochovaný či ztracený, který by *pamětní knihu* při povinném odevzdání takříkajíc suploval. Při tomto závěru by se pak nabízela alternativa, že *pamětní kniha* ve své době skutečně skončila po kapitole rekapitulující nejvýznamnější události roku 1935, tedy v místě kdy se změnil pisatel a zhoršila celková forma i úprava textu. Je tak možné, že ještě během roku 1938 částečně možná i paralelně mohla začít již vznikat také pamětní kniha nová (dále *pamětní kniha X*), již popisující tehdejší aktuální události. Pravděpodobnost přinejmenším částečně paralelního vzniku by tak vysvětlovala, že text existoval ještě dříve, než byly do *pamětní knihy* zaneseny události let 1936 a 1937.

Pamětní kniha by pak tedy mohla být původně pouhou rekapitulací roků předchozích, sepsanou kvůli ztrátě původní starší kroniky a absenci souhrnu dějin obce

²⁴¹ B. SMUTNÝ, *Telčsko*, s. 981.

²⁴² MZA Brno, konvolut spisů.

²⁴³ Tamtéž.

první poloviny 20. stol. Obsah textu úvodní stránky (viz výše v této kapitole) by ostatně tento fakt nevylučoval. Když pak v roce 1940 přišlo nařízení odevzdat kroniku, mohly být narychlo přepsané zápisky z *pamětní knihy X* do *pamětní knihy*, kde ještě zůstalo mnoho volného nepopsaného místa, a tento text pak mohl být následně odevzdán příslušným institucím. *Pamětní kniha X* by tak za daných okolností mohla zůstat ve Studené. Pro tuto teorii by mohla svědčit ledabylá forma, jakou jsou zápisky mladší roku 1935 do knihy zanesené. Naopak existence velkého množství volného místa, které zůstalo za tímto rokem, by však opět svědčila spíše proti této teorii, ale nikoli nezbytně. Pokud by tato teorie byla pravdivá, bylo by logické, že kvůli věrohodnosti tohoto částečného „falzifikátu“ musely být alespoň narychlo dopsané události let 1936-1937.

Je tedy možné, že pamětní text z let 1938-1940 mohl v roce 1940 fyzicky existovat dvakrát. Za těchto okolností by se tedy nabízely dvě alternativy. Za první, že byla odevzdána *pamětní kniha*, která byla později po válce vrácena do Studené, přičemž Javořická po válce opisovala *pamětní knihu X*. Druhá možnost by pak byla zrcadlově obrácená. Odevzdána mohla být *pamětní kniha X* a Javořická tak mohla pracovat přímo s textem *pamětní knihy* hned po skončení druhé světové války. Každopádně text *pamětní knihy X* dochován v dnešní době není, takže o jeho existenci lze hovořit pouze jako o jedné z celé řady hypotéz.

Existence *pamětní knihy X*, tedy druhé verze pamětních zápisků z let 1938-1940, by de facto jako jediná dokázala vysvětlit fakt, že Javořická mohla s tímto textem pracovat velmi krátce po skončení druhé světové války, pokud nepřistoupíme na variantu, že by se kronika odevzdaná do archivu vrátila do obce opravdu velmi brzy. Zároveň by tato hypotéza vysvětlovala změnu pisatele a nevzhlednost veškerých zápisků popisující události od roku 1935.

8. 2. Pamětní kniha MNV 1950-1960

Události zaznamenané Vlastou Javořickou lze rovněž komparovat se zápisky umístěnými v pamětní knize MNV z let 1950-1960 (obr. 19).²⁴⁴ Tato kniha (dále

²⁴⁴ Přesný název tohoto pramene zní *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno).

pamětní kniha MNV), jejímž autorem byl někdejší starosta a ředitel místní školy Jaroslav Kubů, byla založena v roce 1959 a hned v úvodu retrospektivně a značně obsírně rekapituluje události z let předchozích, tedy období 1948-1958.²⁴⁵ Historikům se na tomto místě tedy nabízí další úhel pohledu na dějiny (či z tehdejšího pohledu přítomnost a nedávnou minulost). Tentokrát se jedná již o „hotový“, „zvládnutý“ a kompletně zpolitizovaný pohled komunistickou optikou, tolik důležitý mimo jiné i pro komparaci s prameny prvorepublikovými, prameny z období druhé republiky, protektorátními i prameny z období republiky třetí. Kniha pak ještě „v přítomnosti“ popisuje roky 1959 a 1960.

Tento pramen je v první řadě nesmírně důležitým (a jediným z pohledu komunistické optiky) svědectvím o nástupu komunistů v obci k moci a o prvních letech upevňování jejich postavení, utužování vlivu na obyvatelstvo, jakož i všech s tím spojených transformací, ať už v rámci místní KSČ, tak v širším slova smyslu (proces znárodnění a celková výměna elit v československé společnosti). Tyto události pouze retrospektivně, dosti frázovitě a šablonovitě ve stylu dobové komunistické rétoriky hodnotí zápisky Josefa Závodského z konce let padesátých, které jsou umístěny v závěru obecní kroniky z let 1938-1950, tedy *kroniky B*. Nic zásadního z hlediska faktografického se zde však čtenář nedozvídá. *Pamětní kniha MNV* je navíc pramenem pocházejícím z druhé strany pomyslné barikády, než je tomu u kroniky V. Javořické nebo v tomto ohledu na informace ještě bohatší knižní série *Můj život*. Z hlediska historického výzkumu je přesto politováníhodné, že právě tolik důležité a na události bohaté roky 1948 a 1949 nemají bezprostředně psanou kroniku přímo komunistické provenience. Nejvíce bezprostředním pramenem tak zůstává výše zmíněný dodatek J. Závodského v *kronice B*, který však konkrétní důležité události vesměs opomíjí a z hlediska odrazu dobového smýšlení zůstává spíše v rovině teoretické (navíc poměrně specifickým způsobem).

Pamětní kniha MNV je uložena ve Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci, má dobrý fyzický stav, její rozměry jsou 23 x 30,5 cm a svázána je v hnědých deskách, na nichž se nachází nápis „PAMĚTNÍ KNIHA obce Studené“. Na hřbetu knihy jsou pak vyobrazené čtyři pod sebou umístěné pětিলisté růže.²⁴⁶ Na prvním listu po

²⁴⁵ Tento fakt fakticky nekorresponduje s chronologickým údajem uvedeným v názvu pramene.

²⁴⁶ Pětिलisté růže odkazují na symbol rodu pánů z Hradce (dynastie Vítkovců), pod jehož držení historicky obec dlouhá léta v období středověku i novověku spadala.

otevření knihy je malba květu a nápis „*Kronika obce Studené*“ napsaný ozdobným písmem.²⁴⁷ Kniha nemá v úvodu žádné úřední razítko či písemné pověření. Její obsah má číslované stránky a konkrétně čítá 336 stran. Klasické číslování jednotlivých stran platí po s. 207. Od tohoto místa je pamětní kniha již číslována vždy ob jednu stranu. Jedná se právě o to místo, kde dochází ke konci dosavadní retrospektivní rekapitulace a začíná tehdy aktuální rok 1959. Na s. 195 se autor během číslování stran omylem přepsal a stranu očísloval jako s. 150. Tato chyba se pak v kronice táhla až po s. 205, kdy byla chyba zaregistrována a škrtnutím a přepsáním na správné číslo došlo v celé postižené pasáži k opravení této chyby.

Chronologický záběr *pamětní knihy MNV* (nepočítáme-li retrospektivní zápisky – jediné podstatné pro zkoumanou problematiku) je tedy 1959-1960. Obsahově je pak tento text skutečným zrcadlem své doby. V úvodu nechybí pro tehdejší kronikářské strategie a postupy tolik charakteristické vymezení se vůči kronice spojené s bývalým politicko-sociálním diskurzem, tedy v případě Studené vůči kronice Vlasty Javořické (*kronice B*). Ne zcela a doslovně přesná je v tomto ohledu formulace, že zápisky z let 1938-1948 „*zapisovala*“²⁴⁸ Javořická, ale spíše by se na tomto místě z exaktního hlediska slušelo napsat „*utvářela*“, jelikož oficiální kroniku, tedy *kroniku B*, až na první čtyři strany, technicky vzato nepsala, nýbrž byla její předlohou.

Pamětní kniha MNV je v rámci obce tedy prvním dochovaným textem pamětního charakteru, čistě a přímo se vymezujícím vůči staré kronice a „předúnorovým“ poměrům vůbec. Vždyť přímo v jejím úvodu je jasně zaznamenaná myšlenka, že do roku 1948 „*Studená neměla kronikáře, který by vystihl ohromný význam doby největšího budovatelského úsilí, kronikáře, který by se dovedl oprostít ode všech dřívějších falešných ideologií...*“²⁴⁹ Mnoho v tomto ohledu vypovídá i věta, že „*scházejí záznamy z doby nesmírně důležité, která přinesla největší změnu v politických poměrech našeho státu, záznamy o tom, kterak se ve Studené projevoval boj mezi buržoazními stranami naší republiky a mezi stranou komunistickou a končící úplným vítězstvím strany komunistické.*“²⁵⁰ Tato věta plná charakteristických dobových frází zajisté v podtextu mimo jiné naprosto vystihuje postoj nového režimu vůči osobě Vlasty Javořické.

²⁴⁷ SOkA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, s. 1.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 33.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 3.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 33-34.

8. 2. 1. Autor

Autorem *pamětní knihy MNV* byl tedy poválečný ředitel místní školy, protektorátní starosta a poválečný předseda MNV (do roku 1946) Jaroslav Kubů. Vzhledem k dobovým požadavkům a faktu, že autor nebyl extrémně zaníceným komunistou, lze konstatovat, že např. na rozdíl od Javořické sám autor pramene neměl příliš velký prostor pro vlastní přínos této knize. I z toho důvodu by bylo možná lépe nazvat tuto podkapitolu namísto „*Autor*“ spíše „*Autoři*“. Na tomto místě je nezbytné připomenout osobu Jana Bučiny,²⁵¹ jenž zastával (byť s přerušeními) funkci předsedy KSČ v obci.²⁵² Právě tento muž je v některých ohledech souvisejících s danou pamětní knihou důležitější a podstatnější než oficiální autor J. Kubů.

V textu této pamětní knihy, tedy v pramenu komunistické provenience, se k J. Bučinovi autor odvolává, ba dokonce se jeho jménem zaštiťuje. Oproti tomu v pramenech z provenience osob, které měly s komunistickým režimem velké problémy, bývá vždy jeho osoba popisována velmi emotivně až nenávistně. Původem tesař Jan Bučina byl pro obec typickou „šedou eminencí“ komunistické strany. Členem MNV byl od 24. ledna 1949 (předsedou se tehdy stal jeho spolustraník Antonín Fučík),²⁵³ byť podle pramenů 20. června 1950 už členem MNV opět nebyl.²⁵⁴ Později v padesátých letech pak zastával rovněž funkci učitele na místní škole a následně i zástupce ředitele tamtéž. Ačkoliv nikdy nebyl ani předsedou MNV ani ředitelem školy, stal se vedoucím pracovníkem komunistické strany ve Studené, čímž de facto ovládal v obci společenský život i život politický.²⁵⁵

Také kronikář Jaroslav Kubů (narozen roku 1890²⁵⁶) byl v rámci Studené velmi zajímavou osobou.²⁵⁷ Tento muž zastával ve Studené funkci ředitele školy (od roku 1945),²⁵⁸ od roku 1920 byl členem místního obecního zastupitelstva, za Protektorátu Čechy a Morava pak zastával funkci starosty obce a po válce až do voleb roku 1946

²⁵¹ K tomu více P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 94.

²⁵² SOkA J. Hradec, Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, s. 41.

²⁵³ Tamtéž, s. 45.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 48.

²⁵⁵ P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 94-95.

²⁵⁶ SOkA J. Hradec, Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, s. 6.

²⁵⁷ K tomu více P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 80-81.

²⁵⁸ SOkA J. Hradec, Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, s. 6.

post předsedy MNV. Do voleb 1950 poté zůstal ještě členem MNV.²⁵⁹ Do důchodu nastoupil Kubů k 1. srpnu 1958.²⁶⁰ Mimo výše zmíněné zastával také funkce autora školní kroniky a *pamětní knihy MNV*, které se týká tato kapitola. Téměř 40 let byl členem České strany sociálně demokratické²⁶¹ a po sloučení strany s KSČ se stal členem této strany.²⁶² Kubů nebyl pravděpodobně klasickým ideologem nového režimu ani přesvědčeným budovatelem, ale spíše osobou režimu přizpůsobivou.²⁶³

Pamětní knihu MNV sice psal J. Kubů, avšak propůjčil spíše svou ruku k zanesení dobových budovatelských klišé, případně k zapsání myšlenek J. Bučiny. Byl to právě Bučina, kdo jako „jeden z hlavních účastníků všech politických událostí ve Studené za Protektorátu a po osvobození Rudou armádou“²⁶⁴ vylíčil pro tuto pamětní knihu, jak se formovalo dělnické hnutí ve Studené i jaké byly jeho postupy, kterými napomáhalo místní komunistické straně v cestě za mocí. Také zformuloval pro paměti obce události roku 1948 a vylíčil dějiny komunistické strany v obci za období první republiky. Z pohledu dějin KSČ a dělnického hnutí v obci je pověření Jana Bučiny naprosto pochopitelné a jako tehdejší logickou volbu jej lze objektivně chápat i z pohledu dnešní optiky. Na druhou stranu Bučina popisuje i řadu informací ne zcela vázaných na KSČ. V tomto případě by bylo samozřejmě logičtější, aby onou povolanou osobou byl sám kronikář Kubů, jelikož byl podstatně starší (J. Bučina se narodil roku 1912, byl tedy mladší o 22 let) a během života zastával postupně v obci celou řadu důležitých funkcí.²⁶⁵ Zde již samozřejmě sehrál roli fakt, že Bučina byl k tomuto líčení jednoznačně vhodnější z pohledu ideologického. V této fázi pamětní knihy (s. 34-46) tedy Kubů takřkajíc rezignoval z role kronikáře na funkci zapisovatele.²⁶⁶ Informace

²⁵⁹ Tamtéž, s. 7.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 6.

²⁶¹ ČSSD za tu dobu prodělala několik změn názvu. K tomu více Jiří MALÍŘ - Pavel MAREK - kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu I, 1861-1938*, Brno 2005, s. 683-711. Jiří MALÍŘ - Pavel MAREK - kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu II, 1938-2004*, Brno 2005, s. 1165-1173.

²⁶² SOkA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, s. 7.

²⁶³ K tomu více P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 80-81.

²⁶⁴ SOkA J. Hradec, *MNV Studená, Pamětní kniha, 1950-1960*, s. 34.

²⁶⁵ P. BARTUŠEK, *Střídání elit*, s. 94-95.

²⁶⁶ Byť využití vzpomínek pamětníka není v rozporu s etikou a zásadami vedení obecních kronik a pamětních knih (L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 22.), zde se jedná o vzpomínky hraničící se samoúčelnou agitací. Tento fakt však neubírá této pasáži pamětní knihy na přínosu z hlediska historiografického.

poskytnuté Bučinou jsou pak ještě doplněné o fakta získaná ze záznamu z protokolu o schůzích KSČ v obci.²⁶⁷

Jan Bučina, v rámci Studené 50. let nesmírně vlivný a mocný muž, tedy sám utvořil záznamy pro budoucí generace. Právě on byl v dobovém kontextu a z pohledu místní KSČ nejspíš nejpovolanější osobou, aby veškeré události spojené s vývojem obce v polovině 20. století nechal zaznamenat přesně tím způsobem, jaký si dobová kritéria žádala. Zároveň nezanedbal ani rovinu příčin a důsledků místních událostí, a tedy možnost ospravedlnit v době vzniku zápisků již několik let stará jednání a kroky studenské KSČ, či naopak očernit jednání osob komunistickému zřízení nepohodlných nebo takových, které se jako nepohodlné či nežádoucí vyprofilovaly až během prvních měsíců či let oficiální vlády KSČ v obci.

Aby nebylo kronikáři Jaroslavu Kubů křivděno, je třeba konstatovat, že zapsal podrobně a svědomitě celou řadu zajímavých a přínosných faktů o všech místních spolicích a organizacích, jakož i o výstavbě obce (myšleno z objektivního hlediska, nikoli často na lžích zakládaná budovatelská klišé). Pozdější události 60. let, tedy přímé pokračování této pamětní knihy, psal navíc již skutečně sám, tedy do té míry, do jaké to v dané době bylo možné. Samozřejmě, že vše procházelo kontrolou a vznikalo pod pečlivým dohledem místního MNV. Pokud psal Kubů poznámky bez cizí spolupráce, většinou (byť za občasného užívání dobových frází) zmiňoval fakta a vyvaroval se (s výjimkou nutných a povinných komentářů) větších soudů či projekcí vlastních či předepsaných názorů. Navzdory značně kontroverzní době, kdy kronika vznikala, nelze tvrdit, že by snad byl Kubů pro obec nevhodně zvoleným kronikářem či svou funkci jakkoli zanedbával nebo prováděl nekvalifikovaně a špatně.

Vlasta Javořická měla ve srovnání s J. Kubů v rámci psaní kroniky až nepatřičně velkou míru vnášení vlastních myšlenek a názorů do textu. Většina její kroniky (pasáž po „Vítězném únoru“ je nezbytné zkoumat částečně separovaně) se týká období druhé světové války, tedy doby, kdy lze většinu těchto názorů chápat jako skutečný pohled většiny a mnoho jejích postojů (v první řadě odsuzování nacistických zločinů) lze považovat skutečně při nejmenším z pohledu humánního a morálního za „objektivní pravdu“. Navzdory tomu je Javořická v kontextu požadavků kladených na vedení

²⁶⁷ SOkA J. Hradec, Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, s. 46.

obecních kronik velmi často až příliš osobní. Oproti tomu, co se týče dodržování dobových norem a nařízení (v tomto případě norem a nařízení 2. poloviny 50. let, tedy jednoho z nejtemnějších období tuzemských dějin ve 20. stol.), je *pamětní kniha MNV* vedená Jaroslavem Kubů podstatně více předpisově vedenou kronikou, než *kronika A Vlasty Javořické*, byť ta může být pochopitelně vnímána dnešními recipienty jako kronika „lepší“, tedy co se týče obsahu, zastávaných hodnot, morálních priorit či pohledu na svět (ač je třeba zdůraznit, že výše zmíněné kategorie jsou vždy podmíněny i dobově).

8. 2. 2. Přínos pramene

Obsah a forma *pamětní knihy MNV* vznikly na základě již zmíněného nařízení z roku 1950 a směrnicí z roku 1956.²⁶⁸ Kroniky bylo podle něj třeba nově chápat a užívat jako „významného osvětového prostředku pro politické uvědomování a posilování našeho lidu v jeho budovatelském úsilí“ a jednotlivé záznamy musely „být oproštěny od dřívější falešné, předstírané objektivnosti a lhostejnosti k otázkám třídního boje.“ Nicméně byl kronikář „povinen pravdivě, věrně a věcně zapisovat události, které se staly v obci, zejména ty, které vystihují účast obce při budování socialismu.“²⁶⁹ Rovněž byl kladen důraz na ty faktory, které dosud nebyly legislativně ošetřeny, jako například způsob ukládání příloh nebo zřízení takzvaného kronikářského aktivu, který měl kronikáři pomáhat při práci.²⁷⁰ Jde o období, kdy se výrazně zvýšila pozornost věnovaná kronikám, jejich autorům, postupům, instrukcím, dohledu nad vedením kronik i pamětním záznamům jako celku.²⁷¹

Rétorika *pamětní knihy MNV* je dosti ukázková a dobově předpisová. Je zde velmi silný faktor vymezování se vůči minulosti, především pak v pasáži diktované Janem Bučinou. Charakteristickým jevem také zůstává, že KSČ v období první republiky a bezprostředně po druhé světové válce sama sebe stavěla do určitého ublíženého postavení. Neustále je tak akcentován a opakován fakt, že téměř všichni byli

²⁶⁸ L. ŠOTNAROVÁ – M. KAŠUBOVÁ – R. GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku*, s. 16.

²⁶⁹ K tomu více Jiří CUKR, *Pohled na události let 1900–1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách*, České Budějovice 2010, diplomová práce, s. 26. Týž, *Vývoj obecního kronikářství*, s. 18.

²⁷⁰ V. PUBAL, *Kroniky*, s. 47-48.

²⁷¹ Tamtéž, s. 100 -103.

neustále zaměření proti této straně a snahám jejích představitelů o „mírumilovné“ a „pocitivé“ zlepšení poměrů ve společnosti i v obci. Bučina například vzpomíná, jak byli ve 20. a 30. letech členové KSČ ve Studené všemožně šikanováni, kterak zaměstnavatelé byli vzájemně domluveni, aby nikdo z nich nezaměstnával komunisty (činit tak měli pouze v nejnutnějších případech) a jak byly sabotované veškeré jejich snahy během volebních klání. Zaměstnavatelé měli podle jím iniciovaných zápisků nutit své zaměstnance volit ty strany, ve kterých sami byli nebo na nich měli zájem.²⁷²

Velice podnětná je v souvislosti s „vymezováním se“ například zmínka o Federaci dělnických tělocvičných jednot (FDTJ). Tyto zápisky obsahují nenásilné, ale přesto viditelné vymezování se vůči Sokolu: „*Hrazdu jsme si koupili v Brně, byla lepší, než měli Sokoli...*“²⁷³ zapsal např. Kubů Bučina slova. Členové FDTJ prováděli cvičení ve školní zahradě, což jim však ředitel měšťanské školy Gabriel Jahoda zakázal kvůli zapíchávání kolíků na držení hrazdy, aby se děti později o ně snad nezranily. V knize je to však vzápětí „uvedeno na pravou míru“, že toto nebyl ten skutečný důvod, ale mělo jít zkrátka o fakt, že Jahoda měl k této tělocvičné organizaci chovat poměrně silně negativní vztah.²⁷⁴ V souvislosti s FDTJ lze v knize nalézt i vymezení se vůči církvi - železnou tyč na výrobu činky na vzpírání odcizila FDTJ z oplocení kolem kříže na cestě k sousední vesnici Domašínu a v pamětní knize se tímto faktem Jan Bučina dokonce přímo vychloubá.²⁷⁵ „*Církev zcizení železné tyče od kříže unesla, byla bohatší než chudá FDTJ*“²⁷⁶ je zde doslova zapsáno. Celkově pak Bučina popisuje, jak si musela FDTJ všechno od píky poshánět či vyrobit,²⁷⁷ ve značně vykonstruovaném a zveličovaném kontrastu a opozici vůči spolkům jako byly Orel nebo Sokol. Dále se zde nachází přímá kritika samé podstaty církevních matrik.²⁷⁸ Tento postoj nabízí badatelům pro změnu jasný a zřejmý kontrast k Javořické a jejímu katolickému smýšlení (viz výše).

Pamětní kniha MNV je samozřejmě v mnoha ohledech téměř dokonale znegovanou verzí kroniky Javořické či ostatních pramenů spojených s její osobou. Přesto zde lze nalézt pasáže, kde se obě znesvářené strany v určitých tématech

²⁷² SOkA J. Hradec, Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, s. 38.

²⁷³ Tamtéž, s. 42.

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 42-43.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 43.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 42-43.

²⁷⁸ K přechodu na matriky civilní došlo na našem území v roce 1950. Tamtéž, s. 65.

a postojích poměrně shodují, byť ne třeba úmyslně. Takováto shoda panuje například v případě líčení značného politického napětí roku 1947 a na počátku roku 1948. Jako viníky však Bučina uvádí pochopitelně „reakční vedení tří politických stran“ Národní fronty. O těchto stranách je zde zaznamenáno, kterak se „staví proti programu KSČ“.²⁷⁹ V duchu již zmíněné „ubliženosti“ pak vzpomíná, jak probíhaly v té době ve Studené útoky proti KSČ, hlavně od členů a sympatizantů Československé strany národně socialistické, která měla silnou pozici především v továrně u Jana Satrapy a částečně také v místním pivovaru.²⁸⁰

Bylo to ovšem právě v Satrapově podniku, kde byla krátce po osvobození Rudou armádou založena komunistická organizace,²⁸¹ což je velmi důležitá informace, kterou z pramenů pocházejících od Vlasty Javořické zjistit nelze. Také zde lze dohledat detailní popis zakládání revolučního národního výboru z května 1945.²⁸² Tyto zápisky pak korespondují s celkovou dobovou problematikou zakládání prvních poválečných národních výborů, které vzhledem k divoké situaci na našem území, ač tak měly činit, neplnily pouze správní funkci.²⁸³ Členové MNV měli být zástupci lidu, ale hlavní roli v nich plnili již tehdy komunisté, což je dalším dokladem jejich silné pozice již v roce 1945.²⁸⁴ Nechybějí zde důležité zmínky o střídání osob v čele strany a celkově o místních vnitrostranických záležitostech.²⁸⁵ V knize je zaznamenán popis těžké práce celého MNV v prvních týdnech po druhé světové válce.²⁸⁶ Zevrubně je zde také popsána prověrka členů MNV z 30. května 1945, kdy byl po řadě diskuzí a připomínek nakonec MNV hromadně schválen.²⁸⁷ Vzhledem k faktu, že oficiální záznamy a zápisy ze schůzí i dalšího fungování „poúnorového“ MNV nejsou dochovány a Javořická už se touto sférou rovněž v dané době nezaobírala, stává se právě pamětní kniha MNV unikátním pramenem k dané problematice v rámci Studené.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 43.

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Tamtéž, s. 39.

²⁸² Kubů vzpomíná, jak byl již na podzim 1944 skrze prostředníka tajným oblastním výborem v Jihlavě pověřen, aby jej v případě potřeby v obci sestavil. Nechybí ani cenný a jediný dochovaný záznam o tom, že v obci vznikly v jednu chvíli paralelně dva revoluční národní výbory, které byly vzápětí (9. května 1945) sloučeny v jeden. Kubů byl následně jmenován jeho předsedou. Tamtéž, s. 52-54.

²⁸³ J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 208.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 208-209.

²⁸⁵ SOkA J. Hradec, Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, s. 41.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 56.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 58.

Další důležitá informace se v tomto pramenu vztahuje k poválečné ustavující schůzi KSČ v obci, kde byl rovněž zvolen její předseda. Tato schůze se konala 12. května 1945. Je zde dále popsáno, kterak členové revolučního MNV začali okamžitě pracovat na „zlepšení životních poměrů pracujícího lidu“.²⁸⁸ Tehdejší problémy se zásobováním jsou pak v knize sváděny na „sobectví“ a „chamtivosti“ některých jedinců. Je zde rovněž zdůrazněna pomoc sociálně slabým. V *pamětní knize MNV* je také jasně vyzdvihnuta akce spojená s převezněním ostatků ruského vojína na hřbitov nebo otevření kurzu ruštiny,²⁸⁹ tedy akce zdůrazňující věrnost a sympatie k SSSR. Kniha je také prostoupena řadou dobových klišé, jako zdůraznění zemědělských výpomocí členů KSČ během žní, atd.²⁹⁰

Lze zde rovněž dohledat informace, týkající se voleb z roku 1946, kdy se podle vládního nařízení z 27. května 1946 národní výbory obnovily podle poměrů hlasů odevzdaných politickým stranám při volbách parlamentních z téhož roku,²⁹¹ čímž byla voličům v těchto volbách de facto upřena možnost přímo rozhodnout o obecní samosprávě na základě znalosti jednotlivých kandidátů,²⁹² což je fakt, který samozřejmě v pamětní knize zmíněn není. Lze zde ale dohledat výsledky těchto voleb. Místní volby ve Studené takto vyhráli komunisté (s úspěšností 43 %) a předsedou MNV se stal člen KSČ František Zich. Československá strana lidová tehdy měla obsazený post místopředsedy.²⁹³ O těchto volbách píše pochopitelně i Javořická, ale zaobírá se jejich výsledkem pouze stručně. Důvodem může být i fakt, že její muž František Zezulka již tehdy v zastupitelstvu obce nefiguroval.²⁹⁴ V pamětní knize je mimo jiné popsáno, že mnohé komunistické návrhy po roce 1946 podporovala Československá strana lidová a sabotovaly je Československá strana národně socialistická a Československá sociální

²⁸⁸ Tamtéž, s. 39.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 40.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 40-41.

²⁹¹ J. PETRÁŇ, *Dějiny*, s. 630.

²⁹² David KOVAŘÍK, *Příběh jednoho pohraničního okresu. Poválečná léta a budovatelské období komunistického systému v jindřichohradeckém okrese 1945-1960*, in: Eva Florová – Zuzana Straková (red.), *Tak blízci a přece tak vzdálení. Lidé v jižních Čechách a ve Waldviertelu 1945-1989*, Jindřichův Hradec 2012, s. 15.

²⁹³ SOKA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, s. 60.

²⁹⁴ Tamtéž. Zezulka byl naposledy členem MNV vzniklého sloučením dvou místních revolučních MNV dne 9. května 1945. Tamtéž, s. 54.

demokracie.²⁹⁵ Jde tedy opět o jasné zdůraznění hlavních politických odpůrců a vymezení se vůči nim.

Lze samozřejmě na tomto místě rozvíjet úvahy, zda průběhu či alespoň výsledku voleb neměla Javořická věnovat větší prostor, zvláště je-li vzat v potaz její značný přehled a opakované komentáře k politickému dění v ČSR a ve světě. Na druhou stranu u jiných pro obec důležitých informací je pochopitelné, že ze své pozice a ve své době některá fakta zanést dost dobře ani nemohla. Příkladem může být např. fakt, že je dále v *pamětní knize MNV* přítomna silná kritika přehlížení závodních rad v podnicích, především pak v Satrapově továrně „*kde majitel továrny a ředitel pokládali závodní radu za přežitek a připravovali propuštění komunistů ze závodu.*“²⁹⁶ Jde o informace, které by se majiteli Satrapovi a řediteli Zezulkovi děly doslova před očima, nebyly něčím, co by spadalo do sféry informací hodných pozornosti „předúnorové“ kroniky V. Javořické. Právě zde v podniku také vznikla v roce 1947 první místní lidová milice „*přes odpor majitele podniku a jeho pomahačů*“,²⁹⁷ o čemž opět ostatní prameny mlčí. Opět je pochopitelné, že význam tohoto ozbrojeného útvaru KSČ, který byl po celou dobu vlády této strany v naší zemi skupinou dělníků se zvláštním posláním a postavením,²⁹⁸ nemohla nejspíš Javořická tehdy ještě docenit. Je dokonce možné, že o jeho existenci či vzniku v době psaní obecní kroniky ani nevěděla.²⁹⁹

V pramenech pocházejících od Javořické také nelze dohledat informace ke snahám dělníků o znárodnění Satrapova podniku v roce 1947. Tyto snahy měl tehdy znemožnit Václav Majer,³⁰⁰ ministr výživy za Československou sociální demokracii,³⁰¹ jenž je sice v *kronice A* a *kronice B* zmíněn, ale pouze okrajově. Javořická v souvislosti s děním v továrně z téhož roku pouze zanesla zmínku o velké slavnosti spojené s vyznamenáváním dlouholetých pracovníků a předáváním firmy Janu Satrapovi mladšímu,³⁰² velice optimistickou a oslavnou formou, jakoby podmínky v podniku ani

²⁹⁵ Tamtéž, s. 44.

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ Karel KAPLAN, *Proměny české společnosti 1948-1960. Část první*, Praha 2007, s. 172.

²⁹⁹ K problematice lidových milicí více Jiří BAŠTA, *Lidové milice 1948-1969. Nelegální armáda komunistické strany Československa*, Praha 2013, 406 s.

³⁰⁰ Majer byl spojován v Československé sociální demokracii spíše s pravým křídlem a prosazoval spojení s umírněnějšími stranami, než byla radikální KSČ. J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 233.

³⁰¹ SOKA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, s. 43.

³⁰² SaB, *Vlasta Javořická, Obecní kronika*.

nemohly být ideálnější. Faktem je, že Javořická to tak pravděpodobně skutečně viděla. Vůbec nejspíš nevěděla to, co bylo později zaneseno v této pamětní knize (a ostatně to není nijak překvapivé), tedy informace o těchto znárodnovacích snahách nebo o tom, že proběhl neúspěšný pokus o znárodnění podniku také již v roce 1945.³⁰³ Na našem území ostatně již od července 1945 započala fáze budování základních komunistických organizací v průmyslových závodech kvůli velké koncentraci manuálně pracujících osob v tomto odvětví.³⁰⁴

Každopádně žádné zmínky tohoto charakteru se v její kronice nenacházejí a naopak zde lze dohledat značně idealizovanou informaci o tom, jak měli dělníci vedení továrny rádi a jako v jednom z mála podobných podniků v ČSR vůbec znárodnění nepožadovali.³⁰⁵ Opět lze poukázat na charakteristický rozdíl mezi *kronikou A* a jejími paměti, kde Javořická zapisovala informace s časovým odstupem. Spisovatelka tak v pamětech zmiňuje v kontrastu k informaci z *kroniky A*, že v továrně byly již za třetí republiky „*nesnesitelné poměry*“, které si však rodina Satrapova neuvědomovala.³⁰⁶ Zmíněné poměry samozřejmě spojuje právě s nárůstem moci dělníků.³⁰⁷

V *pamětní knize MNV* je rovněž poměrně dobře čitelné, jak probíhalo převzetí moci KSČ v obci. Zatímco Javořická spíše v rámci této problematiky popouští uzdu emocím, tento pramen popisuje v první řadě administrativní stránku věci a pozvolný průběh znárodnování i uzurpování absolutní moci nad obcí, čímž získává pro dějiny Studené statusu pramene jedinečného. Celý tento proces v obci proběhl, podobně jako jinde v ČSR, vesměs bez větších komplikací pro KSČ, což de facto odráží fakt, že samotné uchopení moci komunisty v naší zemi bylo vesměs poměrně pokojné, jelikož komunisté využili k tomuto kroku mnohých institucionálních a regulérních cest. Právě i díky uchopení strategických mocenských pozic již v roce 1945 (potenciální složky k použití násilí - armádu i policii - již měli ve své kompetenci) bylo užití násilí z jejich

³⁰³ SOkA J. Hradec, Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, Pamětní kniha, s. 43.

³⁰⁴ J. MALÍŘ - P. MAREK - kol., *Politické strany, 1938-2004*, s. 1131.

³⁰⁵ „*Jest potěšujícím zjevem, že u Satrapů nevznesli dělníci žádnou obžalobu na šéfa ani na ředitelství podniku. Vše jde dobře ruku v ruce do nové doby. Úřednictvo i závodní výbor*“. SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

³⁰⁶ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, s. 79.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 83.

strany nakonec zbytečné. Důležitým faktem rovněž bylo, že měli pod svým vlivem dělnictvo.³⁰⁸

Hlavní ofenzívu nasadili komunisté sice až v roce 1947, ale plány k uchopení moci měli již od roku 1945. V tomto ohledu zvažovali jak cestu formou parlamentních voleb, tak cestu přímou, mimovolební („na ulici“) a v nejzazším případně i ozbrojenou.³⁰⁹ Hned po 25. únoru odstoupili z MNV ve Studené členové Československé strany národně socialistické.³¹⁰ V *pamětní knize MNV* je také sepsané složení MNV po 25. únoru 1948³¹¹ i po volbách 30. května 1948.³¹² I v tomto případě se v celé ČSR národní výbory obnovily podle poměrů hlasů odevzdaných politickým stranám při volbách parlamentních, tedy stejně jako tomu bylo u voleb v roce 1946.³¹³ V tomto ohledu už kronika V. Javořické pochopitelně zcela mlčí a ani v pamětech *Můj život* se tímto tématem spisovatelka nezaobírá. V *pamětní knize MNV* oproti tomu dále nechybí poměrně podrobný popis velkého množství komisí a popis složité socializace do roku 1948, která měla být opět ostatními stranami a jednotlivci sabotovaná.³¹⁴

Dlouhodobě vzrůstající moc komunistické strany³¹⁵ v ČSR vygradovala během únorové krize (tedy od 20. února) 1948. Tehdy již došlo k věznění funkcionářů ostatních stran, zavírání jejich sekretariátů, ovládnutí Sboru národní bezpečnosti či již zmíněné výstavbě lidových milicí.³¹⁶ Tato politická i společenská tenze bohužel není patrná ani v jednom z těchto dvou pramenů. U Javořické (v *kronice A*) došlo k náhlému zlomu, kdy ještě začátek února 1948 psala v optimistickém duchu, aby náhle spadla do úplné deprese. *Pamětní kniha MNV* zase události líčí s až příliš velkým časovým odstupem, tedy i s jistou formou objektivitu a nadhledu (samozřejmě stále v rámci komunistické očeňující a ofenzivní rétoriky), který každý časový odstup umožňuje. Přímá a bezprostřední reflexe napětí a celkové krize předcházející 25. únoru tudíž v obou pramenech schází. Přesto nechybí v *pamětní knize MNV* ani řada informací

³⁰⁸ J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 247-248.

³⁰⁹ Karel KAPLAN, *Pět kapitol o únoru*, Brno 1997, s. 522.

³¹⁰ SOkA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, s. 45.

³¹¹ Tamtéž, s. 46-48.

³¹² Tamtéž, s. 65.

³¹³ D. KOVAŘÍK, *Příběh*, s. 19.

³¹⁴ SOkA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, s. 45-46.

³¹⁵ Již krátce po válce vzrostla členská základna KSČ v ČSR na milion osob. Jaroslav HRBEK - Vít SMETANA, *Perspektivy osvobozeného Československa*, in: Jaroslav Hrbek - Vít Smetana - kol., *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944-1945*, svazek II, Praha 2009, s. 266.

³¹⁶ K. KAPLAN, *Pět kapitol*, s. 526.

k tomuto období a jeho průběhu ve Studené. Je zde pochopitelně zdůrazněna stěžejní role komunistů v hodinové stávce všech podniků z února 1948, ze stejného období pak Jan Bučina mapuje zavedení místních delegací ROH³¹⁷ i jejich odjezdy do Prahy na sjezd ROH.³¹⁸

Komunisté měli velmi dobře zorganizované důležité akce během stěžejních únorových dní díky řadě shromáždění, demonstrací, delegací, otevřených dopisů prezidentovi, atd.³¹⁹ Také ve Studené samozřejmě docházelo k řadě těchto kroků a postupů. Pasáž související s „Vítězným únorem“ je pak celkově v *pamětní knize MNV* značně bohatá na popis událostí spojených se změnami v Satrapově továrně, na které tak umožňuje náhled optikou těch, kteří moc převzali, a vyvažuje tím prameny z pera Javořické, tedy těch, kteří touto procedurou došli újmy. Lze se pak v tomto prameni dočíst, kterak byly v podniku podepisovány rezoluce požadující znárodnění podniku „*takřka všemi zaměstnanci*“.³²⁰ Byť se jedná o pramen nanejvýš ideologicky zabarvený a subjektivní (o nějaké extrémní objektivitě ostatně nelze mluvit v tomto ohledu ani u Javořické), jde o velmi vzácný pramen pojednávající o tomto pro obec Studenou nesmírně důležitém procesu.

V neposlední řadě jsou zde rovněž, co se týče Studené, jediné dochované informace, dokladující, kterak místní Jednotný svaz československých zemědělců poslal rezoluci ohledně přidělení farské půdy a žádosti o provedení pozemkové reformy. To vše samozřejmě podle hesla „půda patří těm, kdo na ní pracují“. Továrny a zemědělství firmy Satrapa byly tedy znárodněny a rovněž farská půda, stejně jako „*půda různých spekulantů*“, připadly místním zemědělcům.³²¹ Nacházejí se zde rovněž záznamy o vytvoření nových akčních výborů Národní fronty, které prováděly očistu národních výborů.³²² Akční výbory měly problémy nacházet jednotlivce „*schopné vykonávat*

³¹⁷ Celkově byly založené na našem území československé jednotné odbory již v květnu 1945. Petr HEUMOS, „*Vyhrňme si rukávy, než se kola zastaví!*“ *Dělníci a státní socialismus v Československu 1945-1968*, Praha 2006, s. 43. KSČ plánovala včlenit ROH (čítající téměř dva miliony členů) do Národní fronty, ale ostatním stranám se dařilo tomu kroku zamezit. J. HRBEK - V. SMETANA, *Perspektivy*, s. 267.

³¹⁸ SOkA J. Hradec, Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, s. 44-45.

³¹⁹ Ch. BRENNER, *Mezi východem a západem*, s. 334.

³²⁰ SOkA J. Hradec, Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, s. 45.

³²¹ Tamtéž.

³²² Tamtéž.

odpovědné úkoly“,³²³ což nebyla ani v tehdejší situaci velkého nadšení v obci snadná práce a rozhodně se zde neobešla bez komplikací.³²⁴

Zatímco Javořická zanesla v daném období do *kroniky A* spíše jakési „výstřely“ typu, co se komu stalo či přihodilo, *pamětní kniha MNV* psaná Jaroslavem Kubů s pomocí Jana Bučiny (logicky vzhledem k časovému odstupu) spíše bilancuje a snaží se podat informace souhrnněji. „Poúnorové“ změny se pochopitelně nedotýkaly pouze Studené, ale také okolních 26 vesnic.³²⁵ Byly socializovány obchody, živnosti i místní stavitelská firma.³²⁶ Založen byl komunální podnik, ve kterém byla nákladní a osobní autodoprava, sklad různých potřeb a pohostinství. Z pozemků patřících k Satrapově továrně byly založeny československé státní statky. Doprovodným prvkem těchto transformací bylo konání řady schůzí, na nichž byli občané seznamováni „*se všemi historickými událostmi v republice i s místními změnami.*“ V neposlední řadě tyto události přinesly navýšení počtu členů KSČ ve Studené a okolí.³²⁷

Zajímavý je také nadšený popis průběhu oslav 1. máje v roce 1948.³²⁸ Zde se nabízí přímá konfrontace se skepsí patrnou ze zápisků Javořické (viz edice, s. 289).³²⁹ Nechybí zde ani komentáře k německým uprchlíkům a vojákům usídleným v obci na konci druhé světové války,³³⁰ což je podrobněji analyzováno níže v této práci. V *pamětní knize MNV* kupodivu ani není znovu komentována radost z příjezdu Rudé armády. Naopak je zde dokonce tato pasáž opsána přímo z kroniky Vlasty Javořické (tedy z *kroniky B*). Zde se tedy paradoxně místní vládnoucí elita konce 50. let výjimečně spokojila se zápisky zapsanými Javořickou, jelikož spisovatelka psala o sovětských vojácích v obecní kronice velmi pozitivně, a dokonce i byl vzat na milost fakt, že autorkou těchto zápisků byla právě ona. Co se týče bezprostředního konce války, řeší tedy *pamětní kniha MNV* především věci spojené s místní obecní politikou. Jsou zde zevrubně popsány první schůze MNV, návštěva předsedy ONV a celá řada dalších podobných událostí.³³¹

³²³ J. PETRÁŇ, *Dějiny*, s. 654.

³²⁴ SOkA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, s. 45.

³²⁵ Tamtéž.

³²⁶ K tomu více P. BARTUŠEK, *Strídání elit*, 121 s.

³²⁷ SOkA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, s. 45.

³²⁸ Tamtéž, s. 46.

³²⁹ SaB, *Vlasta Javořická, Obecní kronika*.

³³⁰ SOkA J. Hradec, *Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960*, s. 54.

³³¹ Tamtéž, s. 55.

V čem spočívá hlavní informační přínos *pamětní knihy MNV*? Zatímco řada událostí zmiňovaná spisovatelkou Javořickou je popsána ve více pramenech, tato pamětní kniha popisuje řadu skutečností, o nichž jiné prameny nemluví (a v některých případech logicky ani nemohou), souvisejících především s nástupem a upevněním moci komunistické strany v obci. Míra kritičnosti, kterou je nutné aplikovat při výzkumu tohoto pramene, pak pochopitelně není malá, ale v některých ohledech si nezádá s kritičností nutnou pro výzkum pramenů z pera Vlasty Javořické. Na rozdíl od jisté nevyzpytatelnosti ve smýšlení, fantazii a formulaci Javořické se navíc notoricky známá komunistická klišé v cestě za co nejobektivnějším poznáním dnes přece jen snáze filtrují.

9. Druhá světová válka a česko-německé interakce - možnosti využití ego-dokumentů k faktografickému poznání

„...ó vy mladí a budoucí, nikdy neodpusťte odvěkému nepříteli! Vždycky nenávidíte Němce jako prašivé zlo, jako d'ábelství, které páchne z daleka. Nejenom proto, že nám ukradli zvony, ale že nám orvali hranice, že se sáпали po srdci národa. Jejich hanbu hlásejte všude a vždy a nikdy, nikdy se s ním nesmiřujte! Zapřísahám Vás, nikdy se s nimi nebratřete!“³³²

Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená, 1942.

Na tomto místě se nabízí příhodná možnost přikročit také k praktické ukázce využití textů od Vlasty Javořické v kombinaci s dalšími dostupnými prameny. Ideálním případem pro to může být téma chronologicky spadající do období druhé světové války, a to hned z několika důvodů. Za prvé se v případě Studené k této historické etapě váže největší množství dochovaných pramenů, tedy je zde ideální příležitost dodat Javořické konfrontací a komparací s jinými zdroji na věrohodnosti, či její tvrzení naopak zpochybnit či vyvrátit. Za druhé se v líčení tohoto období všechny dochované prameny více méně shodují v základní nosné myšlence (nacismus a druhá světová válka jsou špatné, vojáci SSSR Studenou osvobodili). To dává pochopitelně prostor pro komparaci zcela jiného typu, než například výše zmíněná komparace únorových událostí z roku 1948, kde se obě strany v jejich líčení rozchází už v samotné podstatě. Jedná se tedy o komparaci rozdílů méně extrémní povahy. V každém případě pak nabízí reálnější možnost dobrat se pravdy (přiblížit se pravdě).

Při výzkumu pamětních pramenů či ego-dokumentů vážícím se na události roku 1948 naráží historik na problémy týkající se možné objektivity. Prameny z obou stran pomyslné barikády jsou totiž nezřídka poměrně extrémní a černobílé. Jejich pravdivost, či přinejmenším věrohodnost detailů z nich získaných, je pak třeba podrobovat mnoha komparacím a řadě kritických postupů, ani tyto badatelské přístupy však nemusí vždy zodpovědět základní otázku, která fakta lze považovat za pravdivá, která za zabarvená či pokroucená a která za zcela nepravdivá. Částečná shoda nalézající se v samotné

³³² SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená.

podstatě líčení událostí z válečného období zajisté skýtá větší možnost uvěřit informacím v těchto pramenech zaneseným alespoň jako jisté možné verzi, která by se mohla značně přiblížit něčemu, co by se mimo pole objektivního historického bádání dalo nazvat „pravdou“ či „skutečností“.

Tato kapitola je zaměřena na výzkum událostí vztahujících se k posledním týdnům druhé světové války, tedy na období, v němž docházelo na mnoha částech našeho území ke skutečným hrůzám, páchaným na německém³³³ obyvatelstvu.³³⁴ Obci Studená se během války vyhnuly větší kontroverze, nebyla vojensky strategickým bodem, netýkal se jí pozdější odsun Němců ve velkém ani nedošla jiných výrazných změn co do počtu a složení obyvatelstva. Přesto pochopitelně i zde lidé nesmírně sugestivním způsobem a se značnou intenzitou prožívali celou válku i její poslední fázi. Místní občané měli navíc možnost se na konci války konfrontovat s osobami německé národnosti, a to jak s vojáky, tak s obyvatelstvem civilním.

Studená je městy vzdálený cca 25 km od státních hranic s Rakouskem,³³⁵ nacházející se dnes na rozhraní Jihočeského kraje a kraje Vysočina. Jde o poměrně malou obec, která ležící již mimo oblast pohraničí.³³⁶ Pro ilustraci měla Studená v roce 1930 (bez přilehlých vesnic) 1394 obyvatel a v roce 1950 měla obyvatel 1329.³³⁷ Jak intenzivně zdejší lidé dění posledních dní války a německé okupace vnímali? Jaký byl jejich postoj vůči německému národu jako celku? Jakým způsobem jedná jedinec v situaci, kdy může popustit pomyslný ventil po šesti letech strachu a zášti, ale zároveň v něm stále zůstává zakořeněná přirozenost/povinnost humánního jednání? Toto jsou hlavní otázky, jejichž zodpovězení skrze výzkum dostupných pramenů je cílem této kapitoly.

³³³ Čeští obyvatelé, především v období do německé okupace, pochopitelně rozlišovali mezi Sudetskými Němci, Němci z německých zemí a Rakušany. Jan KŘEN, *Obrazy Němců a Německa v české společnosti*. In: Jan Křen – Eva Broklová (edd.), *Obraz Němců Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*, Praha 1998, s. 21. V zorném úhlu, který se vyprofiloval během druhé světové války, se však toto rozlišování značně eliminovalo, a proto bude (pokud není uvedeno jinak) dále v tomto příspěvku užíváno souhrnných výrazů „Němci“ a „německá národnost“.

³³⁴ M. Piotr MAJEWSKI, *Sudetští Němci 1848-1948. Dějiny jednoho nacionalismu*, Brno 2014, s. 409.

³³⁵ <http://www.mapy.cz/>. Odkaz platný k 10. 1. 2019.

³³⁶ K tomu více P BARTUŠEK. *Strídání elit*, s. 24-25.

³³⁷ Jiřina RŮŽIČKOVÁ - Josef ŠKRABAL (edd.), *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005 I díl*, Praha 2006, s. 220.

Na příkladu Studené lze totiž díky dochovaným pramenům provést příhodný popis a analýzu rozporů mezi lidským uvažováním a jednáním, ke kterým vedla historicky podmíněná a v průběhu dějinného vývoje postupně vytvářená nedůvěra českého národa k národu německému, jež v největší míře vygradovala právě mezi léty 1938-1945. Pro hlubší výzkum této problematiky by zajisté bylo vhodné mít ještě širší pramennou základnu,³³⁸ než je k dispozici pro tuto historickou sondu. Přesto se nabízí možnost pracovat hned s šesti kronikami, jednou knihou osobních pamětí a rovněž byl proveden rozhovor s pamětníkem metodou orální historie.³³⁹ Lze tedy hovořit o poměrně početném množství pramenů. Jde o zdroje, na jejichž základě lze provést určitou sondu či nástin odpovědi k dané problematice. Onou problematikou je pak možno chápat popis a z části i analýzu česko-německých interakcí, jaké byly v podobných obcích a v obdobných sociálních a geografických podmínkách za války a na jejím konci.

Na úvod je zapotřebí vzít v potaz fakt, že celá desetiletí se v českých zemích, jak již bylo nastíněno výše, budoval určitý stereotypní pohled na Němce.³⁴⁰ Historický vývoj v 19. a především ve 20. století³⁴¹ měl pak největší vliv na odcizování a růst těchto stereotypů, jakožto i na fakt, že dlouhodobě komplikovaný pohled Čechů na Němce začínal být stále více negativní.³⁴² Za druhé světové války i po jejím konci zde tudíž byla jasně nastavená role Němců jako „těch druhých“ a jakýsi diskurz vymezení

³³⁸ Problematika veřejného mínění, speciálně v revolučních obdobích, vyžaduje samostatný, dlouhodobý a zevrubný výzkum, který není cílem této práce. Více se tímto fenoménem například zabývaly Claire MADL - Daniela TINKOVÁ (edd.), *Francouzský švindl svobody, Francouzská revoluce a veřejné mínění v českých zemích*, Praha 2012, 316 s.

³³⁹ V tomto případě se jedná o *kroniku A* a *kroniku B* (zde mohou být považovány za kroniku jednu), *pamětní knihu MNV* a obecní kroniku sousední obce Horní Bolíkov. Dále lze částečně využít dvě kroniky rodinné - konkrétně rodinnou kroniku Oldřicha a Zdeňky Bartuškových a kroniku Kristiny Bartuškové. Vydanými pamětmi je kniha Vlasty Javořické s názvem *Můj život 6*. Pamětníkem, s nímž byl proveden rozhovor, je pak studentský rodák Antonín Fučík (*1935).

³⁴⁰ Jan KŘEN, *Úvod*, in: Jan Křen – Eva Broklová (edd.), *Obraz Němců Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*, Praha 1998, s. 8-9.

³⁴¹ Již v meziválečné době lze například hovořit o nacionalismu ve vesnicích s obyvatelstvem německé národnosti a o rozlišování „českého“ a „německého“. Tehdy se však tyto faktory poměrně dařilo obyvatelům potlačovat, v rámci priority zachování fungování tamějšího života a celkově vesnice jakožto sociální jednotky. Hans HAAS, *Soudobé dějiny zemí – regionální soudobé dějiny*, in: Jiří Pešek – Oliver Rathkolb - kol., *Soudobé dějiny v pohybu. Rakouský výzkum dějin 20. století*, Praha 2013, s. 38.

³⁴² K tomu více Jan KŘEN – Eva BROKLOVÁ (edd.), *Obraz Němců Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*. Praha 1998, 314 s.

se vůči nim.³⁴³ Exilové politické elity během války řešily, jak naložit s německou menšinou, přičemž postupujícím časem byly tyto plány stále radikálnější. Například i postoj prezidenta Edvarda Beneše vůči Sudetským Němcům a plány na jejich vystěhování (z počátku částečné, vztažené pouze na nacisty) se během války postupně stávaly stále radikálnějšími a komplexnějšími (roli zde hrály jak emoce, tak rozum).³⁴⁴ Politické elity uvažovaly vesměs tak, že se musí německá menšina ve státě přinejmenším zredukovat natolik, aby se „nemohla uplatnit jako politická síla a oslabovat vnitřní stabilitu republiky.“³⁴⁵ Beneš také stál pod stálým tlakem řady odbojových proudů, které požadovaly radikálnější řešení, tedy kompletní likvidaci menšin. Odsunutí a likvidace menšin měly navíc podporu ze strany SSSR.³⁴⁶ To vše korespondovalo s tím, že všechny tuzemské politické proudy přejaly na konci války ideu národního státu. Ačkoliv kolektivní vina byla přijímána jinak v nekomunistickém a jinak v komunistickém odboji, nakonec se v tomto ohledu obě strany de facto shodly.³⁴⁷

V politickém diskurzu tak byla do značné míry (s různou intenzitou) uplatňována rétorika kolektivní viny Němců jako národa, ospravedlňující likvidaci menšin transferem.³⁴⁸ Chování jedinců v období po 8. květnu 1945 se pak pochopitelně jen stěží mohlo obejít bez kontroverzí, když i rétorika politických elit byla značně radikální. Byl to rovněž právě protiněmecký nacionalismus, který mimo jiné značně napomohl k velké poválečné popularitě KSČ. Byť se i ostatní strany Národní fronty snažily využít této protiněmecké rétoriky,³⁴⁹ žádná z nich ji nedokázala propojit se svou politikou v praxi tak dobře, jako to zvládla právě KSČ.³⁵⁰ Tím, že se protiněmecký

³⁴³ Ch. BRENNER, *Mezi východem a západem*, s. 342.

³⁴⁴ M. P. MAJEWSKI, *Sudetští Němci*, s. 403-404.

³⁴⁵ Karel KAPLAN, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990, s. 16.

³⁴⁶ Tamtéž.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 16-18.

³⁴⁸ Tamtéž. Odsun Němců z ČSR se odehrál ve třech odlišných etapách. První byla ta bezprostřední, divoká a nejkontroverznější (květen-červen 1945). Do konce roku 1945 pak nastala etapa druhá, která souvisela s Postupimskou konferencí. Jednalo se de facto o přípravy na soustavný odsun Němců. Třetí je pak samotný soustavný odsun Němců, především během roku 1946. Jiří PETRÁŠ, *Česko-německá problematika v Českých Budějovicích po skončení druhé světové války*, České Budějovice 2007, s. 108-109.

³⁴⁹ Všechny strany Národní fronty demonstrovaly, že jsou protiněmecké a národní. Vztah k Němcům a postupy vůči nim se staly velmi častými tématy na politickém kolbišti. Často docházelo k osočování dalších stran, co v protiněmecké politice udělaly špatně či nedůsledně. Ch. BRENNER, *Mezi východem a západem*, s. 343.

³⁵⁰ M. SPURNÝ, *Nejsou jako my*, s. 14.

diskurz spojil s jinými ústředními tématy a získal tak na významu, představoval příhodnou sféru, kde bylo možné dojednat loajalitu či odklon a sounáležitost či vyloučení.³⁵¹

V rámci komplikovaných česko-německých vztahů tedy za protektorátu nastal vrchol zášti a negativních emocí z české strany.³⁵² Prvním a hlavním políčkem do tváře českých lidí bylo pochopitelně samotné obsazení Československa Německou říší v roce 1938. Češi se určitým způsobem vůči Němcům vymezovali již od 19. století, ale v roce 1938 byla poprvé popřena jednota samotného jádra českých historických zemí a byla ukončena „několik staletí dlouhá koexistence českého a německého živlu v rámci jednoho státního organismu.“³⁵³ Po letech, kdy v českém národu rostla hrdost a vlastenectví, zde byl najednou nastolen de facto vazalský poměr a větší podřízenost a závislost na Německu než kdy předtím.³⁵⁴ Mezi vlastenecky smýšlejícím obyvatelstvem panovalo tehdy značné rozladění.³⁵⁵

Velmi sugestivně líčí vztah českých lidí k Němcům právě Vlasta Javořická. „*Odvěký nepřítel*“, „*nacistické bestie*“, „*Führer a jeho banda*“, „*německé obludy všeho schopny*“, „*uchvatitelé*“, „*krkavci a vlkodlaci*“,³⁵⁶ takovýmito výrazy častuje tato žena (jinak písíci ve svých knihách převážně o krásách přírody, sňatcích a námluvách) v obecní kronice Němce. Není žádným překvapením, že ze všech dochovaných pramenů je to právě Javořická, kdo zanechal ve své kronice zajímavá bezprostřední a značně emotivní svědectví o vztazích obyvatel tohoto malého městyse vůči německému národu, a často se sama pasuje na jakousi mluvčí místního veřejného mínění. „...*nejmenujte Němce jménem zvířat... Neříkejte jim dobytek, neříkejte jim dravci, vlkodlaci a hyeny – neurážejte němou tvář. Říkejte jim jen Němci, neb to bude v dějinách jméno nejhorší*“³⁵⁷ (viz edice, s. 228), takovéto zápisky z protektorátního období lze nalézt v obecní kronice.

³⁵¹ Ch. BRENNER, *Mezi východem a západem*, s. 343.

³⁵² Jan RATAJ, *Obraz Němce a Německa v protektorátní společnosti v československém odboji*, in: Jan Křen – Eva Broklová (edd.), *Obraz Němců Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*. Praha 1998, s. 207.

³⁵³ M. P. MAJEWSKI, *Sudetští Němci*, s. 376.

³⁵⁴ Václav KURAL, *Místo společenství konflikt! Češi a Němci ve Velkoněmecké říši a cesta k odsunu (1938-1945)*, Praha 1994, s. 5.

³⁵⁵ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*. Soukromý archiv rodiny Bartuškovy ve Studené (SaB), Rozhovor s Antonínem Fučíkem ze dne 3. 3. 2016.

³⁵⁶ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

³⁵⁷ Tamtéž.

Občané Studené přistupovali k německému národu a k událostem roku 1938 pochopitelně vesměs se značnou averzí a nálada ve společnosti byla velmi vypjatá. Na prvním místě byl strach obyvatelstva z toho, co přijde.³⁵⁸ Byť přímo ve Studené nedošlo během války k větším zatýkacím akcím a procesům (asi pět osob však odsouzeno bylo),³⁵⁹ řada lidí z obce byla zadržena a vyslýchána na gestapu.³⁶⁰ Napjatou atmosféru pak umocňovala i celá řada udavačů.³⁶¹ Důležitý byl také rok 1942, kdy po atentátu na Reinharda Heydricha došlo (vzhledem k následným německým represím) k další eskalaci emocí strachu a zášti z české strany. Že nešlo jen o nenávist k vojákům a vysoce postaveným nacistům, ale o zášť objímající de facto vše německé, opět dokládá Vlasta Javořická, která např. v kronice haní i německé děti stěhující se do Čech, o nichž napsala, že „jsou jako luční a biblické kobylinky. Kam zalehnou, tam vše vyjede a zničí“³⁶² (viz edice, s. 183).

Jak lidé v době války bojovali se svými vnitřními strachy a kde bylo možné hledat před nimi únik? Časy byly skutečně těžké a před realitou pochopitelně nebylo možné utéci. Skýtaly se zde alespoň možnosti jakýchsi chvilkových „myšlenkových úkrytů“. Podle obecní kroniky V. Javořické zde bylo například ochotnické divadlo, jehož členům se občas navzdory přísnému dohledu a častým zákazům podařilo secvičit nějaké představení a také samozřejmě prostředí kostela a víra v Boha. V atmosféře strachu samozřejmě lidé hledali leckdy únik i v humoru. Mezi občany v té době kolovalo mnoho protiněmeckých anekdot a vtipů. Někteří se snažili brát rovněž s humorem některé z nových německých názvů obcí a ulic.³⁶³

Na tomto místě stojí také alespoň za stručnou zmínku poukázat na přirozený jev, kdy s nenávisť „k jedněm“ stoupá láska „k druhým“. Sklony lidí vnímat v období

³⁵⁸ Soukromý archiv rodiny Bartuškovy ve Studené (SaB), Rodinná kronika Oldřicha a Zdenky Bartuškových, nestr. SaB, Rozhovor s Antonínem Fučíkem. SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

³⁵⁹ Pochopitelně s výjimkou studenských Židů, z nichž ani jeden válku nepřežil. Šlo celkem o 15 osob. V případě jejich odstranění a likvidace se však jedná o samostatnou problematiku, která není předmětem tohoto textu. SOKA J. Hradec, Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950 (vložený list).

³⁶⁰ Soukromý archiv rodiny Bartuškovy ve Studené (SaB), Kronika Kristiny Bartuškové, s. 25. SaB, Rodinná kronika Oldřicha a Zdenky Bartuškových. SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

³⁶¹ SaB, Rodinná kronika Oldřicha a Zdenky Bartuškových. SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

³⁶² SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

³⁶³ Tamtéž.

ohrožení a útlaku pozitivně „novou ochranu“, která v tomto případě přišla ze SSSR, jsou samozřejmě něčím naprosto přirozeným a pochopitelným.³⁶⁴ Ruku v ruce s nenávisí k Německu tak stoupalo na konci války idealizování SSSR, když se z nich stali „osvoboditelé“ a celkově během války byl patrný jev jistého idealizování slovanství. Javořická například v *kronice A* značně žehrala na „zradu“ Polska a Slovenska, ale přesto vyzdvihovala, že navzdory všemu „*nás hřeje stejná slovanská krev.*“³⁶⁵ Značně adorovaná byla také londýnská exilová vláda, kterou spisovatelka mimo jiné nazývala „*naši miláčkové*“.³⁶⁶ Vymezené opozice v *pamětní knize MNV* z konce 50. let jsou pak samozřejmě jasně dané dobou i ideologickými požadavky. Není zde tudíž nutné rozebírat fakt, kdy na jedné straně bylo idealizováno SSSR a tuzemské komunistické hnutí a na druhé straně haněno či alespoň ignorováno téměř vše ostatní.

První případ trvalejší interakce s německými vojáky nastal ve Studené v srpnu 1940, kdy sem dorazilo asi dvanáct vojáků, kteří se usídlili na vrchu Šibeném vzdáleném pár desítek metrů od Studené, aby odtud kontrolovali vzdušný prostor.³⁶⁷ Tato malá posádka, skládající se především z rakouských vojáků, tam působila až do konce války, aniž by v doložených pramenech byla v souvislosti s ní zmíněna nějaká vyloženě negativní informace.³⁶⁸ Pamětník Antonín Fučík dokonce na tuto posádku vzpomíná docela v dobrém.³⁶⁹ Javořická zapsala pouze jednu kritickou poznámku související s tím, že tyto vojáky snad chodilo „*navštěvovat*“ a „*utěšovat*“ i několik místních žen a dívek.³⁷⁰

Když se v květnu 1945 karta obrátila, byla společnost již natolik ovlivněna nenávisí vůči Němcům, že leckdy v rámci msty a agrese ani nerozlišovala, zda jde o nacisty, antifašisty, ženy, děti...³⁷¹ Nevinní civilisté se tehdy stali často oběťmi násilných činů. Agresory byli často lidé s podezřelou minulostí, kriminálníci či dokonce kolaboranti. Celkově se jednalo ve většině případů o příslušníky revolučních gard či o

³⁶⁴ Ch. BRENNER, *Mezi východem a západem*, s. 344.

³⁶⁵ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

³⁶⁶ Tamtéž.

³⁶⁷ Tamtéž.

³⁶⁸ SaB, Rozhovor s Antonínem Fučíkem. SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

³⁶⁹ SaB, Rozhovor s Antonínem Fučíkem.

³⁷⁰ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

³⁷¹ Dieter SCHALLNER, *Obraz Němců a Německa v letech 1945 až 1947. Vznik soudobého českého stereotypu Němců a Německa*, in: Jan Křen – Eva Broklová (edd.), *Obraz Němců Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*, Praha 1998, s. 240.

tzv. partyzány.³⁷² Jak bylo již naznačeno, na konci války došlo k přímým konfrontacím občanů Studené s Němci. Přes Studenou prchalo velké množství německých civilistů, kteří se zde na nějaký čas usídlili. Jednalo se o uprchlíky před tažením Rudé armády, kteří přicházeli z východněji ležících oblastí, konkrétně z Poodří.³⁷³ Přístup místních obyvatel k těmto lidem měl být jasně veden vyhláškou, která byla obyvatelům Studené oznámena bubnováním,³⁷⁴ ale v praxi pochopitelně bývalo vše mnohem komplikovanější.

Při pohledu na nákladní auta a povozy plné prchajících Němců cítila většina obyvatel Studené velké zadostiučinění. „*Naše česká srdce tlukou radostně při pohledu na ty prchající Němce*“,³⁷⁵ zaznamenala Javořická (viz edice, s. 226). Ubytování byli po domech a ve škole.³⁷⁶ Vystěhovalci byli vyhladovělí, zbědovaní, špinaví a měli s sebou také malé děti. „*Kdyby to nebyli Němci, byli bychom jati soucitem*,“³⁷⁷ píše autorka (viz edice, s. 227), čímž vystihuje většinové uvažování českého obyvatelstva. „*Jsou to lidé, starci a malé děti a české srdce je přece jen měkké a citlivé. Když tu u sv. Jana umřelo malé dítě, draly se nám slzy do očí*“,³⁷⁸ vzpomíná spisovatelka (viz edice, s. 228). Její tvrzení, že v obci nebyli vítáni se sympatiemi, potvrzuje i pamětník Antonín Fučík, který rovněž poukazuje na dilema mezi záští a pohledem na zbědované rodiny.³⁷⁹ Stejně dilema je znát i z další kroniky od studenské občanky Kristiny Bartuškové.³⁸⁰

Němcům se od místních dostávalo částečné pomoci, co se týče proviantu, i když místní obyvatelé jejich přítomnost snášeli pouze se sebezapřením a v pevné naději, že to celé již nepotrvá příliš dlouho.³⁸¹ Dilemata a nejistota uvnitř místního obyvatelstva

³⁷² P. M. MAJEWSKI, *Sudetští Němci*, s. 408.

³⁷³ SOkA J. Hradec, Pamětní kniha 1950-1960, s. 53.

³⁷⁴ Bubnování dne 6. března 1945: „*Okresní úřad zaslal obci k vyvěšení vyhlášky následujícího znění: Uprchlíci z východních částí Říše, většinou ženy a děti, budou ubytováni v naší obci. Milosrdný osud naše občany od hrůzy této války uchránil. Náš dík za toto dobrodiní vyjádříme tím, že poskytneme těmto uprchlíkům přístřeší a že je podpoříme, pokud nám to bude možné. V dohledné době se tito lidé vrátí do svých od bolševiků osvobozených domovů. – Budme pamětlivi toho, že naše pomoc, obětavost, ochota a křesťanská láska k bližnímu, kterou těmto uprchlíkům poskytneme, nebude nadarmo. – Očekáváme od každého občana této obce, že učiní víc, než mu povinnost a zákon v dnešní době prikazuje.*“ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená.

³⁷⁵ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

³⁷⁶ SaB, Rozhovor s Antonínem Fučíkem. SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

³⁷⁷ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

³⁷⁸ Tamtéž.

³⁷⁹ SaB, Rozhovor s Antonínem Fučíkem.

³⁸⁰ SaB, Kronika Kristiny Bartuškové, s. 78.

³⁸¹ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

gradovaly, podle dochovaných písemných záznamů, každým dnem. Lidé tehdy ještě netušili, jak vše dopadne. Někteří tvrdili, že fronta půjde přes Studenou, jiní zas, že se jí vyhne. Cennosti si místní lidé zakopávali na zahradách a rovněž měli někteří po stodolách schované potraviny a další věci nutné k přežití. Rolníci sice zasévali a téměř všichni pracovali, ale přesto panovalo nesmírné napětí. Vystěhovalci se rojili stále více a silnice přes Studenou byla neustále plná automobilů a povozů.³⁸²

Nebyli to však pouze civilisté, kdo tehdy do Studené přišel. Současně totiž dorazilo i německé vojsko, které se rovněž ubytovalo po domech místních občanů. Několik vojáků přebývalo také v nejbližších dvou vsích Jilmu a Horním Bolíkově. Jednalo se konkrétně o dělostřelecký pluk (3. baterii), který byl po rozbití odsunutý z fronty a měl zde čekat na doplnění stavů a výzbroje.³⁸³ U Javořické v domě se ubytovali dva poddůstojníci na celých osm týdnů a rodina jim musela postoupit dva pokoje.³⁸⁴ Zde se nachází také jeden z největších rozporů v rámci pramenů z pera Vlasty Javořické. Zatímco v *kronice A*, tedy bezprostředně po válce, akcentuje více negativní stránky jejich pobytu ve svém domě,³⁸⁵ v později psaných pamětech (*Můj život*) je autorka již podstatně smířlivější.³⁸⁶ V tomto ohledu stačí připomenout již zmíněnou rozdílnou výpověď spojenou s odjezdem německého vojska z obce (viz podkapitola *Problematika kroniky*). Míra negativního pohledu na Němce v obecní kronice i v knize *Můj život* je tedy odlišná. I kronika však částečně připouští slušné chování Němců a ani v knize *Můj život* rozhodně není zapomínáno na vše špatné, čeho se německý národ na českém za války dopustil, včetně již zakořeněných antipatií a stereotypů. Přesto „Vítězný únor“ značně změnil intenzitu této reflexe v případě Vlasty Javořické.

V posledních dnech války již u Javořické doma strach z těchto vojáků téměř zcela vymizel.³⁸⁷ Jeden z poddůstojníků ubytovaných u Zezulků je v pramenech

³⁸² Nejednalo se pouze o Němce, ale i o Rumuny či Maďary. Tamtéž.

³⁸³ SOkA J. Hradec, Pamětní kniha 1950-1960, s. 53.

³⁸⁴ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 36-37. SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

³⁸⁵ „Já s nimi nemluví. Neumím tu samospasitelnou, a kdybych ji uměla, také bych nemluvila. Nenávidím je a oni to cítí. Sotva mne pozdraví. Moje dcera nejmladší tlumočí, co je třeba nezbytně.“ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika.

³⁸⁶ Autorka zde vyzdvihuje, že se oba poddůstojníci chovali relativně slušně a galantně. Rovněž Zezulkovým měli tolerovat poslech *Hlasu Ameriky*. Na druhou stranu i zde zmiňuje, že svou nejmladší dceru Václavu napomínala, ať se s nimi nebaví a při jejich příchodu jim na rozdíl od jiných členů rodiny ani nepodala ruku. V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 36-37.

³⁸⁷ SaB, Vlasta Javořická, Obecní kronika. V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 49.

Javořickou výhradně nazýván „*vachmeister*“. V této době již měl po domě chodit „*se sklopenou hlavou*“. Javořické dcera Václava mu údajně měla beze strachu a z očí do očí vyčítat nacistické zločiny.³⁸⁸ „*Vachmeister*“ měl pouze lomit rukama a opakovat „*Alles kaput – alles kaput!*“³⁸⁹ „*Jako člověka bychom ho politovali, Němci to přejeme*“;³⁹⁰ dodává Javořická s potěšením v *kronice A* (viz edice, s. 230). Tuto dceřinu odvahu je však právě vzhledem k emotivnosti a relativní bezprostřednosti pramene třeba brát s velkou rezervou. Každopádně ne pouze tito dva vojáci, ale celá posádka již tehdy působila k radosti místních obyvatel spíše poraženecky.³⁹¹

Někteří občané doma ubytované vojáky chválili, že jsou milí a hodní, zatímco jiní si pro změnu značně zoufali.³⁹² Lidé museli pochopitelně vesměs plnit jejich požadavky³⁹³ a v mnoha případech vyhladovělým vojákům neodmítli pomoci, ale znamenalo to pro mnoho obyvatel městyse velký vnitřní boj a značné dilema.³⁹⁴ „*Němci se tady dosti roztahují. Namnoze jsou drzí a slibují, že se to obrátí*“, napsala například Javořická (viz edice, s. 229).³⁹⁵ Většina důstojnictva byla ubytovaná v místním hotelu, kde si vytvořili přechodný štáb.³⁹⁶ Nutno dodat, že provizorní pobyty německých civilistů ze zabraného území, jakožto i po nich příchozích vojáků nebyly v posledních týdnech války, tedy při ústupu německých vojsku, v řadě obcí na našem území neobvyklým jevem. I profesor Josef Petráň například dokladuje podobný jev v Ouběnicích. Podle jeho výzkumů se i zde Němci chovali celkem korektně, což z části potvrzuje výše popisované jevy a strategie.³⁹⁷

Vojáci do obce přivezli značné množství střeliva, které uskladnili na východním okraji Studené. Lidé si pochopitelně kladli otázky, zda nechtějí klást odpor a nedojde u obce nebo přímo v ní k ozbrojenému konfliktu. Nic takového se však naštěstí nestalo, byť problém spojený s tímto střelivem měl ještě přijít. Dne 8. května večer místní posádka sebrala to nejnutnější a velmi rychle se dala na útěk jihozápadním směrem, což

³⁸⁸ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

³⁸⁹ Tamtéž.

³⁹⁰ Tamtéž.

³⁹¹ Tamtéž.

³⁹² SaB, *Kronika Kristiny Bartuškové*, s. 68.

³⁹³ SOkA J. Hradec, *Pamětní kniha*, s. 53-54.

³⁹⁴ SaB, *Kronika Kristiny Bartuškové*, s. 68.

³⁹⁵ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

³⁹⁶ SaB, *Rodinná kronika Oldřicha a Zdenky Bartuškových*. SaB, *Kronika Kristiny Bartuškové*, s. 68.

³⁹⁷ J. PETRÁŇ, *Dějiny českého venkova*, s. 614.

celá obec sledovala sice s napětím, ale i s pocitem značné satisfakce. Velitel místní jednotky nařídil zapálit chrástí a slámu, jež přikrývala zmíněnou municí, ale muži z obce oheň brzy uhasili, bez větších škod.³⁹⁸ Přesto se opět o něco více přiživily veškeré negativní emoce ze strany místního obyvatelstva.

Největší strach nadešel tehdy, když prochaly přes Studenou směrem na jihozápad i další německé jednotky. Veškeré výše popsané pocity, jevy a úkazy spojené s úprkem Němců a strachem obyvatelstva z konfliktu potvrzuje i pamětní kniha sousední vsi Horní Bolíkov.³⁹⁹ Nikdo z občanů nevěděl, co zde vojáci udělají. Pro případ, že by došlo ke střelbě, prochaly matky s dětmi do okolních vsí. Mnoho lidí rovněž vyhledalo úkryty v okolních lesích. Vojáci jezdili přes obec celou noc z 8. na 9. května, což Javořická v *kronice A* (potažmo v *kronice B*) líčí nesmírně sugestivním způsobem. „*Silnice bouří pod koly tanků a aut... Jsou jako příšery uzavřené, slepé a řvoucí – Němci jsou v nich schováni..... Přejeli.... silnice ztichla – trochu dřímáme. Co bude dál? Je ráno ve středu a den vyšel v nové kráse nad lesy a vršky – slunce ozlatilo vše – rosné kapky i spálená auta na silnicích.... A z nás padá ta hrozná tíž...*“⁴⁰⁰ (viz edice, s. 237). Tento nesmírný pocit úlevy, který nepochybně prožívala naprostá většina obyvatel, se musel rovněž odrazit v psychice každého jedince.

Faktem je, že čeští obyvatelé v roce 1945 neunikli pouze okupaci, ale de facto i likvidaci.⁴⁰¹ Na jedné straně tak člověka zaplavil velký pocit radosti a uklidnění, na druhou stranu se zrodilo a dále narůstalo vědomí, že už se Němců netřeba bát a že s nimi lze zúčtovat za vše špatné, co během války způsobili. V obci při tomto německém úprku nedošlo k žádné střelbě a nepřišel o život jediný občan.⁴⁰² Studená tedy přečkala válku i její konec relativně v klidu, ale všechny faktory výše zmíněné v tomto příspěvku již silně posílily nenávist vůči Němcům. Veškeré emoce byly navíc ještě silně přiživeny postřílením šesti lidí v nedalekém Krahulčí.⁴⁰³ Rovněž v těchto dnech došlo k zastřelení patnáctileté dívky v sousedním Jilmu. Incident se udál, když

³⁹⁸ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

³⁹⁹ Nechybí zde ani rovněž zmíněná adorace Rudé armády. Neznámý kronikář nazývá příslušníky sovětského vojska doslova „*mladými usměvavými Rudoarmějci*“. Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, Místní národní výbor Horní Bolíkov, (1925) 1945–1989, Pamětní kniha obce Bolíkova u Studené (1925–1982), s. 79.

⁴⁰⁰ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

⁴⁰¹ J. HRBEK - V. SMETANA, *Perspektivy*, s. 260.

⁴⁰² SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

⁴⁰³ Šlo o velmi zbytečná úmrtí, kdy se tato skupinka mužů postavila projíždějícímu prchajícímu německému vojsku. SaB, Rozhovor s Antonínem Fučíkem; V. JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, s. 51.

dívka spolu s matkou překvapily skupinu zlodějů, kteří se jim vloupali do stáje, kde se pokoušeli ukrást dobytek.⁴⁰⁴ Tato událost nikdy nebyla jasně vysvětlena, ale podle A. Fučíka kolovala po obci a nejbližším okolí informace, že mělo jít o místní zloděje.⁴⁰⁵ Javořická pak mluví o tom, že měla podle svědků být během incidentu slyšet čeština i ruština.⁴⁰⁶ Pamětní kniha MNV ani další prameny již tento incident nezmiňují.

Po definitivním osvobození obce se začalo účtovat s „provinilci“. Pod jurisdikcí místních národních výborů byli často zatýkáni a na místě souzeni údajní (leckdy nevinní) i skuteční kolaboranti. Nezřídka tyto agrese pod rouškou spravedlnosti vykonávali lidé, kteří se k odboji přidali na poslední chvíli nebo dokonce byli sami kolaboranty.⁴⁰⁷ Oběťmi těchto soudů a procesů byli tedy jednak skuteční i domnělí kolaboranti, ale často také němečtí vojáci.⁴⁰⁸ Ani Studené se bohužel nevyhnul jeden takový případ, podpořený davovou hysterií a nenávisť. Jedná se o událost, která nebyla v té době ojedinělou. Pamětník Antonín Fučík se stal svědkem tohoto incidentu a přítomna měla být i Vlasta Javořická. Místními partyzány byl zajat voják německé armády rakouské národnosti. Následně došlo k jakési variaci na lidový soud před vchodem do radnice a řešilo se, jestli má být voják na místě popraven. Proběhla dramatická diskuze, ale byť většina přítomných byla proti popravě klečícího a prosícího vojáka, jeden z přítomných uchopil zbraň a vojáka zastřelil, aniž by mu v tom někdo z ostatních ozbrojených mužů zabránil.⁴⁰⁹ Pamětní kniha MNV se pochopitelně tímto kontroverzním činem nikterak „nevychloubá“, ani jej nezmiňuje v nějaké vlastní interpretaci.

Jak tomu tedy bylo s česko-německými interakcemi ve Studené? Je známo, že to bylo právě silné antiněmectví, které nebyvalým způsobem tehdy stmelilo českou společnost,⁴¹⁰ a tento jev lze reflektovat i zde. Je také zřejmé, že většina obyvatel Němce silně nenáviděla, ale lidská podstata ve velké části lidí přece jen zvítězila. V případě pomoci vojákům bylo zajisté vše motivováno i strachem (vzhledem ke stavu velké nejistoty tomu tak mohlo být zčásti i u pomoci civilistům). Přesto se očividně

⁴⁰⁴ SaB, Rozhovor s Antonínem Fučíkem. V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 60.

⁴⁰⁵ SaB, Rozhovor s Antonínem Fučíkem.

⁴⁰⁶ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 60.

⁴⁰⁷ MNV měly být představiteli lidu, ale hlavní roli v nich již tehdy hráli komunisté. J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 208.

⁴⁰⁸ SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

⁴⁰⁹ SaB, Rozhovor s Antonínem Fučíkem.

⁴¹⁰ P. M. MAJEWSKI, *Sudetští Němci*, s. 407-408.

v lidech jejich humánní podstata, většinou poháněná křesťanskými ideály, probouzela. Když někteří vojáci prosili místní občany o chléb, bylo jich řadě studentských obyvatel vskutku líto, jako lidských bytostí.⁴¹¹ Smýšlení jedinců se pochopitelně v tomto ohledu rozcházelo, což dokládají i prameny.⁴¹² V *pamětní knize MNV* z 50. let je zapsáno, že tehdy „*Studená prožívala nejhorší chvíle z celé okupace*“.⁴¹³ Jak už bylo řečeno, Vlasta Javořická pro změnu zmiňuje, že se Němci ve Studené chovali (až na výjimky) celkem slušně.⁴¹⁴ Kristina Bartušková pak ve své rodinné kronice poukazuje na specifčnost chování každého konkrétního jedince a nikterak tehdejší situaci nepaušalizuje.⁴¹⁵ Je škoda, že se situací související s vojáky ubytovanými v obci detailněji nezabývá *pamětní kniha MNV* (zde je větší prostor věnován německým civilistům), jelikož hodnocení touto optikou by bylo nanejvýš zajímavé, jak coby samostatný problém, tak pro využití ke komparaci.

Z hlediska obecnějšího pak lze shrnout, že mnoho vojáků ubytovaných ve Studené se prokazatelně chovalo v rámci možností slušně (ani jeden z původců zde užitých pramenů neměl jediný důvod si Němce jakkoli idealizovat). Je však třeba si položit otázku, co je povahový rys a co je přirozená strategie vojáka prohrávajícího válku. Každopádně to potvrzuje, že obecně lze tehdejší problematiku vzájemných vztahů do jisté míry paušalizovat. Čím hlouběji a zevrubněji však historik dané téma zkoumá, tím složitější a subjektivnější se celá problematika ukazuje.

⁴¹¹ SaB, Kronika Kristiny Bartuškové, s. 69-70.

⁴¹² Tato problematika se netýkala pouze civilního obyvatelstva, ale stejná dilemata dopadala například i na české vojáky. K tomu více Pavel MÜCKE, *Místa paměti druhé světové války. Svět vojáků československého zahraničního odboje*, Praha 2014, s. 213-236.

⁴¹³ SOKA J. Hradec, Pamětní kniha 1950-1960, s. 54.

⁴¹⁴ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, s. 36-37. SaB, Vlasta Javořická, *Obecní kronika*.

⁴¹⁵ SaB, Kronika Kristiny Bartuškové, s. 68.

10. Do nitra ego-dokumentu

Za zmínku by mohl stát na závěr této práce ještě jeden úkaz. Jedná se spíše o jistou zajímavost, ale o zajímavost poměrně „bijící do očí“, kterou z tohoto důvodu nelze nezmínit, byť se v jejím případě bohužel nejspíš nelze dobrat nějakého jistějšího závěru. Na konci roku 1946 totiž lze v *kronice A* registrovat poměrně velké množství pravopisných chyb. Je samozřejmě možné, že V. Javořická tyto zápisky psala ve spěchu či nesoustředěná. Na druhou stranu ani v mnohem těžších dobách a emotivnějších pasážích se taková koncentrace chyb obvykle v její obecní kronice nevyskytuje. Zde opět může také hrát roli, s jakou prodlevou autorka události zapsala. Tento bod může alespoň posloužit jako příklad, jak složitý může výzkum obecní kroniky či jakéhokoliv ego-dokumentu být.

Kromě zmíněných variant mohly pochopitelně chyby vzniknout naprostou náhodou. V otázce případného rozrušení pisatelky a zvýšených emocí je třeba vzít v potaz také celou řadu faktorů. Rok 1946 byl ještě provázen (i z pohledu Javořické) poměrně optimistickou atmosférou. Bylo stále relativně krátce po válce a po německé okupaci. Na druhou stranu stále rezonovaly obavy z nové války či z atomové bomby, jakož i značná tenze v politické sféře. Psychiku Javořické tak mohl ovlivnit např. výsledek parlamentních voleb. Velkou roli (pokud byla skutečně při psaní této pasáže něčím rozrušená) mohly sehrát i její vydavatelské problémy (viz výše). Vzhledem k tomu jak útočné a negativní komentáře ke spisovatelčiným rukopisům dostával již v té době její nakladatel od publikačního odboru ministerstva informací, je možné si představit, že pokud zápisky psala například po obdržení nějakého takového dopisu, mohla být vskutku ve špatném psychickém stavu.

Dalším faktorem pak mohla být např. nemoc. Rozrušení či jiný negativní vliv během jejího psaní mohly přinést nejen případné její vlastní zdravotní problémy, které mohla v dané době samozřejmě mít, ale také např. nemoc jejího manžela či někoho v rodině nebo mezi přáteli, a s tím spojené obavy. Mohlo se jednat rovněž o úmrtí někoho v širším příbuzenstvu nebo v jejím okolí, či jakékoli momentální rozrušení, které nemusí být ani dohledatelné v pramenech. Je zkrátka mnoho variant, proč a jak zde zkoumaná série chyb mohla vzniknout, a tato krátká kapitola se na tuto otázku nepokouší odpovědět. Spíše je zde nastíněno, jaké všechny (a mnohé další) faktory je

vždy třeba brát v potaz, hodlá-li badatel považovat nějaký pramen (obzvlášť pak pramen osobní povahy) za směrodatný a věrohodný.

Závěr

Je poměrně obtížné a komplikované psát od zbytku práce jasně oddělený závěr či shrnutí jako samostatnou kapitolu, jelikož již v rámci zde prezentovaného výzkumu docházelo k jistému průběžnému shrnování, interpretování, komentování a prezentování výsledků dosažených během celého bádání. Pro historiky je známý fakt, že „nelze rekonstruovat historickou skutečnost v její úplnosti, nelze ani obnovit ideový svět tehdejších současníků.“⁴¹⁶ Na druhou stranu je však povinností každého badatele se o to pokoušet a snažit se pravdě či skutečnosti přiblížit, co nejvíce to potenciál zkoumaného pramene umožní. Je naprosto nezbytné položit si otázku, zda bohaté písemné dědictví zanechané Vlastou Javořickou (tedy v tomto případě ta jeho část, využitelná jako historický pramen k dějinám obce Studené v polovině 20. stol.) je v první řadě cenný pramen, nebo spíše příhodná „pomůcka“ k nauce o pramenech. Druhá zmíněná alternativa by v tomto konkrétním případě mohla být prezentovaná jako ideální příklad možných kladů a záporů ego-dokumentu. Odpověď by pak měla znít, že obě varianty jsou správné, bude-li dodržen patřičně kritický postup v rámci výzkumu.

O míře subjektivity kroniky i dalších pramenů z pera této spisovatelky již bylo v této práci dostatečně pojednáno. Trochu nadneseně lze možná jedno z hlavních úskalí formulovat tak, jakoby si autorka v některých pasážích ani neuvědomovala, že nepíše svůj deník či rodinné paměti, nýbrž obecní kroniku. Stejně tak bylo zmíněno, že intenzita subjektivity obecní kroniky se postupem času proměňovala a byla velmi variabilní v souvislosti s historickým vývojem a s ním spojenými životními osudy autorky. To, co spisovatelka zapsala do obecní kroniky (*kroniky A*) po únoru 1948, tedy již zcela neoficiálně, je pak jisté „písemné dědictví věnované Studené psané do šuplíku“, byť velmi krátké. Hlavním kladem tohoto faktu z hlediska výzkumu ego-dokumentu je absence cenzury, ale často je však problémem právě až příliš subjektivní povaha tohoto pramene. Jedná se o text, který je v kontradikci k oficiálnímu dobovému proudu. Tyto písemné záznamy nejsou psány v duchu dobové ideologie, ale navíc se vůči ní přímo vymezují. Písemné dědictví Vlasty Javořické je tak velmi zajímavým pramenem pro výzkum dějin mentalit i dějin sociálních. V tomto ohledu je třeba

⁴¹⁶ Jiří KŘEŠŤAN, *Závistivý zeměplaz? Zdeněk Nejedlý, Sukova aféra a případ Talichův*, in: Jan Randák - Petr Koura (edd.), *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století*, Praha 2008, s. 329.

vyzdvihnout především oba její romány, tedy *Malá, ale naše* a *Meze rozorané*, ale rozhodně lze v tomto směru vhodně využít i ostatních jejích textů, ať už obecní kroniky, paměti či kroniky rodinné.

Co se týče přínosu kroniky i dalších pramenů pro dějiny mentalit, není interpretace Javořické zcela jednoduchá a nelze ji provádět příliš přímočarým způsobem. Za druhé světové války bylo její smýšlení skutečným obrazem smýšlení většiny. Ekonomické a sociální postavení zde nehrálo tak velkou roli. Javořická byla zástupkyní Čechů – vlastenců – Slovanů, žijících ve strachu, se záští vůči Němcům a doufajících v brzký konec války. Z toho důvodu je snazší její myšlení a názory z válečného období (či na toto období vztažené) alespoň částečně paušalizovat a uvěřit jim jako určité reprezentaci a variaci veřejného mínění českých obyvatel té doby. Oproti tomu se po 25. únoru 1948 stala spíše zástupcem menšiny, byť touto menšinou byla nesmírně důležitá a značně početná skupina obyvatel. Zde již její sociální i ekonomické postavení začínají z hlediska kritického přístupu a následné interpretace hrát roli prvořadou. Javořická zde již vystupuje jako reprezentantka bývalých elit, které se staly skupinou pronásledovaných a perzekuovaných osob, nikoliv jako reprezentantka většiny národa, jako tomu bylo za války.

Spisovatelka navíc velmi často svým smýšlením působí, navzdory dobrým znalostem dobové politické a světové situace, spíše jako žena z přelomu 18. a 19. stol. Některé pasáže její tvorby napříč zde zkoumanými prameny (především *Můj život* a oba zmíněné romány) by se daly z hlediska výzkumu ego-dokumentů přirovnat k ženským deníkům z měšťanského prostředí právě z 19. století. *Můj život*, hlavně v prvních čtyřech částech, místy obsahuje pasáže, které svým pojetím a obsahem sdělení skutečně působí téměř jako by byly vyňaté z tvorby anglické autorky rodinných románů Jane Austenové. V jejím uvažování se mimo jiné vyskytovaly jisté prvky společenského „kastování“ a zdůrazňování třídních rozdílů. V souvislosti s obdobím druhé světové války si například stěžovala, že „*služky už nebyly zdaleka takové, jaké bývaly*“.⁴¹⁷ Velmi často se zabývá tím, kdo byl pro koho v jejich rodině vhodná či naopak nežádoucí partie, a to nezřídka posuzuje pouze na základě majetku a společenského postavení daných jedinců. Tyto jevy se týkají hlavně hlubších vrstev jejích textů a nacházejí se spíše „pod povrchem“, přesto jsou občas prezentované zcela přímo a bez obalu. Žena

⁴¹⁷ V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 7.

spisovatelka se často snaží zdůraznit to, co se mužům jeví jako méně podstatné. Chtě nechtě tak ve své tvorbě alespoň částečně odráží každodenní rutinu ženského života.⁴¹⁸

„Na povrchu“ vyprávění Vlasty Javořické pak převažují především názory a ideály prvorepublikové, tedy toho, co si pod nimi lze dnešní optikou v nejširším slova smyslu představit. Spisovatelka také patřila mezi ženy, na které ještě nedopadla emancipace ve velkém a kromě jisté emancipace související s jejím statutem ženy-spisovatelky-autorky knih zastávala rozhodně tradiční, dosti patriarchální postoje k rolím žen a mužů, jakožto i k rodinné hierarchii. Je rovněž pochopitelné, že drtivá většina lidí nejraději vzpomíná na své mládí a na dobu vyrůstání a dospívání svých vlastních dětí. Javořická názorově a myšlenkově v období první republiky svým způsobem „setrvala“ celý život, jelikož v jejím případě byla právě tato perioda životní etapou, kdy se jí ve všech myslitelných směrech (ekonomických, rodinných i zdravotních) dařilo jednoznačně nejlépe.

Odpovědnost intelektuálů a jinak veřejně známých osob u nás byla vždy vnímána nanejvýš citlivě a pokaždé byly na tyto jedince kladeny značně vysoké nároky.⁴¹⁹ Jejich činy a postoje bývají pak zpravidla poměřovány následnými pozitivními či negativními dopady, což bývá nejpatrnější především v krizových obdobích.⁴²⁰ Faktem zůstává, že objektivně vzato Javořická v tomto ohledu ani za krize nacistické ani za krize komunistické po lidské stránce neselhala. Otázkou však není, jak to vidí dnešní badatelé či veřejnost, ale jak to viděli, ať už korektně či zaujatě, její současníci. Například fakt, že Satrapova továrna přinesla obci období prosperity, ani fakt, že zásobovala za války okolní partyzánské skupiny,⁴²¹ nijak nepomohly rodině Satrapově ani Zezulkově, když nadešly revoluční události roku 1948.

V souvislosti s vlastní kronikou z příložené edice lze už pouze shrnout, že opakovaně probíraná dvojsečnost přínosu tohoto pramene se v období po „Vítězném únoru“ každopádně ještě zvětšila. Autorka již psala skutečně pouze ty skutečnosti, které sama uznala za vhodné, bez sebemenší cenzury a s minimem autocenzury. Popisuje tak naprosto sugestivním a autentickým způsobem útrapy „předúnorových“ elit v době

⁴¹⁸ W. ISER, *Jak se dělá teorie*, s. 185-186.

⁴¹⁹ K fenoménu, kdy celá řada vzdělaných osob měla sklony (mnohdy zcela upřímně) podléhat komunistické ideologii více Jaroslav PAŽOUT (ed.), *Komunističtí intelektuálové a proměna jejich vztahu ke KSČ (1945–1989)*, Praha 2013, 256 s.

⁴²⁰ J. KŘEŠŤAN, *Závistivý zeměplaz*, s. 329.

⁴²¹ SOKA J. Hradec, MNV Studená, Pamětní kniha, 1950-1960, s. 201.

„poúnorové“. Na tomto faktu nic nemění ani extrémní subjektivita pramene. Skrze tento text lze zkoumat především myšlenkový svět autorky, jakožto individua v čase a prostoru.

Javořické texty pamětní povahy jako celek pomáhají nastínit smýšlení určité společenské skupiny v období velkých sociální transformací. Díky autorčiným vyjadřovacím schopnostem a něčemu, co by se dalo možná nazvat „srdcem na dlani“, nejenže zaznamenala a popsala dané historické události z pohledu jejich aktérů, ale navíc učinila i něco jako osobní zpověď, výpověď a vyznání. Historik má díky tomu možnost nahlédnout do hmotného i myšlenkového světa osoby, které se bezprostředně dotýkaly všechny historické události, jež zasáhly naše území a zdejší společnost od Mnichovské dohody, přes druhou světovou válku a nástup komunistické strany k moci v ČSR, až po období upevňování této moci formou represí a procesů 50. let. V každém z těchto období Javořická pochopitelně zastupovala poněkud jinou (i jinak početnou) skupinu obyvatel. Přesto však byla vždy příslušnicí stejné skupiny sociální. A jakožto reprezentantka určité skupiny, v určité době a na určitém místě nastavila pomyslné zrcadlo dobovým událostem a umožnila skrze své záznamy studovat, jak tyto události vnímala manželka zámožného ředitele úspěšné kapitalistické maloměstské továrny (a jak se jí a jejím bližním tyto události děly).

V uvažování Vlasty Javořické se dlouhodobě (de facto od roku 1938) objevovalo jakési dilema, co se týče pocitů vůči obyvatelům Studené. „*Tak se zase jednou Studená ukázala v pravém světle - nevděčná a zbabělá - ale já ji přesto stále miluji.*“⁴²² To je věta, která přesně vystihuje spisovatelčiny pocity, a podobných myšlenkových pochodů, ať už přímo vyjádřených nebo ukrytých v kontextu sdělení, se pak v obecní kronice i dalších pramenech od této ženy nachází hned několik. Fakt, že tak velká lokální patriotka napsala o své bezesporu milované rodné obci⁴²³ tato slova, je navíc dostatečným důkazem toho, že příkoří, která popsala v souvislosti se svou rodinou i řadou dalších místních obyvatel, se přinejmenším musela zakládat na pravdě. Toto lze ostatně doložit i za pomoci dalších dochovaných pramenů, které tak činí obecní kroniku (*kroniku A*) i další texty pamětního charakteru sepsané Javořickou alespoň v této rovině dostatečně relevantními prameny.

⁴²² V. JAVOŘICKÁ, *Z rodinné kroniky*, s. 46.

⁴²³ Obec Studená Vlastě Javořické sloužila za přímou i nepřímou inspiraci při psaní většiny její literární tvorby.

Obecní kroniky bývají zpravidla klasifikované jako institucionální pramen pamětní povahy, ale vzhledem k tomu, že vždy je přítomný nějaký autor, je nutné zkoumat míru jeho osobního vstupu do vlastního textu. Tato míra se samozřejmě může blížit pomyslné nule, ale nikdy jí nedosáhne zcela. Vždy zde tak bude jistá interakce a konfrontace mezi autorem a jeho názory, pocity, myšlenkami, čistým ideálem objektivního zaznamenání událostí a samozřejmě rovněž jistými dobovými požadavky (viz problematika pamětních knih MNV 50.-80. let na našem území). Všechny obecní kroniky či pamětní knihy se tak v reálu nacházejí na rozhraní více typů pramenů (přínejmenším pamětního pramene institucionálního a ego-dokumentu) a lze je tak interpretovat a využívat vícero způsoby vyžadujícími různou míru i formu kritického přístupu. U obecní kroniky V. Javořické toto samozřejmě platí ve více extrémní formě. Zatímco v 50. letech byla díky jasným nařízením a velkému množství nutných klišé řada obecních kronik téměř zaměnitelná, kroniky od autorů, jako byla Javořická, pak velmi často mohou být poznamenané opačným problémem. Jedná se o přístup, kdy kronikáři naopak do značné míry překračovali hranice doporučených či požadovaných postupů a leckdy do kroniky vnášeli i vlastní názory či ideje.

Právě zde je pak třeba mít neustále na paměti riziko spojené s přejímáním čistě faktografických údajů z kroniky nebo z paměti (na tomto místě není řeč pouze o Javořické, ale o podobných pramenech obecně). Hrozí zde totiž velmi reálné nebezpečí, kdy badatel může nevědomky opsat řadu nepřesností. Lze uvést hypotetický, ale občas se reálně vyskytující problém, kdy např. „nehistorik“ píše příspěvek do místního periodika či knihy a spokojí se (což je z jeho pozice leckdy pochopitelné) pouze či převážně se zmíněnými ego-dokumentárními prameny. Ač je takovýto sloupek či krátký článek sepsán v dobré víře, může se v něm tímto vyskytnout celá řada nepřesných informací. Tento problém je míněn jako obecný a může se vyskytnout téměř v každé obci mající dispozici, aby tam podobný text vznikl. I v tomto případě však může Studená posloužit jako exemplární případ takového rizika. Pokud se historik rozhodne zaměřit na výzkum dějin mentalit či dějin sociálních, jsou již např. obecní kronika V. Javořické i další texty podstatně přínosnější. Badatel už se musí zabývat více než tím, co je zapsané, tím jak je to napsané, kým je to zapsané i kdy to bylo napsané.

Chronologické vymezení této práce nemá neprodyšné ohraničení, přesto lze mluvit přibližně o období let 1938-1950. Jde o velmi důležité období, protože ve

východní Evropě právě tehdy došlo k jevu, kdy „totalita zprava pomohla rozložit základy meziválečné demokracie,⁴²⁴ a tím připravit půdu pro totalitu zleva“.⁴²⁵ Detailní analýza a podrobná kritika, klasifikace a interpretace ego-dokumentů (na tomto místě není řeč pouze o pramenech pocházejících od Javořické), dostupných pro dané období k výzkumu dějin obce Studená, umožňuje náhled do zdejších sociálních transformací, změn uvažování i konání jednotlivých jedinců, jakožto celkových proměn v rámci mentalit v kontextu nanejvýš složité a komplikované doby, kdy tyto texty vznikaly.

V systémech, jako byl ten v ČSR po roce 1948, se již na lidský život nahlíželo jako na „ochotnou službu, samozřejmou povinnost, spontánní oběť a sebezapření“.⁴²⁶ Politika pak byla brána jako určité „neomylné vodítko k tomu všemu“.⁴²⁷ Zatímco v pramenech pocházejících od Javořické lze vyčíst jasný odpor a vzdor vůči tomuto smýšlení, například v pramenech z provenience „poúnorového“ MNV je naopak jasně patrná propagace těchto tendencí. Bez ohledu na rozpory nebo nesrovnalosti v líčení různých důležitých i podružných událostí lze každopádně v pramenech z obou sociálních a politicky smýšlejících pólů reflektovat, kterak totalitarismus pronikal do všech stránek individuálního i kolektivního života a jak tento systém živila a udržovala při síle jasně propagovaná forma přesvědčivého politického náboženství.⁴²⁸

Z *kroniky A* a dalších pramenů od Javořické je pak nezbytné odfiltrovat, jak tyto faktory dopadaly na vše, co tato spisovatelka v daném období zapsala. Odfiltrované však nesmí být odstraněno a odsunuto, ale pouze odlišeno, separováno a zevrubně prozkoumáno. Poté bude možné alespoň částečně využít tyto prameny k dějinám událostí a v poměrně velké míře z nich čerpat k dějinám mentalit a dějinám sociálních.

Není možné v rámci objektivního historického výzkumu plošně zkoumat dějiny Studené prostřednictvím Javořické, tedy skrze písemné prameny vzešlé z její provenience. Jsou zde však postupy, které lze aplikovat, aby se z Javořické

⁴²⁴ Je třeba vzít v potaz, že ČSR byla jediná země střední a východní Evropy (částečně ještě Rumunsko), kde v meziválečném období byla ustavena skutečná parlamentní demokracie. Navíc bylo ČSR mezi deseti nejprůmyslovějšími zeměmi na světě. S. COURTOIS a kol., *Černá kniha*, s. 362.

⁴²⁵ J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 14.

⁴²⁶ A. James GREGOR, *Totalitarismus a politické náboženství. Intelektuální historie*, Brno 2015, s. 10.

⁴²⁷ Tamtéž.

⁴²⁸ Problematikou fenoménu politického náboženství se detailněji zabývá A. J. GREGOR, *Totalitarismus*, 371 s.

a z informací, které zapsala, dalo v rámci historického výzkumu vycházet. Je nezbytné jít až „na dřev“ ve výzkumu a následné interpretaci této kronikářky a spisovatelky. Je naprosto nutné prozkoumat její život, konfrontovat prameny vzešlé z jejího pera s ostatními dostupnými prameny a z toho pak již lze zkoumat dějiny obce. Dějiny Studené nelze objektivně poznat studiem tohoto pramene (přesněji řečeno je nelze poznat pouze z tohoto pramene), ale studiem autorky onoho pramene. V první řadě je třeba se soustředit nejen na to, co pramen (jeho autorka) říká, ale i na to, jak a také kdy to říká. Lehce nadneseně lze tuto problematiku srovnat s prameny líčícími životy některých starověkých římských císařů, jejichž hodnocení v dochovaných pramenech je v mnoha případech úměrné jejich vztahu se senátem.

Uvádí se, že dějiny obvykle píší vítězové. Lze to také přesněji formulovat tak, že dějiny píší mocní v dané době a na daném místě. To platí jak ve velkém měřítku, tak i v měřítku malém, jakým je příklad obce Studená. Na druhou stranu, v případě této nevelké obce se dochovalo poměrně velké množství písemných pramenů napsaných „poraženými“. Zde je samozřejmě řeč o rodinných kronikách rodiny Bartuškovy, pamětech Vlasty Javořické i „pouňorové“ pasáže její obecní kroniky. Dějiny tedy píší vítězové a dějiny píší mocní. Ale mohou je psát i „mocní duchem“, jako byla Javořická, která zanechala pozoruhodné svědectví o době z velké části nepsané ex post, jako je tomu u jinak velmi přínosných a cenných vzpomínek získaných např. metodou orální historie, ale vzniklých přímo ve své době (či s minimálním odstupem), což tomuto typu pramene bude vždy dodávat na autenticitě i na hodnotě z hlediska pamětního i odborného.

V nemalé části kapitol i podkapitol této práce jsou dosažené výsledky následně zpochybňovány, či zasazovány do roviny teoretické. Na jedné straně za tím stojí velká specifická *kroniky A* a *kroniky B*, na druhé straně i obecná problematika ego-dokumentů. Příklad zkoumané obecní kroniky, kterou lze bez rozpaků nazvat plnohodnotným ego-dokumentem, totiž nastavuje zrcadlo problematice interpretace podobných pramenů v historickém výzkumu. Oč širší škálu informací všech kategorií (kulturní či sociální dějiny, faktografie, atd.) však nabízí takový pramen potenciálně, o to složitější mnohdy bývá kritická práce s ním.

Je známým faktem, že v očích nemalé části obyvatel našeho území byla a je „únorová tragédie“ poměrně často přirovnávána k o deset let starší „tragédii mnichovské“.⁴²⁹ Javořická byla člověkem, který to tak rozhodně viděl, a dokonce z některých jejích zápisků lze pozorovat, že 25. únor 1948 považovala za událost ještě horší. Nelze se tomuto postoji podívat, jelikož druhá světová válka jí osobně i jejím bližním přinesla velké útrapy, ale více méně se šťastným koncem, kdežto následky „Vítězného února“ byly pro ni i její okolí fatálnější a trvalejší. Navíc se, na rozdíl od pádu režimu nacistického, spisovatelka nedožila konce vlády KSČ v Československu.

Zcela závěrem se nabízí ještě jedna badatelská otázka. Když se může tolik lišit výpověď na škále čítající pouhých pár let (dokonce výpověď od téže autorky), je třeba se zamyslet nad „pravdivostí“ některých výpovědí starších (starověk – 19. stol.), kde je k dané informaci dochovaný leckdy pouze jeden pramen a vychází se z něho (přínejmenším po středoškolskou vzdělávací úroveň) často jako z dané pravdy. Při studiu mnoha variant smrti továrníka Satrapy nebo protichůdných záznamů spojených s pobytem německých vojáků v domě rodiny Zezulkovy je tak nutné se tázat: Lze věřit všem historickým pramenům? Lze věřit ego-dokumentům? Odpověď pak zní, že pokud se rozhodne badatel z jakéhokoli oboru s ego-dokumentem pracovat, je pro faktografické využití nutná důkladná komparace s co největším množstvím jiných pramenů, nebo je lépe daný pramen užívat spíše k dějinám mentalit, každodennosti, výzkumu kulturních a sociálních dějin, etnografie, atd. Jsou to právě např. rozdíly v líčení Satrapovy smrti, které poukazují na jistou relativitu „historické pravdy“. Je třeba zamyslet se nad tím, co vše lze považovat v historickém výzkumu za „jistou pravdu“ a lze-li vůbec o něčem jako o „jisté pravdě“⁴³⁰ hovořit v rámci problematiky ego-dokumentů.

⁴²⁹ Mary HEIMANN, *Czechoslovakia. The state that failed*, London 2011, s. 175.

⁴³⁰ Problematikou spojenou se specifičností a subjektivitou lidské paměti se detailněji zabývá mimo jiné historik a archeolog Paul Veyne v knize Paul VEYNE, *Jak se píšou dějiny*, Praha 2010, 446 s.

Zahraničních konceptů zkoumané problematiky se do značné míry dotýká i text Kamil ČINÁTL, *Naše české minulosti aneb Jak vzpomínáme*, Praha 2014, 364 s. Autor se zabývá mimo jiné důležitým faktorem historické proměnlivosti vztahu jedince k dějinám.

Obecní kronika městyse Studená – edice

Ediční poznámka

Základem této edice je přímá a absolutní komparace dvou verzí téže obecní kroniky od autorky Vlasty Javořické – verze oficiální a její předlohy. Vlastní původní text Javořické je v poznámkách pod čarou nazýván „*kronika A*“. Pro oficiální verzi kroniky (opis původního textu) je užíván název „*kronika B*“. Následující text je pak přesným prepisem *kroniky A*. Ve všech případech, kdy dochází v *kronice B* k nějakému odchýlení (chyba, rozdíl, vypuštěná pasáž, informace navíc), je v poznámce pod čarou, na tento fakt upozorněno. Formou poznámek pod čarou je z praktických důvodů upozorňováno jak na informace věcného rázu, tak na informace vztahující se k textu. Co se týče poznámek věcných, jsou touto formou blíže vysvětlovány méně známé termíny, dobové výrazy, méně známé osoby a také místní či regionální podoby a tvary slov. Rovněž jsou takto blíže specifikované geografické polohy méně známých měst či vesnic na našem území i v zahraničí.

V případě, že je v oficiální verzi vypuštěna věta, je např. zapsáno v poznámce pod čarou, že „*Tato věta není v kronice B*“. Pokud je vypuštěna delší pasáž, tedy např. dvě věty, odstavec, či jiná část, je opsán v poznámce začátek a konec vypuštěného textu ve stylu „*V předvečer sv. Josefa ... dvě jízdní kola*“. Ve dvou případech, kde došlo k vyjmutí celých listů a tedy k absenci části textu zasahující více stran, je tento úsek označen kromě poznámky na konci i poznámkou za prvním slovem zmíněné pasáže, pro lepší orientaci v textu. V rámci ediční práce je zachované původní členění textu na odstavce. Původní členění na řádky však z praktických důvodů již dodržené není. Ač je *kronika A*, ze které je edice utvořena, původně nestránkovaná, je pro lepší orientaci a větší přesnost původní text opatřen pořadovými čísly stránek, tj. stránek vlastního textu. V rámci vlastní edice je tak vždy umístěna do textu informace, kde v původním textu začíná nová stránka.

Pro účely edice bylo užito obvyklých konvenčních edičních zkratek.⁴³¹ V případě, že je v *kronice A* škrtnutý text, který však zůstal navzdory tomuto zásahu jasně čitelný, je daná pasáž umístěná do lomených závorek < >. Dodatečně dopsané věty či pasáže, stejně jako texty vložené na volných listech, jsou odlišeny pomocí rovných závorek //. V případě pravopisné chyby je užita zkratka [sic!], která je umístěna vždy bezprostředně za danou pasáž či slovo. Za pasáž s nejistým čtením je pak umístěn následující symbol [?]. V případě nečitelného textu je dané místo nahrazeno symbolem [...]. Nečitelnost či nejisté čtení jsou v edici však do jisté míry eliminovány právě díky komparaci dvou téměř totožných textů (*kronika A* a *kronika B*). Řadu slov, která bylo v rámci editorských prací velmi obtížné přečíst, se povedlo rozluštit právě autorovi přepisu, a tudíž se tato slova v rámci edice podařilo interpretovat s pomocí *kroniky B*. Pouze na několika málo místech nedošlo ani k této výpomoci od neznámého autora přepisu a v takových případech byl nečitelný text tedy zapsán pomocí zmíněného symbolu. Pokud autorka použila zkratku u slova ne zcela běžně užívaného, je toto slovo dokončeno v hranatých závorkách ve stylu „gener[ál]“. U zkratk notoricky známých, jako „p.“ (pan) nebo „ml.“ (mladší) zůstala zachována původní zkratka bez dalších úprav.

Původně jsem zamýšlel tuto edici a s ní spojenou komparaci provést metodou čisté transliterace, ale z objektivních důvodů jsem v několika specifických případech od transliterace upustil a vypomohl si i metodou transkripční.⁴³² Učinil jsem tak z důvodů zcela praktických. Jednak kvůli srozumitelnosti a celkovému vzhledu výsledného textu a také kvůli odstranění téměř dvou set poznámek pod čarou nemajících žádný vliv na informační přínos kroniky, její výpovědní hodnotu jako historického pramene ani na její odlišení se od kroniky druhé. Každopádně jsou v rámci edice ve všech případech přesně a bez úprav dodrženy syntaktické a slovosledné dobové rysy, stejně jako veškerá specifika autorčina jazyka. Nyní vypíši případy, ve kterých jsem od transliterace upustil.

Zprv se jedná o výpisy z matrik, umístěných na konec každého roku (do roku 1947). V *kronice A* totiž v tomto ohledu absolutně chybí jakýkoli sjednocený systém zápisků. Autorka libovolně střídá arabské a římské číslice, nedodrжуje systém teček

⁴³¹ Srov. Ivan ŠŤOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002, s. 50.

⁴³² Srov. Tamtéž, s. 50-51.

u řadových číslovek, pořadí abecední ani chronologické a celkově lze shrnout, že zde chybí větší formální úprava. V *kronice B* již systém až na pár drobných detailů nechybí. Vzhledem k výslednému vzhledu a hrozby nepřeberného množství komentářů a poznámek jsem tudíž u výpisů z matrik ustoupil od transliterace a zvolil metodu transkripční, kdy jsem dodržel pořadí jmen zapsané v *kronice A* (včetně připsaných povolání jednotlivých osob u let 1946 a 1947, které v *kronice B* chybí), ale formální úpravu jsem užil podle *kroniky B* (především jednotné užití arabských řadových číslovek). Stejnou věc jsem pak učinil (z totožných důvodů) i u dalších seznamů vepsaných v *kronice*. Především se jedná o seznamy osob ze zastupitelstva obce, seznamy členů spolků atd.

Dalším problémem jsou pravidelně se opakující chyby oproti chybám ojedinělým nebo méně se opakujícím. Celou řadu drobných chyb, jejichž hlubší analýza nemá pro tuto práci ani pro potenciál pramenného přínosu *kroniky* hlubší význam, jsem opravil a sjednotil. Jedná se především o chyby v interpunkci, kde autorka užívá jistý vlastní interpunkční systém, často dost podivný a nelogický. Především se tento problém týká užívání čárek mezi souvětími. Občas také v *kronice A* došlo k chybám typu umístění malého písmena na začátek věty či ve jméně nějaké osoby, neukončení závorčky či uvozovek nebo vynechání písmena v notoricky známém slově. Vzhledem k tomu, že se jedná očividně o chyby náhodné a nikoliv vyplývající z neznalosti autorky, nebylo nutné se jimi dále zabírat a z toho důvodu byly odstraněny bez dalšího komentáře. Pouze v jednom místě v roce 1946 bylo množství chyb takovýchto i závažnějších až příliš velké a je na to poukázáno v příložené práci (viz níže).

Chyby, které jsou v *kronice A* nebo *kronice B* (v *kronice B* se vyskytuje chyb minimum) a nespádají do kategorie zmíněné v předchozím odstavci, jsou ponechány a je na ně upozorněno v poznámce pod čarou. Jedná se o chyby specifické nebo takové, které mohly vzejít z neznalosti autorky (hlavně u cizích či přejatých slov). Často se také obě *kroniky* liší pouze v tom, že delší souvětí z *kroniky A* je rozděleno do několika (obvykle do dvou) vět v *kronice B*, ale se zachovaným pořádkem slov. V tomto případě jsem ponechal podobu z *kroniky A*. V několika případech se rovněž zápisky lišily pouze přidáním zájmena, které nikterak neovlivňovalo smysl sdělení ani jeho důraz, jako například „malý“ a „ten malý“. Velmi častým rozdílem, který opět na význam textu neměl dopad, bylo pouhé prohození dvou slov ve smyslu „přenocovalo zde“ oproti

„zde přenocovalo“. Také v těchto případech jsem zachoval podobu z *kroniky A*, přičemž jsem na rozdíl upozornil v pozn. pod čarou.

Další skupinou pak jsou slova typu „brzy“ a „brzo“, tedy slova se stejným významem a téměř stejnou podobou. Ani zde jsem na rozdíl neupozornil a ponechal originální podobu z *kroniky A*. Avšak v případech užití výrazu vyloženě zastaralejšího v *kronice A* a dobově aktuálnější podoby slova v *kronice B*, je na tyto rozdíly poukázáno, jelikož to již souvisí s myšlenkovým světem autora/autorky, jeho věkem, uvažováním a vzděláním. Na samém rozhraní těchto dvou typů odlišností se pak nachází opakovaný jev, kdy autorka *kroniky A* s oblibou v básních i v samotném textu ráda používá zvolání „o“ psané krátce, zatímco přepsané je to dlouze „ó“. Zde je vše sjednocené na verzi „ó“ bez dalších doplňujících poznámek.

Podobně jako ve zmíněných výpisech z matrik pak byly sjednocené i ve zbytku textu číslovky na arabské. V souvislosti s problémem římských a arabských číslovek pak byl nejčastější problém s interpretací čísel „II.“ a „II.“, které autorka mnohdy psala téměř totožně a vzhledem k nejednotnosti užívání obou typů číslovek bylo nutné komparací (včetně komparace s originální matrikou) tyto zápisky správně interpretovat. Jména měsíců v textu obou kronik jsou zapisovaná střídavě a nepravidelně slovy, římskými číslovkami i číslovkami arabskými. Na rozdíl od výpisů z matrik je ve vlastním textu vše sjednoceno na jména měsíců slovní formou. Toto neplatí v případech, kdy je měsíc zapsán číslovkou jak v *kronice A*, tak v *kronice B*. V takovém případě je zachované užití řadové číslovky. Opakujícím se úkazem je také jev, kdy došlo k užití zkratky určitého slova v jedné verzi a ve druhé k zapsání slova celého. V takovýchto případech bylo vše sjednoceno do celých slov. Opět pouze v případech, kdy byla zkratka použita v obou verzích, došlo k jejímu zachování.

Dalším velmi často se vyskytujícím rozdílem pak bylo ukončení věty třemi tečkami v *kronice A* a jednou tečkou v *kronice B*. V tomto případě jsem zachoval původní tři tečky dodávající sdělení více na nedořečenosti, otevřenosti či dramatickosti. Pokud však byla v jedné verzi věta ukončena vykřičníkem a ve druhé tečkou, je na tento rozdíl poukázáno, jelikož vykřičník značně dodává na důležitosti, kterou pisatel klade sdělení.

Cíleně pak byla ponechaná rozdílná psaní titulů (především „dr.“ v *kronice A* a „MUDr“ v *kronice B*), což může mít rovněž vliv na hlubší a podrobnější interpretaci

pramene. V několika případech také došlo k užití stejného slovesa, ale v jiném čase (např. „*dostanou*“ a „*dostávají*“). Tyto rozdíly jsou ponechané, jelikož mohou (i když nemusí) objasnit dataci vzniku zápisků. Velmi častým úkazem je také v *kronice A* před jménem užití oslovení „*pan*“ nebo zkratka „*p.*“ a v *kronice B* nikoli. Na daný rozdíl je v edici vždy poukázáno, jelikož může určitým způsobem vypovídat o smýšlení či úctě k dané osobě. Upozorněno je rovněž na užití zastaralejších výrazů v *kronice A* oproti dobově aktuálnějším v *kronice B*. Jedná se o rozdíly typu „*být*“-„*býti*“, „*letadla*“-„*léta*“ atd.

Nutné je také poukázat na fakt, že v souvislosti s dobovými pravidly českého pravopisu⁴³³ pak slova „*vánoce*“ a „*velikonoce*“ byla psaná ještě s malými počátečními písmeny. Nejedná se tudíž o chyby, pokud jsou napsaná takto. Paradoxně však jsou v *kronice* několikrát užitá u těchto křesťanských svátků písmena velká, což tedy znamená v rámci tehdejších pravopisných pravidel chybu (na tyto chyby je v edici upozorněno). Lze zajisté pracovat s hypotézou, že tak Javořická, jakožto velmi silně praktikující katolička, ať už úmyslně či podvědomě demonstrovala velkou úctu a důležitost, kterou těmto stěžejním křesťanským svátkům přisuzovala.

Ediční pravidla a zákony této edice je pak poměrně obtížné aplikovat na některé specifické rozdíly či „chyby“. Jde především o slova „*Židé*“ a „*židé*“ a psaní jejich počátečních písmen. Jak je známo, v případě, že je řeč o židovském etniku, užívá se na začátku slova písmeno velké. Naopak, hovoří-li se o příslušníku židovské víry, píše se písmeno malé. Sama autorka pak v textu střídá užívání malých i velkých písmen a je prakticky nemožné dohledat, zda v danou chvíli uvažuje nad etnikem či náboženským smýšlením. Navíc, vzhledem k výše popsanému latentnímu a podvědomému antisemitismu autorky, je nanejvýš pravděpodobné, že tyto rozdíly ve svém uvažování vůbec neřešila. Přesto by nejspíš každý, kdo by hypoteticky hodlal autorčin pravopis obhajovat, psaní velkých i malých písmen v těchto slovech obhájit a vyargumentovat dokázal. Z těchto důvodů není psaní počátečních písmen u této skupiny obyvatel nikterak sjednocováno ani komentováno. Naopak je rozdílné psaní ponecháno v zájmu autenticity či případné výpovědní hodnoty textu.

⁴³³ *Pravidla českého pravopisu 1946, s. IV, v podstatě nezměněný otisk vydání z roku 1941, Praha 1946.*

Pasáže kroniky psané po únoru 1948, jsou v edici pojaty již více transliteračně, jelikož již není s čím je komparovat (viz níže v příložené práci). Upravená jsou zde opět chybně užitá či vynechaná interpunkční znaménka a rovněž malá písmena na začátku vět či vynechaná písmena v notoricky známých slovech. Principy a pravidla užitá v dosavadní části edice jsou zde pochopitelně dodržovány i nadále, ale již nejsou tak často aplikované například postupy odstranění zkratk, vzhledem k absenci druhého „totožného“ textu, který by způsobil vznik drobných odlišností.

Problémem spojeným s touto edicí jsou pak každopádně nesrovnalosti v rámci výpisů z matrik. Tato nejasná místa se týkají především komparace obou kronik, ale v některých případech se např. obě verze shodují, ale zápis nedává smysl. Někdy si pro změnu nelze porovnáním vypomoci, protože jméno nebo daný letopočet či jiný údaj se vyskytují pouze v *kronice A*. Kde se tak dalo učinit, byla tudíž problematická místa komparována také s originálním matričním zápisem. Tato metoda však mohla být aplikovaná pouze v některých případech, kvůli problematice „živých matrik“. Navzdory velké snaze se tedy nakonec podařilo nahlédnout pouze do matrik zemřelých, vzhledem k pravidlu o možnosti veřejného nahlédnutí po uplynutí lhůty třiceti let od úmrtí daného jedince.

Celá řada v kronikách zapsaných osob navíc nebyla nalezena ani v matrice obce Studená, ani v matrikách tehdejších místních částí. V tomto případě se jeví jako nejpravděpodobnější (nikoliv však naprosto jistá) varianta, že došlo ke smrti dané osoby mimo obec či některou z místních částí. Kde však Javořická získávala informace o těchto skonech, ovšem zůstává otázkou. Nabízí se rovněž možnost příslušnosti daných osob k evangelické církvi, byť tento směr vyznání v obci a okolí nebyl nikdy příliš zastoupen. U židovských obyvatel, kteří zemřeli v koncentračních táborech, pak je jejich vyznání i místo úmrtí v kronice zmíněno.

Pasáž z pera Josefa Závodského mapující rok 1950, která je obsažená pouze v *kronice B*, je pro úplnost umístěna za text kroniky Javořické. Navzdory tomu, že se jedná o text z *kroniky B*, který je v rámci edice zásadně psán do poznámek pod čarou, je tato několikastránková pasáž z pochopitelných důvodů zapsaná jako normální text. Z důvodu, že text není součástí *kroniky A* ale *kroniky B*, je zde užito pořadové číslování stran z této kroniky a daná pasáž tedy začíná od „s. 79“. Text J. Závodského již nemá sice číslované stránky, ale předchozí část od V. Javořické číslována je a bylo tedy pouze

pokračováno v pořadových číslech stran s návazností na pasáž starší. Pro tuto část edice platí všechny výše zmíněné ediční zásady, s tím rozdílem, že naprostou většinu z nich nebylo třeba aplikovat. Jediným větším problémem tak bylo veliké nadužívání (chybné) čárek ve větách a souvětích, což bylo odstraněno bez dalších editorských komentářů.

Obecní kronika městyse Studená

[s. 1]

Obecní kronika městyse Studená

Píše Vlasta Javořická

[s. 2]⁴³⁴

Sv. Čech⁴³⁵

... Jak vlnky osení po tobě hrají,

mé vzpomínky a touhy, rodný kraji...

Ležíš tu přede mnou mezi kopci a vršky, obroubena úzkými pruhy polí, jež rozdělují naše typické meze plné keřů, bříz a olšovic, v létě kvetoucí mochnami, pryskyřníkem a lechou, na podzim v soumraku fialového vřesu. Jsi rozložena po obou stranách silnice a teprve v nových částech se rozrůstáš do široka v zeleni palouků, zvlažovaných potokem.⁴³⁶

Několik rybníků se stkví na tvém obvodu a zrcadlí modrojasnou oblohu nebo hustá sněžná oblaka,⁴³⁷ lesy, co tě z daleka vroubí, jsou v jaru sytě zelené, ale na podzim a v zimě se černají proti západu slunce nebo na ploše bělostného sněhu.

Když přijdou ty naše pověstné, horské mlhy a zima na tebe dýchne od severu, tu se vše změní v těžkou cínovou nádheru a lesy⁴³⁸ úpí pod tíhou jinovatky. Vše je bílo, země⁴³⁹ i nebesa, veškerý prostor je neproniknutelnou mléčnou pěnou a ty v tom ležíš tiše, mé rodné městečko ponořeno v dřímotu...

⁴³⁴ Na tomto místě je vlepené foto místního Zákostelního rybníku a za ním stojícího kostela. V *kronice B* je umístěn stejný výjev, ale jedná se o jinou fotografii (odlišný úhel a vzdálenost).

⁴³⁵ Úvod je v *kronice B*, až po pozn. 466, přepsán přímo Vlastou Javořickou.

⁴³⁶ Tato věta není v *kronice B*.

⁴³⁷ V *kronice B* „...sněžná, olověná oblaka“.

⁴³⁸ V *kronice B* „...lesy i nebesa, veškerý prostor je neproniknutelnou mléčnou pěnou.“

⁴³⁹ Pasáž „...úpí pod tíhou jinovatky. Vše je bílo, země...“ není v *kronice B*. Tato pasáž tvoří v *kronice A* jeden řádek a byla tedy pravděpodobně neúmyslně vynechána v rámci prepisování.

Tak jsem si tě vkreslila v paměť, nezřetelněji, tak tě nejvíce miluji.

[s. 3]

Vzývám dnes to naše bílé nebe v požehnání,⁴⁴⁰ abych dovedla svým prostým pérem
vypsát všechny tvé osudy a vylíčit svou velikou lásku, již tebe zanáším.⁴⁴¹

Jsi mou kolébkou, má drahá rodná Studená, jsi postýlkou mého šťastného dětství,⁴⁴² jsi
přítelkyní mého krásného mládí, jsi mým jediným milovaným domovem a doufám, že
budeš i mou rakví a hrobem mým,⁴⁴³ až mi péro vypadne z ruky a půjdu spát za svými
drahými „za Chaloupkova“.⁴⁴⁴

Nikdy jsem tě natrvalo neopustila, když mne poslali do světa, do lepšího světa na
vzdělání, tu jsem onemocněla steskem po tobě, má rodná hroudo, má malá milovaná
Studená.⁴⁴⁵ Ať jsem vyšla⁴⁴⁶ kamkoliv, vždy jsem se vracela plná stesku⁴⁴⁷ a touhy
k tobě; žádné péro, žádná ústa nevyličí jástot mého srdce, když mně unášel supající vlak
k zastávce⁴⁴⁸ Horní Vilímeč.⁴⁴⁹

Jak⁴⁵⁰ se mi dojetím užil dech,⁴⁵¹ když jsem uviděla bílou⁴⁵² hrbolatou silnici, která vede
k tobě.⁴⁵³ Jsem šťastna, že tvoji lidé⁴⁵⁴ mne pověřili psaním této kroniky; chci to činiti
s láskou a nadšením, neb tě miluji svým celým srdcem. Jsou to sice jen malé příhody
a drobní lidé, které tu mám zaznamenat, ale vše je milé a drahé, když se ozáří sluncem
lásky.⁴⁵⁵ Malý kostelík s nízkou věží, malé⁴⁵⁶ náměstí s kamenným svatým Janem

⁴⁴⁰ V *kronice B* namísto „požehnání“ slovo „pomoc“.

⁴⁴¹ V *kronice B* namísto „zanáším“ slovo „opřádám“.

⁴⁴² V *kronice B* není „jsi postýlkou mého šťastného dětství“.

⁴⁴³ V *kronice B* není „a hrobem mým“.

⁴⁴⁴ Místní lidový název.

⁴⁴⁵ V *kronice B* není „má rodná hroudo, má malá milovaná Studená“.

⁴⁴⁶ V *kronice B* namísto „vyšla“ slovo „odešla“.

⁴⁴⁷ V *kronice B* není „stesku“.

⁴⁴⁸ V *kronice B* je „k malé zastávce“.

⁴⁴⁹ **Horní Vilímeč** je malá vesnice, místní část města Počátky v okrese Pelhřimov. Nachází se cca 7 km severně od Studené a pro místní obyvatele dodnes jde o nejbližší ležící železniční zastávku.

⁴⁵⁰ V *kronice B* místo „jak“ slovo „až“.

⁴⁵¹ V *kronice B* „úžil dech a bušilo srdce“.

⁴⁵² V *kronice B* není „bílou“.

⁴⁵³ V *kronice B* „k tobě, mé drahé rodiště“.

⁴⁵⁴ V *kronice B* místo „lidé“ slovo „občané“.

⁴⁵⁵ Tato věta není v *kronice B*.

⁴⁵⁶ V *kronice B* místo „malé“ slovo „podlouhlé“.

uprostřed⁴⁵⁷ a chocholem zeleně na kaštanech kolem něho, ta stará škola, která nás tolik odchovala.⁴⁵⁸ Radnice s přilepenou střízlivou věží a hodinami, které už léta nechodí, Zákostelní rybník⁴⁵⁹ přímo u silnice, horní a dolní ulice⁴⁶⁰ – [s. 4] to vše prosté a malé – a přece je to má drahá Studená, hnízdo mé rodné, kolébka mých [...].

Nikdy tě nepřestanu milovat, byť jsi mne nikdy⁴⁶¹ neuznala, byť jsi mne třeba komandovala. A až jednou budu spát na našem chudém nakloněném hřbitově, i pak se mé ztrouchnivělé srdce ještě⁴⁶² zaraduje, půjde-li kdo z tvých lidí⁴⁶³ kolem a udělá mi křížek na hrobě.

Ještě i tehdy tě budu milovat, má rodná, malá, drahá Studená.

Vlasta Javořická.

[s. 5]

Viktor Dyk:

Dějiny šly a chyby mstily

a přišla nutnost v kruté chvíli

mezníky tyto blíže klást.

Co přešlo, to se změnit nedá,

národu tomu ale běda,

jenž posouvá je blíž a blíž!

... a kdo se neubrání jednou

na toho všichni nárok zvednou,

kdo sláb je, dráždí cizí pěst.

⁴⁵⁷ Pomník sv. Jana Nepomuckého uprostřed studenského náměstí.

⁴⁵⁸ V *kronice B* „odchovala, ty úzké vřední ulice, ty staré domy na náměstí“.

⁴⁵⁹ Dnes již neexistující rybník ležící svého času za studenským kostelem.

⁴⁶⁰ V *kronice B* není „Zákostelní rybník přímo u silnice, horní a dolní ulice“.

⁴⁶¹ V *kronice B* místo „nikdy“ spojka „i“.

⁴⁶² Toto slovo není v *kronice B*.

⁴⁶³ V *kronice B* místo „půjde-li kdo z tvých lidí“ obrat „až někdo půjde“.

Hranice posvátný jsou pojem,
bránit je musí mírem, bojem,
tvé vlasti osud na nich visí...⁴⁶⁴

Rudolf Medek

Hranice nejsou jen kamenné mezníky,
hranice nejsou jen mapa, splet' čar,
nejsou jen chodníčky pro bdělé strážníky,
je to hráz dějin a praotců dar.

Je to hráz dějin zalitá krví
bratří tvých Čechů a Slováků, nejdražších.

A zase je dětí tvých nová krev zmrví,
bude-li třeba tak v dobách zlých.

Praotců dar je nezcizitelný,
nezničitelný krve dar.⁴⁶⁵

[s. 6]

„i budou znamení na nebi“⁴⁶⁶

Bylo to 25. ledna, léta Páně 1938, když se nad Českomoravskou vysočinou, na straně severní, objevil hrůzný obraz. Celý obzor zaplanul tak strašnou ohnivou září, že se vše podobalo obrovskému požáru.

„Domašín⁴⁶⁷ hoří!“, volali lidé, a kdo mohl, spěchal silnicí za městečko vzhůru k postižené vesničce. I já jsem šla se svou přítelkyní paní Marií Veselou podvečerní

⁴⁶⁴ Z básně Viktora Dyky *Hranice*. Báseň není v *kronice B*.

⁴⁶⁵ Báseň je tištěná a do *kroniky A* je vlepená. Není v *kronice B*.

⁴⁶⁶ Od tohoto místa již je *kronika B* přepisována nikoliv Javořickou, ale neznámým „autorem přepisu“.

procházkou tím směrem, a když jsme uviděly onu zář, také jsme spěchaly bez dechu za ostatními. Lidé nás předbíhali, jeli i na kolech. Doběhly jsme na „Batelků kopec“⁴⁶⁸ k jubilejnímu kříži; jaké však bylo naše překvapení, když tichá vesnička ležela klidně před námi nedotknutá zhoubným rozkáceným živlem a plamenná záplava plula dál po nebi. Teď hořela celá Bukovice,⁴⁶⁹ v ní Doubrava,⁴⁷⁰ Zahrádky⁴⁷¹ a Dvorce⁴⁷², a krvavá povodeň se rozlévala dále k západu.

Již zalévala Bořetín⁴⁷³ a štíhlou věž Palupínského⁴⁷⁴ kostelíka, v celém kraji krásně viditelnou. (Když je na podzim jasno, rýsují se za ní štíty šumavských velikánů.) Všecko hořelo a plavalo v krvi – lesní stromy, vrcholky a kmeny, pole a mračna jako zapálené hrady. Není pamětník tak strašných červánků!

Bylo to, jako by nebe krvácelo ze smrtelné, otevřené rány nebo jako by se bylo zavřelo peklo a šlo vstříc nebi, aby je celé pohltilo. [s. 7] Celý večer, až do pozdní noci to tak planulo – konečně stouply rudé kotouče divých mraků k zenitu oblohy a tam zhasínaly jen pomalu a vzdorovitě... Lidé tam byli ustrašeni a staří předpovídali zlé časy pro naši vlast a snad pro všecko lidstvo.

Noviny přinesly o tom střizlivou zprávu: „Polární záře nad českomoravskou vysočinou.“ „Zvláštní rozmar přírodní.“ „Nevídaný úkaz na obloze“ atd. Venkovští lidé tomu nevěřili. „Severní záře u nás? Ani ti nejstarší pradědečkové nic takového nevidali.“ „Víte, co píše Sibylla o té velké vojně,⁴⁷⁵ která přijde na lidi? Víte, co je psáno v bibli?“ Moderní doba nevěří proroctvím, ale tento úkaz vzrušil i ty, co nevěří ničemu nadpřirozenému. Něco leželo ve vzduchu, jako dusná předtucha...

Jako ty hrozné červánky, tak šla černá a krvavá mračna nad celou Evropou. Od té doby, co v Německu vyvstal přízrak a zloduch Adolf Hitler, všecko šlo jen ke zlu a pohromě.

⁴⁶⁷ **Domašín** je vesnice a místní část obce Studená ležící necelé 2 km severně od Studené.

⁴⁶⁸ Kopec cca na půli cesty ke zmíněnému Domašínu.

⁴⁶⁹ Les ležící cca 1,5 km západním směrem od Studené.

⁴⁷⁰ **Doubrava** je část obce Zahrádky v okrese Jindřichův Hradec, vzdálená cca 4,5 km severo-západním směrem od obce Studená.

⁴⁷¹ **Zahrádky** jsou obec v okrese Jindřichův Hradec, vzdálená vzdušnou čarou cca 4 km severo-západním směrem od Studené.

⁴⁷² Míňeny **Horní Dvorce**, část obce Zahrádky v okrese Jindřichův Hradec, vzdálená vzdušnou čarou cca 3,5 km západním směrem od obce Studená.

⁴⁷³ **Bořetín** je vesnice ležící cca 7 km západním směrem od Studené.

⁴⁷⁴ **Palupín** je vesnice ležící cca 6 km západním směrem od Studené.

⁴⁷⁵ Autorka se zde odkazuje na text *Proroctví Sibylina o XX. století. Konec Evropy*. Má se jednat o překlad jednoho z proroctví Sibyly, královny ze Sáby. Tento měl být přeložen Aloisem Krčmou roku 1936 z arabštiny a má pojednávat o konci Evropy během 20. stol.

Bylo odporně poslouchat v rozhlasu jeho štvavé a nesoudné řeči, jimiž byl hypnotizován německý národ a s ním celá Evropa. Lež a násilí čišely z každého slova a kdo jen trochu usuzoval, musel vytušit, že z jeho panovačných hesel a choutek nevzejde nic dobrého. Proto byl každý přístupem víře, že bude válka, i kdyby se nebyly ukázaly ty strašné červánky.

[s. 8]

Náš stát, obklopený kolem dokola mořem německví se připravoval na zlé časy; již o minulém roce byly pořádány ukázky zatemnění a náletů, což se u obyvatelstva setkávalo s pochopením a nadšením. Nějaký smutek ležel nad zimní krajinou a lidé si říkali: Bůh ví, co nás čeká a co vše se stane. Přesto bylo ve Studené hned na počátku roku několik plesů: živnostenský, hasičský, úřednický, orelský, sportovní a pletářský. Kdo by zazlíval mládeži, že chce užít to, co se dá – vždyť nikdo nevěděl, jak bude zítra.⁴⁷⁶

Berchtesgadenský netvor, který zavinil hroznou smrt miliónů lidí!⁴⁷⁷

[s. 9]

V úterý 1. února bylo nařízeno v naší obci opět zatemnění. Vše se podařilo podle předpisů.

4. března byla první jarní bouřka, což bylo také neobyčejným úkazem přírodním.

V předvečer sv. Josefa vyhrávala místní kapela podle dávného zvyku Josefům, což rozproudilo veselou náladu. V noci však vypukl malý požár, záhy zase zdolaný. Panu Šťávovi rezníkovi shořela kůlna s dřívím a dvě jízdní kola.⁴⁷⁸

12. března bylo veliké vzrušení. Rakousko bylo připojeno k Německu a tu každý věděl, že teď jest na řadě Československo, po němž se vztáhne loupežný německý spár. Každý

⁴⁷⁶ Na tomto místě je vlepené foto Adolfa Hitlera. Není v *kronice B*.

⁴⁷⁷ Popis k obr. (viz pozn. 476) není v *kronice B*.

⁴⁷⁸ Tento odstavec, tj. pasáž „V předvečer sv. Josefa...dvě jízdní kola.“ není v *kronice B*.

V *kronice B* na tomto místě poznámka: 7. března byla konána tryzna za zemřelého presidenta – Osvoboditele. Průvod šel večer na farský vršek [sic!], kde byla zapálena vatra, u ní mluvil starosta, p. Frant[išek] Zezulka, o významu a nezapomenutelné památce tatíčka Masaryka. Po průvodu byl promítán film „Prodaná nevěsta“. Tento text je vložen v *kronice A* na malém lístku (viz pozn. 491).

věděl, že se nesmíme dát a bylo již najisto čítáno s válkou. Také naše vláda prohlásila, že budeme brániti své hranice prachem a olovem.

13. dubna byl v Telči odvod branců, jichž se ze Studené dostavilo 16, zpět byli zavedeni jen 4. Bylo radostno konstatovat, že by neodvedené to mrzelo a že se těšili: „však oni si nás brzy zavolají. Bude nás třeba!“

17. dubna, na bílou sobotu, konal místní spolek červ[eného] kříže [sic!] na náměstí prohlášení velikonočního míru pod heslem „Pravda vítězí!“ Obecní rada a představitelé spolků, hlavně hasičstva, stáli 3 minuty s hlavami obnaženými před radnicí a siréna Satrapovy továrny houkala. Všechny zvony zvonily, provoz byl zastaven. Letos to působilo zvláště dojemně. Ještě nevymřely vdovy a invalidé z první světové války a ještě téměř nedospěli sirotci [s. 10] a už se chystá zase něco hrůzného?

27. dubna byla opět zkouška zatemnění. Od ½ 9 – 10 h[odin]. Duben byl velmi studený a nepříznivý, 19. dubna napadlo mnoho sněhu a takových mrazů není pamětníka, jaké panovaly v půlce tohoto měsíce. Květen jakoby chtěl vynahradit, zahýřil sluncem a teplem. Byla krásná pohoda. 21. května bylo zjištěno, že Německo připravuje na českoslov[enských] hranicích určité pohyby vojska, aby tak chystané obecní volby byly ovlivněny projevem německé síly. Československá vláda odpověděla jako úderem blesku proti úkladům v pohraničí a nařídila částečnou mobilizaci. Německo bylo nuceno zatím ustoupit, ale každý věděl, že to není nastálo. Přesto, že min[isterský] předseda dr. Hodža v únorových poradách se snažil uspokojiti německé požadavky návrhem několika zákonů, které by měly představovati jakýsi menšinový statut a měly dát Němcům zákonné zastoupení v úřadech, účast v zemské samosprávě, hospodářské výhody a jazykovou úpravu, sudetští Němci stále vykřikovali do světa, že se jim děje bezpráví a naléhavě vyslovovali ožehavé slovo: autonomie.

21. května procházelo naší obcí mnoho vojska, což působilo velké rozrušení. Ta naše armáda byla taková bujará a krásná a lidé stáli v hloučcích a nadšeně jim mávali na pozdrav.⁴⁷⁹ Několik zdejších občanů bylo povoláno do zbraně... [s. 11] Podle zákona o provádění branné výchovy nařídil okresní úřad v Dačicích instrukční kurs branné výchovy pro muže, příslušníky armády v II. záloze a starší od 50 – 60 let, kteří neprodělali čsl. vojenský výcvik. Kurs pro Studenou a okolí započal 14. května, konán

⁴⁷⁹ V *kronice B* místo „jim mávali na pozdrav“ obrat „nadšeně mávali vojákům“.

byl v Remízku⁴⁸⁰ od 14 – 18 hod. a opakoval se každou sobotu odpoledne, takže trval 30 výcvikových hodin. V samotném Remízku jest urnový háj založený 1936. Jest upravený jako park, oplocený drátěným plotem a v něm stojí několik pomníků s urnami. Kurs vedli důstojníci a poddůstojníci, průměrná účast byla 100 mužů.

31. května opět projíždělo naší obcí vojsko a zde přenocovalo.

Dne 12. června byly konány volby do obecního zastupitelova. Bylo 6 kandidátních listin.

Pro úplnost budiž zde zaznamenán výsledek.

č. 1. českoslov[enská] strana lidová - 53 hlasů - 1 mandát

č. 2. obč[anský] blok poplatníků – 141 hlasů - 3 mandáty

č. 3. živnostenská obch[odnická] str[ana] středostavovská - 51 hlasů - 1 mandát

č. 4. skupina rolníků a domkářů - 74 hlasů - 2 mandáty

č. 5. českosl[ovenská] strana nár[odně] sociál[ní] - 357 hlasů - 8 mandátů

č. 6. soc[iálně] dem[okratická] str[ana] dělnická - 130 hlasů - 3 mandáty

Dne 3. července zvolen byl starostou obce p. Jaroslav Kubů, odborný učitel měšťanské školy. Před ním byl po dvě období starostou p. František Zezulka, ředitel fy. Satrapa.⁴⁸¹

V červenci byl v Praze všesokolský slet, jehož se zúčastnil též studenský Sokol. Účast a nadšení bylo veliké a z něj vyprýstila jistota, že naše spravedlivá věc nezajde. Jihoslalani,⁴⁸² Francie, Polsko, všichni nás ujistili bratrskou pomocí.

/Máme v živé paměti slavnostní přípravy na slet poslední, v roce 1938. Již v r. 1937 byla sletová průprava zahájena štafetou, která běžela 28. října z Prahy. Naši sokoli se jí zdárně zúčastnili. Na slet jelo z naší jednoty: sester cvičících 17, sester necvičících 11, dorostenek 15, dorostenců 11, mužů necvičících 14, mužů cvičících mladších 26,

⁴⁸⁰ Malý lesík a louka na severním cípu Studené. Dnes se zde nachází urnový háj a tenisové kurty.

⁴⁸¹ Satrapova továrna na masné výrobky byla nejvýznamnějším studenským podnikem první poloviny 20. století. Krátce po znárodnění dostala dodnes platný název Masna Studená.

⁴⁸² Starší české pojmenování pro Jugoslávii.

starších 7. Tenkrát nikomu nenapadlo, jak strašné doby přijdou na sokolstvo a celý národ. Jak hrozně budeme opuštěni a osamoceni.⁴⁸³

[s. 12]

13. srpna se hráli zdejší ochotníci divadelní představení⁴⁸⁴ „Pod střechami malé strany.“ Výtěžek byl 1000 Kč. Věnovaný „obraně státu“.⁴⁸⁵

V té době již bylo politické napětí mezi Říší a Československem k nezadržení. Každý se chvěl rozčilením a dychtivostí, kdy to propukne a čekalo se den ode dne. Divadelní hra byla vlastenecká a při zpěvu „ta naše písnička česká“ propuklo obecnstvo v nadšení, zpívalo i hlediště a zvláštní bojové zanícení podpálilo skvělou náladu.

Za hranicemi se již mnoho jednalo o nás, henleinovská otázka byla řešena hlavně v Anglii, kde o nás, bohužel pro nás nepříjemně referoval lord Runciman,⁴⁸⁶ který zde vyšetřoval poměry a byl nesprávně informován.

9. září začíná válečné napjetí [sic!].⁴⁸⁷ Nálada v celém národě jest dobrá, plná naděje a obětavosti; ze zapadlých vesniček přicházejí lidé do Studené a rokují v hospodách i u kostela, v obchodech i na ulicích. Každý ví, že je Čech a že nenávidí Němce, že to nemůže takhle potrvat a že si musíme hájit své.

Viktor Dyk:

... Haj si mne, braň si mne,

neoslyš matky!

Haj si mne, braň si mne,

at' shoří statky! Pole at' udupou, zničí,

⁴⁸³ Tento odstavec, tj. pasáž „Máme v živé paměti... opuštěni a osamoceni.“ napsán na vloženém listu. V *kronice B* součást textu.

⁴⁸⁴ V *kronice B* místo „představení“ slovo „hru“.

⁴⁸⁵ Myšlena **Stráž obrany státu (SOS)**. Jednalo se o jednotnou ozbrojenou složkou založenou na základě vládního nařízení č. 270/1936 sb. (schváleno 23. října 1936). Existovala a působila v letech 1936–1939.

⁴⁸⁶ **Walter Runciman**, 1. vikomt Runciman z Doxfordu (1870–1949) byl britský šlechtic a politik. V srpnu a září roku 1938, vedl diplomatickou misi do Československa, která měla zprostředkovat jednání mezi Sudetoněmeckou stranou a československou vládou.

⁴⁸⁷ V *kronice B* „napětí“.

zítra zas símě vzklíčí.⁴⁸⁸

14. září byla vyhlášena z rozkazu p. prezidenta mobilizace.⁴⁸⁹ 23. září večer byli rozhlasem vyzváni všichni záložníci do 40 let, aby nastoupili ku svým plukům. Celá obec byla vzrušena, lidé stáli v hloučcích a rokovali. Branci, kteří⁴⁹⁰ dostávali vojenské stejnokroje⁴⁹¹ [s. 13] přímo na četnické stanici, odjížděli s nadšením, za zpěvu národních písní na dráhu a ku svým vojenským praporům.⁴⁹² Při loučení se odehrávaly různé dramatické scény, jak ani jinak nemůže být, ale československé ženy se ukázaly statečnými. Byl to potěšitelný zjev, že každá matka to chápala a žádná nereptala⁴⁹³ proti odchodu muže nebo syna.

Škoda jen, že kolem nás panovalo podivné a dusné mlčení. Po celou předcházející dobu jsme byli rozhlasem ujišťováni Francií, Ruskem, Polskem i Jugoslávií o naprosté solidaritě a v případě vpádu Němců na naše území okamžitou pomocí.

Bylo bájeno o statisících ruského vojska, které stojí připraveno k bleskovému úderu na německé hranice, o soustředování francouzských vojsk připravených k výpadu na pomoc Československu.

Ted' najednou vše umlklo a bylo ticho ...

22. září odstoupila vláda dr. Hodži a prezident republiky sestavil vládu novou, vládu generálů, v jejíž čelo byl postaven armádní generál J[an] Syrový.

Lidé činí konečné přípravy k válce. Nakupují si zásoby potravin a všeho zboží a schovávají, zazdívají si i peřiny, zakopávají cenné věci v poli i v lesích. Ubohý, věrný, český lid naivně věří, že za pomoci všech bude válka skončena v několika týdnech. Každý se domnívá, že bude Německo brzy poraženo, když na něj udeří celá Evropa ze všech stran.

⁴⁸⁸ Z básně Viktorie Dyka *Země mluví*.

⁴⁸⁹ V *kronice A* „14. září“ zaškrtnuto červenou fajfkou. V *kronice B* „byla vyhlášena z rozkazu p. prezidenta mobilizace“. Zde datováno ke 23. září, což je historicky správně. Srov. Robert KVAČEK, *Československý rok 1938*, Praha 2011, 232 s.

⁴⁹⁰ V *kronice B* namísto „kteří“ slova „kteří (sto)“.

⁴⁹¹ Viz pozn. 478.

⁴⁹² V *kronice B* namísto „praporům“ slovo „útvarům“.

⁴⁹³ V *kronice B* namísto „nereptala“ slovo „nezaplakala“.

Odvody koní a automobilů zesilují předválečnou náladu. Všichni pamatujeme [s. 14] tytéž přípravy před první světovou válkou, jenže tenkrát se šlo nerado z donucení Rakousko-Uherska, dnes bude jinak!

Ve středu 28. září bylo v Mnichově o nás bez nás rozhodnuto. Československo má postoupiti některé kraje Německu, aby bylo učiněno zadost sudetským Němcům a tím zachráněný světový mír. V noci z 29. na 30. září byla podepsána o tom dohoda, které kraje mají býti Německu postoupeny.

V pátek 30. září bylo toto rozhodnutí oznámeno československé vládě do Prahy. Ta, na nátlak čtyř velmocí (Itálie, Německa, Anglie a Francie) musela přijmout podmínky Mnichova... podepsat...

[s. 15]

VI[asta] Javořická.

... nám v prsou úpí bolný vzdech,

my zrazení jsme ode všech,

kteří nám věrnost lhali;

bezradně zříme sebe kol –

ó – je to přeukrutný bol!

My otroky se stali!

Oznámení té děsné porážky rozhlasem působilo jako rána palicí do hlavy národa. Když mluvil generál Syrový, president Beneš a jiní naši předáci, hlas jim mřel bolestí a hořkost div je i celý národ neotrávila. Zrazení, opuštění, zklamání! To byla hrozná noc po onom prohlášení. Občané českoslovenští nemohli spát. Byla nařízena úplná kapitulace vojska a čtyři velmoci, které prohlásily naše obětování, nejenom že se vzdaly pomoci, ale pronesly veřejnou pohrůžku, že okamžitě půjdou proti nám, kdyby naše vojsko neuposlechlo a něco podnikalo na svou pěst proti Německu. I Polsko se obrátilo jako větrem hnaná korouhvička, to Polsko, jemuž jsme stokrát v dějinách nabízeli

bratrskou ruku k spolupráci. A Rusko – mlčelo... Evropa zašlápla svou čest do bláta a s ní i své srdce – čestné a věrné Československo...

Té noci panovala veliká obava, že vojsko neuposlechne, že nebude kapitulovat a německá potopa, že smete zázemí... Celou noc, v níž vítr divě kvílel ve větvích stromů a hrál v korunách píseň [s. 16] smutnější než pohřební, píseň o zradě a zpronevěře, o pokálené cti... Lidé se budili ze spaní!⁴⁹⁴

„Co to hučí? Slyšíte? Něco bouchá! Aby tak ti naši hoši nepodlehli! Snad už se na nás ženou všichni ti co zradili a opustili?“⁴⁹⁵

Ne! Československý lid je ukázněný a jeho voják umí poslouchat...⁴⁹⁶ Několik důstojníků spáchalo sebevraždu, nemohouce přežít tu nezaviněnou hanbu; porážku bez boje. Jiní se umoudřili a ustupovali.

E[liška] Krásnohorská

„Jste vy supi lační, chcete s námi svačit?“

Snězte si ty hory, však vás budou tlačit“⁴⁹⁷

Stojíme se smutkem na duši, jako hospodář nad zničeným majetkem, kterého zlý soused vypálil. Co vše jsme ztratili! Jak budeme moci tak ochuzeni, orváni a zrazeni žít? 5. října oznamuje prezident Beneš, že se vzdává svého úřadu a v 7 hodin večer se loučí s občany zvláštním projevem v rozhlasu.⁴⁹⁸

Jsme bezradni, zmateni, otráveni. Nevíme komu věřit a koho obviňovat.

[s. 17]

Někdo proklíná vládu, že nás zaprodala, že nás špatně informovala. Německá propaganda hází otrávené smrduté bomby pomluvy do našeho rozvráceného lidu.

⁴⁹⁴ V *kronice B* zakončeno tečkou.

⁴⁹⁵ V *kronice B* zakončeno vykřičníkem.

⁴⁹⁶ V *kronice B* zakončeno vykřičníkem.

⁴⁹⁷ Z básně Elišky Krásnohorské *Chodská*. V *kronice A* je tato báseň popiskem ke vlepenému novinovému výstřížku (ten není v *kronice B*) mapy ČSR s vyznačeným zabraným územím. V *kronice B* součást textu.

⁴⁹⁸ Po přijetí Mnichovské dohody 5. října 1938 Edvard Beneš oficiálně abdikoval a 22. října 1938 odletěl z Československa.

Obviňuje hlavně prezidenta Beneše a vysmívá se nám, že nás opouští v nejosudnější chvíli. Žádný neví, kde je pravda a kde lež – stojíme bezradni jako sloupy ve svaleném plotě; nevíme co je dobré a co špatné. Jedni tvrdí, že se mělo jít do války na svou pěst proti všem, že by bylo lépe dát se porazit čestně, než takto v potupě žít a v otroctví.

„Je lépe za svobodu umřít stoje, než padnout na kolena, vkleče žít...“

(F. Fedorov) [sic!] ⁴⁹⁹

Jiní zase, a to ti rozvážní a klidnější, tvrdí, že z poroby je možno zase jednou povstat, ale kdyby byl vyhlazený celý národ, ten že by už nikdo nevzkřísil. A to jsme ještě nevěděli, čeho jsou Němci schopni a jaký je to národ bez cti, bez citu a bez lidského svědomí.

14. října přijelo do naší obce první ustupující vojsko ze Sudet. Byli to dělostřelci. Krásní, stateční a čestní hoši, kteří šli poctivě se bít za svobodu vlasti. Teď museli zpět, protože jejich veliká láska a oběť nebyla přijata. Od té doby dlouho bylo vojsko u nás ubytováno, rozděleno po domech. Koně byly ve stájích a ve stodolách, po zahradách byla rozestavena auta, děla a tanky. S bolestí jsme se dívali, a abychom svým chlapcům vynahradili nečestnou porážku, hostili jsme je dlouhou dobu pod svými střechami...

Rozvážní a rozumní lidé nabádali ku práci a ku klidu a smutně hlásali, že sice je naše drahá [s. 18] země děsně orvaná a otrhaná, ale že snad to bude mítí též něco dobrého do sebe. Zbavíme prý se Němců a budeme hospodařit jen pro sebe. Naše země bude malá, ale bude naše. Ubozí lidé, jak jsme byli naivní v důvěře k celému světu! Ještě i teď jsme doufali, že nás nechají na pokoji. Hlavní hořkost byla obrácena k západu. Kdyby tenkrát byli Němci o tom uvažovali, snad by byli získali naše hochy, aby se obrátili s nimi proti Francii. Taková bolest a taková trpkost panovala u nás pro nedodržené sliby. Lidé, kteří měli francouzské vyznamenání ještě ze světové války, si je strhávali a odhazovali plni zoufalé bolesti a hnusu. Byl podzim a křišťálové dálky nám odhalovaly nad palupínskou věží modravé štíty šumavských hor – kdo jel do Hradce,⁵⁰⁰ musel přes zabrané území, a když šlo procesí do Vydrů⁵⁰¹ na pouť, vidělo za Dačicemi uloupené hranice...

⁴⁹⁹ Pravděpodobně myšlen ruský básník **Vasily Dmitrievich Fedorov** (1918-1984).

⁵⁰⁰ Mínen Jindřichův Hradec.

⁵⁰¹ **Kostelní Vydrů** je vesnice poblíž města Dačice v okrese Jindřichův Hradec. Od Studené je vzdálená cca 15 km jiho-východním směrem a je známa především poutním kostelem a karmelitánským klášterem. Do vesnice jsou tak často konány křesťanské poutě.

Pro tu bolest nebylo možno otevřít oči a vše si uvědomit... Z toho bolu vytrysklo plno lidových písní, které se zpívaly se slzami v očích.

„ Chaloupky pod horami,

co se to stalo s vámi?

Byly jste takové hezké;

vy naše chaloupky české.“⁵⁰²

Vojáci tak zpívali večer na ulici a s nimi i místní chasa. Kdo vzpomněl na to vše, co bylo v našem pohraničí, zatínal pěsti a plakal. Ty krásné menšinové školy, které tam užívali sudetští Němci, ty krásné silnice, které jsme jim tam vystavěli, a to vše jest pryč, pryč, to už není naše! Docházely zprávy o různých incidentech z pohraničí. [s. 19]

Tu a tam se srazili Češi s Němci, došlo k bitce, ba namnoze se střílelo a byli i mrtví. Ovšem, že Češi, jako Popelka, ve vlastním byli vždy potřeni a odsouzeni.

A přece nutno žít a pracovat. Jako na spáleništi se musí znovu budovat, tak i u nás přestala okamžitě nezaměstnanost a nabádáno ku práci. Musíme se sjednotit, pomáhat si a věrně plnit vše, čeho od nás žádá vlast. Vlast! To slovo bylo v dobách blahobytu často odsunováno do pozadí. Mluvilo se jen o státu, o republice. Teď bylo vzkříšeno a tak nějak měkce bráno do úst, do srdcí a hýčkáno v duši. Teď teprve staří, mladí cítili, jak je to slovo drahé a jak tu vlast milují...

26. října začaly pracovat první roty pracovních táborů. Prapory práce budou stavěti cesty, terény, a silnice⁵⁰³ a dají vše do pořádku, čeho třeba. Členové pracovních táborů nosí vojenské stejnokroje bez odznaků a místo zbraně mají motyky a rýče... Je to smutné podívání. 28. října měla být důstojná oslava 20letého trvání československé republiky. Bylo upuštěno ode všech oslav – smutek šel nad krajinou s podzimními mlhami a mračny.

Počasí bylo nevlídné a ponuré, celé pohraničí bylo pokryto jinovatkou a nad černou oranicí krákoraly jen vrány... Potom bylo dlouho slyšet temné detonace... to byly trhány a ničeny u Slavonic naše kryty a zákopy...

⁵⁰² Z lidové písně *Chaloupky pod horami*.

⁵⁰³ V *kronice B* místo „cesty, terény, a silnice“ obrat „cesty, silnice, upravovati terén“.

[s. 20]

Jaroslav Vrchlický

„Nám z růže vykvet kvítek

tak táhlo mlhami

však zatím to - radujme se

jak vázlo by slzami.“

Toho roku byly smutné vánoce. I počasí bylo stále nevlídné, málo sněhu a samé plískanice. Ještě bylo vše ku koupení, ale stoupla drahota, protože se lidé stále zásobili. Ve skrytu českého srdce žila naděje, že to tak nezůstane, že se rozpínavé Německo nespokojí malým Československem, že půjde dál a dál, a konečně, že se toho Evropa přece jenom nasytí a dojde k válce. Nu a možná, možná, že si pak i my přijdeme na své...

V takové náladě byl pochován starý rok 1938, ten starý, tak pohnutý a nezapomenutelný černý rok v dějinách našeho národa. Bude lépe ten devětatřicátý? O to prosil kněz v kostele při Sylvestrovském požehnání [sic!],⁵⁰⁴ ale českému národu nahoře usouzeno ještě veliké utrpení - cesta na Kalvarii...

K doplnění této kroniky chci zde uvést něco z matriky a statistiky obce.

Městys Studená měl v roce 1938 domovních čísel 307. Obyvatel bylo: 1700 osob.⁵⁰⁵

Obecní zastupitelstvo:

Jar[oslav] Kubů, starosta,

F[rantišek] Samek

Fr[antišek] Zezulka, náměstek,

J. Novák

J. Bílkovký,

K[arel] Lacina

J. Vlček

Fr[antišek] Klíma

J. Srb

Jos[ef] Lindourek

⁵⁰⁴ Chyba i v *kronice B*.

⁵⁰⁵ V *kronice B* „V roce 1938 měl městys Studená 307 domovních čísel a 1700 obyvatel“.

Fr[antišek] Nedvěd	Jar[oslav] Doležal
B. Krejzlík	K[arel] Závodský
J[an] Stránský	K[arel] Dvořák
K. F. Hoch	Ant[onín] Veselý

[s. 21]

<Jsou tu dvě záložny. Občanská, založená r. 1911, a Reifaisenská [sic!], kterou vede vždy místní farář.>⁵⁰⁶

Ve Studené jest škola obecná a měšťanská. Ředitelem obou škol jest p. Cyril Štáva, jeho předchůdcem byl p. Gabriel Jahoda a ještě před ním Karel Macilis.

Na měšťanské škole učí⁵⁰⁷: p. Jaroslav Kubů, odb[orný] učitel.

“ Božena Dobešová“

“ Růžena Doskočilová“

“ Ludvík Sadílek“

“ Božena Chmelová“ uč[itel] ručních prací.

Na obecné škole: Frant[išek] Nacházel, učitel

Bedřich Burian, “

Marie Tomšíková, “

Marie Burianová “

Božena Mikšová “

Marie Crhová, uč[itelka] ruč[ních] prací.

Na obou školách vyučují náboženství:

P. P[áter] Fr[antišek] Pohanka, místní děkan římskokatolické náboženství. L. Janeba⁵⁰⁸, vikář ve Strmilově, českobratrskému evangelickému.

⁵⁰⁶ Tyto dvě věty nejsou *kronice B*.

⁵⁰⁷ V *kronice B* místo „učí“ slovo „učili“.

V naší obci je též lidová škola hospodářská a živnostenská škola pokračovací. Správcem obou těch škol jest p. Jaroslav Kubů, předsedou místní škol rady je p. Fr[antišek] Zezulka ředitel fy. Satrapa.

Radiových přijímačů je ve Studené 159.

Uvádím zde též zdejší spolky a jejich činovníky.

Sokol: starosta Hynek Macoun, obchodník,

místostarosta František Zezulka, ředitel tov[árny]

jednatelka Božena Dobešová, odb[orná] učitelka,

náčelník Josef Vrátil, vrchní strojník,

[s. 22]

náčelnice Božena Chmelová, učitelka,

vzdělavatel Ludvík Sadílek, odb[orný] učitel

pokladník Jan Laurman, úředník.

Při této příležitosti se chci zmínit více o činnosti Sokola ve Studené.

Byl založený r. 1904-5 na popud MUDr. Josefa Kubáta, zdejšího lékaře a od té doby kvetl stále, s malým odmlčením ve světové válce.

Jeho prvými, zakládajícími členy byli bratři: Dr.⁵⁰⁹ Josef Kubát, Hynek Macoun, Gabriel Jahoda, Karel Neruda, Ctibor Bloudek, Vojtěch Veselý, Alois Veselý, František Zezulka, Josef Bareš a jiní. Studenský sokol [sic!]⁵¹⁰ se zúčastnil činně všeho sokolského ruchu – byl zastoupen na všech sletech.

Tato fotografie uvádí všechny sokoly, kteří byli u dobrovolného odvodu roku 1919, když se bojovalo na Slovensku. Většina těchto bratří jest již na pravdě boží [sic!] a kvůli jejich památce chci zde uvést jejich jména.⁵¹¹

⁵⁰⁸ V *kronice B* „p. L. Janeba“.

⁵⁰⁹ V *kronice B* „MUDr“.

⁵¹⁰ V *kronice B* „Sokol“.

⁵¹¹ Vlepené foto a jeho popis. Fotografie ani popis nejsou v *kronice B*.

[s. 23]

Československý Orel, založen r 1920.

starosta: P. František Pohanka, děkan,

jednatel: Josef Nedvěd, rolník,

pokladník: Antonín Hotař, hostinský,

náčelník: Karel Marek,

náčelnice: Františka Krausanová.

Spočátku [sic!]⁵¹² cvičili Orli a měli spolkovou místnost u Sušických v hostinci,⁵¹³ později dostali darem „Hájkovu“ chalupu od její majitelky a konečně v roce [...] ⁵¹⁴ byla vystavěna vlastní budova za pomoci a vedení místního děkana p. Fr[antiška] Pohanky.

Dělnická tělocvičná jednota ve Studené byla ustavena jako pobočka DTJ. Spolková místnost v hostinci u Lojdů,⁵¹⁵ se cvičením započato 4. května 1936.

Předseda: František Petruš, řezník

jednatel: Vilém Macků, řezník

pokladník: Jaroslav Doležal, řezník

vedoucí žáků Ant[onín] Lačný, zedník

vedoucí žákyň: Marie Petruš

Občanská záložna ve Studené byla založena r 1911. Spořitelní a záloženský spolek Raiffeisenka byl založený r. 1899 zesnulým panem farářem P[áterem] Petrem Kosíkem, blahé paměti.

[s. 24]

Spolek dobrovolných hasičů: Byl založený r. 1876. V tehdejší době útlaku pod mocí Rakouska konal dobré vlastenecké dílo. Hrával divadla, pořádal přednášky a ruku

⁵¹² V *kronice B* „Z počátku“.

⁵¹³ Jedno z dobových místních hostinských zařízení.

⁵¹⁴ Rok je v obou verzích vynechán a nedoplňen.

⁵¹⁵ Jedno z dobových místních hostinských zařízení.

v ruce s „Národní jednotou“⁵¹⁶ čelil veteránům, kteří dlouhou dobu měli německé velení a udržovali starou rakouskou, vojenskou slávu. Do dnešního dne se zde udržel spolek dobrovolných hasičů a vždy věrně plnil své heslo: „Bohu ku cti, vlasti k slávě a bližním ku pomoci.“

Jeho výbor v roce 1938:

starosta: Hynek Lindourek,

místostarosta: Josef Bartušek

náčelník: Jan Sušický

I. podnáčelník: Rudolf Smetana

II. podnáčelník: František Mitas

jednatel: František Vinkler

pokladník: Karel Novák

vzdělavatel: František Mitas

zbrojář: František Kolář

Předsedou zdejšího poštov[ního] úřadu jest p. Josef Závodský, asistent T. Adam.⁵¹⁷

Listonoši: Josef Tripal, Vilém Kovář, František Geist, C. Melichar a František Sivera.

Četnická stanice: Vrchní strážmistr Josef Vaverka,

strážmistři Josef Liebl, Alois Slováček, Josef Havlík.

[s. 25]

Zemědělské družstvo: skladiště bylo postaveno nákladem 240 000 Kč. Správcem je František Horálek. Satrapova továrna, která se stala zdrojem blahobytu nejenom pro Studenou, ale pro celý kraj, zaměstnává:

⁵¹⁶ Míněna **Národní jednota pro jihozápadní Moravu**. V obci došlo k jeho založení roku 1887. SOKA J. Hradec, AM Studená, Kronika obce, 1938-1940.

⁵¹⁷ V *kronice B* asistent p. Adam.

110 dělníků řeznických a uzenářských, někteří jsou zde velmi dlouho, Švehla, Novák, Vejrosta.

13 učňů

10 strojníků, mistr Josef Vrátil jest u [firm]y od r. 1919.

3 učně⁵¹⁸

5 truhlářů

6 pomocných dělníků

23 žen

28 úředníků

Dokud nebylo ve Studené Satrapovy továrny, panovala tu chudoba a namnoze i bída. Mimo punčochářského a perleťářského průmyslu tu nebylo jiného výdělku. Mnoho lidí mělo doma tkalcovský stav nebo knoflíkářský ponk, na němž se ubíjelo zdraví celé rodiny a vydělávalo se tak málo, že sotva stačilo na bídné živobytí. Sezonní dělníci, zedníci a kameníci trpěli v zimě nedostatkem. Důsledkem toho byl i vzhled celého městečka, nedostatečné bydlení, zchátralé stavby, čtyřtřídní stará škola.

Pan František Satrapa, zakladatel dnešní firmy, přišel do Studené roku 1875 jako prostý řeznický tovaryš, ale vlastní silou a velikým přičiněním se brzy vyšinul [sic!].⁵¹⁹ Jeho znamenité párky a šunky si záhy razily cestu i za hranice Rakousko-Uherské říše, byly posílány do Francie, Německa a Ameriky.

V roce 1905 si zařídil kanceláře s několika [s. 26]⁵²⁰ úředníky, mezi nimi přišel jako osmnáctiletý mladík nynější ředitel p. František Zezulka. Pan František Satrapa vedl znamenitě svůj závod řadu let, a když zemřel 26. června 1920, předal kvetoucí podnik svému synu Janu Satrapovi. Roku 1908 byl jmenován p. Jan Satrapa c. k. dvorním dodavatelem. Továrna vzkvétala utěšeně, k čemuž velkou zásluhou přispěl ředitel

⁵¹⁸ Není v *kronice B*. Možná úmyslně vynecháno kvůli nelogičnosti (viz „13 učňů“ o dva řádky výše).

⁵¹⁹ Tvar „vyšinul“ je opsaný i v *kronice B*. Jedná se nejspíš o chybu, kdy se autorka *kroniky A* přepsala a chybu pak opsal i autor *kroniky B*. Javořická chtěla s největší pravděpodobností napsat sloveso „vyšvihnul“.

⁵²⁰ Přišpendlené foto s popiskem „První kancelářské síly u Satrapů. Uprostřed oba šéfové.“ Není v *kronice B*.

i ostatní úřednictvo. Dělnictvo pracuje rádo a s láskou a proto skveta [sic!] ⁵²¹ nejenom podnik, i celá Studená. Úředníci i dělníci mají své rodinné domky, získala kanalizace i silnice městečka a více není ponětí o bídě a chudobě, která tu kdysi panovala. Mimo Satrapovy továrny pracuje ve Studené Klímova pletárna zaměstnávající utěšené procento žen a Bučkova malá knoflíkárna. Mlékárna, založená a zbudovaná roku 1908 panem ministrem, tehdy ještě poslancem Fr[antiškem] Staňkem ⁵²² a družstevní lihovar jsou oporou zdejšího rolnictva.

Pan ministr dr. Fr[antišek] Staněk byl chloubou našeho kraje, byl rodákem ze Strmilova a mnoho se zasloužil o rozkvět celého okolí i Studená měla výhody z jeho čilé práce. V nedávné době jednal též o povýšení městyse ⁵²³ Studená na město a scházelo jen málo, že byl tuto záležitost prosadil. Bohužel z neznámé příčiny sešlo z tohoto jmenování. Studená zůstala nadále ještě městečkem.

Ve Studené jest od r. 1932. „Poradna pro matky a kojence“ funkci zastávají: pí. Eliška Šťávovalá, pí. Božena Dobešová, p. dr. ⁵²⁴ Julius Müller a Marie Zezulková-Javořická.

[s. 27]

Matriční správa k 31. prosinci 1938.

Zemřeli ve Studené:

Sušický Jan	* 30. 1. 1869	† 4. 1. 1938
Urbánek Jan	* 11. 1. 1861	† 9. 1. “
Kejval Josef	* 12. 3. 1874	† 12. 2. “
Jelínek Richard	* 27. 5. 1864	† 16. 2. “
Geist Jan	* 9. 5. 1863	† 24. 2. “
Dvořáková Marie	* 24. 3. 1857 ⁵²⁵	† 9. 3. “

⁵²¹ V *kronice B* „vzkvétá“.

⁵²² Míňen **RTDr. František Staněk Dr. h. c.** (1867 –1936) - politik agrární strany. Za první republiky mimo jiné ministr veřejných prací, ministr pošt a telegrafů či ministr zemědělství. Byl rodákem z nedalekého Strmilova a na mikroregion, jehož je Studená součástí, měl silnou vazbu. Srov. Antonín KUBAČÁK, *Ministerstvo zemědělství v letech 1918–1948: osudy úřadu a jeho ministrů*. Praha 2005, 126 s.

⁵²³ V *kronice B* „městyse“.

⁵²⁴ V *kronice B* „MUDr“.

Jelínková Jůlie ⁵²⁶	* 22. 3. 1870	† 17. 4. “
Doucha Josef	* 5. 3. 1868	† 20. 4. “
Závodský Pavel	* 22. 4. [...] ⁵²⁷	† 26. 4. “
Podhrázská Stanisl[ava]	* 6. 4. 1938	† 2. 5. “
Sušický Robert	* 28. 4. 1938	† 2. 5. “
Kremlička Jiří	* 13. 2. 1938	† 26. 5. “
Lisa Frant[išek]	* 4. 10. 1894	† 1. 9. “
Domková Ant[onie]	* 12. 6. 1872	† 15. 9. “
Nedvěďová Ant[onie]	* 1. 3. 1860	† 18. 9. “
Švecová Frant[iška]	* 11. 9. 1938	† 18. 9. “
Kadlecová Frant[iška]	* 23. 7. 1938	† 1. 10. “
Douchová Frant[iška]	* 4. 6. 1872	† 10. 10. “
Korábová Květa	* 8. 6. 1929	† 11. 10. “
Dvořáková Eva	* 21. 11. 1934	† 17. 10. “
Burešová Marie	* 3. 11. 1938	† 23. 11. “
Bučková Josefa	* 11. 3. 1896	† 23. 11. “
Pospíchal Pavel	* 31. 10. 1938	† 31. 11. “

[s. 28]

Narození ve Studené 1938

⁵²⁵ V *kronice B* není rok narození.

⁵²⁶ V *kronice B* „Julie“.

⁵²⁷ V *kronice B* „22. 4. 1903“.

Antoň Josef	28. 2. 1938
Burešová Marie	3. 11. “ †
Andělová Marie	23. 11. ⁵²⁸ “
Geist František	9. 12. “
Hejdová Anna	15. 7. “
Holomková Dana	3. 4. “
Kremlička Jiří	13. 2. “ †
Koželouhová Květoslava	19. 7. “
Kadlecová Františka	23. 7. “ †
Lameš Jaroslav	22. 3. “
Lieblová Marie	16. 4. “
Mastný Karel	28. 6. “
Matoušek Jiří	26. 12. “
Melichar Stanislav	23. 5. “
Nováková Libuše	9. 6. “
Orušková Marie	15. 6. “
Ondrová Milena	15. 5. “
Pospíchalová Růžena	2. 1. “
Pitze Jan	29. 1. “ † ⁵²⁹
Průcha Antonín	26. 6. “
Plucar Karel	22. 7. “

⁵²⁸ V *kronice B* datum „23. 2.“. Autor přepisu pravděpodobně kvůli špatné čitelnosti chybně přečetl arabskou číslovku „11“ jako římskou číslovku „II“.

⁵²⁹ Není zapsán v zemřelých (ani v jedné verzi).

Paseka Ivoš	22. 8. “ † ⁵³⁰
Raftl Ludvík	29. 7. “
Smrčka Jaroslav	31. 1. “
Sušická Blažena	28. 4. “
Sušický Robert	28. 4. “ †
Švecová Františka	11. 9. “ †
Schwarzová Daniela	15. 10. “
Šimková Věra	15. 10. “
Sivera Jan	29. 11. “
Veselý Gabriel	30. 11. “
Lacina Jaroslav	23. 1. “
Lindourková Marie	10. 7. “
Podhrázská Stanislava	6. 4. “ †

[s. 29]

1939

Ilja Bart⁵³¹

Bič ponížení šlehá noci

porobeného národa-

tma tiskne úžej srdce k srdci

a bolest mlčí - pohrdá...

⁵³⁰ Není zapsán v zemřelých (ani v jedné verzi).

⁵³¹ **Ilja Bart** (1910 –1973) byl československý novinář a básník. Vlastním jménem se jmenoval Julius Bartošek.

Vstupujeme do nového roku plného nejistoty a obav, máme v duši bolest a v srdci hněv...

V městečku jest několik plesů a tanečních zábav, ale veselí jsou jen mladí, kteří mají právo na tanec a veselost.

Od loňska jest zřízena „Národní jednota“,⁵³² v níž jsou sloučeny všechny strany. Svorně v jejím výboru pracují členové sokola [sic!],⁵³³ pan děkan i dělníci. Vyvozujeme tam největší úsilí a nadšení, jakého jsme schopní po tom těžkém úderu.

Byla konána také sbírka na národní pomoc; lidé, kteří museli ze zabraného území, jsou namnoze ochuzeni a potřebují i šatů a prádla. Ve Studené chodila paní poštmistrová Závodská a já, která píši tuto kroniku.

Bylo potěšitelné, jak i ti nejprostší a nejchudší lidé všecko chápali a jak mluvili proti uchvatitelským choutkám německé říše. Nenávistí proti ní planulo každé české srdce.

Sbírka na českou koledu Národní pomoci byla konána 14., 15., a 16. ledna a vynesla 24 000 Kč na hotovosti a v naturáliích 1 425 kg žita a bramborů.

[s. 30]⁵³⁴

V lednu i v únoru bylo počasí mírné; málo sněhu a mrazy téměř žádné. Je to nepřírozené a nezdravé počasí, jakému zde v horách nejsme zvyklí.⁵³⁵ Lidé stále nakupují potraviny a látky, ceny zatím stoupají jen zvolna. 1 vejce stojí 40 h[aléřů], 1 kg másla 15 Kč. Události překotně zrají – je nějaké ponuré ticho jako před bouří a každý čeká prudký úder dějů. 14. března počalo sněžit a vstal nevídaný vítr. Všecko se třásl pod jeho údery, sníh ani nepadal, ale stál v sloupech od země až po oblaka a ta se ploužila přímo nad zemí, jako by ji chtěla zalehnouti a udusiti celou naši uděšenou, potupenou vlast.

⁵³² Míněna **Strana národní jednoty** - česká politická strana období druhé republiky. Politicky směřovala k nacionálně akcentovanému autoritativnímu režimu. Předsedou byl Rudolf Beran. V roce 1939 splynula s Národním souručenstvím.

⁵³³ V *kronice B* „Sokola“.

⁵³⁴ Na tomto místě přiřpendlen rozkaz pro obyvatele, vystřižený z novin – podle textu již poválečných, kde byl umístěn pro ilustraci situace poměrů roku 1939. Pouze v *kronice A*.

⁵³⁵ Vzhledem k nadmořské výšce obce 618 m n. m. je tvrzení o „horách“ poněkud přehnané.

15. března dopadla ta hromová rána na celý národ. Němci obsazovali naše území.⁵³⁶

Veliké rozčilení zavládlo v celé obci. Lidé, pokud jim to dovolil vítr a metelice, stáli v hloučcích po náměstí a v ulicích a rozčíleně rokovali. Čeho jsme se báli tolik let a co jsme čekali od loňského září, již se stalo.⁵³⁷

Němci se zmocnili bezbranného Československa. 16. března bylo oznámeno, že z nařízení okresního úřadu v Dačicích se mají odevzdati všechny radiopřístroje a civilní zbraně. Kdo mohl nějaké pistole nebo revolvery zakopávat, aby je nemusel odevzdati.⁵³⁸ Stále tajně, v nejhlubším nitru, jsme všichni věřili, že jednou přijde chvíle, [s. 31] v níž je⁵³⁹ budeme potřebovat.

Okamžitě se zavádí jízda vpravo. Dobře, že pro sních a vánici nejezdí auta.

Jest 14° mrazu, sních rozhrnuje pluh; koně jsou ověšeni jinovatkou a sněhem se brodí až po břicha. 17. března poprvé zavlál v naší obci říšskoněmecký prapor s hákovým křížem. Lidé mu říkají kříž d'áblův. Dělá se nám fysicky špatně, když musíme na ulici a pohlédnout na poštovní budovu. Vlaje i na četnické stanici. Dobře, že je tak strašný vítr, až se prapory svinuly kolem žerdí a zbyl z nich jen sdrchaný [sic!]⁵⁴⁰ cár.

Německé vojsko, které obsazuje hranice, je úplně zaváto - Němci jsou zkřehlí a třesou se zimou. Jako by sama příroda bojovala proti těmto uchvatitelům, vše se bouří. Sních a vítr se přímo vzteká – všeska doprava je zastavena, jen Němci pomalu a obtížně postupují.

A z hlásných trub už letí velitelsky

chraplavý, cizí akcent feldvébla.

Vojenských pochodů zní hlahol třeskbný,

hlas tmy, a zrady, požáru a zla.

⁵³⁶ Míněno obsazení českého území Německem 15. a 16. března 1938 a ustavení protektorátu Čechy a Morava.

⁵³⁷ V *kronice B* místo „se stalo“ obrat „stalo se skutkem“.

⁵³⁸ V *kronice B* místo „odevzdati“ slovo „odvésti“.

⁵³⁹ V *kronice B* místo „je“ slovo „jich“.

⁵⁴⁰ Chyba i v *kronice B*.

(Fedorov)⁵⁴¹

20. dubna byla oslava narozenin Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera. Platí předpisy jako pro neděle a svátky. Nové poměry, do kterých vstoupil český národ, vyžadují nového zřízení.

[s. 32]

Národní jednota zrušena a státní president Emil Hácha (bezvýznamný státní úředník, který sloužil státu za Rakouska) se rozhodl zřídit Národní souručenství.⁵⁴² Má míti za účel všecky politické složky spojit v jedno národní hnutí, které by bylo – ovšem – především solidární k Říši. Prvním jeho předsedou byl Fr[antišek] Zezulka, ale po krátké době to bylo změněno a stal se předsedou drogista Prášil, člověk nevalné pověsti, co se týče národní spolehlivosti. Spočátku [sic!]⁵⁴³ se nár.[sic!] souručenství⁵⁴⁴ důvěřovalo. Tu jsme se domnívali, že to bude opravdu opora národnosti a zvláště kultury.⁵⁴⁵ Bohužel brzy jsme poznali, že to nemá pro nás národní ceny. Spočátku [sic!] všichni muži ve Studené podepisovali přihlášku do Nár[odního] souručenství – později důvěra k této instituci opadla.⁵⁴⁶

V té době jsem se ujala vedení ochotnického divadla ve Studené. Dříve často řídila divadlo paní ředitelová Bílkovská, ale zhnusena poměry na čas od své činnosti upustila. Já jsem se ujala této funkce s nadšením, neb jsem se domnívala, že je nutno mnoho podnikat, ničeho se nelekat a snad i se obětovat pro naši českou kulturu. Právě jsme sehráli divadelní hru: „Noc na Karlštejně“, která měla dobrý úspěch. Ochotnické divadlo konalo vždy své účelné poslání, když byl národ v porobě.

Květen byl toho roku velmi špatný, deštivý a studený, spousty bláta a plno dětských nemocí, to bylo jeho charakteristikou.

[s. 33]

Ani svatodušní svátky nebyly lepší – zima a déšť a špatná nálada.

⁵⁴¹ Viz pozn. 499.

⁵⁴² Jediná povolená politická strana na území Protektorátu Čechy a Morava.

⁵⁴³ V *kronice B* „Z počátku“.

⁵⁴⁴ V *kronice B* „Národnímu souručenství“.

⁵⁴⁵ V *kronice B* je tato věta formulována „Domnívali jsme se, že bude oporou naší národnosti a záštitou naší kultury“.

⁵⁴⁶ V *kronice B* místo této věty „V důsledku toho důvěra k této instituci velmi opadla“.

24. – 25. května bylo nařízeno hromadné očkování dětí proti záškrtu.

28. května projížděli Studenou motocyklisté. Byli to účastníci soutěže, kterou pořádal Autoklub Čech a Moravy.⁵⁴⁷ Německo již se ujímá tvrdě své vlády. Policejní hodina uzavírací je stanovena na 23. h. Veškerá shromáždění a projevy jsou zakázány.

Obecní strážník chodí denně ulicemi a týrá buben paličkami a čte nekonečné vyhlášky. 10. června se stalo v pivováře⁵⁴⁸ politování hodné neštěstí. Sudem piva byl zabit dělník Ryneš z Bolíkova.⁵⁴⁹ 17. června zemřel náhle p. Ignác Sušický, řezník a hostinský, vážený občan a kostelní zpěvák. Mnoho let vodil křížovou cestu a předříkával v kostele. Bylo mu 69 let.

V červnu panují velké bouřky a přeháňky. V sobotu 24. června byla velká bouře s průtrží mračen a krupobitím. Na úrodě bylo způsobeno mnoho škody. Ještě druhého dne ležely kroupy v příkopech. Pout⁵⁵⁰ 9. července minula jako v jiná léta. Plno kamenného a plechového nádobí hračky a prádlo. Lidé kupují do zásoby, pokud jim stačí peníze. Kolotoč, lodičky, střelnice. Lidé mnoho nešetří. K čemu? Kdo ví, co se ještě stane.

[s. 34]

Odpoledne o pouti byla veliká bouře s kroupami. 15. června byla ohromná větrná smršť. Tak následovala veliká vedra a denně bouře.

6. srpna byla v Orlovně slavnost⁵⁵¹ pana děkana 40 let kněžství.

8. srpna byl v sokolovně koncert pěveckého spolku „Smetana“ z Telče.

/O prázdninách sehráli ochotníci pod mým vedením divadelní hru „Filozofská historie“ od Aloise Jiráska. Ač hráli většinou začátečníci, tak se dobře vydařil a protože je to věc dobrá a zvláště na dnešní poměry⁵⁵² se hodící, mělo divadlo velký úspěch. Bohužel, již

⁵⁴⁷ Přesněji vzato šlo o *Autoklub Republiky Československé*. Název *Národní Autoklub Čech a Moravy* klub dostal až v roce 1942. <http://uamk.cz/uamk-cr/historie>. Odkaz platný k 22. 02. 2019.

⁵⁴⁸ V *kronice B* „v pivováře“.

⁵⁴⁹ Myšlena místní část obce Studená, sousední ves **Horní Bolíkov**.

⁵⁵⁰ Výraz „pout“ namísto termínu „pout“ se dodnes ve Studené poměrně často užívá. Spíše než o pravopisnou chybu se tedy jedná o místní termín. V *kronice B* „pout“.

⁵⁵¹ V *kronice B* místo „slavnost“ slovo „oslava“.

⁵⁵² V *kronice B* místo „zvláště na dnešní poměry“ obrat „a na současné poměry zvláště“.

tehdy se začalo probouzet u nás udavačství, které zásluhou režimu později vzrostlo do žalostných rozměrů. Před samým představením jsme byli udáni, že hrajeme kus „nepřátelský“ německé Říši [sic!],⁵⁵³ a bylo okresnímu úřadu pohroženo, že to bude udáno na další místa, neučiní-li okresní úřad vše, aby bylo sehrání kusu zabráněno. Udání bylo provedeno rafinovaným způsobem. Písmenka byla vystřižena z různých denních listů a opatrně nalepena, potom psacím strojem učiněná znaménka, kde bylo třeba,⁵⁵⁴ a ta opět inkoustem přepsaná, aby se zahladil typ stroje. Naštěstí byl pan hejtman v Dačicích dobrý český vlastenec, budiž čest jeho jménu (Brothánek)⁵⁵⁵ a ten nejenom, že představení nezakázal, ale poslal k němu četnickou asistenci, aby nedošlo k nějakým výtržnostem. Od něj mám mnohé poznámky, z jeho denníku[sic!].⁵⁵⁶ Škoda, že nikdy nevyšlo najevo, kdo psal toto nízké udání. Do dneška snad chodí ten člověk mezi námi a požívá celé občanské cti nebo dělá dobrého vlastence.⁵⁵⁷

10. července opět sbírány zbraně, pušky i pistole, 27. července ohlášená sbírka kovů, odpadků kůže, korků a papíru. Válka s Polskem. V září nařízeno zatmění a služba CPO.⁵⁵⁸

9. září se mají hlásit do Německa k pracovní povinnosti všichni muži od 16-25 let. Zatím je to dobrovolné.

12. září přišla veliká bouře s lijákem.

16. září vlají na všech veřejných budovách prapory na oslavu vítězného postupu Německa v Polsku.

21. září je v naší obci soupis osob k odběru mýdla.

25. září jsme dostali potravinové kmenové lístky.⁵⁵⁹ Dle toho musí každý ohlásit, kde bude kupovat maso, tuky, kávu, cukr, čaj, chléb, mouku atd.

⁵⁵³ V *kronice B* „říši“.

⁵⁵⁴ V *kronice B* místo „znaménka kde bylo třeba“ obrat „potřebná znaménka“.

⁵⁵⁵ V *kronice B* není „budiž čest jeho jménu (Brothánek)“.

⁵⁵⁶ Tato věta není v *kronice B*.

⁵⁵⁷ Tento odstavec, tj. „O prázdninách se hráli...dělá dobrého vlastence.“ napsán na vloženém listu. V *kronice B* součást textu.

⁵⁵⁸ Míňena civilní protiletectká ochrana, která existovala v protektorátním období.

⁵⁵⁹ Míňeny potravinové lístky vydávané v rámci přidělového systému během druhé světové války.

Od polovice září rádí tu dětské nemoci, záškrty a spála, celkem 24 případy, většinou lehčího průběhu. Na školách bylo přerušeno pro tyto nemoci vyučování.

Už se kupuje na lístky. V obchodech s látkami není možno koupit látku. Obchodníci prostě řeknou: „, pro dnešek máme vyprodáno.“⁵⁶⁰

Podle protektorátního nařízení ze dne 1. října 1939 vstupuje v platnost protiletectká obrana. Proto se provádí trvalé zatemnění od setmění do rozednění. Začíná vláda tmy. Žijeme po tmě jako slepci. Již není pro nás [s. 35] měsíčních pruhů, linoucích se nám do pokoje, ani hvězdné oblohy hledící na naše klidná lůžka.

8. října padal první sníh.

13. října odvod koní klasif[ikační] komisí.

8. září a 10. října se muselo zvonit od 12-13 h. na oslavu vstupu něm[eckých] oddílů⁵⁶¹ do Varšavy.

Ubohé, bratrské Polsko. Želíme jeho osudu, i když nás zradilo. Pomalu si zvykáme na tu všecku zradu – i Slovensko nám v nedávných dnech⁵⁶² vrazilo nůž do zad.⁵⁶³

A přece nás hřeje stejná Slovanská krev [sic!],⁵⁶⁴ která bolí u vědomí porážky Polska.

„Ach běda, běda, drahá vlast ztracena,

oplačte všichni polští rodáci,

netažte se, kdo ztráty té příčina.

Vždyť každá záře znovu krvácí.

Ach klesla, klesla navždy Polská zem....“

8. listopadu byl v Mnichově spáchán atentát na Hitlera. Bohužel, nic se mu nestalo.⁵⁶⁵

Nařízeny prapory; máme nový, protektorátní.⁵⁶⁶ Naše vlajka se již nesmí vyvěšovat.

⁵⁶⁰ Viz pozn. 559. Od prosince 1939 se přidělový systém vztahoval i na obuv a textil.

⁵⁶¹ V *kronice B* místo „oddílů“ slovo „vojsk“.

⁵⁶² V *kronice B* místo „v nedávných dnech“ obrat „v nedávné době“.

⁵⁶³ Míněno vyhlášení nezávislosti Slovenska na druhé republice a s tím související vznik Slovenského štátu 14. března 1939.

⁵⁶⁴ V *kronice B* „slovanská“.

Hákový kříž na veřejných budovách na pravém místě.⁵⁶⁷

9. listopadu byl ve zdejší kině promítán film „Boj proti záškrtu“. Přednášel při tom okresní lékař p. dr. Ant[onín] Kolář.⁵⁶⁸

15. října konalo Národní souručenství sbírku „národní pomoci“, Výtěžku bude⁵⁶⁹ použito na zimní ošacení místních sociálně slabších rodin.

[s. 36]

9. října mluvil Hitler. Řeč byla hysterická, v níž bral Vůdce do úst rouhavě jméno boží [sic!], dovolávaje se jeho pomoci. Vyhladit nepřitele říše, hlavně Židy.

U Želetavy a namnoze v okolí bylo shozeno mnoho letáků z balonu. Češi tam byli vybízeni k odboji proti Němcům.

Jsou vydány lístky na mýdlo; útržek 1 – 2 platí pro jeden měsíc. Mléko se prodává následovně: na osobu denně 1/8 l, děti do 6 let 1/2 l denně, ženy po porodu a těhotné nebo nemocní lidé dostanou⁵⁷⁰ mléko na lékařský předpis.

Domácí porážky vepřů musí být hlášeny obecnímu úřadu 24 h. předem. Maso a masné výrobky nesmí se na úplatu zciziti. Samozásobitelé nemají nároky na masné a tukové lístky.

Letos byl 28. říjen, dle vlád[ního] nařízení č. 219/1939⁵⁷¹ obyčejným dnem se všemi z toho plynoucími důsledky, takže se toho dne normálně pracovalo. V naší obci byl klid a každý šel po své práci.

V Praze byly demonstrace. Noviny o tom ničeho nepsaly, ale ústní podání přineslo zneklidňující zvěsti. U Husova pomníku, že byl na věnci nápis⁵⁷² „a pravda přece zvítězí“⁵⁷³ a svatý Václav na Václavském náměstí byl silně ověncen.

⁵⁶⁵ Šlo o neúspěšný atentát spáchaný Johannem Georgem Elserem pomocí bomby, umístěné do pilíře, který se nacházel za Hitlerovým řečnickým pultem. Hitler měl tehdy projev k výročí tzv. Pivního puče.

⁵⁶⁶ V *kronice B* tato věta formulována „Byly nařízeny nové prapory, tzv. protektorátní“.

⁵⁶⁷ V *kronice B* místo „na pravém místě“ obrat „po pravé straně“.

⁵⁶⁸ V *kronice B* „Pan MUDr. Antonín Kolář“.

⁵⁶⁹ V *kronice B* místo „bude“ slovo „bylo“.

⁵⁷⁰ V *kronice B* „dostávají“.

⁵⁷¹ V *kronice B* formulováno „28. říjen byl letos dle vládního nařízení č. 219/39“.

⁵⁷² V *kronice B* místo „byl na věnci nápis“ obrat „byl prý na věnci nápis“.

Někdo tvrdil, že studenti chodili Prahou a demonstrovali, jiní usedlí lidé to popírali. Je jisto, že v každém uvědomělém Čechu vřela krev a bezděky se zatínaly pěsti při pomyslu⁵⁷⁴, jak nám Němci slibovali, že nám ponechají celou kulturu nedotčenu⁵⁷⁵ a zatím i 28. říjen nám zakázali.

[s. 37]

A potom přišlo to strašné, co v našich dějinách zůstane navždy červeně podtrženo a v dějinách lidstva bude zdůrazněno ohnivým vykřičníkem.⁵⁷⁶

Zavření vysokých škol v Praze a v Brně! Tato salva zachvěla celým národem a nenechala v klidu ani jedno srdce v celé Evropě, ba byli jsme přesvědčeni, že naši krajané v Americe lomí rukama. Karlova univerzita zavřená! Česká Karlova univerzita! Co tomu říkáš Karle IV., otče vlasti, co ty, Mistře Jane Huse? Ty druhý se nemůžeš ani obrátit ve svém hrobě, protože tvůj popel byl rozmetaný po celém povrchu země. Vítr tě zanášel po celé pevnině a všude roste z tebe tráva, květy a klasy. Z nich braly včely med a bzučely – pravda vítězí – z nich mlely mlýny mouku a zpívaly – pravda vítězí – a z moře, které z Rýnu pohltilo tvůj popel, stoupne pára do oblak každá kapička deště, co spadla dolů po všecky věky, šveholila: „pravda vítězí.“ A najednou se tvé zemi stala taková křivda Karle, otče vlasti! Pro koho jsi postavil svojí univerzitu? Českým chlapcům a ti, jako opuštění pastevcí jsou z ní vyhnáni!

V těchto dnech, kdy cizácká pata drtila naší zem, nebylo třídních rozdílů; v těch dnech nebylo záští mezi studenty a dělníky, mezi pány a chudáky – v těchto dnech jsme byli všichni stejně chudí a zdeptaní a proto tak veliké pobouření.

[s. 38]

Lidé rokovali, hubovali, naříkali... A což když přišly ty hrozné zprávy z Prahy a z Brna a byly o tom i vyhlášky na rozích.

Pronásledování, zatýkání, vraždění našich vysokoškoláků!

⁵⁷³ V *kronice B* zakončeno vykřičníkem.

⁵⁷⁴ V *kronice B* „pomyšlení“.

⁵⁷⁵ V *kronice B* místo „celou kulturu nedotčenu“ obrat „celou kulturu a svébytnost“.

⁵⁷⁶ V *kronice B* je tato věta formulovaná „A potom přišla to strašná událost, která v našich dějinách zůstane navždy červeně podtržena a v dějinách lidstva bude zdůrazněna ohnivým vykřičníkem“.

Herode! Ukrutný vládce a vrahu nevinátek Betlémských [sic!], dnes ve svém pekelném vězení se začerveneš studem; už nemáš primátu v dějinách ukrutnosti. Hitler, vládce národa, který nosil kulturu 20. století, tě předčil!

Stalo se to 17. listopadu léta páně⁵⁷⁷ 1939, když po pohřbu medika Opletala, který byl raněn při demonstracích 28. října, došlo k novým nevinným projevům pražského studentstva.

V noci po té vtrhla německá policie do kolejí i soukromých bytů, vyvekla studenty i studentky jen v prádle⁵⁷⁸ nebo nedostatečně oblečené v šatech do ulic, nakládala je do aut a autobusů a odvážela do Pečkova paláce⁵⁷⁹ [sic!] a na policii, týrala je a odstřelovala.

Úřední správa ohlásila, že bylo 9 vysokoškoláků popraveno, o tom byly všude vyhlášky, ale ústní podání i cizí rozhlas správně tvrdili o desetinásobných číslech.

Někteří studenti uprchli z Prahy a skrývali se na venkově, jiní se rozjeli do svých domovů. Byly to smutné bezděčné prázdniny našich studentů.

Ze Studené bylo na vysokých školách také několik synků a díkybohu, všichni se vrátili živí k rodičům. Byli to: Boh[umil] Táborský, Ladislav Petřů, Frant[išek] Havlas, Zdeněk Šťáva, Frant[išek] Zezulka.

[s. 39]

V těchto dnech bylo výročí smrti Jana Amose Komenského. Jeho slova: „Věřím i já Bohu, že se po překonání vichřice zloby Páně⁵⁸⁰ vrátí vláda věcí tvých v ruce tvé, ó lide český!“ nás trochu posilují a potěšují, jinak je volno v celé zemi a nevinná krev výkvětu národa se bouří a volá k nebi...

D[agmar] Eisnerová:⁵⁸¹

Závory za peklem se potrhaly,

⁵⁷⁷ V *kronice B* není „léta páně“.

⁵⁷⁸ V *kronice B* „ložním prádle“.

⁵⁷⁹ Správně psáno **Petschkův palác**. Jde o budovu č. p. 931 na Novém Městě v Praze. Za druhé světové války zde sídlilo a vyšetřovalo gestapo.

⁵⁸⁰ V *kronice B* místo „vichřice zloby Páně“ obrat „vichřice hněvu božeho“.

⁵⁸¹ Míneha spisovatelka **Dagmar Eisnerová** (1922-2000).

do ulic se rozutekl Zmar;
nasládlý plyn a vivisekční sály;
a ďábel tvář měl a měl tvar.

To lidé – přízraky se z pekla vyvalili
a člověčenství leží na márách.
My sytili se nenávistí, již jsme žili,
však v kostrách, duší zbyl nám strach.

Ne z nich. My věděli, že spálí
je žároviště zla, že vstane děs;
a přece zůstal neustálý
utkvívající úlek, strach to v nás.

Strach, že pak my rozmeteme
ta v člověku stavidla, že jejich lež
odrazem zvrásčí tváře naší země,
ty duchem zmilostněné, ty schůdky
do nebes.⁵⁸²

/Celý rok a ještě déle vidíme vysoce naložená něm[ecká] auta. Říkáme jim „berušky“⁵⁸³
vyváží české bohatství do říše./⁵⁸⁴

[s. 40]

⁵⁸² Báseň není v *kronice B*.

⁵⁸³ Šlo o automobily typu Volkswagen.

⁵⁸⁴ Věta dopsaná obyčejnou tužkou. V *kronice B* je umístěna dále v textu (viz pozn. 589).

Mluvil z Londýna Msg. [sic!] Šrámek⁵⁸⁵: „naše armáda je nezávislá, jsme vykonavateli naší vůle, vytrvat je třeba a zůstat věrni vlasti a ideálům i sobě. Však i naše hodina udeří, už je to jasno, že Německo bude poraženo.“

To je jediné, co nás sílí. Cizí rozhlas, vzkazy naší vlády z Londýna. Když mluví Beneš, naše srdce plesají v nás⁵⁸⁶ – slzy se nám řítí z očí a odprošujeme ho za to, že jsme mu loni nedůvěřovali, že jsme mu zazlívali...

Celý svět je vzrušen událostmi v Praze. S hrůzou celý kulturní svět protestuje proti vraždění studentů. Vatikán o tom dlouze píše a rozčileně varuje.

V Praze prý bylo utopeno 30 Němců ve Vltavě a pachatelé jsou neznámí.

Na Kladně, v Berouně a Horažďovicích jest ohlášeno stané [sic!]⁵⁸⁷ právo.

Státní president Hácha mluví rozčileně do rozhlasu a prosí o klid.

V listopadu bylo zatčeno v protektorátě 5 000 lidí. Eden⁵⁸⁸ mluví v rozhlasu proti Němcům.⁵⁸⁹

20. listopadu mluvil Masaryk.⁵⁹⁰ Každý poslouchá, lidé se potkávají, mrkají na sebe, šeptají si o jeho řeči. Masaryk truchlí nad smrtí našich nevinných chlapců. Praví: „Brzy se vrátíme a položíme věnce na vaše drahé hroby.“⁵⁹¹

Vánoce [19]39 jsou smutné v důsledku předcházejících událostí. Jaký bude příští rok?

[s. 41]

V tomto roce, 1939 se narodili:

Bartušková Magdalena

6. 1. 1939.

⁵⁸⁵ Mínen **Msgr. ThDr. Jan Šrámek** (1870-1956) - římskokatolický kněz a politik. V letech 1940–1945 předseda londýnské exilové vlády. Srov. Karel KAPLAN, *Útěky do emigrace 1948*. Historický obzor, 2000, 11 (3/4), s. 80-82.

⁵⁸⁶ V *kronice B* není „v nás“.

⁵⁸⁷ V *kronice B* „stanné“.

⁵⁸⁸ Mínen **Anthony Eden** (1897–1977) - britský politik, člen Konzervativní strany a v letech 1955-1957 také britský premiér.

⁵⁸⁹ Tato věta je v *kronice B* umístěna dále v textu. Místo toho tam je (viz pozn. 584, s drobnou odlišností od *kroniky A*) „Celý rok a ještě déle vidíme vysoce naložená německá auta. Vyvážejí české bohatství do říše a říká se jim „berušky“.“

⁵⁹⁰ V *kronice B* místo „mluvil Masaryk“ obrat „mluvil z Londýna Jan Masaryk“.

⁵⁹¹ V *kronice B* je zde dodáno „Také Eden mluví v rozhlase proti Němcům“. Viz pozn. 588.

Masaříková Jaroslava	16. 1. “
Kulíčková Jaroslava	20. 3. “
Eliška Nehodová	21. 3. † 10. 4. ⁵⁹²
Říha Karel	5. 4. “
Bodlák Jaroslav	2. 4. “
Šabatková Jaroslava	7. 4. “
Kremlíčková Jiřina	15. 4. “
Cacha Čestmír	9. 5. “
Koželuh Jan	14. 6. “
Novotný Josef	1. 7. “
Satrapa Karel	15. 9. “
Turzo Karel	9. 9. “
Mach Jan	26. 10. “
Pospíchal Pavel	31. 10. “
Novák Přemysl	28. 10. “
Novák Ladislav	5. 11. “
Podhrázský František	8. 12. “
Horálek František	17. 12. “
Oliva Karel	5. 12. “
Sivera Jiří	25. 12. “
Lovětínský Čestmír	22. 12. “
Bučka Jan Oto	13. 10. “

⁵⁹² V *kronice B* není uvedeno datum úmrtí. V zemřelých však zmíněna je.

Straka Miloš	26. 11. “
Zuzák Antonín	17. 1. † ⁵⁹³
Vobr Václav	1. 10. 30. 8. ⁵⁹⁴

[s. 42]

Zemřeli v roce 1939.

Burian Arnošt	* 8. 1. 1870	† 28. 1. 1939
Příbylová Frant[iška]	* 9. 3. 1879	† 28. 1. “
Hojná Rozalie	* 20. 8. 1850	† 14. 2. “
Lehejčková Marie	* 1. 9. 1880	† 21. 3. “
Bučka Karel	* 18. 12. 1915	† 29. 3. “
Nehodová Eliška	* 21. 3. 1939	† 10. 4. “
Ryneš Josef	* 28. 6. 1905	† 10. 4. “
Sušický Ignác	* 7. 1. 1870	† 17. 6. “
Taras Antonín	* 31. 5. 1871	† 30. 7. “
Příbyl Jan	* 25. 6. 1879	† 21. 8. “
Zuzák Antonín	* 7. 5. 1939	† 30. 8. “ ⁵⁹⁵
Žižkovská Marie	* 31. 7. 1886	† 12. 9. “
Knížátková Anna	* 9. 7. 1853	† 18. 9. “
Macková Marie	* 30. 8. 1863	† 14. 12. “

⁵⁹³ Jiný údaj než v zemřelých. Autorka (nebo někdo jiný) si toho byla vědoma, jelikož před tento údaj i před odlišný údaj v seznamu zemřelých udělala červený křížek. V *kronice B* jsou údaje u Antonína Zuzáka vynechány a v obou seznamech je zaneseno pouze jeho jméno. Podle originální matriky jsou chybné údaje v obou seznamech a správná data ohraničující život Antonína Zuzáka jsou 17. 2. 1939 - 30. 8. 1939.

⁵⁹⁴ V *kronice B* je pouze údaj „1. 10“. Bohužel se nepodařilo dohledat, co znamená v *kronice A* údaj „30. 8.“.

⁵⁹⁵ Viz pozn. 593.

[s. 43]

1940

Jako ponížení a kruté pouto nevolnictví, tak svírají letos ztuhlou zemi okovy silných mrazů. Hned na počátku ledna ukazuje teploměr v některou třeskutou noc i 30 °C pod nulou. Sněhu jsou nevídané spousty a v našich horách bují sport lyžování. Bílá pláň u svaté Anny,⁵⁹⁶ ku Světlé⁵⁹⁷ a na Javořici,⁵⁹⁸ i Bukovice se hemží temnými postavami, které se malebně rýsují na křídové běli sněhové.

12. ledna bylo cvičení náletu, které zaujalo hodně diváků.

Stanoveno povinné odvádění mléka a másla do mlékárny.

29. a 31. ledna byly vydávány občanské legitimace.

31. ledna mluvil v rozhlasu K. Frank o významu Čech a Moravy pro Říši na věčné časy. Při tom poslechu se derou do očí slzy hněvu a bezděky se zatínají pěstě.

Pan továrník Satrapa byl na exkursi v Jugoslavii.

V Polsku velké zatýkání, každý se nad tím chvěje ošklivostí. I v protektorátě jest slyšeti o častém zatýkání. Jsme tu jaksi chráněni a stranou všeho. Jen ohlasy zlých událostí námi lomcují.

29. ledna jest nařízeno slavení výročí uchwácení moci v Německu nacisty. (Bodejž by se byl tento den, 30. ledna 1933, ani nezrodil!)⁵⁹⁹

Každý mluví o událostech ve Finsku.⁶⁰⁰ 1. února mnoho sněhu, mrazy stále 30 °C.

[s. 44]

⁵⁹⁶ Malá kaplička cca 1 km severním směrem od Studené.

⁵⁹⁷ **Světlá** je vesnice - místní část obce Studená vzdálená cca 5 km severo-východním směrem od Studené.

⁵⁹⁸ **Javořice** je nejvyšší vrchol Českomoravské vrchoviny. Leží vzdušnou čarou cca 5 km severo-východním směrem od Studené

⁵⁹⁹ 30. ledna 1933 se v Německu stal kancléřem Adolf Hitler a skončila tzv. Výmarská republika.

⁶⁰⁰ Míněna tzv. Zimní válka, tedy vojenské střetnutí mezi Finskem a Sovětským svazem, které začalo sovětskou ofenzivou bez vyhlášení války 30. listopadu 1939 a skončilo Moskevským mírem 13. března 1940. Srov. Michael VENHOFF - Brigitte ESSER - Jost DÜLFFER, *Kronika druhé světové války*, Praha 2000, s. 38-39.

Pololetní prázdniny, pro úsporu topiva jsou prodlouženy do 4. března.

4. února jsou tu konány lyžařské závody. Start jest u sv. Anny. Jest to idylické místo na pokraji lesa, kde se také říká „na hůrce“. Jde se tudy do vsi Horního Pole.⁶⁰¹ Stojí tam zděná kaplička svaté Anny a v létě tam na svátek této světice bývá procesí. Moderní doba přejmenovala místo na světský název „Andulka“. Pojmenování se ujalo. Při závodech byla velká účast. Přijeli lyžaři z Jihlavy, Telče, Počátek, Nového Města⁶⁰². Závodila i pí. hraběnka Podstatská-Lichtensteinová z Telče a její bratr hrabě Lobkovic [sic!].⁶⁰³

9. února byla zima, jaké není pamětníka. Mráz 35 °C a pomrzlo mnoho zvěře, ptactva a ovocného stromoví.

17. února opět poplachové cvičení a dány do oběhu papírové koruny a pětikoruny.

Mluvil dr. Beneš, při čemž se naše srdce chvěla radostí. Slíbil potrestání těch, kdož se provinili na československém národě. Oni za hranicemi, že budou bojovati až do posledního dechu za osvobození drahé vlasti a zničení tyranů.

V únoru jest nařízeno odvádění vajec. Z jedné slepice 60 vajec ročně.

V březnu se stále mluví o odvádění mléka a vajec, stále je nařízení přísnější a přísnější.

Také stále jsou vymýšleny pro všechny obce, ulice a náměstí německé názvy, jichž překlady působí často lépe než šaratice. Mnoho anekdot a vtipů o tom koluje mezi lidmi.

[s. 45]

⁶⁰¹ **Horní pole** je vesnice, místní část Studené, ležící cca 2 km severo-východním směrem od obce Studená.

⁶⁰² Míněno **Nové Město na Moravě**.

⁶⁰³ Rod **Podstatských-Lichtensteinů**, jemuž patřilo panství kolem Telče (1761-1945), vlastnil také někdejší velkostatek Studená, až do provedení pozemkové reformy, která zde proběhla v letech 1923-1924. Hraběnka Markéta Podstatská-Lichtensteinová (1912-1994) byla však rozená Kinská z Vychnic a Tetova. Její bratr tak nemohl být hrabě Lobkovic. Srov. Josef RICHTER, *Kulturní památky Velkého Újezda II. Církevní areál a hřbitov*, Olomouc 2001, s. 72.

/7. března, žádné oslavy T. G. Masaryka,⁶⁰⁴ zato 15. března oslava našeho zabrání Němci. Prapory a slova. Hácha bere do úst rouhavě jméno boží [sic!]. Veřejní zaměstnanci skládají slib věrnosti Říši. Ohromná vánice./⁶⁰⁵

25. března se hráli ochotníci pod titulem Národního souručenství divadelní představení „Příklady táhnou“.

Po celý březen ohromné vichřice. U Talpů odnesl vítr půl střechy, u Janoušků dehtový papír. Stále zkoušky náletů. Pro úplnost si můžeme popsat průběh takového cvičení. Začátek i konec cvičení ohlašuje zvonění a hasičské troubení. Všecky složky CPO to jest samaritáni, pořádková služba, hasičský sbor, asanační četa, stanice první pomoci, jakož i dozorčí orgány byly poslány z radnice na stanoviště. Po ohlášení začátku cvičení opustilo obecnstvo ulice, skrylo se v domech nebo zůstalo stát. Jenom služby CPO a ZPO⁶⁰⁶ měly volný průchod. Majitelé domů byli povinni uvolnit kolemjdoucím přístup do domů. Vozidla zajela stranou a zůstala stát. Po dobu cvičení nesmí žádné vozidlo do obce a velitelé domovních hlídek musejí být v pohotovosti.

V celé Říši i v protektorátě jest zavedený letní čas. Od 1. dubna budou posunuty hodiny o 1 h. nazpět a 6. října opět o 1 h. zpět.⁶⁰⁷

3. dubna bylo občanstvo bubnováním upozorněno na vyhlášku o vypsání odměny za vypátrání Jana Smudka, který dne 20. března se dopustil pokusu vraždy a dne 23. března spáchal vraždu dvou pomocných říšských orgánů. Odměna byla slibná, ale nepřihlásil se nikdo. Z toho vzniklo leda plno vtipů. Jedna dobrá anekdota zní: [s. 46]

Ztratil se smutek, uletěl nečas a zbyla jen radost ze života.

Radost ze života je jedna pitomá vymoženost. Mluví se o ní v rozhlase a píší o ní noviny. Němci nám chtějí stále vnutit, že se máme z čeho radovat, hlavně naše mládež.

Všude se mluví o brzkém vstupu Itálie do války.

⁶⁰⁴ Výročí narození T. G. Masaryka 7. března 1850.

⁶⁰⁵ Tento odstavec, tj. „7. března...Ohromná vánice.“ dopsáno inkoustem nad text. V *kronice B* součást textu.

⁶⁰⁶ V *kronice B* není „ZPO“.

⁶⁰⁷ Jednalo se o znovuzavedení letního času. Již před tím byl zaveden krátce během první světové války.

Ministerstvo obchodu a vnitra vyhlásilo sbírku ušlechtilých kovů jako dar k narozeninám Vůdce.

Dříve, než to bylo ohlášeno, upozornil nás Jan Masaryk z Anglie rozhlasem, abychom schovali hmoždíře a co kde máme lepšího, prý to jistě umíme ještě ze světové války.

Také jsme poslouchali pohnutou řeč presidenta Spojených států amerických,⁶⁰⁸ který pravil mezi jiným: „... prosím Boha, abychom nemuseli učiniti více (než protestovat), bude-li to však třeba, přineseme i tu oběť.“

O velikonocích bylo hrozně ošklivo – všecko bylo v mlze a v mracích – déšť a sníh.

Žádný mírový projev, jen rozhlas žvaní o německém vítězství.

Vatikán protestuje na Bílou sobotu proti zvěrstvům páchaným v Polsku a na židech.

Halifax⁶⁰⁹ mluvil pro obranu Československa.

Mnoho rolníků zaorává žita, protože je vyležel jarní sníh. Jest zmenšená dávka chleba a na osobu jsou stanovena 2 vejce týdně.

Ač byl 1. květen prohlášen za klid⁶¹⁰ práce, nesměly být žádné oslavy. Těž pálení čarodějnic, ten starosvětský obřad a radost všech kluků, bylo přísně zakázáno. Průvod [na] vzkříšení nebyl povolen.

[s. 47]

Letošní 1. květen byl velmi studený. Mráz a vítr, sníh a déšť. Krupice.

Říšský protektor v Čechách a na Moravě⁶¹¹ vydal k obyvatelstvu protektorátu provolání, aby podpořilo peněžitou podporou německý červ[ený] kříž [sic!].⁶¹²

V naší obci bylo vybráno 5 115 K. Od 1. června se zvyšuje poštovné. Dopis 1,20 K., dopisnice 60 h., orazítkované koruny a pětikoruny jsou zákonným platidlem jen do 31. května 1940. Staré kolky platí jen do 31. května.

⁶⁰⁸ Míněn demokratický prezident **Franklin Delano Roosevelt** (1882–1945).

⁶⁰⁹ **Edward Frederick Lindley Wood** (1881–1959), po roce 1934 známý jako Lord Halifax, byl britský konzervativní politik a ministr zahraničí v letech 1938 až 1940.

⁶¹⁰ V *kronice B* místo „klid“ slovo „svátek“.

⁶¹¹ Míněn **Konstantin von Neurath** (1873–1956).

⁶¹² V *kronice B* „Červený kříž“.

Od čtvrtka 6. června do soboty vlají prapory na oslavu německých hrdinů. Hledíme s pohoršením a vztekem na hákové kříže, které vlají a plápolají jako červené šátky v aréně, kde toreadoři dráždili divoká zvířata.

14. června zavlály ještě provokativněji a to po tři dny. Slavily pád Paříže.⁶¹³ Stojíme pod nimi rozvráceni a zhořklí. Paříž padla. Co všechno ještě padne, než se obrátí karta? Ale my věříme, že se obrátí! Musí se obrátit, je-li Bůh spravedlivý!

24. následuje kapitulace Francie a proto od 25. června vlají prapory i na soukromých domech. Co se to stalo s tou slunnou, kdysi nám tak přátelskou a sympatickou Francií? Či je to trest za její zradu, již se dopustila na nás? Ať je tomu jakkoliv, jsme zarmouceni jejím krutým osudem.

[s. 48]

O svatod[ušních] svátcích se hráli ochotníci pohádku od Zeyera „Radúz a Mahulena“.

Letos je ve Studené mnoho letních hostů, které sem přivedlo snazší živobyčí. Než ve městech se tu lépe nakoupí. Škoda, že červen a červenec se vyznamenávají špatným počasím. Udělá-li se hezky, přijde hned bouřka a po ní následuje zima, mlhavo a nové deště. Místní židé nosí žlutou hvězdu a jest jim zakázán přístup do biografů a divadel, také mají stanovené hodiny pro nákup.

Stoupá drahota. 1 kg okurek stojí 2 K. Na černém trhu je už máslo přes⁶¹⁴ 100 K.

20. července byla veliká bouře s kroupami.

Hostinské podniky musí býti nejpozději do 23. srpna označeny, že jsou čistě arijské. O čisté rase je stále mluveno i psáno, také o německém vítězství se stále předčasně píše a básní. V koutku nejtajnější duše se těšíme na ty konce a šeptáme si s radostným mžikáním: „Kdo se směje naposledy, ten se směje nejlépe“.

Poslouchání cizího rozhlasu jest nám všem, bez rozdílu jedinou útěchou a nadějí!

Boh[uslav] Tomíček.⁶¹⁵

⁶¹³ 14. června 1940 došlo k dobytí Paříže německou armádou. Srov. M. VENHOFF – B. ESSER – J. DÜLFFER, *Kronika druhé světové války*, s. 56.

⁶¹⁴ V *kronice B* místo „přes“ slovo „za“.

⁶¹⁵ **Bohuslav Tomíček** byl český básník (1907-1994).

Zoufalí a přeubozí

kupovali jsme si mnozí

v zakázaných filiálkách

kornoutky plné naděje

plněné vámi v dálkách.

Dík za to dobré zboží - dobré je!

Sladké je naslouchat z dálky hlasu, který znáš...⁶¹⁶

[s. 49]

17. srpna šlo odtud procesí do Kostelního Vydří. Šly jsme tam, mnoho žen nás šlo, prosit tam za smilování a sílu. Kostelní Vydří je malebné místo u Dačic, plné poesie a víry. Již dávno naši předkové tam k obrazu Matky Boží nosili své bolesti, tíhy⁶¹⁷ a touhy... I letos se tam neslo mnohé břemeno, které potřebovalo ulehčení...

Jako loni, ani letos nerostou houby. Je to zvláštní úkaz a poražená pranostika. Práví, že velké množství hub předchází drahotě a bídě. Drahota a bída jest na obzoru, ale houby nerostou.

28. srpna přijeli do naší obce němečtí vojáci a 12 jich tu zůstalo. Jsou ubytováni v katolickém domě a také na Šibeném si staví nějakou ubikaci. Šibený je skalnatý, pustý vršek nad Studenou. Kdysi, za časů roboty, prý tu stála šibenice. Teď se tam zase usidluje zloba.

V okolí jest plno zatýkání. V Jindř[ichově] Hradci, v Pelhřimově a Dačicích. V Telči byly zavřeny některé třídy gymnasia. Též byl zatčen školník. Rozhlas nabádá k zanechání marných ilusí a ku přimknutí se k Říši. Jsou mezi námi malověrní a bojácní, kteří začínají nevěřit a kolísat. Je to bolestné a ponižující. V biografu, který hraje teď častěji než v míru, jest přísně zakazováno šeptání [s. 50] a poznámky při žurnále. Ten ukazuje stále německé vítězství a bouří vztekem naší českou krev. Je to

⁶¹⁶ Pouze v *kronice B*: „V červenci jsme byli svědky události, jakou nepamatují ani mnohá desetiletí. P[áter] Fr[antišek] Havlas, syn zdejšího kostelníka byv vysvěcen na kněze, sloužil zde první mši sv. Katolické obecnstvo, jež zde převládá silnou většinou, mělo o tuto primici velký zájem.“

⁶¹⁷ V *kronice B* není „tíhy“.

velmi těžké držeti klid a mlčení. Tu a tam slyšíme, že některý český člověk přestupuje k Němcům a nemůžeme tomu ani uvěřit a nelze to pochopit.

V[iktor] Dyk

„... jak možno podlý čin spáchatí vědomky⁶¹⁸?

Sebe jsi zradit směl, ale své potomky?

Dokud jsi dýchat moh, proč jsi [sic!] se vzdal?

Čeho ses bál? Co je to smrt? ...“⁶¹⁹

10. září bylo bubnováním oznámeno, že na základě telefonického příkazu pana Oberlandrata⁶²⁰ v Jihlavě ukládá okresní úřad, aby zatemnění všech bytů, hospodářských budov a všech průmyslových podniků bylo co nejpřísněji dodržováno. Od nynějška bude místo dosavadního hesla „volle Verdunkelung“ (úplné zatemnění) užíváno hesla „Luft gefahr“ (nebezpečí ze vzduchu.)

Pan továrník Satrapa slavil své šedesátiny. Zdar českému průmyslu!

Svátek sv. Václava byl letos vyučovacím dnem a pracováno jako v jiné dny. Jenom protektorátní rozhlas večer zostouzel národního světce a jeho posvátnou ideu svým odporným zvoněním. Em[anuel] Moravec ze svatého Václava udělal naprostého germanofila.

1. října bylo uskutečněno celní zapojení našich zemí do Říše.

V těch dnech byl těžce bombardován Londýn.⁶²¹

K úmrtnímu výročí T. G. Masaryka neřekl tisk ani rozhlas ničeho. [s. 51] Pouze z ciziny mluvili naši miláčkové o jeho významu a cenili jeho velikost.

Německý a protektorátní tisk zuří proti Benešovi. Napadá ho posměchem a surovými nadávkami.

⁶¹⁸ V *kronice B* „nevědomky“ [sic!].

⁶¹⁹ Z básně Viktora Dyka *Země mluví*.

⁶²⁰ Úřad německé okupační správy v Protektorátu Čechy a Morava.

⁶²¹ Od září 1940 probíhalo soustavné a dlouhodobé bombardování Londýna německou Luftwaffe. Srov. M. VENHOFF – B. ESSER – J. DÜLFFER, *Kronika druhé světové války*, s. 71-73.

Svátek všech svatých je letos všedním dnem.

Od 1. listopadu bylo výnosem zemského úřadu v Brně přeloženo sídlo okresního úřadu z Dačic do Telče a k okresu připojeno 19 obcí z bývalého okresu Jindř[ichův] Hradec a 20 obcí soudního okresu Třešť.

Ceny: 1 litr mléka 2,20 K, 1 l. odstřed[ěného]⁶²², 1 kg tvarohu (tvrdého) 8 K, 1 kg (tvarohu měk[ého]) 6 K, 1 kg čajového másla 35,20 K, 1 kg selského 32,60 K. /Ovšem ceny maximální, na černém trhu vše stoupá závratně./⁶²³

O vánocích 1940 nás těšili z Londýna, že jako křesťanství přemohlo svým světlem pohanství, tak i dnes přemůže kultura novodobé pohanství.

Dr. Beneš nám slibuje brzký mír.

Toho roku byli zatčeni oba Bartuškoví, pan Karel Bartušek stavitel a pan Oldřich Bartušek, hotelier. Pobyli si tam značně dlouho a nějaké poznámky p. Oldřicha sem vkládám pro zajímavost.⁶²⁴

[s. 52]

Narození v r. 1940

Nehoda Vilém	1. 1. 1940	† 8. 2. 1940 ⁶²⁵
Bureš Jan	11. 1. “	† 28. 2. “ ⁶²⁶
Hajná Irena	4. 2. “	
Čeloud Josef	19. 2. “	
Lacina Josef	4. 3. “ ⁶²⁷	
Kudrnová Marie	21. 3. “	
Mikeš Karel	26. 3. “	

⁶²² V *kronice B* není „1 l. odstřed[ěného]“.

⁶²³ Poslední věta v *kronice A* dopsána tužkou. V *kronice B* součást textu.

⁶²⁴ Nejsou zde vloženy (ani vepsány v *kronice B*), ale nacházejí se v soukromém archivu rodiny Bartuškovy ve Studené.

⁶²⁵ V *kronice B* není datum úmrtí, ale je umístěn v zemřelých

⁶²⁶ V *kronice B* není datum úmrtí, ale je umístěn v zemřelých

⁶²⁷ V *kronice B* uvedeno datum narození „1. 3.“. Nelze komparovat s originální matrikou.

Jech Jiří	4. 4. “	
Švec Rostislav	1. 4. “	
Parkan Josef	8. 4. “	
Štefl Karel	9. 4. “	
Taras Josef	28. 4. “	
Lindourek Jaroslav	29. 4. “	
Bína Prokop	11. 5. “	
Virglová Eva	20. 5. “	
Ježková Emilie	26. 5. “	
Holcmanová Marie	24. 5. “	
Valenta Jan	26. 5. “	
Šimánková Božena	11. 6. “	† 26. 7. “
Fryčová Daniela	15. 6. “	
Hotařová Antonie	16. 6. “	
Stránský Jan	22. 6. “	
Šindelář Vladimír	7. 7. “	
Rynešová Jana	11. 7. “	
Štěrba František	22. 7. “	
Švec František	18. 8. “	
Bodláková Marcela	26. 9. “	
Jakoubek Eduard	9. 10. “	
Jakoubek Bohumír	9. 10. “	
Zvoník Albín	20. 9. “	

Plucar Bohumír	13. 10. “
Gráfová Marta	6. 11. “
Burešová Helena	25. 12. “
Molzer Jiří	21. 12. “

[s. 52]

Zemřeli v r 1940

Zabloudil Frant[išek]	* 1. 11. 1874	† 1. 1. 1940
Smejkalová Anna	* (?)	† 12. 1. “
Říha Frant[išek]	*22. 8. 1853	† 21. 1. “
Nehoda Vilém	*1. 1. 1940	† 8. 2. “
Samek Bohumil	*24. 12. 1934	† 7. 2. “
Lindourek Vojtěch	* 8. 4. 1852	† 28. 2. “
Bureš Jan	* 11. 1. 1904 [sic!] ⁶²⁸	† 28. 2. “
Tripal Josef	*22. 1. 1881	† 2. 3. “
Hrdá Marie	*17. 1. 1868	† 3. 4. “
Jahodová Apol[ena]	* 4. 2. 1858	† 28. 4. “
Švec Frant[išek]	*29. 9. 1877	† 21. 5. “
Vodrážka Ant[onín]	*8. 5. 1870	† 6. 6. “
Šimánková Božena	*11. 6. 1940	† 26. 7. “
Vlčková Frant[iška]	*15. 5. 1876	† 5. 5. “
Filípek Alois	*22. 6. 1896	† 11. 7. “ ⁶²⁹

⁶²⁸ Správný rok narození Jana Bureše je 1940 (viz seznam narozených). Chyba opsaná i v *kronice B.*

Štěbetáková Marie	*2. 8. 1885	† 25. 8. “
Hrdý Frant[išek]	*1. 12. 1865	† 2. 10. “
Třečková Anna	*28. 7. 1939	† 2. 10. “
Smetanová Marie	*4. 4. 1864	† 9. 11. “
Nováková Karolína	*2. 11. 1862	† 27. 11. “
Tetour Jan	*12. 5. 1887	† 30. 11. “
Kolář Frant[išek]	*1. 10. 1935	† 9. 12. “
X [...] N. [?]	*5. 12. 1883	† 29. 4. “ ⁶³⁰

V Telči zemřel letošního roku pan řídící Karel Macilis, dlouholetý zdejší učitel. Do Studené se dostal asi v letech osmdesátých minulého století, jsa tu jmenován řídícím troj a později čtyřtřídní školy. Dlouhá desetiletí působil⁶³¹ a tři generace dětí prošly jeho rukama. Škola zpočátku⁶³² byla bídne situována a přece své děti mnoho naučil. Byl to český, vlastenecký učitel. Necht' odpočívá v pokoji!

[s. 54]

1941

Zase nový rok a zase jenom sliby a naděje. Jedinou naší nadějí a útěchou jest cizí rozhlas. „Halo, halo, volá Londýn.“ To heslo se nám dostává⁶³³ do mozků a splývá s naší krví. Jest součástí našeho bytí. Každý poslouchá, každý to ví o druhém a přece je nutno si jen šeptat... Již vystávají mezi námi lidé pokřivených charakterů, kteří vyhrožují, i když nemluví. A několik lidí je v naší obci, kteří se chovají jako chameleoni. S každým mluví jinak a nikomu se ne dívají do očí. Mají všelijaké známosti

⁶²⁹ V *kronice B* je chybný údaj o datu úmrtí Aloise Filípka „2. 7.“. Chyba vznikla kvůli špatné čitelnosti tohoto zápisku v *kronice A*. Originální matrika potvrzuje údaj 11. 7.

⁶³⁰ Nečitelné jméno, před které autorka umístila červený křížek a za něj ještě otazník. Nebylo možné jej dohledat ani v originální matrice. Není v *kronice B*.

⁶³¹ V *kronice B* místo „působil“ spojení „tu působil“.

⁶³² V *kronice B* s počátku [sic!]

⁶³³ V *kronice B* „dostalo“.

a v některém⁶³⁴ ohledu vědí více než my ostatní. Někdy udělají i něco dobrého; varují, když se nad někým stahují ošemetná německá tenata. A mezi slovy prorokují vítězství Říše a zmar všemu odboji, který „hloupý a svedený národ marně živí“, nadávají naši emigraci, hlavně prezidentu Benešovi. Kolik je třeba sebezapření, abychom to mlčky vyslechli a strpěli! Beneš se stal už dávno miláčkem národa, i když byly dříve strany, které nesouhlasily s jeho politikou. Teď mu všichni věříme na sto procent a musíme vstávat v noci ve kteroukoliv hodinu a poslouchat si jeho poselství. Srdce nám při tom usedá, a byť Němci ve své slepé a vzteklé zášti rušili poslech sebe více, vždy alespoň něco si z toho zachytíme a zapíšeme do rozbolavěných srdcí...

V lednu shodili Angličané na německá města 800 pum. Jak nám to dělá dobře. Milí Angličané, jen houšť, jen houšť!

Stále spoléháme na brzký konec války. „Krysy již opouštějí lod’“, říkáme si [s. 55] na setkání a mneme si radostně ruce.

Uprchnul Hess z Německa do Anglie⁶³⁵ a to nám připadá, jako dobré znamení. Snad to bude mít vážnější odezvy? Bohužel! Německo jako šelma sedmero hlav mající zdá se býti nezranitelné.

Lidé se chytají všeho možného, aby se nějak posílili ve víře, že tomuto trápení jest namále. Různá proroctví, předpovědi, čáry a kouzla nacházejí víry a ohlasu.

Spočátku [sic!]⁶³⁶ to byly letáky, pro něž se namnoze lidé dostali do žaláře, tajné časopisy a řetězové dopisy a modlitby.⁶³⁷

Teď někdo našel v písmě sv. zjevení sv. Jana, kapitolu 13., která se zdá odpovídati dnešnímu trápení. Začíná odstavcem: „I viděl jsem šelmu vystupující z moře, kteráž měla sedm hlav a deset rohů. A na rozích jejích deset korun a na hlavách jejích jména rouhání. ... i dal jí Drak sílu svou i trůn svůj i moc velikou. A viděl jsem, ona jedna z hlav jejích zbitá byla až na smrt, ale rána její smrtelná zhojená jest tedy divivše se všecka země šla za tou šelmou. ... klaněli se té šelmě řkouce: Kdo jest podobný té

⁶³⁴ V *kronice B* „v mnohém“.

⁶³⁵ Míněn **Rudolf Hess** (1894–1987), německý nacistický politik. 10. května 1941 odletěl bez vědomí ostatních vysokých představitelů Třetí říše do Anglie a snažil se iniciovat mírová jednání. M. VENHOFF – B. ESSER – J. DÜLFFER, *Kronika druhé světové války*, s. 84.

⁶³⁶ Chyba i v *kronice B*.

⁶³⁷ V *kronice B* není „a modlitby“.

šelmě a kdo bude moci bojovati s ní? I dána jest jí moc veliká za čtyřicet a dva měsíce.“ Bylo to dlouhé čtení, ale lidé se je učili nazpaměť a tvrdili, že se vše shoduje na Němce, ty koruny, že jsou dobyté a podmaněné státy, ba vypočítávali v kalendáři podle různých značek a tvrdili, že jim vychází jméno Hitler. [s. 56] V tom zjevení stálo také: „A rozkazuje všechněm, malým i velkým, bohatým i chudým, aby mluvili řečí té šelmy, aby měli znamení té šelmy na pravé ruce, nebo na čelích svých. (To měl být hákový kříž, který nosili Němci na čapkách i rukávech. Později byli esesmani tetováni na rukou.) I pro toto proroctví bylo v okolí plno lidí zatčeno a po letácích byla vždy čas od času pravá⁶³⁸ honička.

Jako lidské mysli jsou zmateny a slabé charaktery se po nátlaku mocných Němců pokřivují stále více, tak i počasí a příroda, jako by se měla vyšinouti z vymezených drah. Strašlivá zima, která zničila mnoho zvířete a ovocných stromů, jako by se nemohla se svým panováním ani rozžehnat. Dlouho a dlouho krušila náš kraj a jaro bylo také samý extrém a výchylka. V květnu padal sníh, 8. května byla veliká vánice a zima.

Ochotníci sehráli divadelní představení „Cop“ od Vikové Kunětické.⁶³⁹

Německé děti se stěhují do Čech. Zaplňují města a letoviska-lázně. Jsou jako luční a biblické kobylky. Kam zalehnou, tam vše vyjedí a zničí.

V Polsku jest hromadné vraždění Židů. Ošklivostí se nad tím jednáním ježí vlasy. Místní Židé jsou velmi sklíčení.

28. března byl vojenský převrat v Jugoslávii. Mladistvý král Petar,⁶⁴⁰ s nímž jsou sympatie všech Slovanů, se ujal královské moci. Přirozeně na to Němci hned reagovali. Zasypali Bělehrad bombami a my tu stojíme s rukama skleslýma a se srdci ještě skleslejšími. Bratrská, hrdinná Jugoslávie začíná zase těžce krvácet...

[s. 57]

Něco se šeptá o Rusku. Ó je to možné, že by vešlo do války proti Německu? Stále ještě cítíme nezahojenou bolest nad mlčením Ruska v roce 1938, kdy jsme tolik čekali na jeho pomoc a ono nešlo, aby jak slibovalo, za jednu českou vesničku vypálilo celá

⁶³⁸ V *kronice B* není „pravá“.

⁶³⁹ Míňena **Božena Viková-Kunětická** (1862–1934) - politička, spisovatelka a dramatička.

⁶⁴⁰ **Petar II. Karadjordjević** (1923–1970) byl třetím a zároveň posledním králem Jugoslávského království. Od roku 1941 vládl z londýnského exilu a po válce byl v nepřítomnosti sesazen komunisty.

německá města, aby za jednoho zabitého Čechoslováka vyvraždilo celé desítky Němců. Snad by mělo odčinit tehdejší mlčení a konečně promluvit svými děly, tanky a kulometry? Je nějaké dusné ticho, jako před bouří...

V Polsku hrozné vraždění Židů stále bouří naší krev. Ať byli Židé parazity na čele národa, ať to byli namnoze nejhorší germanizátoři! Jsou to lidé a české povaze se to surové bezpráví tak hrozně protiví... Jak mohli Němci, národ vzdělanců, křesťanů a bělochů klesnout pod úroveň barbarů?

2. června byla v Telči pěvecká a recitační soutěž. Také zdejší mladí lidé se jí zúčastnili. Děti z vyšších tříd měst[anské] školy měly nacvičené básně. Druhou cenu dostala zdejší žákyně Eliška Závodská za báseň „Balada o očích topičových“ od Jiř[ího] Volkera [sic!].

Ochotníci sehráli divadelní hru: „Mistr ostrého meče“ od Krpaty.⁶⁴¹ Divadlo bylo sehráno v katolickém domě a mělo veliký úspěch jak finanční tak morální. Čistý zisk byl věnován poradně matek a kojenců a část uložena na znovubudování jeviště. Stojí za zmínku, že ochotníci nemají ani jednu kulisu a vše si musejí na každé představení zbudovati a namalovati sami. [s. 58] Divadlo se hraje s velkým nadšením a nasazením všech sil. Vždy se začne a není kus povolen, nutno začítí nový. Tak se stalo s kusem „Přišla do rozumu“⁶⁴² i „Čekankami“⁶⁴³, a přece nikoho z ochotníků nepřesla chuť ku práci. „Čekanky“ byly sehrány v červnu a byly opakovány 5x i ve Strmilově.⁶⁴⁴

22. června 1941 se stala veliká událost, která zachvěla celým světem. Rusko vstoupilo do války proti Německu.⁶⁴⁵ Veliká řeč Churchillova. Pozdravil nadšeně velký národ ruský, který nemůže nečinně přihlížet evropskému zápasu. Právil, že Hitler nese svou „krvavou řezničinu“ i na východ, ale tam že čeká na něho zkáza. Mnoho lidí říká, že je to obdobné s Napoleonem. Jako ten, že i Hitler si tam zlomí vaz. V novinách již stojí velkohubě, jak to dovedou jen Němci: „Německé oddíly pochodují proti Rusku“.

⁶⁴¹ Mínen **JUDr. Karel R. Krpata**, advokát, novinář, spisovatel, dramatik (1900-1973).

⁶⁴² Povídka od Elišky Krásnohorské.

⁶⁴³ Divadelní hra podle Vladimíra Borského a F. X. Svobody.

⁶⁴⁴ **Strmilov** je malé město v okrese Jindřichův Hradec, vzdálené cca 8 km jiho-západním směrem od Studené.

⁶⁴⁵ Tzv. Operace Barbarossa.

30. června: „Nejtěžší porážka sovětských vojsk.⁶⁴⁶ Dosud zničeno 4 107 sovětských létadel. Více než 40 tisíc ruských vojáků zajato. 16. června „ průlom na Dněpru“. [sic!]⁶⁴⁷ 20 září: „německé oddíly vnikly do Kyjeva“. Stojíme zmatení, zmalátněli a časem hodně beznadějní... Což i to nesmírné Rusko má být Německem poraženo? Pak opravdu by byl snad Ďábel silnější než Bůh?

Stále prší. Lidé tomu s pošklebkem říkají: „boží [sic!] blokáda“. Žně budou letos slabé a velmi pozdní.

Zatýkání v okolních městech.

V září přibyl do Prahy nový protektor Reinhard Heydrich.⁶⁴⁸ Předchází ho pověst hrůzy a krve. Bůh nám buď milostiv. Jsme v rukou Ďábla!

[s. 59]

/25. srpna se stalo veliké neštěstí. Satrapovo nákladní auto řízené šoférem A. Sommrem [sic!]⁶⁴⁹ jelo z Brna s nákladem sádla, u Rosic vypovědělo řízení, najelo na stranu a vše se roztránilo. Antonín Sommr [sic!] a spolujezdec Jíra z Bolíkova⁶⁵⁰ byli mrtví, několik těžce raněných. Případ se soudně vyšetřoval.⁶⁵¹

Stále jsou hlášena úmrtí významných a vážených⁶⁵² lidí. 2. května zemřel český arcibiskup dr. K[arel] Kašpar. [sic!]⁶⁵³ Povídá se, že ho Němci zmučili při výslechu tak, že se z toho již nezotavil. Tohoto roku bylo též popraveno mnoho lidí: generál Bílý,⁶⁵⁴

⁶⁴⁶ Nejspíš myšleno datum 28. června 1941, kdy byl německou armádou dobyt Brest a také Kovel.

⁶⁴⁷ Tzv. Operace Barbarossa započala až 22. června 1941, jde tudíž zcela jistě o faktografickou chybu.

⁶⁴⁸ Do funkce zastupujícího říšského protektora nastoupil de jure 28. září 1941.

⁶⁴⁹ Správný tvar příjmení je „Sommer“.

⁶⁵⁰ Viz pozn. 549.

⁶⁵¹ Informace o autonehodě dopsána inkoustem na vrch stránky nad hlavní text. V *kronice B* součástí textu.

⁶⁵² „a vážených“ není v *kronice B*.

⁶⁵³ Míněn pravděpodobně **J. Em. Karel Kašpar** (1870–1941), římskokatolický teolog, duchovní a kardinál. Nacisté mu život sice komplikovali, ale kardinál zemřel na následky dlouhodobé nemoci. Srov. Josef TOMEŠ a kol., *Český biografický slovník XX. století: II. díl: K–P*. Praha-Litomyšl 1999, s. 49.

⁶⁵⁴ **Josef Bílý** (1872–1941) - český generál a velitel Obrany národa.

generál Doležal,⁶⁵⁵ generál Svátek,⁶⁵⁶ k smrti odsouzen generál Eliáš a zastřelen pražský primátor Otakar Klapka.⁶⁵⁷ V Dačicích zatčen a popraven major Gšventner.⁶⁵⁸

Letos též byl zajištěný sokolský majetek, což velmi rušivě působilo na starostu Sokola ve Studené, p. H[ynka] Macouna, který rozčilením onemocněl a nikdy se již nepozdravil.

6. prosince bylo nařízeno uschovati sokolské upomínky, odstranit fotografie sokolských pracovníků, odevzdati nářadí atd. Správa toho byla odevzdána náčelníku J[osefu] Vrátilovi. Naší sokolovnu budoval hlavně zemřelý pan ředitel⁶⁵⁹ škol, G[abriel] Jahoda. Někdy na to sokoli naříkali, že je vtěsnána do školního dvora, kde není ani viditelná a že musí sloužiti též za školní tělocvičnu. Teď tomu všichni žehnali, neboť zůstala školní tělocvična nadále a nebyl rušen ani pozemek, ani nářadí.⁶⁶⁰

Sokol vlastní též krásné loutkové divadlo, které budoval pan řídící Klíma, starý zasloužilý učitel a hasič.

[s. 60]

/V prosinci se hráli ochotníci div[adelní] kus: „Krev a půda“./⁶⁶¹

Byla obava, že snad bude divadélko odvečeno německým dětem, a proto se ho ujala poradna, později kuratorium.⁶⁶²

V létě toho roku zemřel p. B[ohumil] Tábořský, zdejší sládek hraběcího pivovaru.⁶⁶³ Byl ctěn pro svou vlasteneckou povahu a pro správné vaření dobrého piva. Jeho zásluhou pivovár zkvět[sic!]⁶⁶⁴ a získala pověst studenského piva.⁶⁶⁵ V jednom týdnu

⁶⁵⁵ **Mikuláš Doležal** (1889-1941) - československý voják, legionář a člen ústředního velení Obrany národa.

⁶⁵⁶ **Oleg Svátek** (1888–1941) - československý generál, legionář a člen Obrany národa.

⁶⁵⁷ **Otakar Klapka** (1891–1941) - český právník, politik a odbojář. Dlouholetý poslanec Československé strany socialistické, na sklonku období druhé republiky pražský primátor. Kvůli spolupráci s odbojem byl v roce 1940 popraven.

⁶⁵⁸ **Antonín Gšventner** (1896–1941) - legionář a za druhé světové války člen odboje.

⁶⁵⁹ V *kronice B* „ředitel“.

⁶⁶⁰ Zde vlepeno foto tělocvičny/sokolovny, v *kronice B* nikoli.

⁶⁶¹ Divadelní hra od Rudolfa Waltera.

⁶⁶² Pomocí značek a šipek neznačeno, že poslední dvě věty mají být v opačném pořadí. První z nich dopsaná inkoustem, na vrch stránky. V *kronice B* jsou podle těchto pokynů skutečně zapsané v opačném pořadí.

⁶⁶³ V *kronice B* „pivovaru“.

⁶⁶⁴ V *kronice B* „vzkvetl“.

s ním zemřel mnoholetý správce, později ředitel zdejšího hraběcího velkostatku, pan Ctibor Bloudek. Trávil svou pensi v Býkovci⁶⁶⁶ ve mlýně, kam se přizemil jako vdovec a tam též zemřel. Byl převezen do Studené a zde pohřben. Měl velkou účast při pohřbu.⁶⁶⁷ Byl ctěn a vážen jako dobrý Čech, občan a sokol. Když se stal panským úředníkem, vládla u vrchnosti ještě němčina, on však se nikdy netajil svým češtvím a všude je statečně vyznával.

V září se vrátili z vězení oba Bartušci,⁶⁶⁸ jeden po druhém. Měli štěstí, které jim je k přání, přišli zdraví a v dobré náladě. Hned v roce 1940 poslal Stanislav Vobr, obuvník ve Studené, bydlicí v cihelně u Grácova vršku,⁶⁶⁹ udání na mého manžela p. Fr[antiška] Zezulku do Jihlavy na gestapo. Obvinil tohoto bývalého starostu, který se mu v době svého starostování něčím nezavděčil, že poslouchá cizí rozhlas a rozšiřuje z něho zprávy nepřátelské Říši. Obvinění podepsal jménem Schwarz. (Schwarz jest strojník v továrně, rodem Němec.) Když na to gestapo nereagovalo, snad že to nevypadalo dosti pravděpodobně nebo pro nedostatek času, opakoval své udání 17. října téhož roku a podepsal zase jménem Schwarz. [s. 61] Současně obvinil i p. stavitele [Oldřicha] Bartuška, že rozšiřoval letáky a jeden z nich přiložil.

12. listopadu znovu psal na gestapo [sic!] do Jihlavy, opět změnil písmo a podepsal Schwarz. Jedno udání dal na poštu v Telči, jedno v Počátkách, jedno ve Strmilově. 19. prosince opakoval totéž, jen ještě udal, že pan Zezulka mluvil nepřátelsky o samém Vůdci a nadával německému národu i Hitlerovi. Současně udal p. vrchního strážmistra [Josefa] Vaverku a p. strážmistra Chromka, že si dali při slavnosti v Orlovně hráti české písně. Podepsán Kopáček.

V dubnu 1941 přijel známý surovec Sorger (gestapák) z Jihlavy a vyšetřoval p. Zezulku v továrně. Dal mu i četníkům ultimátum: do odpoledne zjistit viníka, nebo že provede vše do důsledků. Kdosi řekl, že Vobr si zakládá na psaní anonymních dopisů. V radnici ležely jeho žádosti o různé podpory, které psal kabinetní kanceláři presidenta a na různá ministerstva. Vždy to přišlo zamítnuté a zpět. Byly tedy tyto věci porovnány s udáními

⁶⁶⁵ V *kronice B* místo „a získala pověst studenského piva“ věta „a studentské pivo získalo na pověsti“.

⁶⁶⁶ **Býkovec** je malá ves v okrese Jihlava vzdálená cca 6,5 km severně od Studené.

⁶⁶⁷ Tato věta není v *kronice B*.

⁶⁶⁸ Oldřich Bartušek – místní hoteliér a Karel Bartušek - stavitel.

⁶⁶⁹ Malý vršek jižně od Studené, ležící mezi Studenou a nedalekými Horními Němčicemi.

a zjištěno, že rukopis je totožný. Gestapo ho tedy předvolalo a v Jihlavě byl hned ponechán.

7. srpna se zodpovídal před německým zemským soudem. Tam se přiznal, že udání psal a posílal sám a že mu k tomu radil šafář Pulkrab od firmy Satrapa. Byl odsouzen na 1 rok těžkého žaláře. Bohužel takové charaktery měl a má národ ve svém středu. Na místě hanby jest dlužno též jmenovati Al[oise] Kopáčka, dělníka fy. Satrapa, který úplně⁶⁷⁰ přestoupil k Němcům, dal dcerku do německé školy a choval se jako Jidáš, který zradil. Podezřele v tom ohledu se choval též drogist [Rudolf] Prášil, trafikant Dušek, řezník Němeček⁶⁷¹ a Příbyl z Bolíkova.⁶⁷² Kdo jest vinen na zmrzačení charakterů těchto nešťastných lidí?

[s. 62]

Narození v roce 1941

Hanuš Josef	* 10. 1. 1941
Vejrostová Vlasta	29. 1. “
Štorková Iva	4. 2. “
Jaroš Vladimír	14. 3. “
Koželuh František	29. 3. “
Sofilkanič Jiří	2. 4. “
Jechová Božena	15. 4. “
Seifertová Eva	2. 5. “
Šimánková Anděla	6. 5. “
Kadlec Petr	13. 5. “
Kolář Frant[išek]	21. 5. “

⁶⁷⁰ „úplně“ není v *kronice B*.

⁶⁷¹ V *kronice B* místo jména „Němeček“ umístěn obrat „mnozí zdejší občané“ (napsán jiným inkoustem).

⁶⁷² Myšlena místní část obce Studená, sousední ves **Horní Bolíkov**.

Kolářová Zdenka	15. 6. “	
Sommerová Iva	14. 6. “	
Jirků Ladislav	23. 6. “	† 26. 7. 41
Švecová Marie	17. 7. “	
Binder Jaroslav	22. 7. “	
Tarasová Marie	15. 7. “	
Snížek Vladimír	17. 8. “	
Bláhová Jarosl[ava]	24. 8. “	
Rynešová Frant[iška]	9. 10. “	
Vinkler Frant[išek]	14. 10. “	
Oriešek Jan	1. 10. “	
Kocandová Jana	5. 11. “	† 21. 11. 41 ⁶⁷³
Vobr Karel	23. 11. “	
Mastný Vladimír	15. 12. “	
Čeloud Alois	26. 10. “	
Liten Jiří	2. 4. “	
Vodička Vladimír	19. 6. “	
Pokoj Milán	31. 7. “	
Pelikánová Jarmila	1. 4. “	
[s. 63]		
Zemřeli v r 1941.		
Holá Růžena	* 7. 3. 1889	† 16. 2. 41

⁶⁷³ V *kronice B* není datum úmrtí, ale v zemřelých umístěna je.

Ladislav Havel	* 27. 4. 1941 (mrtvý plod)	† 27. 4. 41 ⁶⁷⁴
Jan a Anna Kulínovi	* 7. 4. 1941 “	† 7. 4. 41 ⁶⁷⁵
Karášková Marie	* 9. 10. 1884	† 30. 3. 41 ⁶⁷⁶
Němec František	* 1. 4. 1869	† 15. 4. 41
Jakoubek Bohuslav	* 9. 10. 1940	† 23. 4. “
Humlová Kristina	* 1. 1. 1857	† 29. 5. “
Mikolášková Karla	* 30. 8. 1901	† 3. 7. 40
Švecová Marie	* 17. 7. 1941	† 26. 7. “
Táborský Bohumil	* 25. 8. 1873	† 28. 7. “
Sommer Antonín	* 9. 6. 1913	† 25. 8. “
Felixová Marie	* 8. 9. 1877	† 7. 9. “
Kročák Jan	* 28. 7. 1868	† 20. 9. “
Mitas Jan	* 25. 1. 1869	† 13. 10. “
Kocandová Jana	* 5. 11. 1941	† 21. 11. “
Hejdová Anna	* 15. 7. 1938	† 3. 12. “

Tato statistika jest nad jiná léta potěšitelná. Narození přesahuje daleko úmrtí. Kéž by v celém národě stoupla populace tou měrou, jako v naší obci. Pak bychom se nemuseli báti, že vymíráme. Kdyby nás bylo více, mnohem snáze bychom čelili odvěkému nepříteli!

[s. 64]

⁶⁷⁴ Není v narozených (ani v jedné verzi). V *kronice B* chybně opsán měsíc. Namísto „4.“ je zde číslovka „3.“.

⁶⁷⁵ Nejsou v narozených (ani v jedné verzi).

⁶⁷⁶ V *kronice B* chybí údaje a je zde umístěno pouze jméno. Nejspíš z důvodu špatné čitelnosti originálního textu v *kronice A*. Porovnáno s originální matrikou.

Rok 1942

Tento rok začínal nějak smutně. Stále řeči Moravcovy a špatné zprávy z východní fronty olupovaly⁶⁷⁷ lidi o nervy. Moravec, ta hnusná veš, stále jen doporučoval přilnutí k Říši, což prý národ dobře pochopil. Všude se stkví velké -V- což znamená německé vítězství. Brzy po začátku roku řval Vůdce, až v přístrojích drnělo a okna se chvěla. A nám poslouchajícím, ať už dobrovolně nebo že nám nezbývalo nic jiného, protože ten zvířecí halas zaléhal všude, vstávala husí kůže a obracel se žaludek.⁶⁷⁸ „Však německý národ může být jist, že se osmnáctý rok nikdy nebude opakovat! Nikdy neskloníme prapory!“

Vlasta Javořická

V březnu:

... Dnes visí smutek nad lesy,

lká země spolu s nebesy

a trne v krutém bolu-

z kostelní věže smutkem zní

jak hlahol zvonů pohřební,

to lkají zvony spolu.

Dnes všechny zvony – bim a bam-

to skutečnost je, žádný klam,

se loučí se svou věží;

ne Bohu k cti, nám v potěchu,

leč nepříteli k prospěchu...

To pochopit lze stěží.

⁶⁷⁷ V *kronice B* místo „olupovaly“ slovo „připravovaly“.

⁶⁷⁸ V *kronice B* není „a obracel se žaludek“.

Svatokrádežný, tvrdý spár
co od věků nám prsa rval
i na zvony nám sahá...
Když svobodu nám drahou vzal,
i matku – zemi rozsápal-
ó – známe toho vraha!

[s. 65]

On drze plivnul Bohu v líc,
sám bohem se děl - jako nic
mu vládu z rukou lidí;
na věži vztyčil rudý cár,
rozmístil kruté zášti var
a pravdu v bláto vrhá.

Ó Bože mocný na nebi,
ty zvony vždy Tě velebí,
ty zněly na Tvou slávu...
Jak budeš dlouho mlčet jen,
kdy seslati chceš onen den,
kdy skloníš jeho hlavu?

Ó Bože, rozněť srdce všech,

by zvonem byl v nich každý vzdech,

jenž Tobě vstříc by klinkal,

ku vzkříšení zas národu,

svobodě, vlasti v obrodu

by ku vítězství cinkal.

Bim – bam – bim – bam – už dozněl zvon,

přesmutný umřel jeho tón

a ticho vládne kolem...

Lká v prázdné věži vichru svist,

na lípách bude šeptat list –

však srdce pláče bolem.⁶⁷⁹

[s. 66]

V březnu nám vzali zvony. Měli jsme je nedávno, asi od r. 1925. Kdy byly zakoupeny nákladem asi 35 tisíc⁶⁸⁰, vesměs z milodarů. Mnoho na ně vybíral a zasloužil se o jejich zakoupení zdejší pan⁶⁸¹ rada [František] Pohanka. Teď nám byly vzaty... Zástupy lidí stály kolem kostela a smutně rokovaly. Bylo to smutné poslední zvonění, jako by to zvonily celému národu. Jedině stříbrný pozdvihováček, jímž se zvonilo u oltáře dlouhým řemenem, a ten cinkal na malé vížce na střeše kostela, byl zachráněn. Lidé se ptali: „a kde je pozdvihováček? Ten přece přežil i první válku?“ Ale nikdo neodpovídal. Jen důvěrným⁶⁸² a věrohodným lidem svěřil pan děkan, že je kdesi dobře schovaný. Zas jako ve světové první⁶⁸³ válce nám zbyl jen jeden zvon. Ať ku svatbě, ať ku pohřbu, vždy se zvoní stejně. Žalně vzpomínáme na slavné zvonění vpředvečer velkých svátků.

⁶⁷⁹ Za básní je umístěna malá jednoduchá kresba zvonů. Není v *kronice B*.

⁶⁸⁰ V *kronice B* je údaj „25 tisíc“. Nejspíš chyba kvůli špatné čitelnosti číslovky v *kronice A*.

⁶⁸¹ V *kronice B* není „pan“.

⁶⁸² V *kronice B* není „důvěrným“.

⁶⁸³ V *kronice B* „první světové“.

To bývalo tak jímavé a radostné – to opětovaly naše stráně, vršky a pahorky, to hlaholilo v lesích a v průložinách ozvěnou. Kam se všechno to krásné podělo?

Ó vy budoucí generace, které budete čísti tuto mou kroniku – vy příští po mnohých desetiletích až mne už nebude bolet⁶⁸⁴ hlava a můj hrob, doufám⁶⁸⁵ za „Chaloupkova“⁶⁸⁶ bude porůstat zelení – ó vy mladí a budoucí, nikdy neodpusťte odvěkému nepříteli! Vždycky nenávid'te Němce jako prašivé zlo, jako d'ábelství, které páchne z daleka. Nejenom proto, že nám ukradli zvony, ale že nám orvali hranice, že se sáпали po srdci národa. Jejich hanbu hlásejte všude a vždy a nikdy, nikdy se s nimi nesmiřujte! Zapřísahám Vás, nikdy se s nimi nebratřete! [s. 67] Copak to, že nám vzali zvony! To bychom lehce oželeli. Koupíme si nové, až jenom zavládne mír a vláda věcí našich nám přijde zase do rukou, ale co se stalo potom! Co se stalo v květnu v červnu a po všechny měsíce další až do konce války to nelze zapomenout! Kolik vzácných českých hlav, kolik české krve bylo prolito! Ach, to nelze zapomenout, to nelze odpustit a ta hrůza, v níž se koupal celý národ, ta nesmí být nikdy zlehčena. Za tu přijde trest na německý národ, na celý národ, protože on celý za to zodpovídá! Ta česká krev, ta čpí, krouží a stoupá až k nebesům a tam tluče na bránu věčné spravedlnosti.

27. května byl v Praze spáchán atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha. Když to hlásilo rádio, zatajili jsme všichni dech a všichni jsme měli jedno přání: „Jen aby byl mrtev! Tato nelidská příšera si nezasluhuje nic dobrého. Jen aby ho čert vzal!“ Ale hned jsme se zachvěli. A co bude dál? A bylo dál – protože nad žádnou smrtí se nezastaví svět – bylo dál a bylo zle. Bylo tak zle, že jsme si to ani nepředstavovali. V Praze prý bylo zle do rána. Ozbrojení vojáci se dobývali do bytů, kdo neměl papíry, byl odvečen, střílení a zatýkání – hrůza. Vláda, ať už z přesvědčení nebo na oko a to spíš, se dává Němcům za podnož a pátrá. Nutno najít vraha. Moravec se potí láskou a soucitem k Němcům.

[s. 68]

Úřední vyhláška vyvěšena ve všech obcích: Dne 27. května 1942 byl v Praze spáchán atentát na zástupce říšského protektora, SS Obergruppenführera generála policie,

⁶⁸⁴ V *kronice B* místo „bolet“ slovo „bolet“.

⁶⁸⁵ V *kronice B* není „doufám“.

⁶⁸⁶ Viz pozn. 444.

Reinharda Heydricha. Na dopadení pachatelů vypsali Vyšší [sic!]⁶⁸⁷ vedoucí SS policie u Říšského⁶⁸⁸ [sic!] protektora v Čechách a na Moravě odměnu 10 000 000 K. Vláda protektorátu Čechy a Morava vypisuje na dopadení pachatelů odměnu dalších 10 000 000 K. Vypsanou odměnu vyplatí vláda Protektorátu Čech a Moravy hotově a beze srážky tomu, kdo pachatele objeví, nebo tomu, jehož údaje povedou k dopadení pachatelů. Všem osobám se zaručuje, že jejich údaje na přání budou pokládány za přísně důvěrné. Vláda protektorátu Čech a Moravy.

předseda vlády: Dr. J[aroslav] Krejčí⁶⁸⁹ v. r.

ministr vnitra R[ichard] Bienert [sic!]⁶⁹⁰ v. r.

Stané [sic!]⁶⁹¹ právo, hrůza perzekuce, denní popravy, červené vyhlášky o nich, to vše drtí naše nervy, rozpaluje horečkou naše hlavy, pod tím ledovatí srdce hrůzou. Koho vezmou dnes a koho zítra? Ó žel, že není každému člověku dáno, aby byl hrdinou, aby povýšeně zhrdal smrtí... Snad je toho také vina slabá víra v posmrtný život, v trest a odměnu po našem žití dnešním.⁶⁹² Bojíme se smrti na popravišti a truchlíme nad těmi, co ji museli podstoupit. [s. 69] Jsou to mučedníci nové doby, jimž je snad tam kdesi na věčné slávě lépe, než nám zde, kde se plahočíme v hrůze a ponížení pod bičem starého nepřítele. Vždy jsem nenáviděla Němce, ale nikdy jsem neměla tušení, jaké nízké zloby jsou schopni. Nejenom, že povraždili v těchto hrůzných dnech ty nejlepší lidi z národa. 30. května bylo popraveno 40 lidí, mezi nimi i spisovatel Vlad[islav] Vančura.

4. června skonala Heydrich v nemocnici na Bulovce. Jedinou potěchou nás věřících je jistota, že jeho černá duše tam někde odpovídá za všechny ty hrůzy, které nám způsobil. Ti, co nevěří, reptají, že měl více trpěti, že jedna smrt za ty všechny je málo. Povídají, že se strhla strašná bouře nad Prahou a okolím, když odváželi zdechlinu Heydricha do Německa. Je patrné, že příroda manifestuje s námi. Vždy, když se něco výjimečného děje, čeho jsou příčinou Němci, příroda takto běsní.

⁶⁸⁷ V *kronice B* „vyšší“.

⁶⁸⁸ V *kronice B* „říšského“.

⁶⁸⁹ **Jaroslav Krejčí** (1892–1956) - československý právník a politik, druhý předseda československého ústavního soudu a později předseda protektorátní vlády.

⁶⁹⁰ Míňen **Richard Bienert** (1881–1949) - rakousko-uherský a československý právník a politik. Protektorátní předseda vlády a ministr vnitra.

⁶⁹¹ Chyba i v *kronice B*.

⁶⁹² Tato věta není v *kronice B*.

Horší bylo, že 2. června musel pražský lid manifestovat na Staroměstském náměstí proti vrahům. Noviny psaly o té obrovské manifestaci a ten odporný plaz Moravec láteřil proti Benešovi a celé londýnské vládě. Lidé jsou zatýkáni a popravováni jen když vyslovili jediným slovem souhlas s atentátem. Kdo se chtěl komu [s. 70] /3. června p. Emil Václavík zatčen ve vlaku. Pobyl v Jihlavském [sic!] vězení 3 neděle.⁶⁹³ pomstít, mohl jen označit – ten a ten souhlasil s atentátem nebo ho schválil. Bez důkazů byl sebrán a bez soudu popraven. Bohudíky, u nás se nestalo nic takového. Byli jsme ostatně všichni velmi opatrní, nebo zbabělí,⁶⁹⁴ nevím sama, jak to mám nazvat.

10. června se stala zase hrozná věc. Lidice, malá vesnička u Kladna, byla Němci úplně vyvražděná a srovnána se zemí. Kdo se jen jmenuje člověk, každý se chvěje hrůzou, odporem a hnusem nad tímto podlým činem, který nemá v dějinách lidstva příkladu. Za pár dní na to bylo učiněno rovněž tak se samotou Ležáky. Nemluví se o jiném, ale jen za zavřenými dveřmi. Každý si uvědomuje, jak miluje své rodné hnízdo a nechtěl by neopatrností snad přivodit jemu podobný osud. A ty německé obludy jsou všeho schopny.

17. června bylo dáno národu krvavé ultimatum. Nebude-li nalezen vrah do šesté hodiny večerní, budou vyvozeny nejtvrďší represalie. Prý budou postřílena všecka rukojmí, či každý desátý občan Prahy,⁶⁹⁵ a jiné a jiné strašné pohružky. Že to myslí Němci doopravdy, o tom nikdo nepochyboval. Té noci téměř lidé nespali. Co se stane? Kdo z nás přijde na řadu? Jaká je vlastně smrt na popravišti? Ó Bože, budeme dost silní, abychom čestně a statečně, dospěli až tam a nedali vrahům příležitost, aby námi pohrdali? Vždyť spoutanému sluší hrdost jen!

[s. 71]

14. června přišla zpráva, že byli vrahové nalezeni v pravoslavném kostele Karla Boromejského, kde je měli kněží schované a tam je chovali v hrobce⁶⁹⁶ kdesi pod dlažbou. V kostele prý se strhnul boj a vrahové byli zastřeleni, což asi Němce velmi mrzelo. Byli by je rádi dopadli živé, aby je mohli notně mučit. Všichni kněží z toho

⁶⁹³ Tyto dvě věty jsou na vrchu stránky napsané tužkou. Nejsou v *kronice B*.

⁶⁹⁴ V *kronice B* místo „zbabělí“ slovo „bdělí“.

⁶⁹⁵ V *kronice B* místo „občan Prahy“ obrat „člověk z Prahy“.

⁶⁹⁶ V *kronice B* místo „v hrobce“ slovo „v hrobě“.

kostela byli odsouzeni k smrti a popraveni. Celý národ před nimi sklání hlavy a smeká – jsou to hrdinové a mučedníci.⁶⁹⁷

[s. 72]

Fr[antišek] Branislav.⁶⁹⁸

Výstřely za zdí drsnou sečítaly

výkřiky vdov a sirých mučení.

V krev jenom zrní zla jsme zasévali

nad pěstí neotevíranou v mlčení.

Vám, kteří trpěli jste, umírali

Vám vzpomínka a láska, vděk a čest,

Vám, kterým života rty okoraly

na žalné cestě z nejstrašnějších cest.

....

V dubnu odešli zdejší židé. Jednou ráno je odvezl autobus a nikdo z nich se více nevrátil. Nebylo nikdy o žádném ani slechu...

V této válce navštívilo Studenou několik významných lidí. V hotelu u Bartušků bylo stále plno letních hostů. Tím, že odpadly naše krásné hory, Krkonoše a Šumava, a nebylo lze jeti na Slovensko, do Alp a k moři, jezdili lidé na Českomoravskou vysočinu. A protože má Bartuškův hotel již od nepaměti dobrou pověst a že se po venkově koupí máslo a vejce poměrně laciněji než ve městě⁶⁹⁹, mnoho lidí z Prahy i Brna se táhlo do Studené.

Mne navštívil v tomto roce Franta Kocourek, mistr Eduard Kohout, král českých herců, který měl dokonce vystupovat v našem ochotnickém divadle. Bohužel, sešlo z toho pro

⁶⁹⁷ Vlepen novinový článek o dopadení pachatelů atentátu a o procesu s kněžími. Není v *kronice B*.

⁶⁹⁸ Český básník **František Branislav** (1900–1968), vlastním jménem František Blecha.

⁶⁹⁹ „poměrně laciněji než ve městě“ není v *kronice B*.

zákaz, který dostali v poslední chvíli herci nár. [sic!] divadla, vystupovati pohostinsky na venkově.

Hned v naší mobilizaci tu byl mistr Šlesinger (sic!),⁷⁰⁰ sochař z Jemnice, malíř Stretti z Prahy,⁷⁰¹ v Popelíně byl na letním bytě známý spisovatel Razov.⁷⁰² Též tu byl Masea,⁷⁰³ vyslanec. Herci Scheinfluková [sic!],⁷⁰⁴ Šlemrová,⁷⁰⁵ B[edřich] Veverka,⁷⁰⁶ Paul,⁷⁰⁷ Lokša,⁷⁰⁸ Boháč,⁷⁰⁹ Vydra,⁷¹⁰ Fryčová [sic!],⁷¹¹ Vendygová,⁷¹² Hurych,⁷¹³ Dostalová,⁷¹⁴ Zd[eněk] Kampf.⁷¹⁵ [s. 73]⁷¹⁶ Malíř Demartini⁷¹⁷ bydlel v blízkém Jilmu a byl ve Studené denně. Také sem zavítali šachisté: Opočenský⁷¹⁸ a Thélén.⁷¹⁹ Dr. Valenta [sic!] z Kocourkovských učitelů,⁷²⁰ spisovatelka Vykypělová⁷²¹ tu byla rok co rok. I komunistický spisovatel Michal Mareš,⁷²² který byl také zavřený.

Bartuškův hotel a v něm rázovitá dobrá žena a Češka, paní Kristina Bartušková, měli odedávna velkou přitažlivost. Kdysi se tu jídávalo až směšně lacino, tak že se to stávalo

⁷⁰⁰ Myšlen akademický sochař **Jaroslav Šlezinger** (1911–1955).

⁷⁰¹ Malíř a grafik **Viktor Stretti** (1878–1957).

⁷⁰² Spisovatele tohoto příjmení se nepodařilo v pramenech dohledat. Jedná se pravděpodobně o chybu autorky.

⁷⁰³ Vyslance či ataše tohoto příjmení se nepodařilo v pramenech dohledat. Jedná se pravděpodobně o chybu autorky.

⁷⁰⁴ Pravděpodobně myšlena herečka **Olga Scheinpflugová** (1902–1968). Chyba i v *kronice B*.

⁷⁰⁵ Herečka **Růžena Šlemrová** (1886–1962).

⁷⁰⁶ Herec **Bedřich Veverka** (1894–1960).

⁷⁰⁷ Herec **František Paul** (1898–1976).

⁷⁰⁸ Herec **Jaroslav Lokša** (1895–1975).

⁷⁰⁹ Herec **Ladislav Boháč** (1907–1978).

⁷¹⁰ Herec **Václav Vydra starší** (1876–1953).

⁷¹¹ Míněna herečka **Marta Fričová** (1914–1993).

⁷¹² Herečku tohoto příjmení se nepodařilo v pramenech dohledat. Jedná se pravděpodobně o chybu autorky.

⁷¹³ Herec **František Hurych** (1903–1977).

⁷¹⁴ Herečka **Leopolda Dostálová** (1879–1972).

⁷¹⁵ Herec **Zdeněk Kampf** (1920–1987).

⁷¹⁶ Přišpendleno foto, na němž jsou ministr František Staněk, studentský stavitel Josef Bartušek a František Zezulka. Není v *kronice B*.

⁷¹⁷ Český malíř **Eduard Demartini** (1892–1961).

⁷¹⁸ Šachový český i mezinárodní mistr **Karel Opočenský** (1892–1975).

⁷¹⁹ V *kronice B* „Thälen“. Původně v *kronice B* vynecháno a dopsáno jinou barvou. Nejspíš si autor přepisu nejprve ověřoval, o koho se jednalo. Šachistu ani jedné varianty příjmení se však nepodařilo v pramenech dohledat. Jedná se pravděpodobně o chybu autorky i autora přepisu.

⁷²⁰ Kocourkovští učitelé bylo poloprofesionální pěvecké sdružení působící na scéně české populární hudby od konce 1. světové války až do roku 1957. Míněn pravděpodobně jejich člen, zpěvák, **Dr. Svatopluk Venta**.

⁷²¹ Spisovatelku tohoto příjmení se nepodařilo v pramenech dohledat. Jedná se pravděpodobně o chybu autorky.

⁷²² Spisovatel **Michal Mareš** (1893–1971).

příslivečným. Kdo jel přes Studenou, každý se tu rád zastavil na dobré sousto, které bylo tak bohaté, že je nemohl ani snísti, a na upřímné popovídání s „matkou“ Bartuškovou.

Tak rád se tu kdysi za první republiky zastavoval p. ministr Staněk; byl dobrým, osobním přítelem paní Bartuškové. Byli tu už tehdy často návštěvou význační lidé.⁷²³ Se Staňkem jednou ministr Klofáč,⁷²⁴ cestovatel Vráz,⁷²⁵ dr. Firlinger,⁷²⁶ dr. J. Červený,⁷²⁷ spoluhracovník Hašlerův, mistr Kocián.⁷²⁸ Též dr. Bláha z Jihlavy, který byl v této zlé době vězněn ve všech možných koncentracích, byl kolikrát ve Studené.

V této zlé době se ochotníci přece jen odhodlali sehrát divadlo. Bylo to jako světélko v této pekelné tmě. Hrál se „Její pastorkyně“⁷²⁹ pod vedením pí. řid[ící] Bílkovské. Brzy poté byl nacvičován „Zpovědník“⁷³⁰ v němž měl pohostinsky vystupovat Kohout,⁷³¹ ale úřady ho nepovolily. Došlo k němu až za rok a tu hrál úlohu krále, již měl hrát Kohout, [s. 74] z nouze pan učitel K[arel] Bednář, který byl nějaký čas také ve vězení.⁷³² Úlohu podal skvěle a celý kus měl veliký úspěch. Jest to kus, který obhájil legendu svatojánskou.

Až do konce roku 1942 bylo vše ve znamení nevinné české krve, samé německé vítězství a ustupování ruské armády. Jsme úplně rozvráceni. Což se to Rusko nevzmůže? Má být snad Německem úplně potřeno? Mnoho lidí zkazila ta málomyslnost.⁷³³ Bují udavačství a msta, osobní zášť a úzkost všeho druhu. Jako by měla umřít pravda a žít jen lež a zloba.

⁷²³ Poslední dvě věty nejsou v *kronice B*. Možná přehlédnuto při přepisování, vzhledem k návaznosti dalšího odstavce.

⁷²⁴ **Václav Klofáč** (1868–1942) - novinář a politik; vůdčí osobnost českých národních socialistů, za Rakouska-Uherska poslanec Říšské rady a Českého zemského sněmu, za první světové války působil v odboji, po roce 1918 byl prvním ministrem národní obrany, rovněž byl dlouholetý senátor Národního shromáždění ČSR a až do roku 1938 předseda Československé strany národně socialistické.

⁷²⁵ **Enrique Stanko Vráz** (1860–1932) - český cestovatel a fotograf.

⁷²⁶ Pravděpodobně myšlen **Otokar Fierlinger** (1888–1941). Chyba i v *kronice B*.

⁷²⁷ Kabaretiér, spisovatel a humorista **JUDr. Jiří Červený** (1887–1962).

⁷²⁸ Houslový virtuos **Jaroslav Kocián** (1883–1950).

⁷²⁹ Drama od spisovatelky drama Gabriely Preissové.

⁷³⁰ Divadelní hra od Franka Tetauera (1903–1954).

⁷³¹ Herec **Eduard Kohout** (1889–1976).

⁷³² V *kronice B* místo „ve vězení“ výraz „zavřený“.

⁷³³ V *kronice B* „málomyslnost“.

V listopadu mluvil Vůdce řeč plnou chvástání a pýchy. „Co jednou máme v ruce, to držíme tak pevně, že tam, kde jsme my, nikdy nebude už nikdo jiný!“ Hnedle budou u Stalingradu. Malomyslně věříme, že i ten dobydou. A co bude pak?

Trochu pracuje národní souručenství, ale to vše je v rámci Německa a dýchá-li kdo česky, je to jen úzkostlivě a potichu.

V těch dnech kolem svátků vánočních přišla zpráva, že v koncentračním táboře v Auschwitzu zemřel mladý učitel Čech, který zde byl sokolským vzdělávatelem.

[s. 75]

Letos v dubnu se vrátil ze žaláře pan Petřů, zdejší truhlář. V roce 1940 byl zatčen 2. prosince na udání, že poslouchá a rozšiřuje zahraniční zprávy z Londýna.⁷³⁴ Jak se později vyšetřilo, udal ho Příbýl z Bolíkova⁷³⁵ a jeho kompanisté⁷³⁶ [Rudolf] Prášil, Dušek a Kopáček, kteří byli ve spojení s celým řetězcem zrádců a udavačů. (Ó můj nešťastný národe, jak jsi mohl zrodit takové podlé charaktery!⁷³⁷)

Pan Petřů byl odvezen do Jihlavy, kde ho chtěli donutit, aby prozradil, kdo ještě ve Studené poslouchá. Když se zdráhal, bili ho surově lískovými pruty, vyrazili mu zuby a kopáním mu přerazili dvě žebry [sic!].⁷³⁸ Nějaký čas byl v jedné cele s p. stavitelem K[arlem] Bartuškem. Ležel též měsíc v nemocnici a pak se přiznal, neb mu pohrozili zatčením celé rodiny. Převezli jej do Vídně a do Steinu,⁷³⁹ kde hrozně trpěl zimou a spoustami vši. Když ho vzali, vážil 86 kg, když ho propustili jen 48 kg. Vrátil se po šestnácti a půl měsíci ve stavu velmi zuboženém.

Současně s ním byl zatčen p. Jan Havelka pro ten samý delikt a těmitěž lidmi udaný. Byl odsouzen v Jihlavě a tam také mučen; na 15 m [?],⁷⁴⁰ pak byl odvezen do Znojma, kde pracoval u dvora. V Jihlavě mu kopáním přerazili několik žeber a poškodili mu

⁷³⁴ V *kronice B* není „z Londýna“.

⁷³⁵ Myšlena místní část obce Studená, sousední ves **Horní Bolíkov**.

⁷³⁶ V *kronice B* místo „kompanisté“ slovo „kumpání“.

⁷³⁷ Tato věta není v *kronice B*.

⁷³⁸ V *kronice B* „žebra“.

⁷³⁹ Věznice **Stein-Krems**, ve městě Krems an der Donau v Dolních Rakousích, přibližně 70 km západně od Vídně.

⁷⁴⁰ V *kronice B* není „na 15 m“.

sluch. Tato německá surovost se nikdy nesmí zapomenout a nikdy odpustit, Pokud budou žít dějiny, potud⁷⁴¹ musí žít i německá hanba!

[s. 76]

Narození v roce 1942.

Šindelářová Milada	11. 1. 1942
Mastný Jaroslav	26. 1. “
Podhrázský Frant[išek]	31. 1. “
Hrbková Jiřina	14. 2. “
Kadlecová Františka	23. 2. “
Veselá Jana	18. 2. “
Urbánková Bohumila	12. 3. “
Křížová Eva	28. 2. “
Melichar Ladislav	5. 4. “
Sušický Jaroslav	12. 4. “
Komárek Jiří	18. 4. “
Kubínová Věra	13. 4. “
Němec Jiří	23. 4. “
Vlach Frant[išek]	25. 4. “
Zichová Dagmar	18. 4. “
Bartušek Josef	8. 5. “
Burešová Jana	24. 5. “
Rojíková Marta	1. 7. “

⁷⁴¹ V *kronice B* není „potud“.

Eliášová Jana	31. 7. “
Veselý Jaroslav	6. 8. “
Šimánková Věra	16. 9. “
Bubeníčková Irena	17. 9. “
Průchová Marie	3. 10. “
Paďourková Stanislava	30. 9. “
Bednářová Alena	6. 10. “
Pelikán Rudolf	6. 10. “
Kocandová Blanka	31. 10. “
Nehoda Frant[išek]	18. 11. “
Schwarzová Jaroslava	4. 11. “
Šveberger ⁷⁴² Vladislav	19. 11. “
Lovětínská Jiřina	10. 12. “
Odstrčilíková Jana	17. 12. “
Jakoubek Bohuslav	25. 12. “
Kejval František	27. 12. “

[s. 77]

Zemřeli v r 1942.

Hochová Jana	* 27. 12. 1941	† 2. 1. 42
Bílkovský Antonín	* 15. 5. 1857	† 5. 5. “
Lojdová Aloisie	* 28. 3. 1850	† 25. 1. “ ⁷⁴³
Matějka Jan	* 22. 11. 1874	† 5. 2. “

⁷⁴² V *kronice B* Schveberger. Nelze porovnat s originální matrikou.

⁷⁴³ V *kronice B* je chybně uvedeno datum úmrtí 21. 1. Porovnáno s originální matrikou.

Sommer Antonín	* 15. 1. 1876	† 8. 2. “
Lojka Frant[išek]	* 19. 2. 1887	† 10. 2. “
Stork Rupert	* ?	† 25. 1. “
Kopáček Antonín	* 13. 10. 1910	† 29. 3. “
Češková Marie	* 28. 8. 1885	† 8. 4. “
Petrů Antonie	* 14. 6. 1859	† 11. 5. “
Jelínková Ida	* 24. 12. 1898	† 7. 5. “
Pekárek Antonín	* 12. 5. 1867	† 19. 6. “
Pekárková Josefa	* 28. 2. 1877	† 20. 6. “
Veselá Anna	* 12. 12. 1858	† 2. 7. “
Plucarová Frant[iška]	* 19. 10. 1866	† 2. 7. “
Sušická Frant[iška]	* 7. 8. 1872	† 24. 7. “
Šimková Marie	* 28. 9. 1867	† 18. 7. “
Čech Leopold (učitel)	[?] umučený v Auschwitz	13. 12. “
Plucarovi Jiří a Marie ⁷⁴⁴	* 29. 11. 42[sic!] ⁷⁴⁵ mrtvý plod	24. 11. “
Čeloud Alois	* 26. 10. 1941	† 22. 8. “ ⁷⁴⁶
Vencourová Marie	* 5. 1. 1868	† 11. 2. “
Průša Jan	* 1. 12. 1858	† 2. 2. “
Felix Jan	* 1. 12. 1857	† 15. 11. “

⁷⁴⁴ Nejsou v narozených (ani v *kronice B*).

⁷⁴⁵ V *kronice B* „24. 11.“.

⁷⁴⁶ Není v narozených (ani v *kronice B*). Nabízí se otázka, zda se nemohlo dítě narodit mimo Studenou a rodina se spolu s novorozencem nepřestěhovala do Studené někdy v období prosinec 1941-srpen 1942.

Skvrnou celého okolí jest sl. Vanda Jahodová, učitelka, dcera bývalého řidičího z Bolíkova,⁷⁴⁷ Vendelína Jahody, která se zaprodala Němcům, přijala něm[eckou] národnost a změnila své jméno na Poppovou. Udala plno lidí ze Studené i z Telče, kde učila a udělala tak hanbu celé Jahodově rodině. Jahodové byli a jsou dobří a čestní vlastenci.⁷⁴⁸

[s. 78]

1943

Obecní buben jest v těchto létech⁷⁴⁹ velmi důležitým a činným předmětem. Obecní strážník ho týrá kolikrát za týden. Studenský strážník jest postava reprezentující úctyhodně naše městečko. Buší paličkami jen to hlaholí a hlas má jako zvon. Letos hned na počátku roku bylo bubnováno, že muži od 16 – 65 let a ženy od 17 – 45 let se mají přihlásiti o členské legitimace pro včlenění do práce. To znamená, že budou povoláni do Říše nebo nasazeni zde do zbrojního či jiného válečného průmyslu. A zase bubnuje strážník, že rolníci musejí odvádět slámu a osívat takové a takové plochy mákem a lnem. Potom zase odevzdání bramborů, sena a nedodaného obilí. Za pár dní zase upomínka o dodávce vajec a nová a nová připomínka přísného zatemnění.

Dále jest bubnováno, kde se kdo ztratil podezřelý a vypsána každou chvíli cena k jeho vypátrání. Četníci stojí celé dny na rozcestích a čekají, až ten hledaný tudy pojede a nebo poběhne, aby ho hned chytali. Jindy zase je bubnována dodávka dříví. A už ty naše nádherné lesy na Javořici, „háj“ na cestě k Dačicům i sama naše blízká a milá⁷⁵⁰ „Bukovice“, všechny ty bohaté, nádherné lesy prořídají. Tisíce metrů „papírků“, mladých to kmenů, jsou odváženy do Říše na tištění vyhlášek o popravách našich lidí. To vše nás tiskne a mučí, ale něco kdesi v tajném koutku duší hřeje. Naděje, ta nás neopouštěla ani v té nejhorší době loňského roku, kdy se zdálo, že celý národ bude vyvražděn.

[s. 79]

⁷⁴⁷ Myšlena místní část obce Studená, sousední ves **Horní Bolíkov**.

⁷⁴⁸ Tento odstavec je v *kronice B* umístěn před výpisem z matriky.

⁷⁴⁹ V *kronice B* „letech“.

⁷⁵⁰ V *kronice B* není „a milá“.

A teď se těšíme, že se karta začne obracet. Němci stojí dlouhé týdny před Stalingradem a nemohou a nemohou hnout⁷⁵¹ jeho železnými branami.

Vlastenci si šeptají dobrou⁷⁵² anekdotu:

Prý je velká poptávka po židlich? Všichni stolaři prý půjdou do Ruska.

Proč?

No – Němci stojí před Stalingradem a už je bolí nohy. Rádi by si sedli.

4. února 1943. Vrchní velitelství branné moci oznamuje:

Boj o Stalingrad je zakončen. Věrna své přísaze na prapor až do posledního dechu, podlehla šestá armáda za vedení gener[ála] polního maršála Pauluse⁷⁵³ přesile nepřátelské a nepřízni poměrů. Není ještě vhodná doba vylíčit průběh operací, které vedly k tomuto vývoji. Jedno však může být⁷⁵⁴ již dnes řečeno: oběť armády nebyla marná... Pod praporem s hákovým křížem, který byl vztyčen na nejvyšší zřícenině stalingradské a daleko široko viditelný, byl sveden poslední boj. Generálové, důstojníci, poddůstojníci a mužstvo bojovali bok po boku až do posledního náboje. Zemřeli, aby Německo žilo...

Čtvrt milionu Němců obklíčeno a pobito. Vůdce nedovolil, aby armáda kapitulovala a tak také jednou německá krev tekla potokem. To je prvá těžká porážka a teď již můžeme říci, že to byl počátek konce. Porážka smrtelná!⁷⁵⁵

[s. 80]

/V únoru byl v Humpolci zatčen ředitel gymn[asia] Dr. Fr[antišek] Jahoda, zdejší rodák. Byl udán spolučlenem profesorského sboru. Jest uvězněn na Kladně./⁷⁵⁶

Začíná to slibně.⁷⁵⁷ Ještě v únoru padla celá řada ruských měst, která měli Němci, jak Vůdce pravil, navždy ve svém držení: Bzi [sic!],⁷⁵⁸ Oskal [sic!],⁷⁵⁹ Kursk,⁷⁶⁰ Bělograd

⁷⁵¹ V *kronice B* místo „nemohou a nemohou hnout“ obrat „nemohou hnouti“.

⁷⁵² V *kronice B* není „dobrou“.

⁷⁵³ **Friedrich Wilhelm Ernst Paulus** (1890–1957) - německý generál a polní maršál. Velitel německé 6. armády, která byla koncem roku 1942 obklíčena sovětskými vojsky u Stalingradu.

⁷⁵⁴ V *kronice B* „být“.

⁷⁵⁵ Tato věta není v *kronice B*.

⁷⁵⁶ Toto sdělení je napsané inkoustem na vrch stránky nad text. V *kronice B* součást textu.

⁷⁵⁷ Tato věta není v *kronice B*.

[sic!],⁷⁶¹ Volčansk,⁷⁶² Krasnodar,⁷⁶³ Rostov,⁷⁶⁴ Vorošilov,⁷⁶⁵ Markov⁷⁶⁶. Markov; to jméno se příliš často ozývalo v rozhlase a na mapě jsme se rozechvělým prstem dlouho u něj zastavovali. V březnu to byl Demijovsk [sic!],⁷⁶⁷ Rzev [sic!],⁷⁶⁸ místo, o které se sváděly krvavé a urputné boje po šest měsíců.

Ochotníci sehráli „Maryšu“ pod vedením pí. říd[í]cí] Bílkovské.

Mladí lidé jsou stále ve větším nebezpečí, že půjdou pracovat do Říše. Některé ročnický jsou již povolány, a proto panuje mezi matkami pravé zděšení. Každá se stará, aby rychle své dítě umístila kdekoliv jinde, jen aby se děti mohly vykázat, že jsou zaměstnány. Německé chytráctví podchycuje největší složky národa, aby je umlčelo. Dělníci mají neobyčejně velké platy, také 1. máj jest sice pracovním dnem, ale jsou pro dělníky promítány filmy a k tomu účelu jest nutno poskytnout místnosti zadarmo. Rolníci nemohou sehnati pracovní sílu, neb pracující lid, který dříve šel do služby k sedlákovi, má větší platy v průmyslu. Dlouhou válkou již se kazí lidský charakter. Vzrůstá nenávisť k práci kolem půdy, která živí celý svět, a lid zapomíná, že v průmyslu pracuje pro Říši.

⁷⁵⁸ Místopisný název „Bzi“ se na někdejším sovětském území nenachází. Javořická možná měla na mysli město Biz. Chyba i v *kronice B*.

⁷⁵⁹ Javořická pravděpodobně měla na mysli **Staryj Oskol**. Srov. Paul CARELL, *Operace Barbarossa*, Plzeň 1996, s. 391. Chyba i v *kronice B*. **Staryj Oskol** je město v Bělgorodské oblasti v Ruské federaci. Od Bělgorodu, správního střediska oblasti, je vzdálen 153 kilometrů na severo-východ, směrem k hranici s Kurskou oblastí.

⁷⁶⁰ **Kursk** je město ve středním Rusku a správní středisko Kurské oblasti.

⁷⁶¹ Javořická pravděpodobně měla na mysli **Bělgorod**. Srov. Paul CARELL, *Spálená země*, Praha 2003, 468 s.. Chyba i v *kronice B*. **Bělgorod** je město v evropské části Ruska, 40 km východně od ukrajinských hranic.

⁷⁶² **Volčansk** je město ve Sverdlovské oblasti v Ruské federaci, které leží na východním okraji Uralu ve vzdálenosti přibližně 450 kilometrů na sever od Jekatěrinburgu, správního střediska celé oblasti.

⁷⁶³ **Krasnodar** je město v Ruské federaci; leží na jihu její evropské části mezi Rostovem na Donu a pobřežím Černého moře.

⁷⁶⁴ **Rostov** je město v Jaroslavské oblasti Ruské federace, ležící na březích jezera Něro přibližně dvě stě kilometrů na severo-východ od Moskvy.

⁷⁶⁵ Jedná se o příjmení, nikoli o místní název. Autorka s největší pravděpodobností opisovala tyto informace z jiného zdroje. V těchto originálních pramenech byla buďto chyba nebo si autorka některá slova chybně vyložila.

⁷⁶⁶ Viz pozn 765.

⁷⁶⁷ Javořická pravděpodobně měla na mysli **Děmjansk**. Srov. Týž, *Operace Barbarossa*, s. 391. Chyba i v *kronice B*. **Děmjansk** je město ležící na severo-západě dnešní Ruské federace.

⁷⁶⁸ Javořická pravděpodobně měla na mysli **Rzev**. Srov. Tamtéž, s. 260. Chyba i v *kronice B*. **Rzev** je první město na horním toku Volhy v centrálním Rusku. Leží na jihu Tverské oblasti, necelých 200 km západně od Moskvy.

Také jest zahájen boj proti české kultuře.⁷⁶⁹ Mnoho knih nejlepších autorů jest na indexu a nařizováno, aby byly vyřazeny z obecních a školních knihoven. [s. 81] Také já jsem mezi zavrženými. Dostala jsem přípis od svého nakladatele p. [Františka] Šupky, který musím vyplnit a jemu vrátit. Jest to příkaz, který musel vykonat. V přípise se zavazují; knihy na indexu uvedené střežiti pod trestem smrti, aby nebyly rozšiřovány. Výslovně tam stojí: „vím, co by mne stihlo, kdybych je půjčovala, darovala, opisovala a jinak rozšiřovala“. Jsou tam i čísla paragrafů a jiné zbytečnosti. Také dvakrát přišli četníci a ptali se po mé knize „Zlatý ptáček“ a „Proti zákonu.“ Je to zajímavé a směšné, že obě ty věci jsou úplně⁷⁷⁰ bezvýznamné, kdežto ty, v nichž nejvíce nadávám Němcům, jsou nepovšimnuty. Vím, co jsem podepsala, přesto však jsou mé spisy stále v oběhu. Lidé si vypůjčují a já považuji za svou národní povinnost ukájet jejich touhu po vlastenecké četbě.

K zajímavosti této kroniky musím napsati též, co potkalo moji nejmladší dceru. Hned v roce 1937⁷⁷¹ si udělala známost s leteckým poručíkem Janem Klánem v Čes[kých] Budějovicích, kde navštěvovala obchodní akademii a bydlela napřed [...] a později na privátě.⁷⁷² V roce 1938, po rozpadu armády, zůstal poručík bez existence a v roce 1939 se odhodlal uprchnouti do ciziny. To se mu povedlo a odešel, vzav s sebou od mé dcery Vendulky slib věrnosti. Asi třikrát psal z Francie a Belgie, posledně z Anglie a pak se odmlčel. [s. 82]

Letos v zimě bylo jednou zajímavé hlášení z Londýna. Naši letci tam mluvili k nám ve vlasti. Jeden ku svému otci, jeden k synkovi a třetí ku své snoubence. Ovšem, že mluvili inkognito, neb věděli, že by zde uvrhli své drahé do záhuby. (Letecký Klán stejně měl dvě sestry v koncentráku.) Moje dcera poslouchala a všecka vzrušená volala nás k přístroji. „To mluví Honza! To je on! Poznávám ho po hlasu!“ Ve Studené vědělo málo lidí o její známosti a jejím slibu věrnosti, ale někdo přece číhal a po tomto projevu z ciziny ji udal. Přijelo pak gestapo; napřed vyšetřilo otce v továrně a dalo příkaz, aby se dostavila za týden do Jihlavy na gestapo a tam, aby se zodpovídala. Byl to velký úkol a zatížení nervů celé rodiny. Věděli jsme to dobře, co znamená takové zodpovídání. A co to je, svěřiti dívku rukám těch krkavců a vlkodlaků. Otec ji tam provázal a bylo nutno vše zapřít a vylhat. Tak jsme byli ubozí pod německou palbou, že jsme museli jen lhát,

⁷⁶⁹ V *kronice B* „kultuře“.

⁷⁷⁰ V *kronice B* místo „úplně“ slovo „zcela“.

⁷⁷¹ V *kronice B* je chybně opsán rok „1939“.

⁷⁷² „a bydlela napřed [...] a později na privátě.“ není v *kronice B*.

zapírat a zbaběle se třást. Útočili na ni, aby se přiznala, zdali na něj čeká a proč se tedy nevdává, je-li jí 22 let a jistě by měla příležitost. Přítel jejího bratra se šlechetně nabídnul, a tak ho označila jako svého ženicha. Touto lží jim vyklouzla a dostala se na svobodu. Kdo asi v mém drahém rodišti měl o to zájem, aby zničil mé dítě? „Kterak lze podlý čin spáchat vědomky?“ [s. 83] Snad chodí tu zlý člověk mezi námi a kolem mne, snad se na mne usmívá⁷⁷³ a tiskne mi ruku? Jsem ráda, že neznám toho zrádce a že mé srdce necítí žádnou nenávist a tím méně touží po pomstě...

Jest⁷⁷⁴ nařízená prohlídka domovních protipožárních opatření. Také stále jest nařízeno přísné zatemnění. Žijeme po tmě jako slepci.

O velikonocích šeredné počasí. Jest nařízeno, dát si vystavit „kenkarty“⁷⁷⁵, k čemuž je třeba plno dokladů. Hlavně se jedná o arijskou příslušnost. Matriky mají co dělat.

(Také začíná mnoho pracovat „kuratorium mládeže“⁷⁷⁶. Jsou nařizovány všelijaké srazy a všelijaké přednášky. Má za účel germanizování a šíření solidarity k Říši. Ovšem, že záleží na vedoucích. Je možno mezi řádky říci mladým lidem hodně. Pod záštitou kuratoria jest možno sehrát i dobrý divadelní kus i loutkové divadlo, které jinak nebylo dovoleno. Ve Studené vede kuratorium pan učitel [Karel] Chadim, který je ale dobrým vlastencem. Zdá se, že o ty velké děti se nemusíme báti: Všecky jsou natolik uvědomělé, že vědí co je pravda a co jen slova, jež jsou nadiktována.)⁷⁷⁷

Horší je to s těmi malými, kteří se učí němčinu dobře a celkem rádi. Je jim to nové a zábavné. Bolí to, vidíme-li jak si na ulici děti hrají na školu a švadroní německy.

[s. 84]

Učitelé jako všichni státní zaměstnanci museli podepsati spolupráci s Němci. Soukromí úředníci od Satrapů ještě vzdorují.

⁷⁷³ V *kronice B* místo „usmívá“ slovo „dívá“.

⁷⁷⁴ Zde začíná pasáž, která byla (formou odebrání celého listu) odstraněna v *kronice B* (konec pasáže - viz pozn. 781).

⁷⁷⁵ Výraz pro průkaz totožnosti, který bylo na protektorátním území nutné mít vystavený.

⁷⁷⁶ **Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě** (KVMČM) byla masová mimoškolní organizace na území Protektorátu Čechy a Morava zaměřená na nacisticky orientovanou výchovu české mládeže ve věku od 10 do 18 let. Založeno bylo 28. května 1942 a svou činnost zahájilo 13. března 1943. Hlavním ideovým cílem byla nejen převýchova, ale také podpora tzv. protektorátního vlastenectví a spolupráce s německou říší.

⁷⁷⁷ Závorky, do nichž je vložen tento odstavec, jsou dopsané dodatečně tužkou.

V létě, sedíme-li tiše v zahradě nebo v lese, slyšíme vzdálené, velmi hluboké dunění a hřímání, i když je obloha čistá jako sklo. Jest to bombardování.

Poprvé to dostalo vídeňské nové město [sic!].⁷⁷⁸

Němci jsou krutě bití: Jejich města důsledně těžce bombardovaná a na východní frontě stíhá porážka porážku.

Ozdobná „V“, která byla psaná na nárožích, na nádražích, v oknech veřejných budov, na křižovatkách, po zdích domů a ve městských parcích, pomalu chátrají a opršívají. Kálejí na ně ptáci a vítr jimi pohrává, a tak je to i s tím skutečným vítězstvím.

Nalomila se Osa.⁷⁷⁹ Prý půjdou všichni strojníci do Itálie, bájí známý český humor, aby ji spravovala. Ale už je pozdě. 2. srpna padla Sicilie a 9. září kapitulovala Itálie.

Mnoho českých lidí šlo proto do koncentráků, protože neuměli zatajit svoji radost.

6. září obsadili Jugoslávci Sušak⁷⁸⁰; za pár dní [...].

Angličané jsou v Neapoli, v Římě a Turíně.

České oči, pohaslé pláčem a strachem, začínají zase zářit. Matky ovšem mají plno strachu, neb mladí lidé jdou hromadně do zbrojního průmyslu.

Bombardování se stále stupňuje.

[s. 85]

V noci vidíme někdy na obzoru světelné bomby. Letí to vzduchem, jako vánoční stromeček. Následkem toho bylo 17. srpna následující bubnování: „Při útocích angl[ické] letecké zbraně jsou shazovány k označení cíle světelné bomby; zatím co [sic!] shoří vznášející se světelná bomba, vyrazí cílová označovací bomba se šedesáti světelných tyčinek světelné kaskády, které hořící padají k zemi a tam dohoří. Doba hoření je asi 3 min. Aby se zabránilo cílovému označení, je nutno, aby plameny a světelná znamení, hořící hůlky, byly co nejrychleji odstraněny. Poněvadž hašení

⁷⁷⁸ **Vídeňské Nové Město** (Wiener Neustadt) je statutární a okresní město v Dolním Rakousku ležící přibližně 50 km jižně od Vídně.

⁷⁷⁹ Myšlena tzv. **Osa Berlín–Řím–Tokio**, tedy vojensko-politické uskupení nacistického Německa, Itálie a později také Japonska. Spojenectví bylo ustanoveno německo-italskou smlouvou z října 1936, která určovala německé a italské sféry vlivu v Evropě.

⁷⁸⁰ **Sušak** je část města Rijeka v dnešním Chorvatsku.

světelných tyčinek je možné vodou jen výjimečně, je nutno ihned pokrýtí zemí nebo pískem.“

Začíná to doopravdy. Také se mnoho mluví o parašutistech, kteří skočí někde v lesích a skoro vždy jsou hned postříleni nebo ubiti Němci.⁷⁸¹

Všude se rozmáhají krysy a potkani, jimž se lidově říká „němkyně.“ To jest výnosem ministerstva zakázáno, za to [sic!] však jest přikázáno potkany hubiti.

Nová a nová nařízení týkající se některých ročníků (teď [19]17 – [19]26), aby měli v pořádku kenkarty.

Lesní chaty a boudy mají často do rána tajuplné hosty.⁷⁸² Stále se mluví o rádiových přístrojích, z nichž mají být odstraněny krátké vlny. Na těch se nejlépe chytá Anglie. Všecky přístroje musely být doneseny do radnice a tam [s. 86] jim bylo zařízení na krátké vlny odňaté. Národ však je vynalézavý. Lidé si šeptají, jak se to dá přece jen zařídit, abychom se dozvěděli z ciziny, po čem tak horoucně⁷⁸³ dychtíme. Jsou to všelijaké tyčinky a vidličky, bubínky a šroubky, které se zastrčí do přístroje, a slyšíme zase.⁷⁸⁴ Kdyby se Němci postavili na hlavu a vyhlásili stokrát⁷⁸⁵ trest smrti, přece budeme poslouchat. Potom se vyskytl malinký stroječek, který nosí naši muži v kapse u vesty. Říká se mu „Čerčílek“,⁷⁸⁶ bez toho nemůžeme ani žít.⁷⁸⁷

Všecka mládež narozená 1939⁷⁸⁸ [sic!] musí být přihlášena na obecním úřadě.

[s. 87]

Narození v r. 1943.

Bartušek Oldřich 15. 1. 1943

⁷⁸¹ Pasáž „Jest nařízená prohlídka...nebo ubiti Němci.“ není v *kronice B*. Došlo k odstranění celého listu (viz pozn. 774).

⁷⁸² Tato věta není v *kronice B*.

⁷⁸³ V *kronice B* není „horoucně“.

⁷⁸⁴ Tato věta není v *kronice B*.

⁷⁸⁵ V *kronice B* „stokrát“.

⁷⁸⁶ Za válečného období většina radiových přijímačů nemohla ladit krátké vlny. Tomu se dalo odpomoci způsobem zkratu na ladící cívice improvizovaným kovovým vodičem. Říkalo se mu "čerčílek" (podle Winstona Churchilla).

⁷⁸⁷ V *kronice B* místo „žít“ slovo „být“.

⁷⁸⁸ V *kronice B* je uveden letopočet „1929“. Vzhledem k obsahu tohoto sdělení a užití termínu „mládež“ je zajisté správný tento údaj a autor přepisu tak opravil Javořické chybu. Věk této „mládeže“ měl tedy logicky být 14 let a nikoli 4 roky, jak by tomu bylo, kdyby měl platit údaj o roku „1939“.

Sommer Leopold	25. 1. “
Sofilkanič Ivan	15. 3. “
Šmídová Libuše	14. 3. “
Hrbek Vladimír	29. 4. ⁷⁸⁹
Novorková Jana	28. 4. “
Mikolášek Jiří	26. 4. “
Satrapa Ludvík	5. 5. “
Nosková Alena	5. 5. “
Mašková Magdalena	18. 5. “
Slováček Rudolf	18. 5. “
Gajda Jan	16. 6. “
Koželuhová Božena	3. 7. “
Jirků Alena	8. 8. “
Haluza Miroslav	21. 8. “
Málková Daniela	1. 9. “
Kolář Václav	5. 9. “
Podhrázská Jitka	13. 9. “
Geist Jiří	18. 9. “
Nováková Jiřina	27. 9. “
Čeloud Miloš	30. 10. “
Kněžínková Stanislava	22. 10. “
Dobrovolný Zdeněk	25. 10. “

⁷⁸⁹ V *kronice B* chybně opsáno datum „24. 4.“.

Velebová Jana	11. 12. “
Kovářů Frant[išek]	18. 12. “
Taras Ctibor	24. 12. “
Srpová Alena	18. 12. “
Hoch Pavel	1. 7. “
Zezulka František	1. 8. “
Janoušek Jan	9. 12. “
Podhrázská Emila	18. 7. “

[s. 88]

Zemřeli 1943.

Krausan Josef	* 25. 11. 1879	† 28. 1. 43
Gráf Karel	* 2. 10. 1915	† 11. 2. “
Novák Josef	* 3. 3. 1865	† 24. 4. “
Nápravníková Marie	* 15. 10. 1879	† 1. 5. “
Parkanová Frant[iška]	* 18. 3. 1873	† 19. 5. “
Přechová Anastasie	* 23. 4. 1899	† 29. 5. “
Šindelář Karel	* 4. 5. 1943	† 7. 6. “
Čechová Kateřina	* 24. ⁷⁹⁰ 10. 1861	† 20. 6. “
Kejvalová Aněžka ⁷⁹¹	* 28. 12. 1872	† 3. 7. “
Švehla Josef	* 15. 9. 1889	† 8. 7. “
Švec Josef a Markéta	* 17. 7. 1943 (mrtvý plod)	† 17. 7. “
Lindourek Ignác	* 29. 7. 1874 ⁷⁹²	† 31. 8. “

⁷⁹⁰ V *kronice B* je jako datum úmrtí uvedeno „21. 10. 1861“. Nejspíš došlo k chybě při přepisu.

⁷⁹¹ V *kronice B* „Anežka“.

Matoušek Frant[išek] ⁷⁹³	* 23. 3. 1905	† 1. 9. “
Molzer Josef	* 17. 8. 1943	† 1. 9. “ ⁷⁹⁴
Lačný Jan	* 6. 12. 1866	† 14. 10. “
Kniesová Mariana ⁷⁹⁵	* 1865 ⁷⁹⁶	† 9. 10. “
Fryčová Oldřiška	* 28. 6. 1818	† 31. 10. “
Kubíček Ferdinand	* 24. 5. 1905	† 29. 11. “
Novák Jan	* 19. 2. 1884	† 30. 11. “
Špikla (mrtvě nar.) ⁷⁹⁷	* 17. 12. 1943	† 17. 12. “
Satrapová Frant[iška]	* 26. 8. 1877	† 21. 12. “
Kubíčková Jana	* 22. 12. 1943	† 22. 12. “

[s. 89]

Rok 1944

Je nový rok a s ním zase stoupá naděje, že snad letos již se válka skončí. Naše vláda z Londýna nás těší a posiluje v dobré víře ve šťastný konec. Teď už to tak vypadá a začínají věřiti i ti nejmalověrnější.

Na Rusku stíhá jedno ruské vítězství druhé, hned na počátku roku byly dobyty: Luck,⁷⁹⁸ Rovno,⁷⁹⁹ Krivý Rog,⁸⁰⁰ v březnu Uman,⁸⁰¹ Nový Bug,⁸⁰² Dubno,⁸⁰³ Oděsa,⁸⁰⁴ fronta míří na Lvov⁸⁰⁵.

⁷⁹² Datum není v *kronice B*.

⁷⁹³ V *kronice B* zkratka křestního jména rozepsána na celé jméno „František“. V originální matrice zapsáno jméno „Franz“.

⁷⁹⁴ Není v narozených. Ani v jedné verzi.

⁷⁹⁵ V *kronice B* je křestní jméno zapsáno stejně, ale podle originální matriky zní křestní jméno „Marie Anna“.

⁷⁹⁶ Přesné datum se nepodařilo dohledat ani v originální matrice.

⁷⁹⁷ Není v narozených. Ani v jedné verzi.

⁷⁹⁸ **Luck** je město ležící v západní části Ukrajiny na historickém území Volyně. Je hlavním městem Volyňské oblasti.

29. 3. Kolomija (sic!) v Haliči,⁸⁰⁶ [...] a 11. dubna vstoupili Rusové do Tarnopole⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸.

Československá vlajka zavlála na našem území, na Podkarpatsku.

Hrozné bombardování Vídně. U nás vše duní a houká. Slyšeli jsme to nejlépe na Boží Hod velikonoční.⁸⁰⁹ Byla krásná pohoda, nebe se pnulo tak převysoko, podobné míru a kráse a pod ním tolik zmaru!

Praská to na všech stranách, ale Němci se chovají stejně zpupně, ba snad možno říci ještě zpupněji. Stále jsou popravy a zatýkáni.

Ku studenským obětem patří i František Kantor, narozený 25. srpna 1920. Byl synkem zdejšího zelináře, vyučený řezníkem a na práci byl v Linci. S osmi kamarády chtěl uprchnout; opatřili si nějaké náboje a hodlali se dostat do Švýcar, k zahraničnímu odboji. Byli však vystopováni a přepadeni; [s. 90] čtyři byli na místě zastřeleni, Kantor s ostatními zatčen a odvezen do vězení. Odsouzeni na 18 let do žaláře. Kantor byl v Mnichově, Garstenu⁸¹⁰ i v Osvětimi. Posledně v Mauthausenu,⁸¹¹ kde po dvouletém mučení zemřel. Zprávy o něm poslal jeho zdejším rodičům jeho kamarád Páleník

⁷⁹⁹ **Rovno** je město ležící v západní části Ukrajiny na historickém území Volyně. Je hlavním městem Rovenské oblasti a Rovenského rajónu. Bylo také známo jako středisko tzv. volyňských Čechů.

⁸⁰⁰ „Krivý Rog“ není v *kronice B.* **Krivoj Rog** (přesný název) je průmyslové město na jižní Ukrajině. Leží v pahorkatině na soutoku řek Inhulec a Saksahaň. Administrativně náleží k Dněpropetrovské oblasti.

⁸⁰¹ „Uman“ není v *kronice B.* **Umaň** (přesný název) je město na střední Ukrajině, zhruba 210 km jižně od Kyjeva. Leží v Podněperské vysočině na řece Umance, přítoku Jižního Buhu. Město je centrem Umaňského rajónu a druhým největším městem Čerkaské oblasti.

⁸⁰² **Nový Bug** je ukrajinské město západně od Dněpru, severozápadním směrem od Krymu.

⁸⁰³ **Dubno** je město na západní Ukrajině, ležící ve Volyni v Rivnenské oblasti.

⁸⁰⁴ **Oděsa** je město na jižní Ukrajině, hlavní město Oděské oblasti na pobřeží Černého moře, 440 km jižně od Kyjeva a 45 km východně od moldavských hranic.

⁸⁰⁵ **Lvov** je největší město západní Ukrajiny, ležící v kopcovitém terénu na okraji vysočiny Roztoččja, 60 km na východ od hranic s Polskem.

⁸⁰⁶ Správně psáno **Kolomyja**. Jde o město ležící v Haliči na západě Ukrajiny. Rozkládá se převážně na levém břehu řeky Prut.

⁸⁰⁷ **Tarnapol** je město ležící v západní části Ukrajiny na řece Seret.

⁸⁰⁸ Tato věta není v *kronice B.*

⁸⁰⁹ Jednalo se o datum 9. 4. 1944.

⁸¹⁰ Jedná se o věznicu v hornorakouském městysu **Garsten**, jižně od města Štýr.

⁸¹¹ **Mauthausen** je městys v Horních Rakousích, asi 20 kilometrů východně od Lince. Za druhé světové války zde byl koncentrační tábor Mauthausen-Gusen.

z Vlčnova u Uh[erského] Brodu.⁸¹² Ubohý mladý hoch se nedočkal návratu do svého rodiště.⁸¹³ Má tu na hřbitově pouze památník.

V Telči bude filmová společnost Praha-Barandov natáčet film „Cizinka.“ Bubnováním jsou vyzváni zdejší lidé, aby se toho zúčastnili v národních horáckých krojích. Později z toho sešlo. V těchto letech značně vzrostla účast o nár[odní] kroj.⁸¹⁴ Také u nás byl znovuvzkříšen horácký kroj a mnoho zdejších žen si ho pořídilo. Je sice chudší než kroje moravské, ale je také malebný se svou převládající bílou barvou a horáckou vyšívkou[sic!].

Brzy na jaře pořádala poradna kurs pro budoucí matky. Přednášela sociální pracovnice sl. Bulíčková, porodní asistentka pí. [Marie] Jiršíková, MUC. p. Boh[umil] Táborský, zastupující zdejšího lékaře p. dr. Müllera, a já, předsedkyně poradny. Účast byla celkem dobrá. Letos v zimě poradna ozařovala malé i školní děti horským sluncem.

Na prázdniny byly pro Studenou, jako každoročně, vyžádány české děti z měst, aby užily svěžího vzduchu i dobré stravy. Německé děti vyjídají naše města, venkov chce poskytnout svým dětem příjemný letní pobyt.

[s. 91]

Stále častěji vidíme letěti přes nás cizí, anglická i americká létadla. Některá jsou velká, jako stříbrné vlaštovky nebo šedí, třpytící se holubi – jiná jako celé pevnosti. Hrozně hřmí a lomozí.

Na Šibeném jsou stále Němci, kteří se tam zařídili jako doma, mají tam celé malé hospodářství, a bohužel je ve Studené i několik žen, které je tam chodí navštěvovat a utěšovat. Tito Němci mají za úkol koukat na ta cizí létadla⁸¹⁵ a zaznamenávat jejich počet.

Jednou za krásného, slunného odpoledne jsme viděli ve vzduchu souboj amerických letadel s německými. Hluk a chrlení nábojů, klesání sestřelených a útočení vítězů... Asi⁸¹⁶ dvě létadla⁸¹⁷ sestřelená, spadla u obce Heřmaněč.⁸¹⁸ Ze Studené tam jelo několik

⁸¹² **Vlčnov** je obec v okrese Uherské Hradiště ve Zlínském kraji, zhruba 5 km jiho-západním směrem od Uherského Brodu.

⁸¹³ V *kronice B* místo „do svého rodiště“ výraz „domů“.

⁸¹⁴ Tato věta v *kronice B* formulována: „V těchto letech značně vzrostl zájem o národní kroj.“

⁸¹⁵ V *kronice B* „létadla“.

⁸¹⁶ V *kronice B* není „Asi“.

lidí na kolech a chlapeč si přinesli malé úlomky šrapnelů nebo hliník z letadel.⁸¹⁹ Bylo tam několik raněných a zabitých- též⁸²⁰ Američané se dostali do nemocnice v J[indřichově] Hradci. Že měli všechny sympatie našich lidí netřeba poznamenávat!

Tu a tam se nalezne sud od benzínu i letáky nebo různé nádoby, která cizí létadla svrhnou⁸²¹ jako zbytečnou přítěž.

Němci všude prohrávají.

V červenci padlo Vilno,⁸²² Grodno,⁸²³ ve Francii St. Lo [sic!],⁸²⁴ v Itálii Livorno.⁸²⁵

20. července byl v Německu spáchán atentát na Hitlera.⁸²⁶ Noviny se mohou upsat. Odporný plaz Moravec nepřestává velebit prozřetelnost, že zachránila Vůdce. Myslíme si o tom něco jiného. Prozřetelnost [s. 92] ušetřila toho padoucha asi proto, aby pošel⁸²⁷ horší smrtí a aby viděl celou krutou porážku své myšlenky.⁸²⁸ Teď už je patrné, že o to bude strašnější pád, oč byla větší rozpínavost a zločinnost.

V červnu byla invase.⁸²⁹ Mnoho lidí trestáno za to, že ji radostně vítalo.

Kuratorium ohlásilo kurs v plavání. Má se konati na Podleském rybníku.⁸³⁰

V srpnu: Něco se děje na Slovensku. Či naši bratři⁸³¹ Slováci jdou do sebe? Nechtějí stát po všech těch událostech na hanbě, jak jim předpověděl dr. Slávik?⁸³² Zastavuje se nám srdce v očekávání. Povstání na Slovensku?⁸³³

⁸¹⁷ V *kronice B* „letadla“.

⁸¹⁸ **Heřmanec** je vesnice v okrese Jindřichův Hradec, 7 km jižně od Studené.

⁸¹⁹ V *kronice B* „letadel“.

⁸²⁰ V *kronice B* místo „těž“ slovo „tři“.

⁸²¹ V *kronice B* místo „létadla svrhnou“ obrat „letadla shodí“.

⁸²² Česká verze názvu **Vilnius**, tedy hlavního města dnešní Litvy.

⁸²³ **Grodno** je město v západním Bělorusku, nedaleko hranic s Polskem a poblíž hranic s Litvou. Protéká jím řeka Němen.

⁸²⁴ Myšleno **St. Lô**. Chyba i v *kronice B*.

⁸²⁵ **Livorno** je italské město v oblasti Toskánsko, hlavní město stejnojmenné provincie.

⁸²⁶ Šlo o neúspěšný pokus o atentát, provedený plukovníkem Clausem hrabětem Schenk von Stauffenbergem, jedním z účastníků hnutí vojensko-politického odporu proti Adolfu Hitlerovi a jeho praktikám. Srov. M. VENHOFF – B. ESSER – J. DÜLFFER, *Kronika druhé světové války*, s. 353-358.

⁸²⁷ V *kronice B* místo „pošel“ slovo „zašel“.

⁸²⁸ V *kronice B* „myšlenky“.

⁸²⁹ Myšleno vylovení spojeneckých vojsk v Normandii (začalo 6. června 1944), známé jako Operace Overlord. Srov. M. VENHOFF – B. ESSER – J. DÜLFFER, *Kronika druhé světové války*, s. 338-343.

⁸³⁰ Malý rybník na severním konci Studené.

Mnoho se mluví o partyzánech, ale dosud jsme žádného neviděli. Jest zakázáno pod trestem smrti pro celou rodinu, případně pro celou obec, poskytovat jim jídlo nebo nocleh. A my přece víme, že bychom je pohostili, jen kdyby přišli!

1. září. Celá Evropa obrací oči k Slovensku. Partyzáni se spojili s armádou a obsadili mnoho míst na Slovensku. Žilinu, Rožmberk [sic!],⁸³⁴ Turčanský [sic!] sv. Martin,⁸³⁵ Lipt[ovský] sv. Mikuláš,⁸³⁶ Banskou Bystrici. Všichni jim držíme palce. Aby je sám Bůh posílil!⁸³⁷

Lidé si šeptají, že potkal kdesi kdosi divného člověka – chtěl po něm cigaretu nebo sirky, jiný zase chleba. Někdo zase slyšel, že tam a tam na samotě bylo zabušeno na okno a kdosi chtěl jídlo, tam nebo tam sebrali neznámí lidé do auta švadlenu nebo jinou ženu, vozili ji kolik dní po samotách, kde musela zašívát a uklízet a pak ji obdarovanou, se zavazanýma očima přivezli tam, kde ji sebrali. [s. 93] To vše jsou jen romantické zvěsti, ale naše česká zmučená srdce pod ním [sic!]⁸³⁸ slastnou předtuchou okřávají.

A znovu se nad naší zemí vzduchem procházejí amer[ické] bombardéry.⁸³⁹ Vítáme je s radostí.

Hitlere! Krvavý tygre, vrahu milionů nevinných, zdali ještě trváš na své předpovědi, kam ty jsi vstoupil, že nikdo jiný nevstoupí už nikdy?

Škoda, že za tyto návštěvy platí také naši obyvatelé krvavou daň. Naše ženy a děti!⁸⁴⁰
25. srpna bylo těžce bombardováno Brno a u Radlic⁸⁴¹ spadla tři létadla.⁸⁴²

⁸³¹ V *kronice B* „bratři“.

⁸³² **JUDr. Juraj Slávik** (1890-1969) - slovenský právník a československý politik. Někdejší místopředseda Československé obce sokolské. Počátkem roku 1936 byl krátce předsedou Klubu československých turistů. Během druhé světové války žil v exilu. Byl členem pařížského Národního výboru a po pádu Paříže členem obou exilových vlád v Londýně. Za třetí republiky byl velvyslancem v USA, kde po „Vítězném únoru“ již zůstal.

⁸³³ Myšleno **Slovenské národní povstání**, tedy ozbrojené vystoupení protifašistických sil na území Slovenska, které trvalo od 29. srpna 1944 do 28. října 1944.

⁸³⁴ Myšlen **Ružomberok**, město na severu Slovenska, ležící v Žilinském kraji, na řece Váh.

⁸³⁵ Myšlen **Turčianský sv. Martin**. V *kronice B* zkratka „Turč.“. Od roku 1950 nese pouze název Martin. Jde o slovenské okresní město v Žilinském kraji, 22 km jihovýchodně od Žiliny a 170 km severo-východně od Bratislavy.

⁸³⁶ Dnes již pouze **Liptovský Mikuláš** je slovenské město v Žilinském kraji, v Liptovské kotlině pod Tatrami na řece Váh, 65 km východně od Žiliny.

⁸³⁷ Tato věta není v *kronice B*.

⁸³⁸ Chyba i v *kronice B*.

⁸³⁹ V *kronice B* je tato věta formulovaná „A znovu nad naší zemí létají americké bombardéry.“

30. srpna jsme slyšeli v radiu zprávu, pod níž nám zaplesala srdce: Němci hlásili, že vyklidili Paříž. Stará láska nerezaví – již dávno jsme Francouzům odpustili!

Toho roku bylo několik zdejších hochů, ba i dívek na práci v Říši – mladý Nacházel, Dobeš, Šimek, Smrž a jiní – někteří zase nasazení v Kuřimi [sic!]⁸⁴³ u Brna ve zbrojním průmyslu a tam prožili hrozné chvíle bombardování. Zvláště v Berlíně to bylo hotové peklo. Matky doma šilely hrůzou a čekaly denně toužebně na zprávy od svých dětí. Mladý Smrž uprchnul, přišel domů tajně, a aby nikdo nevěděl, zůstal už doma. Trvalo to skoro rok, byl stále schován v temné kuchyni a nikomu se neukazoval. Několikrát ho hledali četníci, ale vždy se mu podařilo včas utéci. Byl časem též na vzdáleném mlýně u příbuzných. [s. 94] Tak se schovával až do konce války a šťastně se dočkal lepších časů. Také ostatní hoši se vrátili⁸⁴⁴ ve zdraví. V červenci byl nově malován kostel. V srpnu slavil zdejší děkan, pan kon[zistorní] rada F[rantišek] Pohanka své sedmdesáté narozeniny a 30 let pobytu ve Studené. K jeho oslavě byla uspořádaná v katol[ickém] domě akademie s pestrým programem. Jest zajímavo, že ji uspořádali vesměs lidé pokrokoví a návštěva byla tak veliká, že jí sotva stačil rozsáhlý sál orlovny.

VI[asta] Javořická

Z básně – starý kněz – kterou při té oslavě přednesla sl. Lída Prušáková.

Míjeli dnové a roky s nimi,
v kostele denně stál stárnoucí kněz,
nad vlastní bouře šly – léta a zimy –
on svojí rozsívku a jařmo nes...

Kolik že roků již minulo v dáli?

⁸⁴⁰ Pouze v *kronice B*: „25. července zemřel v Briegu zdejší rodák Josef Smrčka, bývalý štáb[ní] rotmistr. Narodil se 16. srpna 1897 a působil v Uh[erském] Hradišti. Byl zatčen a 26 ledna 1940 a [sic!] převezen do Kounic. Kolejí v Brně. Byl zatčen na udání Ulrichové, členky gestapa v Uh[erském] Hradišti. Ta byla r. 1945 lidovým soudem odsouzena k smrti a pověšena.“

⁸⁴¹ **Radlice** jsou vesnice v okrese Jindřichův Hradec, součást obce Volfřov. Leží přibližně 10 km jiho-východním směrem od Studené.

⁸⁴² V *kronice B* tato věta formulována „25. srpna bylo těžce bombardováno Brno a pak se to dělo častěji. U Radlic spadla tři letadla.“

⁸⁴³ V *kronice B* „Kuřimi“.

⁸⁴⁴ Zde začíná pasáž, která byla (formou odebrání celého listu) odstraněna z *kroniky B* (viz pozn. 850).

Deset a dvacet – možno to jen?

Třicet již – a nám se ty časy zdály

tak, jako povídka, tak, jako sen.

Sedmý již křížek mu na bedra sedá,

je žal to pro prchlé či je to ples?

Ba – věrme – nikdy se upříti nedá:

velebnost sama je stárnoucí kněz.

Letos hráli ochotníci hru: „Nezbedný bakalář.“

[s. 95]

Bubnování dne 27. října 1944.

Podle vládního nařízení osoby určené k zemědělským pracím, které neuposlechnou příkazu, mohou být potrestány zabavením a propadnutím drobného zvířectva, a to: koz, králíků, kachen, krocanů a perliček bez ohledu na rasu, pohlaví a stáří.

Občanstvo se upozorňuje, že některé vyhlášky o potrestání osob, které se provinily nepřátelským chováním k Říši. Denně jsou hlášeny popravy za všechno možné, i za mletí na černo, za prodej mouky a [...].

Černý trh bují i přes to přísné opatření stále víc. Keťasi mají posvícení. Husa stojí 1 tisíc až 1 300 K. Máslo 300 K. Sádlo je artikl, za který se prodávají duše. Látky jsou jenom na body, a to ještě velmi těžce k dostání a špatná jakost. Boty na poukazy; napřed se napíše na obec. úřad žádanka, potom se dostane poukaz- což trvá několik týdnů - a poté je otázkou, jsou-li jaké boty v baťovně⁸⁴⁵ na skladě.

27. října zabouřila naše srdce. Povstalci se zmocnili Užhorodu.⁸⁴⁶

Stále slyšíme zřetelněji bombardování. Někdy se chvějí okna a samy se dveře otevírají těmi otřesy.

⁸⁴⁵ Míňena továrna na obuv značky Baťa.

⁸⁴⁶ Město – oblastní metropole - na západní Ukrajině.

O svátku všech sv[atých] a dušiček⁸⁴⁷ se nesvíí na hrobech, ba po celou válku tam nejde ani průvod, který dříve byl konán na vše sv. Večer. Bývalo na hřbitově kázání, modlení a zpěv. Po dobu války nebyl ani průvod Božího Těla, ani vzkříšení [sic!].

[s. 96]

/9. listopadu dal Stalin rozkaz: „ Zabte zvíře v jeho vlastním doupěti.“

Stále se ozývá v rozhlasu i v novinách jméno „Montgomeri.“⁸⁴⁸ [sic!]⁸⁴⁹

Bubnování 5. prosince: okresní úřad nařizuje od 10. prosince [...] do 30. dubna všeobecnou pracovní⁸⁵⁰ povinnost k odklízování sněhu na všech silnicích do vzdálenosti 8 km od obce. Pracovní povinnost vztahuje se na všechno obyvatelstvo každé obce ve věku od 16 do 60 roků. Osvobození jsou: 1. Činní úředníci, zaměstnanci a dělníci veřejných úřadů a škol. 2. Lékaři a zvěrolékaři, zaměstnanci elektráren a veřejné dopravy. 3. Osoby protiletectvé obrany, mají-li právě službu. 4. Osoby ženského pohlaví. 5. Zaměstnanci válečně důležitých podniků. Zaměstnavatelé jsou povinni svým zaměstnancům povoláním k práci na silnici nahraditi mzdu tak, jako by pracovali v podniku. Tresty jsou do 5 000 K nebo vězení 14 dní.

Protože napadlo hodně sněhu, hemží se silnice lidmi každého stáří a povolání. Jsou tu dělníci a řemeslníci, úředníci a učitelé, a všichni se při práci smějí a jsou veselí. Každý cítí, že se válka schyluje ku konci. A ten český národ má takový šťastný rys v povaze, byť jinak měl chyb až dost. I když je mu zle, neztrácí humor, a čím tíže ho přitahuje německé járho, tím je ten humor vtípnější⁸⁵¹ a povedenější. Lidé se potkávají, tváří se jako by nic, ale když dají hlavy dohromady, vždy je z toho povedená anekdota...

[s. 97]

Narození v r. 1944.

Veselý Vilém

*2. 1. 1944

⁸⁴⁷ Jedná se o dny 1. a 2. listopadu 1944.

⁸⁴⁸ Myšlen **Bernard Montgomery** (1887–1976), britský polní maršál, jeden z nejvýznamnějších britských velitelů druhé světové války, především pak průběhu osvobozování Evropy. Srov. Robin NEILLANDS, *Bitva o Rýn 1944. Arnhem a Ardeny: tažení v Evropě*, Praha 2014, 319 s.

⁸⁴⁹ Poslední dvě věty jsou napsané inkoustem na vrch stránky nad text.

⁸⁵⁰ Pasáž „...vrátili ve zdraví...30. dubna všeobecnou pracovní...“ není v *kronice B*. Došlo k odstranění celého listu (viz pozn. 844).

⁸⁵¹ V *kronice B* není „vtípnější“.

Bínová Alena	13. 1. “	
Plucarová Drahomíra ⁸⁵²	26. 1. “	† 25. 4. “
Štefl Miroslav	21. 2. “	
Schwarzová Hilda	26. 2. “	
Hotařová Miroslava	1. 3. “	
Kopal Petr	14. 3. “	
Šílená Věra	26. 3. “	
Hanuš Frant[išek]	1. 4. “	
Bartušková Zdena	30. 3. “	
Jakoubková Eliška	3. 4. “	
Antonovičová Ivana	6. 4. “	
Kaňkovský Jan	17. 4. “	
Bartušek Vladimír	4. 5. “	
Benešová Marie ⁸⁵³	1. 5. “	
Kopáček Karel	10. 5. “	
Lindourek Frant[išek]	11. 5. “	
Kejval Jaroslav	30. 5. “	
Vaníček Oldřich	4. 6. “	
Pekárek Ladislav	27. 6. “	
Mašková Anna	27. 7. “	
Hořínek Jan	24. 7. “	

⁸⁵² V *kronice B* křestní jméno „Dana“. Asi se jedná o chybu, možná ovlivněnou „Danou Plucarovou“ zanesenou do výpisu zemřelých (nejedná se o tutéž osobu).

⁸⁵³ V *kronice B* jméno „Burešová Marie“. Nejspíš chyba při přepisu. Nelze porovnat s originální matrikou.

Martinů Zdenka	5. 8. “	
Taras Karel	20. 8. “	
Šteflová Zdenka	28. 8. “	
Snebergová Jiřina	25. 9. “	
Koželuh Vladislav	18. 10. “	
Novotný Jan	18. 10. “	
Skokan Oldřich	30. 10. “	
Pokojová Alena	30. 10. “	
Musil Jan	27. 11. “	
Kružík Jan	25. 11. “	
Mach Ivan	2. 12. “	
Novák Frant[išek]	18. 12. “	
Zvoník Vladislav	14. 12. “	
[s. 98]		
Polívka Miloš	11. 2. “	
Kellner Hugo	7. 7. “	
Šimánková Jiřina	1. 11. “	
Lipoldová Jaroslava	7. 12. “	
Burianová Věra	13. 10. “	
Samek Jaroslav	11. 1. “	
Novotná Jaroslava	7. 12. “	
Kříž Jan	20. 12. “	
Urbánek Jan	16. 12. “	† 17. 12. 1944

Velké neštěstí postihlo rodinu Fr[antiška] Kejvala, autodopravce ve Studené. Jeho žena vařila mýdlo a postavila si hořkomandlovou trest' na židli, aby pohýčkala malé dítě. Větší hošíček přiskočil a napil se tresti. Ač mu lékař ihned vypumpoval žaludek a odvezl ho do nemocnice, dítě podlehl otravě. Ještě k tomu měla matka potahování s úřady pro zanedbání povinné péče.

V koncent. táboře Bayreuthu⁸⁵⁴ zemřel místní občan Ant[onín] Hotař, správce družstva, který byl zavřený za nesprávné pobírání dvojích zásob[ovacích] lístků.

V září umřel⁸⁵⁵ pan Hynek Macoun, obchodník a dlouholetý starosta sokola [sic!].⁸⁵⁶ P. Macoun byl vzácný vlastenec, jehož odchodu želí celá obec. Již jeho předkové a tchán Matěj Francán byli ryzími⁸⁵⁷ vlastenci. Když se před léty⁸⁵⁸ stavělo v Praze národní divadlo [sic!],⁸⁵⁹ Studená také poslala kámen. Pan Francán se synem a kupcem Mayerem ho vezli potahem až do Prahy. V Benešově prý přepřahali. Rodina Macounova pod vedením pana Hynka se účastnila všech vlasteneckých a hlavně sokolských hnutí v každé době a v každém případě.⁸⁶⁰ Poroba vlasti mučila oslábilé srdce věrného sokola.

[s. 99]

Zemřeli v r. 1944.

Davidová Kristina	* 23. 7. 1860	† 8. 1. 1944
Tučková Marie	* 22. 1. 1875	† 20. 1. “
Štěbeták Antonín	* 1. 5. 1879	† 21. 1. “
Krauzanová Frant[iška] ⁸⁶¹	* 18. 8. 1863	† 4. 2. “
Stránský Frant[išek]	* 26. 2. 1905	† 26. 2. “

⁸⁵⁴ **Bayreuth** je město ležící v severním Bavorsku, hlavní město vládního obvodu Horní Franky.

⁸⁵⁵ V *kronice B* místo „umřel“ slovo „zemřel“.

⁸⁵⁶ V *kronice B* „Sokola“.

⁸⁵⁷ V *kronice B* místo „ryzími“ slovo „významní“.

⁸⁵⁸ V *kronice B* „lety“.

⁸⁵⁹ Chyba i v *kronice B*.

⁸⁶⁰ V *kronice B* místo „v každém případě“ obrat „v každé době“.

⁸⁶¹ Podle originální matriky je správné příjmení „Krauzmanová“.

Fajman Vincenc	* 15. 8. 1859	† 6. 3. “
Pastorek Jos[ef] a Blaž[ena]	* 6. 3. 1944	† 6. 3. “
Adamec Josef	* 27. 8. 1881	† 29. 3. “
Kadlec Václav	* 23. 8. 1927	† 23. 4. “
Plucarová Dana	* 8. 1. 1944	† 25. 4. “
Říha Antonín	* 2. 6. 1882	† 27. 4. “
Hotař Antonín	* 18. 11. ⁸⁶² 1902 Bayreuth	† 4. 5. “
Bartušek Jan /mrtvý plod/	* 4. 5. 1944	† 4. 5. “
Hrdá Filipína	* 27. 4. 1855	† 11. 5. “
Mitasová Frant[iška]	* 15. 2. 1866	† 13. 5. “
Lehejček Theod[or]	* 24. 3. 1869	† 19. 9. “
Vinklerová Anna	* 25. 6. 1869	† 10. 9. “
Macoun Hynek	* 4. 12. 1870	† 13. 9. “
Kaška Frant[išek]	* 28. 4. 1923	† 4. 10. “
Veselý Alois	* 19. 6. 1881	† 25. 10. “
Zedníková Frant[iška]	* 30. 10. 1871	† 19. 11. “
Kejval Frant[išek]	* 27. 12. 1942	† 26. 11. “
Urbánek Jan	* 16. 12. 1944	† 17. 12. “
Hýka Jan	* 18. 11. 1867	† 29. 12. “

Zemřelý Alois Veselý byl zdejším zakládajícím členem sokola [sic!].⁸⁶³ Byl mezi prvními borci a zůstal věren sokolské myšlénce⁸⁶⁴ až do smrti.

⁸⁶² V *kronice B* je uvedeno datum „18. 9.“. Nelze porovnat s originální matrikou.

Osudný a slavný rok 1945.

Vstal, jako každý jiný nový rok zimním sluncem nad pahorky a lesy – kalný v jinovatce a mlze, a přece to byl požehnaný nový rok. Nový rok plný naděje a spásy, v němž jsme už zřetelně viděli svoje národní vzkříšení. Je to ráno bílé soboty... než se schýlí den k západu, dojde ku vzkříšení. Zazvoňte zvony, zavějte větrové, zaduj bouře! Jsme na prahu nového, velkého roku, který nám budou generace budoucí závidět. Lidé, na kolena! Děkujte Bohu, že nám dal toho dne se dožítí!

Ovšem, čekají na nás ještě kruté chvíle a těžké hodiny. Lidově se říká, že kobyla, která dodělává, nejvíc bije. A Německá [sic!]⁸⁶⁵ hydra nacismu jest v posledním tažení. Vůdce již nemluví, a když se přece ozve, tu to není on – určitě to není on! Zlomený hlas, vyschlý chřtán – kam se poděl jeho sprostý elán! A to ještě není všecko.

16. února se ozval z rozhlasu hlas nám všem drahý: „Vracím se domů do vlasti“. To náš prezident dr. Edvard Beneš. V závěru své řeči pravil nám slavně a radostně: „Na shledanou v Košicích, v Báňské Bystrici, v Bratislavě, v Brně a v Praze!“ Až se srdce zastavuje pod tímto slibem. Radujme se všichni, co jsme trpěli pod německou botou, třeště se vy, kteří jste se provinili. I vy se třeště, co jste se Benešovi posmívali ve sprostých skečích⁸⁶⁶, co jste po něm v rozhlasu huhňali, co jste mu slibovali potupný zmar.

Vlajka československá již vlaje na území naší drahé republiky!

[s. 101]

Byla bombardována Praha. Srdce každého Čecha se zachvělo v prsou. Emauzy, Faustův dům, Vinohrady. Nikdo přesně neví stav škody a mrtvých a proto je celý národ rozčilen. Jenom, aby se to neopakovalo, aby neutrpěl Hrad, Národní divadlo, historické drahé památky!

Mladí lidé jsou stále povoláváni na zákopy. Dívky v kuratoriu šijí pro ně rukavice.

⁸⁶³ V *kronice B* „Sokola“.

⁸⁶⁴ V *kronice B* „myšlence“.

⁸⁶⁵ V *kronice B* „německá“.

⁸⁶⁶ V *kronice B* „sketších“.

V březnu bylo ohlášeno, aby se hlásili mladiství narození v roce 1935 na obecním úřadě.

/Bubnování dne 6. března 1945

I. Okresní úřad zaslal obci k vyvěšení vyhlášky následujícího znění: Uprchlíci z východních částí Říše, většinou ženy a děti, budou ubytováni v naší obci. Milosrdný osud naše občany od hrůzy této války uchránil. Náš dík za toto dobrodiní vyjádříme tím, že poskytneme těmto uprchlíkům přístřeší a že je podpoříme, pokud nám to bude možné. V dohledné době se tito lidé vrátí do svých od bolševiků osvobozených domovů. – Buďme pamětlivi toho, že naše pomoc, obětavost, ochota a křesťanská láska k bližnímu, kterou těmto uprchlíkům poskytneme, nebude nadarmo. – Očekáváme od každého občana této obce, že učiní víc, než mu povinnost a zákon v dnešní době přikazuje.

II. Ztratila se chovná husa. Kdo by o ní něco věděl, nechť to oznámí za odměnu na obecním úřadě.

III. Všichni zemědělci povinni dodávkou obilí přijdou dnes odpoledne ve 12:30 do obecního hostince. Přítomnost všech nezbytně nutná.

Starosta: J[aroslav] Kubů, v. r.⁸⁶⁷

<Krysy opouštějí tonoucí loď>.⁸⁶⁸ Po silnicích uhánějí osobní i nákladní auta přeplněná Němci. Jsou z Prahy a velkých měst. Vezou, co mohli nahonem pobratí. Těž nákladní auta se ženou po silnicích. Vezou, co kde narychlo ještě naloupili; nábytek a nářadí, lidé sedí navrchu – mladí, staří i děti.⁸⁶⁹ Máme strach, co se bude dít dále, ale naše česká srdce tlukou radostně při pohledu na ty prchající Němce.

Ó Bože, přece jsi silnější než Ďábel. Již se zdá, že jsi ho přemohl. Již se to obrací, již je žene šílený strach. Již utíkají ve zmateném, zběsilém spěchu, ale Tvá spravedlnost je všude nalezne!

⁸⁶⁷ Tato pasáž, tj, „Bubnování dne 6. března 1945... Starosta: J. Kubů, v. r.“ je tištěná a do kroniky vložena. Není v *kronice B*.

⁸⁶⁸ Není v *kronice B*.

⁸⁶⁹ V *kronice B* formulováno „Vezou, co mohli nahonem sebrati, nebo co kde narychlo ještě uloupili, nábytek, nářadí, lidé sedí navrchu, mladí, staří i děti.“

A již se valí uprchlíci. Do naší obce jich přišlo plno. Jsou ubytováni v soukromých domech i ve školách. Již se nevyučuje, děti dostávají jednou týdně úlohy... Vystěhovalci jsou ochuzení a špinaví; neradi, ale přece jen je bereme do bytů. Kdyby to nebyli Němci, byli bychom jati soucitem. Jsou zbědovaní a mají malé děti.

[s. 102]

Současně [sic!]⁸⁷⁰ přišlo německé vojsko.⁸⁷¹ I to se rozlezlo po bytech. I v našem domě bydlili dva poddůstojníci. Museli jsme jim postoupit dva pokoje, ale chovali se celkem slušně. Bydleli u nás osm neděl.⁸⁷²

Škola je plná Němců s dětmi. Za pár dní jsou vytlučená okna, otlučená omítka, pokálené chodby a schody. Snášíme to se sebezapřením v pevné naději, že to nepotrvá již dlouho. Ale jaký bude konec? Někdo říká, že fronta půjde přes nás, jiní tvrdí, že se nám vše vyhne.

Staří lidé přebírají Sybilino [sic!]⁸⁷³ proroctví. Prý bude ušetřen lid kolem studánky Páně na Javořici,⁸⁷⁴ alespoň v okruhu dvou hodin cesty. Tak bychom to měli dobré, to by platilo i pro Studenou, ale přesto hledáme dobrý úkryt někde v lesích. Cenné věci máme zakopané na zahradách a v polích, ve stodolách máme schované živobytí alespoň pro prvou dobu, kdyby bylo přerušeno zásobování. Rolníci zasévají, všichni pracujeme, ale jsme hrozně napjati.

Němci sem přivezli spousty střeliva a uskladnili je pod širým nebem za Dvořákovou pilou na cestě ku sv. Anně. Co tím zamýšlejí? Chtějí tu klásti odpor, tedy přece by nás to neminulo? Tajíme dech a čekáme.

Vystěhovalci se rojí stále víc a více. V některý den se netrhne silnice od Telče přes Studenou na Jindř[ichův] Hradec. Počasí bylo zpočátku krásné, ale v dubnu slatí zima, která se opozdila.

[s. 103]

⁸⁷⁰ V *kronice B* „současně“.

⁸⁷¹ Jednalo se konkrétně o dělostřelecký pluk (3. baterii), který byl po rozbití odsunutý z fronty a měl zde čekat na doplnění stavů a výzbroje.

⁸⁷² Tato věta není v *kronice B*.

⁸⁷³ V *kronice B* „Sibyllino“.

⁸⁷⁴ Malá studánka cca 500 m pod vrcholem Javořice - nejvyšším vrcholem Českomoravské vrchoviny. Váže se k ní pověst, že se zde za třicetileté války ukrývalo obyvatelstvo a bylo zachráněno. Rovněž se zde měly konat tajné protestantské bohoslužby.

Skřehlí [sic!],⁸⁷⁵ otrhaní a zubožení jedou vystěhovalci - u vozu je zapřažená jedna hubená kráva a chlupatý strakatý kůň – tam vůl mezi dvěma vyvrtlými herkami. Některý kůň padne a dodělává na silnici. Proč musí trpěti i zvíře za lidskou zlobu a nenávist? Co je zvířatům do našich svárů a bojů? Ó ušetřete zvířata, nechte je na pokoji, ona se ničím neprovinila. Zvíře poslouchá svého Stvořitele – to jen člověk je plný zlovůle a odboje. A nejmenujte Němce jménem zvířat. Stále docházejí zřetelnější pověsti o ukrutnosti Němců, které páší na lidech v koncentracích. Neříkejte jim dobytek, neříkejte jim dravci, vlkodlaci a hyeny – neurážejte němou tvář. Říkejte jim jen Němci, neb to bude v dějinách jméno nejhorší.

Proto vše jsme necitelní k těm zuboženým tlupám, táhnoucím přes naše městečko. A přiznejme si, že to není lehké. Jsou to lidé, starci a malé děti a české srdce je přece jen měkké a citlivé. Když tu u sv. Jana umřelo malé dítě, draly se nám slzy do očí.

Dlouhé průvody jich táhnou... jedou a jedou. Sedraní a hladoví, jako bídníci vyhnání z ráje. Někteří jsou Rumuni, jiní Maďaři a ještě jiní naši Němci ze Sudet i od Výškova [sic!],⁸⁷⁶ kteří se nastěhovali před třemi léty, když celé okresy byly vystěhovány. Několik let bydlel ve Studené také pan Hodík s rodinou, kteří byli vyhnáni od Neveklova [s. 104] z obce Křečovic.⁸⁷⁷ /Jednou v poledne se ukázal čarovný duhový kruh kolem slunce. Je to slib míru či předzvěst nového hrozného krveprolití?/⁸⁷⁸ Paní Hodíková jest zdejší rodačkou a obývali domek po její matce paní Čechové.⁸⁷⁹ Byli vyhnáni s holýma rukama, bez náhrady. Tentokrát to namlely boží mlýny [sic!] dost rychle. Vystěhovalci jsou v tom ještě mnohem hůř.

<Poradna pořádá kurs, [...] přednášek o mateřství>⁸⁸⁰

8. března jest bubnováno, aby byly dobře střeženy vekendové⁸⁸¹ chaty, koupací budky a besídky v odlehlých zahradách, neb prý různá individua Říši nepřátelská se potloukají po kraji a přespávají v takových stavbách. Kdo jim poskytl pomoc nebo přístřeší, bude přísně potrestán. Je na to stále platící trest smrti. Tomu věříme, neb denně noviny hlásí

⁸⁷⁵ V *kronice B* „zkřehlí“.

⁸⁷⁶ V *kronice B* „Výškova“.

⁸⁷⁷ Obec **Křečovice** se nachází v okrese Benešov ve Středočeském kraji. Neveklov je jednou z jejích částí.

⁸⁷⁸ Pasáž „Jednou v poledne...hrozného krveprolití.“ napsána tužkou na vrchu stránky nad textem. Není v *kronice B*.

⁸⁷⁹ V *kronice B* není „a obývali domek po její matce paní Čechové“.

⁸⁸⁰ Není v *kronice B*.

⁸⁸¹ Míněno víkendové. Tehdy ještě nebyl pevně ustálený počestěný výraz slova weekend.

popravy za přechovávání zběhů a partyzánů. A přece bychom nakrmili i⁸⁸² schovali některého, jen kdyby přišel.

24. března jest bubnováno, aby každý přísně dbal rozkazů CPO. Jakmile bude houkán poplach, aby dělníci opustili továrnu a obyvatelstvo aby uteklo do polí. Pak se často opakuje tentýž obraz. Siréna v Satrapově továrně zahouká a již se vyvalí ze vrat dělníci, i ženské s dětskými kočárky se ženou soudkou [sic!]⁸⁸³ do polí.⁸⁸⁴

Celé svazy krásných, amerických letounů se nesou přes náměstí, třpytí se v poledním slunci jako stříbrní rackové, hlaholí a hřmotí, někdy píší bílým plynem po obloze tak čistě azúrné, že dlouho po nich ještě zůstávají bílé obrazce a jako by se nám smály – táhnou dál a dál. Lidé se vracejí zas k další práci.

Němci se tady dosti roztahují. Namnoze jsou drzí a slibují, že se to obrátí, že má [s. 105] Vůdce ještě něco znamenitého, čím v poslední chvíli udělá náhlý obrat a smete všecky nepřátele. Ba, jsou někdy i velkomyslní. Slibují, že se za nás přimluví, ovšem, budeme-li k nim slušní a všechno jim uděláme a dáme po dobrém, abychom mohli jít jenom na ostrov a ne na Sibiř. Jsou k nám dobří a mají nás rádi, jako vždy (!).

A jedou.... Silnice se hemží auty, potahy všeho druhu. Mají strach z bombardování, a proto lámou cestou větve, celé stromky a haluze a obstrkávají jimi auta a povozy. Vypadá to směšně, jako by po silnici utíkaly stromy a celá mláží.⁸⁸⁵ Ubohé stromoví, musí klást životy, aby zakrylo poslední německý lup v naší zplundrované zemi.

Ti, kteří alespoň trochu myslí (a je jich málo. Němci asi nechávají za sebe myslit jen führera [sic!]⁸⁸⁶ a jeho bandu) jsou velmi skleslí. U nás bydlící „vachmeistr“ [sic!]⁸⁸⁷ chodí se sklopenou hlavou. Já s nimi nemluví. Neumím tu samospasitelnou,⁸⁸⁸ a kdybych ji uměla, také bych nemluvila. Nenávídím je a oni to cítí. Sotva mne pozdraví. Moje dcera nejmladší⁸⁸⁹ tlumočí co je třeba nezbytně. Vachmeistrovi [sic!] všechno vyčítá. Teď už se jich nebojí. Všecko mu chrlí do očí. Všecky ty nelidské zločiny, všecko sprosté násilí, ty donebevolající surovosti. Vachmeistr [sic!] lomí

⁸⁸² V *kronice B* místo „i“ spojka „a“.

⁸⁸³ „Soudka“ je lidový název jedné úzké uličky ve Studené.

⁸⁸⁴ Tato věta není v *kronice B*.

⁸⁸⁵ Tato věta není v *kronice B*.

⁸⁸⁶ V *kronice B* „führera“.

⁸⁸⁷ V *kronice B* „vachmeister“.

⁸⁸⁸ V *kronice B* „Neumím mluvit tou samospasitelnou“.

⁸⁸⁹ Václava Zezulková.

rukama: „Alles kaput – alles kaput!“⁸⁹⁰ lamentuje: Jako člověka bychom ho politovali, Němci to přejeme.

18. dubna ráno překročila americká armáda u Aše československé hranice. Naše srdce už zpívají tajně slavné Tedeum [sic!]⁸⁹¹.

[s. 106]

30. dubna

Byl popraven Musolini [sic!]. Jeho mrtvola se houpá na náměstí v Miláně. A o Hitlerovi kolují nejdívnější pověsti. <Stalin dal rozkaz: zabte zvíře v jeho vlastním doupěti.>⁸⁹² Někdo říká, že Vůdce již dávno nežije, jiní tvrdí, že v těchto dnech spáchal sebevraždu.

2. května ve 3 hodiny⁸⁹³ odpoledne dobyt Berlín.⁸⁹⁴ Moskva oslavila toto konečné vítězství 24 salvami ze 324 děl.

3. května: Praha prohlášena za lazaretní město.

5. května: v Praze povstání.⁸⁹⁵

VI. Javořická

... V Praze se bojuje.... povstání v Praze,

Němci tam soustředí svůj nízký hněv-

Čechům prý přijde to povstání draze,

ba, Prahu posvětit zas česká krev.

Volají o pomoc: Pomozte bratři!⁸⁹⁶

Kde jste kdo nablízku, pospěšte už,

⁸⁹⁰ Volně přeloženo „vše je v háji - vše je v háji!“

⁸⁹¹ Myšleno Te Deum laudamus (latinský slavnostní hymnus). Chyba i v *kronice B*.

⁸⁹² Tato věta není v *kronice B*.

⁸⁹³ V *kronice B* „2 hodiny“. Chyba vznikla pravděpodobně kvůli nečitelnosti číslovky v *kronice A*.

⁸⁹⁴ **Generál Helmuth Weidling**, pověřen řízením obrany Berlína, podepsal kapitulaci svých jednotek. Srov. M. VENHOFF – B. ESSER – J. DÜLFFER, *Kronika druhé světové války*, s. 430.

⁸⁹⁵ Tzv. **Pražské povstání** byly nejprve demonstrace, které přešly v ozbrojený odpor. Vše souviselo s tím, že Česká národní rada vydala prohlášení o konci Protektorátu Čechy a Morava.

⁸⁹⁶ V *kronice B* „bratři“.

Chopte se zbraně a pracujte za tři,
stůj každý jako hrad, hoch jako muž!
Volají o pomoc – chvíle co chvíle
úzkosti zaznívá z radia hlas,
od Prahy dělí nás jen cesty míle
a my jim nemůžeme dát ani vlas.
Nemůžem pomoci, nemůžem z místa
doprava zrušena, převržen vlak,
nepřítel v cestě je a zkáza jistá,
jak Praze pomoci, pro Boha, jak?

[s. 107]

Volají o pomoc. Hlas ten se třese,
boje jsou v ulicích o každou píd',
puška i dělo smrt v jícnu svém nese,
smrt, rybář příšerný prostírá síť.
Pro Boha, pomozte spojenci, bratří,
letci a pancéře, kde jste kdo jen?
Na pomoc spěchejte, vždyť se to patří,
ni Prahu dostanou vrahové v plen.
Volají o pomoc. Praha nám hoří!
Složte hned zbraně, ať zavládne klid,
ať pomoc dostanou ranění, choří,
ať hasit pomůže sedraný lid!

Pomozte bratří nám, pomozte Rusi,
spěchejte z daleka, hrozný je strach,
Prahu nám rozbije na staré kusy
urputný Němec, ten prokletý vrah.
Na prsou kámen je – těžko se dýchá –
teď nám proud vypnuli – hluchý je vzduch,
jen kdesi daleko plamenem dmýchá
dělo i kulomet – buch - buch - buch - buch...

To byly strašné dny. Chodili jsme na třesoucích se nohou, hleděli jsme na sebe tázavě a úzkostlivě. A nejhorší bylo, že nám co chvíle zhasla elektrika – radio mlčelo a my bezradní s rukama svislýma podle těla, třesoucí se horečkou hledali nějakou nitku nebo pavučinku, po níž bychom se dosoukali ku pravdě.

Co se děje v Praze?

Když zapnuli,⁸⁹⁷ vrhli jsme se na přístroj, točíme [s. 108] knoflíky, posloucháme očima, ústy, celou nervovou soustavou. A zase slyšíme to úzkostlivé a nezapomenutelné „pomozte! pomozte!“

Co dělat? Jak pomáhat? Kdo věří, ten se modlí – ti druzí jsou bezradní. A zase vypnuli. Kolikrát se to tak opakuje za ty hrozné dny.

Ve Studené je několik radioaparátů na krystal⁸⁹⁸ nebo na vlastní proud. U Satrapů v domácnosti je plno lidí, ač je na to trest smrti.

Lidé nepracují, stojí venku a trnou.

Půjdeme na májové požehnání. Ženské si povídají: „půjdeme prosit Matku boží [sic!]. Přece jsme se učily ve škole, jak na Hostýně potřela Tatary.⁸⁹⁹ Třeba udělá zázrak i teď.“ A svatý Václav snad nedá zahynout.

⁸⁹⁷ V *kronice B* „Když zapnuli proud“.

⁸⁹⁸ V *kronice B* „krystal“.

V kostele je přítmí – svítí jen voskovic. Voní tam bez a konvalinky. Skláníme hlavy a kněz čte litanie „ pomocnice křesťanů-

královno mučedníků-

královno proroků-

matko bolestná-

královno míru...“

a my z celého srdce – „oroduj za nás,

oroduj za nás.“

Je po požehnání – venku víří buben. Pan děkan se vrací k oltáři. Je všecek šedý – vlasy i tvář. „Jděte v pokoji hned domů – je vyhlášeno stané [sic!] ⁹⁰⁰ právo, do 8 hodin musí být každý doma.“ A dost – ani hlas. Jde se sklopenou hlavou do sakristie a my právě tak tiší a zaražení vycházíme z kostela.

Je krásný májový večer – hvězdy tryskají na oblohu, poslušně tak, jak tryskávaly před tisíci léty ⁹⁰¹ – a člověk tu na člověka chystá hrůzu a smrt...

[s. 109]

Tak to jde bez konce. Je neděle, jíme a nejíme, spíme a nespíme. Hrůza nás drtí a, když jde proud, vždycky slyšíme zas a zas: „pomozte, pomozte.“

V Praze zatím rostou barikády a teče krev. Po kolikáté už od časů Libušiných? Slyšíme z rozhlasu, že Němci několikrát uzavřeli příměří, ale pak podle svého obyčeje vpadli povstalcům do zad. A zase znovu „pomozte, pomozte!“

Slyšíme, že se blíží Američané, jedou od Plzně, brzo budou v Praze. ⁹⁰² Myslíme, že jim pomůžeme dechem, srdcem, svojí touhou... spínáme ruce.

Jedou, ale nedojíždějí – také Rusi jsou na cestě. Kteří tam dospějí dřív?

⁸⁹⁹ Míněn vpád Tatarů na Moravu roku 1241, kdy měla podle křesťanské pověsti matka Boží pomoci pod Hostýnem uprchlíkům proti postupujícím tatarským vojskům.

⁹⁰⁰ V *kronice B* „stanné“.

⁹⁰¹ V *kronice B* „lety“.

⁹⁰² Americká armáda pod vedením generála George S. Pattona dorazila do Plzně 6. května 1945. Do Prahy již kvůli dohodě mezi SSSR a ostatními spojenci nedorazila.

A konečně – Vlasovci.⁹⁰³ Zrádci rudé armády? [sic!] A přece – ó buďte požehnáni!

8. května vyšla v rozhlasu památná proklamace.⁹⁰⁴

Končí zoufalým provoláním: „Muži a ženy z barikád! Víme, za co bojujeme, za co umíráme. Příští pokolení národa budou se v úctě skláněti před těmi, kdož pouhými těly odráželi útoky nacistických bestií. Partyzáni z brdských lesů! Nastupte pochod ku Praze! Bratří rudoarmějci, kamarádi američtí! Věříme, že ještě dnes vybojujeme svůj vítězný boj!“

Sláva vojákům revoluce!

Sláva hrdinským spojeneckým armádám!

Sláva prezidentu Benešovi!

Sláva maršálu Stalinovi!

[s. 110]

Pak ještě jedna veliká bolest!: „Hoří staroměstská radnice!⁹⁰⁵ Konečně vtáhla do Prahy rudá armáda [sic!].⁹⁰⁶ Generál Koněv⁹⁰⁷ dal vztyčiti na Hradě rudý prapor. V pondělí najednou povolil zdejší něm[ecký] velitel, takový poznamenaný ohyzda, že smíme vyvěsit československé prapory.

Ó Bože, naše prapory!

Již vlaje u Bartušků,⁹⁰⁸ na radnici, na školách, jeden dům za druhým vyvěšuje naši drahou, milovanou, oplakávanou, vlajku.

Srdce nám usedají – je to štěstí a pláč...

⁹⁰³ **Vlasovci** (podle velitele generála Andreje Andrejeviče Vlasova), tedy Ruská osvobozenecá armáda, byli v době druhé světové války organizace několika vojenských jednotek ruských zajatců, kteří na straně Německa bojovali proti stalinistickému režimu v Sovětském svazu.

⁹⁰⁴ Šlo o proklamaci, kterou vysílal rozhlas 8. května v půl šesté ráno.

⁹⁰⁵ Za Pražského povstání sloužila Staroměstská radnice jako jedno z ústředí odboje. V rámci bojů mezi povstalci a německou armádou došlo k požáru, který způsobil na radnici veliké škody.

⁹⁰⁶ Chyba i v *kronice B*.

⁹⁰⁷ Sovětský vojevůdce **Ivan Stěpanovič Koněv** (1897–1973) - velitel armády, která se jako první dostala v květnu 1945 do Prahy.

⁹⁰⁸ Mínen místní Hotel Bartušek.

V úterý⁹⁰⁹ se začali Němci sbírat s ohromným spěchem. Ti, co tu bydleli po domech, sebrali jen to nejnnutnější – ani nám nepoděkovali za dobré pohostinství a ti tam. Na nákladních autech, na koních, jak se dalo. Bože, ani nemůžeme věřit. Hledíme na jejich spěch s bohatým uspokojením. Ale, ať mají Rusy za zády, ještě smují d'ábelství, jak to ani jinak nedovedou.

V poslední chvíli zapálili chrastí a slámu, jež přikrývala ohromnou spoustu střeliva za Dvořákovou pilou. Za to, že vyjídali pana Dvořáka po kolik týdnů, chtěli mu dáti takovou odplatu. Kdyby bylo došlo k výbuchu, mohl být celý horní konec městečka v osutinách.⁹¹⁰ Bohudíky, nemělo se to stát. Muži z horní ulice přišli záhy na d'ábelský záměr a spěchali za Dvořákovy,⁹¹¹ aby oheň hasili. Házeli na hořící slámu prst' tak dlouho, až poslední jiskru umačkali. [s. 111] Však Němci rozlezlí po vršcích a mezích po nich ještě stříleli. Ohyždný velitel se ještě vrátil - tryskem pádil na koni přes Studenou, aby se podíval, zdali je dílo dokonáno. Hoří-li náboje... Musel se vrátit – nebylo již na to kdy...⁹¹²

V tom přišel povel, schovat vlajky! Pojedou Esesmani [sic!]⁹¹³ a předchází je pověst hrůzy a děsu. Vypalují vesnice, házejí granáty do oken, střílejí občanstvo po ulicích. V největším spěchu stahujeme vlajky, je nám v duších všelijak. A za chvíli zase jiný rozkaz. Vyvěšujeme vlajky znovu.

Jsme ustrašeni. Dojde-li k střílení, co bude s dětmi? Je navečer,⁹¹⁴ jasné nebe sinaví, šero padá na krajinu a po silnici se hemží lidé. Matky s dětskými kočárky jedou bez dechu do vesnic, které nejsou na silnici. Hlavně do Skrýchova.⁹¹⁵ Kdo má jakou skrýš v lese, utíká tam...

Je ticho jako před bouří... ale jen málo chvil, tak krátkých a nám přece bez konce. Odváděla jsem také dcery, tu jednu těhotnou, s malým děckem v kočárku – po silnici ke Skrýchovu do myslivny.

⁹⁰⁹ 8. května 1945.

⁹¹⁰ V *kronice B* místo „osutinách“ slovo „sutinách“.

⁹¹¹ V *kronice B* místo „Dvořákovy“ formulace „Dvořákovu usedlost“.

⁹¹² Tato věta není v *kronice B*.

⁹¹³ V *kronice B* „esesmani“.

⁹¹⁴ V *kronice B* místo „navečer“ obrat „k večeru“.

⁹¹⁵ **Skrýchov** je vesnice, místní část Studené, vzdálená cca 2,5 km jiho-západním směrem od obce Studená.

Po obloze šli bílí beránci a modravé šmouhy – lehký vítr pobíhal po osení... Jarní krása se snášela s tichým večerem a vlhrou rosou na kvetoucí meze a zelená luka... ale u Němčic⁹¹⁶ něco hořelo. Černý dým se vyvaloval v hustých kotoučích a uléhal na pole a plul nad Grácovým vrškem, nad němčickými lesíky, [s. 112] houřil se nad Šicnerovým mlýnem...⁹¹⁷

Obraz byl příšerný... A již zaplanul požár na druhé straně, na nadymáku [sic!]⁹¹⁸ – a zase tak černý dým se vyvaloval a táhl na Studenou. Běžela jsem zpět, k rodnému domu, k svému manželu, který zůstal doma sám... A už jsem slyšela, jak po silnici od Mrákotína⁹¹⁹ se řítí auta a tanky – jedou – hlava nehlava – hřmí – ryčí – jedou a jedou ...

Vcházím do ulice – všude je hrobové ticho – okna jsou zabeďněná, po ulici nejde ani živá duše... A Němci jedou. Ó Bože! O tomto okamžiku jsme snili jako o něčem neuskutečnitelném, o něčem nesplnitelném. Vidět Němce utíkat z Čech! Ó Bože! Padnout na kolena a líbat tu zem, kterou jsi nám dal a zachránil!

A Němci jedou. Když jim vypoví motor, zapálí auto, vyskáčí a utíkají pěšky. To jsou ty požáry. Zuří ve svých zbabělých srdcích. V Krahulčí⁹²⁰ zastřelili pancéřovou pěstí šest našich lidí. Namnoze vystřelili, zabili – u nás pádili slepě ku předu [sic!]. I v tom bylo naše městečko uchráněno. Máme zatarasená vrata a hledíme jen jejich šterbinami. Když ten příval aut na chvílku ustane, pootevřeme a vyhlížíme.

Jedou a jedou, zas a zas. Celou noc... Lidé se procházejí kolem zahrad, mají péči, aby nevznikl oheň. Máme na zahradě zlého bernardýna psa,⁹²¹ hlídače. [s. 113] Jindy šteká, sotva se někdo ukáže u plotu, dnes chodí tiše s hlavou při zemi a ohonem staženým mezi nohy – snad i on cítí, že se děje něco mimořádného a zlého...

⁹¹⁶ **Horní Němčice** jsou vesnice v okrese Jindřichův Hradec, ležící zhruba 3,5 km jižně od Studené.

⁹¹⁷ Mlýn na jižním okraji Studené.

⁹¹⁸ V *kronice B* „Nadymáku“. Správně se užívá název Nadymák a jde o prudký kopec na východním konci Studené.

⁹¹⁹ **Mrákotín** je městyš v okrese Jihlava vzdálený cca 7 km západním směrem od Studené, směrem na Telč.

⁹²⁰ **Krahulčí** je obec v okrese Jihlava vzdálený cca 10,5 km západním směrem od Studené, směrem na Telč.

⁹²¹ Slovo „psa“ není v *kronice B*.

Je tma – jen hvězdy svítí stejně klidně a ohně na obzoru vylévají rudou záři. Silnice bouří⁹²² pod koly tanků a aut... Jsou jako příšery uzavřené, slepé a řvoucí – Němci jsou v nich schováni...⁹²³

Přejeli... silnice ztichla – trochu dřímáme. Co bude dál? Je ráno ve středu a den vyšel v nové kráse nad lesy a vršky – slunce ozlatilo vše – rosné kapky i spálená auta na silnicích... A z nás padá ta hrozná tíž...

Pracujeme jen zpola a radio hlásí: „Praha je svobodná!“

Ruská armáda přijela a Němci podepsali kapitulaci.

Praha je svobodná! Je možno věřit?

Mátoha růžová zastírá zrak – ta česká duše, jež nezná se svěřit, podléhá vlnám jak tonoucí vrak. Je tichá, snívá je, trpěla dlouze, nezná se radovat, zmučená již spíná jen ruce a mlčí tu pouze, radost je břemeno jak bolu tíž.

Praha je svobodná! Matičko boží [sic!],

jak možno citům svým dnes průchod dát?

Hlava se s oddechem na ruce složí,

po těžké únavě chce se již spát.

[s. 114]

Přejte jen oddechu! Nevraždí radost,

až srdce uvěří, povstane v mžik

ta česká duše a učiní za dost,⁹²⁴

svatému Václavu vzdát vroucí dík!

Je dopoledne, na náměstí a v ulicích jako o Božím Těle.⁹²⁵ Žehlíme prapůrky⁹²⁶ a vlajky, kdo ji nemá, barví všelijaké hadříky na červeno a modro, aby si ji udělal. Dětem šijeme ze všelijakých zbytků praporečky a již běhají venku a mávají jimi.

⁹²² V *kronice B* místo „bouří“ slovo „duní“.

⁹²³ Tato věta není v *kronice B*.

⁹²⁴ V *kronice B* „zadost“.

A najednou ohlušující řev a ryk. Lidé utíkají, mávají, křičí. Co se děje?

„Rus, Rus!“ A ze všech hrdel zní jásavé „nazdar!“ Jede na motorce, zvedá ruku k čapce.

Jede druhý a dole u Říhových na rohu⁹²⁷ dostal smyk. Převrhl se i s motorkou, ale nic se mu nestalo. Vyskočil, směje se a mává.

Nový jásot, ještě větší. Jede ruské auto plný smějících se chlapců – druhé – třetí.

Jedou a jedou.... Za chvíli je jich plné náměstí, plná ulice.

A už jsou tu naše děvčata, naše ženy v národních krojích. Ty co byly v noci po vsích a v úkrytech už jsou venku. Sedají na ruská auta, na tanky, objímají ty statné, uprášené, upocené hochy.

Slunce, jako by se s námi radovalo, svítí a praží... Podáváme Rusům kvetoucí střemchu. U radnice hraje hudba.

Jedno auto za druhým přijíždí. Mají žízeň, lidé jim nosí pivo – je ho u radnice sud. Ťukají a připíjejí si na bratrství na tu [s. 115] šťastně dobytou a nabytou svobodu.

Vítáme Rudou armádu, pláčeme a jásáme radostí.⁹²⁸

Ta radost prvních hodin je čistá a jasná jako tekoucí voda ze Studánky Páně od Javořice. Jsou to slzy a vzdechy radosti...

...potom jsou v ní také kaluže krve a přichází cosi, jako převržený pohár žluči a zla bolesti, které se ještě nevypařily a neoschly... Utrpení bylo příliš veliké a dlouhé, aby nepůsobilo na duši národa.

Zjitřený, rozjásaný dav začal voditi provinilce.

Jeden esman⁹²⁹ se zastřelil na hrázi Zákost[elního] rybníka sám. Dal si kulku do hlavy a chtěl se ještě vrhnouti do vody. Nedošel. Klesl u samého zábradlí a zůstal mrtev v tratolišti krve. To by nikdo nevěřil, co je jí v člověku. Měl jí úplně zalitou tvář, čepici, zkrvavené šaty i z bot mu prýštila...

⁹²⁵ Oficiální název zní **Slavnost Těla a Krve Páně**, což je významný křesťanský svátek. Spadá každoročně na čtvrtek po neděli Nejsvětější Trojice.

⁹²⁶ V *kronice B* „prapory“.

⁹²⁷ V *kronice B* není „na rohu“.

⁹²⁸ Vlepené foto Rudé armády ve Studené, pouze v *kronice A*.

⁹²⁹ Jedná se o místní lidovou variantu a nikoliv o chybu.

Přivedli Příbyla z Bolíkova,⁹³⁰ zbitého, krvavého a uvěznili ho v horní trafice.

[s. 116]

Sjeli se partyzáni. Hlavně Šraml a Junek a vše zde organizovali. Chytili jednoho Němce, patrně to byl esman⁹³¹, a soudili ho veřejně u radnice. Junek potom vyzval přítomné, kdo si chce do něj střelit. Sám ho posadil na lavičku a dal mu první ránu z pistole do hlavy. Několik chlapců se toho také zúčastnilo. Byl to Němec, náš nepřítel, esmani⁹³² byli vesměs krvelačné obludy, ale ta podívaná v té radosti a jásotu přišla nevhod a tak to zapadlo, jako pach mršiny do vůní šeríků a střemchy, jako prasknutí struny v chvalozpěvu vzkříšení. A takových rušivých tónů bylo pak víc...

Mnoho dnů jsme nepracovali, nejedli a jen slavili. Rusi stále jezdili a lidé se jich nemohli nasytit. Tak jsme je milovali jako rodné bratry, ba ještě víc. Všechno bychom jim byli dali v té jásavé radosti a nesmírné vděčnosti. Vždyť oni, vpravdě nás osvobodili. Zašli-li dva či tři⁹³³ do domu, hned byli pohoštěni jako nejvzácnější hosté, jako příbuzní a nejlepší přátelé. U nás obědval a spal syn maršála Malinovského.⁹³⁴ Zapadl k nám se svým přítelem, důstojníkem, jako domů. Jedli u nás s chutí, hlaholili smíchem a vesele se bavili s mou dcerou. Žertovali, že ji vezmou s sebou⁹³⁵ do Ruska. „Můj otec cigán,“ vypravoval „já také cigán. Mama Ruska – já cigán.“ Byl opravdu černý a kadeřavý. Časně ráno odjížděli, ale kávu nechtěli. Okurky a rum – slaninu.

V té radosti se stalo také velké neštěstí. Slabomyslné děvče, Zdenka Mitasova, si také přisedla na ruské auto, ale smekla se za jízdy a to jí, v pravém slova smyslu, ujelo nohu. [s. 117] Ležela, ubohá, na mezi u hřbitova v pláči a v krvi. Byla dopravena do nemocnice, kde jí byla noha amputována.

V Krahulčí bylo plno smutku nad smrtí šesti mladých mužů pobitých v poslední chvíli mstivým nepřítelem. Jeden z nich, [Miroslav] Magni, byl synovcem zdejší paní Pfeifrové

⁹³⁰ Myšlena místní část obce Studená, sousední ves **Horní Bolíkov**.

⁹³¹ Viz pozn. 929.

⁹³² Viz pozn. 929.

⁹³³ V *kronice B* „tři“.

⁹³⁴ **Rodion Jakovlevič Malinovskij** (1898–1967) - sovětský vojenský velitel během druhé světové války a maršál Sovětského svazu. Mimo jiné velel při osvobozování našeho území a osvobodil např. Brno.

⁹³⁵ V *kronice B* místo „s sebou“ pouze „sebou“ [sic!].

a synem známého sokola, malíře Magniho z Telče.⁹³⁶ Všichni měli společný pohřeb v Telči, na nějž jelo ze Studené plno lidí.

V několika dnech byli tu zatčeni někteří lidé. Rud[olf] Prášil se ženou, trafikant Dušek, St[anislav] Vobr, pan⁹³⁷ řidičí Arient z Jilmu. Poslední byl označený jako kolaborant, ač ve válce pomáhal mnohým lidem z pracovní povinnosti, psal žádosti, vymáhal povolení, vůbec veřejně pracoval. Byl zavřený u Satrapů kdesi ve skladišti, kde bylo zřízeno na pár dní provisorní⁹³⁸ vězení, (Studená mívala šatlavu, ale byla zrušena hned v první republice) pak ve stáji v pivováře. Konečně však byl českým soudem osvobozen a očištěn.

Národ rychle zapomíná na dobu poroby. Kdo pracoval veřejně, musel se stýkati s Němci a nebylo vždy největším hrdinstvím dáti se jimi žalářovat – někdy bylo třeba své statečnosti v sebezapření, s nímž se muselo s nimi vlídně jednat, aby se uchránil pracovník sám a také jeho okolí zkázy. Jak rádi bychom jim byli vykřičeli své zášti do tváří a snad bychom byli mnozí i rádi trpěli za svůj ideál, ale co by bylo s našimi rodinami, ba s celou obcí? [s. 118] Kam sahala vina pana řídícího Arienta a jak čistá byla jeho nevina, nelze posouditi.

Po nějaké době byl také zatčen, smýkán a souzen zdejší ředitel škol, pan⁹³⁹ Cyril Šťáva. Zjevně se provinil tím, že dovolil svému synu Zdeňkovi, medikovi, aby šel studovat do Říše, když byli naši vysokoškoláci „blahosklonně“ vyzváni, aby dostudovali v Německu. Žádný ze studenských vysokoškoláků neuposlechl tohoto vyzvání, jen mladý Šťáva. Tábořský, ač měl již v dohledné době promovat, vstoupil raději do kanceláře zdejšího pivováru⁹⁴⁰ a za maličký plat se zde udržel po celou válku. Lad[islav] Petrů se dostal do počátecké nemocnice, kde jako lékař pracoval také až do konce války. Fr[antišek] Zezulka, můj syn se stal učitelem a učil ve Studené. V krátké době po revoluci, jakmile byla zase otevřená naše slavná Karlova univerzita, všichni se vrátili radostně ku studiu. Mladý Šťáva budiž omluven svou velkou chtivostí vědění a studia, svým neobyčejným nadáním a touhou po rychlém postupu. Studoval v Breslau a potom v Insbruku [sic!], kde i promoval. Teď, po otevření naší univerzity a v nových

⁹³⁶ Osobu malíře Magniho z Telče, který by mohl být otcem rostislava Magniho se nepodařilo dohledat.

⁹³⁷ V *kronice B* není „pan“.

⁹³⁸ V *kronice B* „provizorní“.

⁹³⁹ V *kronice B* není „pan“.

⁹⁴⁰ V *kronice B* „pivovaru“.

poměrech, měl proto velké nesnáze, byly mu celé studie škrtnuty a odsouzen k opakování studií zde. Snad tím byl sám i jeho rodiče dosti potrestáni – zdejší lidé byli jiného náhledu a obžalovali pana ředitele⁹⁴¹ a označili ho jako kolaboranta. Byla to ošklivá a nechutná aféra. Ředitel⁹⁴² Šťáva jest tu ředitelem⁹⁴³ skoro 20 let, měl v rukou dvě generace našich dětí a jistě jim vštěpoval dobré a národní zásady. Byl donucen jíti na dovolenou – čestný soud ho [s. 119] sice očistil, ale celý příběh se ještě neskončil. Otravuje ovzduší nové svobody.

Hned v prvých dnech byl zřízen, jako všude národní výbor. Jeho předsedou jest pan⁹⁴⁴ Jaroslav Kubů, starosta obce. Ostatní členové byli:

Kovařík Alois	Bednář Karel
Lačný Antonín	Petrů Frant[išek]
Felix Frant[išek]	Nedvěd Josef
Satrapa Josef	Kos Stanislav
Kouřil Jan	Vaníček Pavel
Melichar Stanisl[av]	Mastný Karel
Geist Frant[išek]	dr. Müller Jůlius ⁹⁴⁵
Stránský Jan	Hölzl Ant[onín]
Štefl Teodor	Sivera Frant[išek]
Zezulka Frant[išek]	

V očišťovací komisi⁹⁴⁶ byl na prvním místě pan Kovařík, účetní z družstva. Snad měl dobrou vůli a snahu, všecko okamžitě očistit a zlomit přes koleno, ale jeho činnost se tu

⁹⁴¹ V *kronice B* místo „pana ředitele“ obrat „pana ředitele Šťavu“.

⁹⁴² V *kronice B* „ředitel“.

⁹⁴³ V *kronice B* „ředitelem“.

⁹⁴⁴ V *kronice B* není „pan“.

⁹⁴⁵ V *kronice B* „Julius“.

⁹⁴⁶ Poválečný dočasný orgán, jenž měl pravomoc rozhodovat o vině a nevině konkrétních osob během válečných let.

stala takovou hrůzovládou. Bylo naděláno plno kotrmelců, které se musely těžce napravovat. Paní Kouřilová je komisařem, tvrdí o sobě že je partyzánkou.*

/* To je případ sám pro sebe; později, až doba vykvasí, napíši o ní celou kapitolu./⁹⁴⁷

Jinak byly zavedeny hned také dobré novoty a nápravy. Tak okamžitě bylo nařízeno, aby lidé lépe bydleli. Těm, co mají vlastní stavení a velké byty, bylo bez okolků kus bytu zabráno a lidé sociálně slabí tam nastěhováni.

Šťelivo uskladněné u Dvořákovy pily bylo ihned vyzvednuto a odvezeno na sokolské cvičiště. Později zneškodněno. Rány při tom zneškodňování otrásaly celou Studenou. Po celé léto bylo slyšeti tlumené detonace, to všude bylo s německými náboji tak nakládáno.

[s. 120]

17. května se vrátil ženich mé dcery, major [sic!]⁹⁴⁸ Jan Klán. Odešel do ciziny 17. května r. 1939 a právě za 6 let se vrátil. V naší rodině to vzbudilo velikou radost a zájem v celém městečku, ba i v celém⁹⁴⁹ okolí. V srpnu měli slavnou svatbu, na níž přijeli jako hosté jeho přátelé ze zahraniční armády. Major Bainauer [sic!],⁹⁵⁰ major Faitl [sic!],⁹⁵¹ major Rejtar [sic!]⁹⁵². Jan Klán byl pět let v Anglii a poslední rok v Moskvě, proto i ruští důstojníci přijeli na jeho svatbu. Čtrnáct dní své dovolené trávil pak major Klán se svou chotí v hlubokých lesích u Pařezitého rybníka na Javořici,⁹⁵³ kde vystavěná hraběcí chata⁹⁵⁴ byla darována repatriantům.

⁹⁴⁷ V *kronice B* součást textu, zde připsáno inkoustem na boku.

⁹⁴⁸ Jan Klán měl v té době vojenskou hodnost podplukovník, nikoli major. Až po své smrti byl pak in memoriam povýšen na plukovníka. <http://forum.valka.cz/topic/view/10992/Klan-Jan>. Odkaz platný k 25. 11. 2018.

⁹⁴⁹ V *kronice B* není „celém“.

⁹⁵⁰ V knize *Můj život* užívá pro změnu V. Javořická chybný tvar jména - Bainhauer. V. JAVOŘICKÁ, *Můj život* 6, s. 59-60. Pravděpodobně se jednalo však o poručíka **Karla Beinhauera** (technického důstojníka) (1907-1966). V rámci služby v armádě odešel z Velké Británie do SSSR 30 dní po Janu Klánovi (v roce 1944). <http://www.acr.army.cz/acr/raf/cast/012.htm>. Odkaz platný k 25. 11. 2018.

⁹⁵¹ František FAJTL, *Létal jsem s Třistatřináctkou*, Praha 1991, 238 s.

⁹⁵² Pravděpodobně myšlen kapitán **Stanislav Rejthar** (1911-1970). Srov. Jiří RAJLICH-Jiří SEHNAL, *Stíhači nad Kanálem. Československý stíhací wing RAF 1942-1945*, Praha 1993, s. 313.

⁹⁵³ Celým názvem **Velký Pařezitý rybník** je rybník nacházející se poblíž obce Řásná v okrese Jihlava. Je vzdálený cca 12 km východním směrem od Studené.

⁹⁵⁴ Dnes již oficiálně zvaná **Hraběcí chata** se nachází v lesích pod Javořicí, tedy nejvyšším vrcholem Českomoravské vrchoviny.

Před tím tam, ve dnech revoluce, byli uvězněni esmani⁹⁵⁵ pochytaní v celém kraji a tam též partyzány souzení a odstřelení.⁹⁵⁶ Je jich tam v hustém mlázi pohřbeno asi šestnáct. Nebylo to právě vhodné místo pro líbánky, ale major Klán byl zvyklý všemu, jistě viděl velké hrůzy ve světě a jeho choť⁹⁵⁷ Vendulka šla s ním odevzdaně všude. Tak i po půl roce šťastného pobytu v Praze, kde byl velitelem letiště, odešla s ním do Moskvy. Byl jmenován leteckým atašé a povýšen na podplukovníka; tak opustil zase v krátké době znovu svou vlast, pro níž statečně a hrdině [sic!]⁹⁵⁸ bojoval.⁹⁵⁹

[s. 121]

Naši ruští bratří se zdrželi v naší obci dosti dlouho – totiž stále se tu střídali. U Satrapů si dávali porážet dobytek a dělali si konzervy a salámy. Trochu jsme je poznali. Jsou to bodří a dobří hoši – ač kulturou za námi alespoň o sto let pozadu. Mají rádi „vodku a žínky.“ A co hlavně – časy (hodinky) když si k nim nepomohou jinak, tedy je ukradnou. Některý má i troje, střídavě se na ně dívá, s dětinskou rozkoší si je přikládá k uchu, směje se jim a zase dá, když je mu někdo sympatický. Jsou to velké děti, nic nemá pro ně trvalou cenu. Co se jim líbí, vezmou si přes překážky, a co se líbí jinému, to mu zase ochotně dají.⁹⁶⁰ Někteří to nechápou, že jsme jejich slovanskými bratry, mají nás za dobyté území, a proto se tu chovají podle toho. A přece je máme rádi a toužíme

⁹⁵⁵ Viz pozn. 929.

⁹⁵⁶ V *kronice B* místo „souzení a odstřelení“ obrat „souzeni a postřelení“.

⁹⁵⁷ V *kronice B* místo „choť“ slovo „žena“.

⁹⁵⁸ V *kronice B* „hrdinně“

⁹⁵⁹ Vlepené fotografie letadel a pilotů z druhé světové války (pouze v *kronice A*).

Pouze v *kronice B* zde umístěn text: „V zahraniční armádě bojoval také syn zdejšího rodáka Jos[efa] Štefána, vrchního rady u pošt[ovního] ředitelství, Bohumil Štefán. Byl také úředníkem při pošt[ovním] ředitelství a spisovatelem. Když cítil, že ho mají Němci na mušce, uprchnul do Studené k strýci Janu Štefánovi, zdržoval se tajně u Bartušků, na pile ve Dvorcích a simuloval duševní poruchu. Potom uprchnul do ciziny. Zde byl pěšákem, tam se stal letcem. Byl v Anglii, potom v Africe, konečně v Rusku, a když vypuklo na Slovensku povstání, skočil jako parašutista. V Anglii se oženil, neb zde se mu dala první žena rozvést, snad aby se ušetřila pronásledování. Přece však byla nějaký čas vězněna v Svatobořicích. Jeho bratří byli zatčeni a žalářováni. Bohumil Štefán užíval v zahraničí cizího jména Mastný, které si teď ponechal jako pseudonym. Byl ve Studené na dovolené s paní a dceruškou. Jest štábním kapitánem u ministerstva vojenství.

Také byl zatčen Pavel Vaníček, příbuzný Štefánův, pro nedodané obilí. Byl legionářem a četníkem v penzi, tichý a dobrý Čech. Byl ve vězení 2 roky a přišel zdrav.

Též Emil Václavík, nájemce statku, byl zatčen ve vlaku od Prahy, kde si lidé povídali o situaci. V Jihlavě strávil na gestapu několik týdnů a dostal se domů přispěním pí. Emerittrové z Krahulčí. Jest také legionářem, což mu přitěžovalo. V předešlé válce byl v Rusku od počátku a vracel se mezi posledními.“

⁹⁶⁰ Tato věta není v *kronice B*.

jim to dáti najevo. Vše jim promíjíme, jsou to naši osvoboditelé. Nebýti jich, nikdo na světě by nebyl Němce od nás vypudil a jimi tak tvrdě zatočil...

Míjejí dnové a stále nejsou žádné oficiální oslavy. Poroba byla příliš dlouhá a poslední události rozčilující. Lid je znavený a stále, jako by se všeho bál. Ten dlouhotrvající strach mu ještě sedí v týle. A někteří živlové ještě chtějí krev. Jako by se jí nebyli ještě nasýtiti. A někteří také peníze. Byty zatčených kolaborantů jsou plundrovány,⁹⁶¹ ničený i veřejný majetek.

Až začnou oslavy, snad bude lépe? Duše lidu se vykoupe v kráse. Zapomeneme na pomstu a mamon.

Za tím účelem jsme pořádaly od poradny oslavu „svátku matek.“

[s. 123]

Průvod v národních krojích, besídka s proslovem a spojily jsme to s narozeninami pana presidenta Beneše.

Již je v Praze, již řídí věci národa a na Hradě vlaje náš třibarevný drahý prapor. Bezděky vzpomínám na loňský svátek matek. Pořádaly jsme s nadšením oslavu, která nám byla jen stěží povolena. Jako vše i tehdejší program jsme musely předložit na okres[ní] úřad ku schválení. Něco jsme předložily, ale všecko⁹⁶² ne. Moje snacha, paní⁹⁶³ Ela Zezulková přednášela Němcové báseň „Ženám českým“ která byla na indexu. Jen několik lidí to vědělo a slibovali nám, že se dostaneme proto do basy. Nebylo žalobníka, nebylo soudce. A dnes už jsme si přednášely, co jsme chtěly. Mluvila jsem k matkám ve smyslu svojí básně:

„Dnes matky české zaplesejme!

Nás nejvíce ta radost, drásá,

dnes Bohu vroucí díky vzdejme

jak naše ženské srdce jása.

⁹⁶¹ V *kronice B* místo „plundrovány“ slovo „vykrádány“.

⁹⁶² V *kronice B* místo „všecko“ slovo „něco“.

⁹⁶³ V *kronice B* není „paní“.

Zas můžem dětem česky zpívat

a v budoucno se ještě dívat.

Ó matky! Dnes už víme dosti

proč děti své jsme porodily –

to prolívá teď krev i kosti,

svým mlékem jsme je odkojily,

že nebudou se plazit v prachu

v otroctví, útisku a v strachu.

Ó matky! Dnes si přísaháme,

že srdce svoje vezmem v dlaně,

že dětem svým po kousku dáme,

že povedem je odhodlaně

přes hory, doly, láskou k vlasti

bezpečně cestou nad propastí.

[s. 123]

A konečně pak slibme sobě,

že lůno svoje posvětime,

že ve budoucí každé době

jen vlasti sebe zasvětime,

že chceme jen jít k spáse spěti

a zrodit hodně zdatných dětí.

Těch dětí bude nejvíce třeba,

jak zemi soli, květům hnoje,

jak hladovému sousta chleba;
ó matky! My jsme spásné zdroje,
jen my zásluhu budem míti,
když bude národ věčně žíti.

Velmi krásně mluvila paní učitelka Kolmanová o panu presidentovi. Přednesla stručně jeho život i jeho práci, hlavně v zahraničním odboji. Vzpomínáme znovu, s jakým dojmutím jsme ho poslouchali, když k nám mluvil rozhlasem z Anglie. Připomínáme si, jak ho bez rozdílu všichni milujeme. Bývaly časy, kdy měl také plno odpůrců, za dobrých let⁹⁶⁴ jsme také vždy nesouhlasili s jeho politikou. Dnes je všecko zapomenuto a chtěli bychom mu tlumočit a dokázat všichni svou oddanost. Zase jsou jeho obrazy ve školách i veřejných místnostech na čelním místě, i každá domácnost a soukromý byt nese jeho obraz. Vedle něho visí obraz Stalinův.

[s. 124]⁹⁶⁵

6. července byla slavnost Husova. Hranice a při ní řeč evang[elického] vikáře ze Strmilova.⁹⁶⁶ Řeč byla dobrá, ale agitovala jen pro československou církev. S ohledem na posluchačstvo, z větší převahy katolické, to bylo trochu bezohledné. Hus patří celému národu, nejenom evangelíkům!⁹⁶⁷

Potom bylo více oslav. Velmi pěkná byla slavnost dožínková. Prvá sklizeň, kterou nám nesnědli Němci, byla oslavena důstojně. Průvod vyšel u katol[ického] domu a za hudby došel na sokolské cvičiště. Tam promluvil p.⁹⁶⁸ starosta Kubů a potom byla lidová veselice. Národní kroje a tance, radost a zábava. Rusi se také všeho účastnili a jak bylo vidno, velmi se jim u nás líbilo. Naše kultura je udivovala. Nestačili obdivovat pěkné bydlení, oblékání a vzdělanost nejšířších vrstev. Přivezli nám svobodu a sami si od nás také odvezou cenný dar. Poznali naši kulturu a jistě si její silné náznaky a touhu po ní odvezou do vlasti. Ta velká, nám drahá, širá Rus, matka všeho Slovanstva, dlouho

⁹⁶⁴ V *kronice B* místo „let“ slovo „časů“.

⁹⁶⁵ Vlepené fotografie Edvarda Beneše a Josifa Vissarionoviče Stalina. Pouze v *kronice A*.

⁹⁶⁶ V *kronice B* formulováno „6. července byla slavnost u Husovy hranice. Řeč při ní měl evang. vikář ze Strmilova.“

⁹⁶⁷ Poslední tři věty nejsou v *kronice B*.

⁹⁶⁸ V *kronice B* není „p.“.

zanedbávaná carysmem [sic!]⁹⁶⁹ a pak zase mytá krví za revoluce bude stoupat výš a výš a stále dál a dál⁹⁷⁰ a bude tak oporou všem Slovanům na celém světě. Teď se vyplní slova naší druhé hymny: „Rus je s námi – kdo proti nám!“

[s. 125]

2. srpna 1945

Náš min[isterský] předseda, msg [sic!] Šrámek⁹⁷¹ oslavil své 75. narozeniny.⁹⁷² Je to zasloužilý pracovník v zahraničním odboji. Jeho diamantové výročí komentoval veškerý československý tisk a celý národ mu srdečně blahopřeje.

Všude již zasedají lidové soudy a soudí gestapácké vrahy. Také tech[nický] ředitel Emeritter s chotí⁹⁷³ ze Satrapovy továrny v Krahulčí jest uvězněn, což zajímá studenskou veřejnost, neb byl dlouhá léta zde ve Studené. Byl specialistou a vyráběl pro firmu výborné konzervy. Byl rozeným Němcem a vždy se choval loyálně. Po třetí se však oženil s dcerou bývalého československého plukovníka a ta se hlásila k nacistům. Měla velké známosti mezi gestapáky a, komu chtěla, pomohla i z koncentráku. Opravdu její přímluvou se dostal na svobodu p.⁹⁷⁴ Emil Václavík, nájemce hospodářství za Studené i p.⁹⁷⁵ Bohum[il] Novorka, bratr mého zetě učitele Novorky. Jest jí kladeno za vinu, že právě tak pomáhala lidem i do koncentráků a měla s jedním z gestapáků dítě. Také zavinila smrt dr. Stacha z Telče. Ten byl sice odrodilcem a taškářem prvního řádu, není ho tudíž žádná škoda,⁹⁷⁶ ale byl to přece jen člověk.

Udavač Stan[islav] Vobr byl v Dačicích lidovým soudem odsouzen na 12 let těžkého žaláře, na 15 let ztrácí čest a polovina jeho majetku připadá státu. [s. 126] Byl ve vězení krátkou dobu, když uprchnul cestou do práce a byl několik týdnů nezvěstný. Konečně byl však přece dopaden a znovu uvězněn.

⁹⁶⁹ V *kronice B* „carismem“.

⁹⁷⁰ V *kronice B* není „a stále dál a dál“.

⁹⁷¹ Viz pozn. 585.

⁹⁷² V *kronice B* formulováno „oslavil náš min. předseda Msg. [sic!] Šrámek své 75 narozeniny“.

⁹⁷³ V *kronice B* místo „chotí“ slovo „manželkou“.

⁹⁷⁴ V *kronice B* není „p.“.

⁹⁷⁵ V *kronice B* není „p.“.

⁹⁷⁶ V *kronice B* není „není ho tudíž žádná škoda“.

Ani stopy není po Al[oisu] Kopáčkovi, který musel do fronty, protože se dal k Němcům. Nepřišel domů ani po revoluci, ale lidé mluví, že žije a někde se skrývá. Jeho rodině je odpuštěno a směla zůstat ve Studené.

Tak zůstal i Schwarz a pí.⁹⁷⁷ Podhrázská, žena holiče, která ve válce udala gestapu i svého vlastního muže.

14. října zasedal poprvé parlament [sic!].⁹⁷⁸ Je to velký, slavný a radostný⁹⁷⁹ den. Vše je „zatimní“ neb volby budou teprve příští rok z jara, ale to nevádí. Cítíme z toho bezpečí a jistotu, je nám dobře a naše zledovatělá, strachem a útrapami ztuhlá krev přichází pomalu do varu.

Poslancem jest též můj synovec, p.⁹⁸⁰ Dr. Al[ois] Vošahlík,⁹⁸¹ který tu býval často na prázdninách. Stavěla ho lidová strana.

25. října oslavuje lid československý podepsání historického dekretu o zestátnění peněžnictví, dolů a velkého⁹⁸² průmyslu.⁹⁸³ V 11 h. byla přečtena v rozhlase výzva ústř[ední] rady odborů, v 11 zastavena práce v podnicích a uspořádaná manifestace.⁹⁸⁴

V Satrapově továrně uspořádali dělníci také důstojnou oslavu. Satrapovy podniky nebudou zestátněny. Jest potěšujícím zjevem, že u Satrapů nevznesli dělníci žádnou obžalobu na šéfa ani na řiditelství podniku. Vše jde dobře ruku v ruce do nové doby. Úřednictvo i závodní výbor.

[s. 127]

/28. října jsme zase po 6ti létech slavili osmadvacátý říjen. V sokolovně byla krásná akademie, při níž nám usedala srdce radostí./⁹⁸⁵

⁹⁷⁷ V *kronice B* není „pí“.

⁹⁷⁸ Ustavující schůze Prozatímního Národního shromáždění proběhla až 28. října 1945. 14. října proběhly volby (v českých zemích) do tohoto shromáždění.

⁹⁷⁹ V *kronice B* není „radostný“.

⁹⁸⁰ V *kronice B* není „p.“.

⁹⁸¹ Viz pozn. 199.

⁹⁸² V *kronice B* místo „velkého“ slovo „těžkého“.

⁹⁸³ Míň Dekret presidenta republiky ze dne 24. října 1945 o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků.

⁹⁸⁴ Tato věta není v *kronice B*.

⁹⁸⁵ Pasáž „28. října jsme...usedala srdce radostí.“ vlepna na malém papíru. V *kronice B* součást textu.

Letos oslavuje p.⁹⁸⁶ továrník Satrapa padesátileté jubileum svého řeznictví a jeho ředitel p. Fr[antišek] Zezulka⁹⁸⁷ 40 let svého pobytu ve Studené a práce v továrně fy. Satrapa. Jistě oba vykonali pro Studenou velký kus práce. Budíž zde vděčně zaznamenáno, že díky Satrapově továrně nebylo ve Studené a okolí hladu ani nedostatku. Panoval tu skoro blahobyt. Nebýti toho požehnaného podniku, věděl by tento chudý kraj, co je to válečné utrpení, hlad a bída.

29. října byli přivezeni na Slovensko zrádcové Tiso, Šano Mach⁹⁸⁸ a ostatní.⁹⁸⁹

Člověk se zachvěje, když čte v novinách, jak se vracejí tito zrádci na místo svých zločinů.⁹⁹⁰ Budou postaveni před lidový soud a ten už si s nimi poradí.⁹⁹¹ Zrada musí být potrestána podle zásluhy.⁹⁹² Škoda, že hned ve dnech revolučních se sám odpravil odporný plaz Emanuel Moravec.

Háchovi to skoro přejeme, že umřel. Byl pro oprátku přece jen trochu starý...⁹⁹³

[s. 128]

Také naše měna jest již obnovena. Je trochu starostí s uložením peněz a jejich výměnou. Keťasi,⁹⁹⁴ kterých je bohužel všude dosti⁹⁹⁵, mají naspěch a jsou bezradní. Celou tu dobu od revoluce jim to otravuje čisté chvíle štěstí nad obnovenou republikou. Co s penězi? Tu a tam se najdou i pohozené, ve městech prý se jimi ucpávají veřejné záchody. Máme dvojí nové stokoruny. Jedny jsou tištěny zde v Českoslov[ensku],⁹⁹⁶ druhé v Anglii. Ty jsou velmi krásné. Také tisícovky jsou hezké. Hledíme na ně s dojmutím a zbožně je ukládáme do pouzder, aby se nepomačkaly. Podle staré pověry je třeba je popéčovat, aby se nás držely...⁹⁹⁷

⁹⁸⁶ V *kronice B* není „p.“.

⁹⁸⁷ V *kronice B* místo „p. Fr. Zezulka“ obrat „ředitel Zezulka“.

⁹⁸⁸ **Alexander (Šaňo) Mach** (1902–1980) - slovenský novinář, hlavní velitel Hlinkovy gardy a ministr vnitra Slovenského štátu.

⁹⁸⁹ Vlepené foto Josefa Tisa. Pouze v *kronice A*.

⁹⁹⁰ Tato věta není v *kronice B*.

⁹⁹¹ V *kronice B* není „a ten už si s nimi poradí“.

⁹⁹² Tato věta není v *kronice B*.

⁹⁹³ Vlepené novinové foto „Dekret o obnově naší měny podepsán. Náš obrázek ukazuje presidenta republiky dr. E. Beneše při podpisu důležitého dekretu.“ Pouze v *kronice A*.

⁹⁹⁴ Z německého *Kettenhändler* znamenajícího řetězový obchodník. Vzniklo za první světové války jako výraz pro překupníky vydělávající značné obnosy díky nedostatku zboží.

⁹⁹⁵ V *kronice B* místo „dosti“ slovo „plno“.

⁹⁹⁶ V *kronice B* není „v Českoslov[ensku]“.

⁹⁹⁷ Tato věta není v *kronice B*.

7. listopadu byla zde oslava rudé armády [sic!] s přednáškou a koncertem.

14. listopadu se rudá armáda [sic!] loučila. Bylo to velmi srdečné a upřímně přátelské.

[s. 129]

17. listopadu slavíme smutné výročí zavření university. Vzpomínka na zavražděná neviňátka⁹⁹⁸ bolí ještě hluboce v útrokách. Jméno „Opletal“ zase žije a s ním i světlý stín mučedníka.

Praha se znovu k hvězdám tyčí na Staroměstském, na Poříčí, na Pankráci, kol Vltavy a znovu zase do slávy.

To vámi roste, mrtví, drazí,

to vámi v nový život vchází,

a my, my živí nad hroby

chcem růst do vaší podoby.

Praha žije. Je všestudentský sjezd, jsou tu vysokoškoláci ze všech spřízněných zemí – i z Ameriky, z Afriky a Bůh ví odkud odevšad.⁹⁹⁹ Vypravují se veselé a roztomilé historky, jak černoši otevírali oči na sních, který jako by jim k vůli tak brzy napadl a který oni ještě jaktěživi neviděli. Jak se hrudovali, jedli ho a váleli se v něm úplně zbláznění tou bílou nádherou.

Praha je ještě po revoluci a po bombardování zbědovaná a je tam také velký nedostatek potravin, ale žije vesele a zvedá své věže ku slávě.

Divadla hrají „Prodanou“, „Rusalku“ a „Libuši“ a staroměstská radnice [sic!], byť je v sutinách a orloj úplně zničený, je plná květin a plná staré a nesmrtelné slávy.¹⁰⁰⁰

[s. 130]

⁹⁹⁸ V *kronice B* místo „neviňátka“ slovo „studenty“.

⁹⁹⁹ V *kronice B* místo „odkud odevšad“ obrat „ještě odkud“.

¹⁰⁰⁰ Vlepené novinové foto „Ozdobené hroby padlých studentů a bojovníků na barikádách“ Pouze v *kronice A*.

Jest veliká nouze o uhlí, a proto jsou všude do dolů vysílány dobrovolné uhelné brigády. I ze Studené šlo několik lidí dobrovolně do Ostravy. Byli to: p. Kovanda, Jirků, Němeček, Balatý, Samek.¹⁰⁰¹

Bohužel, stalo se velké neštěstí. Přišel tam o život Frant[išek] Samek řezník od fy. Satrapa. Byl v dole Nová Jáma přiražen vozíkem ku zdi a rozdrčen. Byl přivezen do Studené, kde měl slavný pohřeb. Přijeli úředníci z dolů i dělníci, předáci děl[nických] organizací a zde se zúčastnilo [sic!]¹⁰⁰² mnoho obecnstva. Po tragicky zesnulém zůstává vdova a tři nezaopatřené děti.

Také vesnice Jilem se stala jevištěm velké tragedie. Tlupa neznámých pachatelů – někdo tvrdí, že to byli Rusi – snad Vlasovci - někdo obviňuje nějaké naše tlupy, které loupí často na účet Rusů, nebo snad i uprchlí esmani¹⁰⁰³ – vtrhli do statku k vdově pí.¹⁰⁰⁴ Bendové, kde chtěli uloupit voly. Když jim byl kladený odpor, zbili hospodyni a zastřelili její osmnáctiletou dcerku ranou z pistole do hlavy. V celém kraji je veliké pobouření...

[s. 131]

V prosinci sehráli ochotníci se školními dětmi pod režii pí. Bílkovské a její pohádku „Za živa do nebe“.¹⁰⁰⁵ Tentokrát¹⁰⁰⁶ už nebyly žádné obtíže s povolením a pracovalo se radostně. Divadlo bylo krásné a mělo velký úspěch. Zbylo čistého skoro 5 tisíc Kč,¹⁰⁰⁷ začož budou koupeny nějaké rekvizity.

Vánoční svátky jsou ve znamení prázdných výkladů a chudých vánočních stromečků. Žádné čokoládové bombony, málo svíček, dárky pod stromečkem¹⁰⁰⁸ skoro žádné.

¹⁰⁰¹ V *kronice A* jména dopsaná tužkou, ale místo na jejich dopsání bylo ponecháno přímo v textu. V *kronice B* součást textu.

¹⁰⁰² V *kronice B* „zúčastnilo“.

¹⁰⁰³ Viz pozn. 929.

¹⁰⁰⁴ V *kronice B* není „pí.“.

¹⁰⁰⁵ Pohádka od Antonie Kučerové-Fischerové.

¹⁰⁰⁶ V *kronice B* „Tentokrát“.

¹⁰⁰⁷ Zkratka Kč byla užívána za první republiky. V období druhé republiky se užívala zkratka K a v období třetí republiky zkratka Kčs. Lze pochopit, že ani Javořická ani autor přepisu nepřivykli zkratce K a ani si nejspíš ještě nenavykli užívat zkratku Kčs (byla-li vůbec již v době vzniku textu oficiální).

¹⁰⁰⁸ V *kronice B* není „pod stromečkem“.

Ještě, že česká žena si ví vždy rady. Hračky jsou šité z ledajakých kousků¹⁰⁰⁹ a dětská drobotina má přece radost.

Při jitřní mši sv.¹⁰¹⁰ zní už radostně a jásavě to naše staré „radujme se – veselme se!“ a vánoční „aleluja!“ patří celému národu.

A tak končíme ten velký, slavný a krvavý rok 1945 a hledíme plni dobré naděje do nového roku a další budoucnosti. O Sylvestru [sic!]¹⁰¹¹ zpíváme nadšené a vděčné „Te Deum“¹⁰¹² a toužíme jen, aby se celý svět sjednotil pod jedinou korouhví lidskosti a míru.

[s. 132]

Narození v r. 1945.

Hrbek Jan	25. 1. 1945	
Čeloudová Jana	25. 1. “	
Haluza Josef	3. 2. “	
Hél Zdeněk	28. 1. “	
Rynešová Daniela	7. 2. “	
Marešová Anna	11. 2. “	
Šmíd Vlastimil	9. 2. “	
Švehlová Marie	12. 3. “	
Marek Frant[išek]	18. 3. “	
Kocanda Ivan	23. 3. “	
Matějková Jaroslava	24. 4. “	
Zábran Jaroslav	26. 4. “	†27. 4.

¹⁰⁰⁹ V *kronice B* není „ledajakých kousků“.

¹⁰¹⁰ V *kronice B* není „sv.“.

¹⁰¹¹ V *kronice B* „Silvestru“.

¹⁰¹² Celým názvem **Te Deum laudamus** (Tebe Bože chválíme) je latinský slavnostní hymnus, který složil svatý Ambrož. Je určen pro slavnostní příležitosti jako vyjádření díky Bohu. Zpívá se obvykle na závěr slavnostních bohoslužeb nebo pobožností.

Bubeníček Karel	5. 5. “	
Matějková Květoslava	19. 5. “	
Bartušek Tomáš	1. 6. “	
Novorka Ivan	4. 6. “	
Křest’an Antonín	13. 6. “	
Plucar Vladimír	30. 6. “	
Plucar Jiří	20. 7. “	†23. 7.
Kremlička Eduard	20. 7. “	
Kolář František	22. 7. “	
Lačná Milena	10. 8. “	
Kronika Jan	14. 9. “	†14. 9.
Říha Ladislav	29. [?] 9. “ ¹⁰¹³	†5. 3. 46.
Černovská Marie	14. 10. “	
Schütznerová Marie	27. 10. “	
Molzer Jiří	12. 11. “	
Veselá Růžena	22. 11. “	
Virglová Jitka	23. 11. “	
Hölzel Dagmar	17. 12. “	
Martinová Eva	8. 12. “	
Koželouh Pavel	18. 12. “	

[s. 133]

Zemřeli v r. 1945.

¹⁰¹³ V *kronice B* je datum 24. 9. Nesrovnalost vznikla špatně čitelným údajem v *kronice A*.

Holomek Ondřej	* 31. 1. 1945	† 16. 2. 45 ¹⁰¹⁴
Václavík Ivan	* 3. 11. 1936	† 5. 3. “
Urbánková Marie	* 20. 2. 1872 (moje věrná chůva ¹⁰¹⁵)	† 2. 4. “
Rynešová Marie	* 24. 6. 1909 ¹⁰¹⁶	† 23. 4. “
Zábran Jaroslav	* 26. 4. 1945	† 27. 4. “
Chábová Marie	* 3. 8. 1853	† 12. 5. “
Blína Jan	* 29. 8. 1875	† 25. 5. “
Němec Ladislav	* 10. 1. 1930	† 3. 6. “
Závodská Marie	* 28. 9. 1874	† 3. 6. “
Francán Jan	* 20. 4. 1864	† 27. 5. “
Parkanová Petronila	* 4. 5. 1884	† 13. 6. “
Kocanda Jan	* 16. 5. 1880 ¹⁰¹⁷	† 13. 7. “
Plucar Jiří	* 20. 7. 1945	† 23. 7. “
Švehlová Frant[iška]	* 21. 3. 1851	† 25. 7. “
Kružík Jan	* 25. 11. 1944	† 12. 8. “
Ewert Mase	* 8. 8. 1893 zajatec sebevrah ¹⁰¹⁸	† 14. 8. “
Chadimová Marie	* 10. 7. 1869	† 28. 8. “
Zich Frant[išek]	* 21. 3. 1881	† 25. 8. “
Kronika Jan a Marie ¹⁰¹⁹	* 14. 9. 1945 mrtvě nar[ozen] ¹⁰²⁰	† 14. 9. “

¹⁰¹⁴ Není v narozených (ani v *kronice B*). Nabízí se otázka, zda se nemohlo dítě narodit mimo Studenou a rodina se spolu s novorozencem nepřestěhovala do Studené někdy později. Obdobný případ viz pozn. 744. V tomto případě, ale dítě zemřelo 16 dní po narození, tudíž to není příliš pravděpodobné.

¹⁰¹⁵ V *kronice B* není „moje věrná chůva“.

¹⁰¹⁶ Datum narození není v *kronice B*.

¹⁰¹⁷ Datum narození není v *kronice B*.

¹⁰¹⁸ V *kronice B* není „Zajatec sebevrah“.

Dvořáková Kateřina	* 26. 4. 1856	† 27. 10. “
Housa František	* 8. 7. 1896	† 2. 11. “
Šimek Tomáš	* 21. 12. 1877	† 12. 11. “
Samek Frant[išek]	* 21. 7. 1899	† 26. 11. “

Několik Němců zde skončilo sebevraždou nebo zastřelením, nebyli většinou zjištěni. Jsou také pohřbeni bez rakví a bez označení hrobů.

Frant[iška] Švehlová a Kat[eřina] Dvořáková byly z nejstarších obyvatel Studené. Obě byly čilé a zdravé až do poslední chvíle.¹⁰²¹

[s. 134]

10. prosince bylo tomu 20 let, co zemřel v počátecké nemocnici po těžké operaci žaludku p.¹⁰²² Gabriel Jahoda, řídící zdejších škol. Byl to výborný učitel, veřejný pracovník a nadšený sokol. Do Studené přišel r 1897, jako mladičkový učitel na obecnou školu (*23. března 1878) byl zakládajícím členem Sokola, jeho náčelníkem i starostou. Povznesl školu i veřejný život, byl mnohým sirotkům poručníkem a při stavbě sokolovny se účastnil radou a pomocí. Mnoho jeho žáků na něj vděčně vzpomíná.

28. listopadu tomu bylo 10 let, co zemřel po krátké nemoci a srdeční nevolnosti p.¹⁰²³ MUDr Stanislav Hromada. Narodil se 9. září 1873 a do Studené přišel jako obvodní lékař 9. března 1913. Mnoho let tu pracoval jako moudrý obětavý lékař za podmínek ne právě příznivých. Auta tenkrát ještě nebyla obvyklým vozidlem, silnice byly ve stavu dosti ubohém,¹⁰²⁴ lidé mnoho neplatili. Byl to charakteristický obrázek a máme ho tak v živé paměti, jak jede zachraňovat lidské životy, ve sněhu, v slotě a vichřici na venkovské bryčce - zahoulený v kožešinách nebo na vampolkách¹⁰²⁵ na otepi

¹⁰¹⁹ V seznamu narozených pouze „Kronika Jan“ (v obou verzích). Rovněž v originální matrice zemřelých není zmínka o Kronikové Marii. Do originální matriky narozených nebylo možné nahlédnout.

¹⁰²⁰ V *kronice B* není „mrtvě nar[ozen]“.

¹⁰²¹ Tyto dodatky o Němcích a dvou zesnulých ženách jsou v *kronice B* zapsané v opačném pořadí.

¹⁰²² V *kronice B* není „p.“.

¹⁰²³ V *kronice B* není „p.“.

¹⁰²⁴ V *kronice B* místo „ve stavu dosti ubohém“ formulace „ve špatném stavu“.

¹⁰²⁵ Vampolky byly typem saní.

slámy, tažený chlupatým, naježeným¹⁰²⁶ koníkem. Hle, vesnický lékař! Na hřbitově má mramorový pomník a v něm vtesaný verš prof. A. Vondrušky:

„Rány si hojil soucitem vlídným,
ubohým vracel jsi ztracené zdraví,
až srdce své trpícím bratřím jsi rozdal;
necht' slzy naše - ten chudičkových jediný dar
pro tebe v srdcích potomků svítí.“

Čest budiž památce dobrých občanů!

[s. 135]

Rok 1946

Letošní zima byla velmi mírná. Typický bělostný list zdejší přírody letos byl málo viděný; většinou mrzlo naholo a pršelo. Stálé mlhy přinesly plno dětských nemocí, i chřipka a rýma všude škádlila. Bohudíky dosud nepřišla žádná epidemie jako po prvé válce světové.¹⁰²⁷ Uchrání-li nás Bůh i nadále, můžeme si i v tom ohledu gratulovat.¹⁰²⁸

Od počátku roku to začíná s odsunem Němců. I cizina uznala náš spravedlivý požadavek vykázat Němce za hranice naší země. Je to skvělé. O tom jsme snívali jako o pohádce,¹⁰²⁹ která¹⁰³⁰ se nesplní – vyhnat Němce! Jaká to radost, jak se nám bude dýchat. Jdou neradi, jsou stále zpupní a nechtějí to uznat, že se tu chovali bídne a že není divu, když dostali vyhazov. Tak se zachází všude s nájemníky a hosty, chovají-li se nepřístojně. A to se s nimi ještě zachází příliš dobře; mají vytopené vlaky, jsou oblečení a dostanou cestou jídlo. Naši ubozí lidé byli převáženi z koncentráku do koncentráku v nevytopených dobytčích nebo otevřených vozech a často bez šatů. Kdyby jim byl podal na nádraží někdo sklenici vody, byl hned ubyt nebo zastřelen.

¹⁰²⁶ V *kronice B* není „naježeným“.

¹⁰²⁷ V *kronice B* „prvé světové válce“.

¹⁰²⁸ Tato věta není v *kronice B*.

¹⁰²⁹ Původně zde bylo napsáno „o snu“, ale bylo to přeškrtnuto a přepsáno na „o pohádce“.

¹⁰³⁰ Původně zde bylo napsáno „který“, ale bylo to přeškrtnuto a přepsáno na „která“ (viz pozn. 1029).

Před lidovým soudem¹⁰³¹ v Norimberku stojí všichni nejhorší zločinci, kteří zavinili válku a mučení sta tisíců lidí.

Do Prahy byl převezen K. H. Frank – nejhorší příšera dějin a vrah českých lidí, Lidic a Ležáků. V únoru byli odsouzeni Emeritterovi. Paní¹⁰³² na 7 let a on na 2 roky. Dítě jí bylo odňato.

[s. 137]¹⁰³³

7. března byla zde slavena¹⁰³⁴ tryzna za zemřelého¹⁰³⁵ našeho prvního presidenta T. G. Masaryka; hranice hořela¹⁰³⁶ na silnici pod Šibeným a po průvodu byla akademie.

15. března bylo výročí zabrání republiky Němci. V ten den bylo první den přelíčení s Frankem.¹⁰³⁷ Soud s ním jest rozvržen asi na tři týdny. Veřejnost jej sleduje s velkým zájmem. Je to zločinec, který se ještě teď chová zpupně. Myslí, že se dostane pouze na ostrov¹⁰³⁸ – celý náš národ však ví a souhlasí s tím celý svět, že bude oběšen.

Zahraniční situace stále ještě nevypadá, jak bychom si přáli. Spojenci se nějak nemohou domluvit a tisk nás straší příšerou nové války a atomovou pumou. Hledíme kolem sebe s úzkostlivou nejistotou, ale přece jen s nadějí. Snad si už nikdo nevezme na svědomí, rozpoutati tu hrůzyplnou lítici. Kdyby se tak stalo, pak jistě už by sám Bůh zanevřel na lidstvo a nechal by ho naráz vyhubit tou strašnou atomovou pumou.

Chamevier:¹⁰³⁹

Neboť kdybys měl – ó vítězi obnoviti násilí;

¹⁰³¹ V *kronice B* „lidovým mezinárodním soudem“.

¹⁰³² V *kronice B* místo „Paní“ slovo „Ona“.

¹⁰³³ Přiloženo novinové foto K. H. Franka. Pouze v *kronice A*.

¹⁰³⁴ V *kronice B* není „slavena“.

¹⁰³⁵ V *kronice B* není „zemřelého“.

¹⁰³⁶ V *kronice B* místo „hořela“ spojení „byla zažehnuta“.

¹⁰³⁷ V *kronice B* formulováno „15. března v den výročí zabrání republiky Němci byl první den přelíčení s Frankem.“

¹⁰³⁸ Javořická v několika případech hovořila o teorii, že si někteří nacisté mysleli, jak budou deportováni kamsi „na ostrov“, stejně jako to měli podle Javořické plánovat oni se slovanským obyvatelstvem. Možná se zde Javořická spíše podvědomě inspirovala Hitlerovým předválečným plánem deportovat Židy na Madagaskar. Nelze však s jistotou určit, co mohla mít autorka v tomto případě přesně na mysli.

¹⁰³⁹ Nejspíš se jedná o chybně uvedené jméno. Ani po konzultaci s několika rodilými Francouzi různých věkových skupin se nikoho jménem „Chamevier“ (budem-li uvažovat, že se jedná o jméno francouzské) dohledat nepovedlo. Rovněž v dalších zemích se existenci básníka s tímto jménem nepodařilo dohledat.

kdybys měl úst a prstů záporem
zahradu radosti zdí novou obehnat,
kdybys měl vztýčen jako nad kořistí stát
a zuby ceně jako pes, jenž kousnout chystá se,
noc novou zítra uložití nám, ó národe, pak zavolám.
Necht' zem se rozletí a není lidí již!

[s. 138]

28. ledna 1946 byla ve Studené velmi vzácná a řídká slavnost rodinná. Pan¹⁰⁴⁰ Josef Bartušek se svou chotí Kristinou slavili zlatou svatbu. Paní Bartušková, jež jest ženou velmi rázovitou a opravdu vzácnou, jest dcerou † p. Kubů, hostinského v Domašíně na „novém světě.“[sic!]¹⁰⁴¹ Hospoda „na novém světě“ [sic!]¹⁰⁴² jest malým ostrůvkem Čech v kraji moravském. Jest to úzký proužek zabíhající do Moravy. Proto patří k Zahrádkám, které leží v lese Bukovici a jsou již v Čechách. Provdala se za p.¹⁰⁴³ Jos[efa] Bartuška z lásky v roce 1896, 28. ledna.¹⁰⁴⁴ Oddavky byly tehdy v 11 hod. dopol[edne]¹⁰⁴⁵ a oddával je p. P. Vincenc Marek a svědky byli, p.¹⁰⁴⁶ uč[itel] Jos[ef] Hlavsa a p.¹⁰⁴⁷ Fr[antišek] Kubů. Letos stavili tito šťastní staří manželé zlatou svatbu s krásnou¹⁰⁴⁸ okázalostí. Den před tím byli oba u správy boží [sic!] jako za mlada a pak, stojíce před oltářem, znovu si slibovali věrnost až do smrti. Jeli k těm zlatým oddavkám na třech vozech s ověncenými koňmi, ve vlání fáborů. S sebou [sic!]¹⁰⁴⁹ jeli [sic!]¹⁰⁵⁰ všecky děti i vnoučata, těch bylo 13. Po oddavkách byla v hostinci hostina a veselá zábava celého přátelstva. Jest to vzácná slavnost, již se dožije pouze málokterá

¹⁰⁴⁰ V *kronice B* není „Pan“.

¹⁰⁴¹ V *kronice B* formulováno „jest dcerou zemř. hostinského Kubů v Domašíně „Na Novém světě“.“

¹⁰⁴² V *kronice B* „Na Novém světě“.

¹⁰⁴³ V *kronice B* není „p.“.

¹⁰⁴⁴ V *kronice B* není „28. ledna“.

¹⁰⁴⁵ V *kronice B* není „v 11 hod dopol[edne]“.

¹⁰⁴⁶ V *kronice B* není „p.“.

¹⁰⁴⁷ V *kronice B* není „p.“.

¹⁰⁴⁸ V *kronice B* místo „s krásnou“ slovo „s velkou“.

¹⁰⁴⁹ V *kronice B* „S sebou“.

¹⁰⁵⁰ Chyba i v *kronice B*.

manželská dvojice. Celá obec byla tím radostně vzrušena a přála jistě upřímně zlatým jubilantům zdraví a štěstí na cestě k jubileu diamantovému.

[s. 139]

Pomalou se začínáme vpravovat do poměrů předválečných, ale jde to jen zvolna a ztuha. Mládež, která byla většinou nasazena ve válečném průmyslu, zvykla sabotáži a odvykla svědomité a zodpovědné práci. Je těžko sehnat služku nebo čeledína a tak se zdá, že selský stav bude na všecko těžce doplácet.

Jest již také patrný pokles mravů v národě, hlavně mezi mládeží. Snad proto uspořádala sociální péče hovory s mládeží. Byli v tom zainteresováni zdejší učitelé, P. Streit, zdejší administrátor, i já jsem mluvila na téma, které mi bylo předepsáno: mládež a politika. Nemělo to valnou účast, mladí, kteří byli dlouho drženi zkrátka bez zábav a tance, nemají zatím smysl pro něco vážného.

Svět je stále ještě rozbouřený, všemu asi nerozumí člověk, který není hluboce uvědomělý a zaběhaný v politice.

V americkém pásmu okupačním v Německu se provalilo nějaké podzemní spiknutí Němců.¹⁰⁵¹ Mluví se o tom hodně, ale je to záhy potlačeno.

Na počátku března začíná proces s okupační vládou protektorátu. Máme při tom různé pocity a veřejné mínění a hodně kříží a rozchází. Na jedné straně jsou naši bývalí předáci odsuzováni na celé čáře, na druhé jsou omlouváni a národ je rozrušený. Rozhodně, ať je tomu tak či onak, vše stojí za úvahy. Jak se to veřejné mínění kloní na různé strany, jak také osud podivně zahrává lidmi.

Správně to napsal náš velký Karel Havlíček:

„Tak to chodí na tom světě,

každou chvíli jinak,

dneska tě ctí za svatého

¹⁰⁵¹ Těžko říci, o jaký incident se mělo konkrétně jednat, ale pravděpodobně souvisel s procesem celkové denacifikace Německa, který probíhal jak v sovětské okupační zóně, tak v zónách západních. K tomu více např. Edgar WOLFRUM, *Zdařilá demokracie, Dějiny Spolkové republiky Německo od jejích počátků až po dnešek*, Brno 2008, s. 25-27.

a zítra – jsi sviňák!“¹⁰⁵²

[s. 140]

Narozeniny zemřelého velkého Masaryka byly oslaveny školou důstojně. Také výročí okupace mělo všude značnou odezvu.

10. dubna byl do Prahy přivezen Dolige [sic!],¹⁰⁵³ obávaný a krvavý nástupce Heidrichův [sic!].¹⁰⁵⁴ Mnoho se mluví o tomto zločinci, který se už také dočká spravedlivé odplaty za své činy...

Americká Unra [sic!]¹⁰⁵⁵ nám posílá skvělé věci, pro poradnu matek a dětí jsme dostali krásnou zásilku slaniny, sýra, čokolády a kávy. Při té příležitosti vzpomínáme výročí velkého presidenta Roosvelta.

15. dubna stojí před lidovým soudem zdejší trafikant Dušek, obžalovaný z kolaborantství. Dostal 6 let žaláře.

20. dubna jest Bílá sobota. Zase po létech slavíme dvouminutovým mlčením světový mír, hraje při tom hudba a ulice mlčí v tichém pohnutí...

Svátky míru a vzkříšení jsou letos pozdě a příroda jest již probuzená.

V pondělí velikonoční byl sjezd partyzánů.

Stále se mluví o procesu s Frankem. Žiznivě se čeká na rozsudek.

Začíná velké sucho. Málo kdo pamatuje tak suché jaro.

29. dubna byl odsouzen před lidovým soudem Příbyl z Bolíkova¹⁰⁵⁶ na 20 let. Byl to obávaný udavač.

1. května oslavují zdejší komunisté svátek práce.

[s. 141]

¹⁰⁵² Citát Karla Havlíčka Borovského.

¹⁰⁵³ V *kronice B* „Daluege“. **Kurt Daluege** (1897–1946) byl zastupující říšský protektor v Čechách a na Moravě v letech 1942 až 1943.

¹⁰⁵⁴ Chyba i v *kronice B*.

¹⁰⁵⁵ Myšlena **UNRRA**, tedy Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu, založena již roku 1943. Chyba i v *kronice B*.

¹⁰⁵⁶ Myšlena místní část obce Studená, sousední ves **Horní Bolíkov**.

Na náměstí je přednáška a mnoho lidí zaplňuje ulice. Začíná tím ovšem předvolební kampaň.

5. května jest výročí našeho odboje a osvobození. Slavnost začíná slavným requiem za oběti války a revoluce. V Telči mluví poslankyně Uhlířová,¹⁰⁵⁷ hodně¹⁰⁵⁸ lidí ze Studené tam jede autobusem.

8. května večer jest průvod a vystřelují rakety. To ve Studené ještě nebylo, proto jest značná účast.

9. května ráno jest slavnostní bohoslužba v kostele, dopoledne koncert na náměstí a odpoledne i večer tanec.

12. května slavíme svátek matek, máme průvod od Hornop[olské] [sic!] silnice do orlovny,¹⁰⁵⁹ kde se koná dětská besídka. Průvod má velkou účast, děti jsou v národních krojích, alegorické vozy. Současně jest vyznamenaná paní Koželouhová jako matka součastné [sic!] chvíle,¹⁰⁶⁰ která má nejvíce dětí. Sedí na jednom z vozů, je v nár[odním]¹⁰⁶¹ horáckém kroji a všechny děti má kolem sebe. Od sociál[ní] péče dostala čestný peněžitý dar...

14. května se rozloučil se Studenou p.¹⁰⁶² děkan Pohanka, aby odešel do výslužby. Bude bydlet v Telči. Loučil se s pláčem a celá Studená mu přeje dlouhý a pokojný odpočinek.

Počasí je velmi teplé a suché. Není pamětníka, aby na sv. Jana Nepom[uckého] byly o jarmarku prodávány již třešně.

Nálada v lidech je také hezká.¹⁰⁶³ Panuje předvolební ruch a Češi zase ukazují, co dovedou. Strany se hádají a místy¹⁰⁶⁴ vyvinují silnou agitaci. V Počátkách mluvil Feierabend,¹⁰⁶⁵ ve Studené Uhlířová, komunisté hýří slovy i plakáty.

¹⁰⁵⁷ **Jarmila Uhlířová** (1902–1988) - československá politička Československé strany národně socialistické a poslankyně Prozatímního a Ústavodárného Národního shromáždění.

¹⁰⁵⁸ V *kronice B* místo „hodně“ slovo „mnoho“.

¹⁰⁵⁹ V *kronice B* formulováno „Z hornopolské silnice jde průvod do orlovny“.

¹⁰⁶⁰ V *kronice B* není „součastné [sic!] chvíle“.

¹⁰⁶¹ V *kronice B* není „nár[odním]“.

¹⁰⁶² V *kronice B* není „p.“.

¹⁰⁶³ V *kronice B* místo „hezká“ slovo „dobrá“.

¹⁰⁶⁴ V *kronice B* není „místy“.

[s. 142]

22. května byl popraven největší zločinec K. H. Frank. Myslím, že se zas jednou zaradovalo peklo.

26. května. Toho dne byly provedeny volby. Celý národ rozčilený a planoucí – většinu mají komunisté.¹⁰⁶⁶

28. května má narozeniny president dr. Beneš, oslava je celostátní, každý mu přeje dlouhá léta zdraví a poklidné pohody.

30. května je svátek nanebevstoupení [sic!] Páně. Je znovu zasvěcený; za okupace býval odsunutý na neděli.

Za p. děkana je páter Streit a administrátorem a vede krásně májové pobožnosti.¹⁰⁶⁷
Zúčastňuje se jich mnoho lidí...

Dlouhou dobu zajímá lidi soud s bývalou protektorátní vládou.

2. června jest ustavena nová vláda, jejím předsedou jest Klement Gottwald, komunista.

Také ve Studené máme nového předsedu národního výboru, p.¹⁰⁶⁸ F[rantiška] Zicha, úředníka fy. Satrapa, také komunistu. Ještě nikdy nebyl starostou tak mladý člověk. Je mu něco málo přes třicet let, ale energicky se ujímá vlády v obci.

6. července byla oslava upálení Mistra Jana Husa s průvodem a hranicí.

Současně [sic!]¹⁰⁶⁹ navštívil Telč pan president a ze Studené tam jelo několik aut a autobusů. Slavnost tam byla mohutná. President mluvil krásně a uchvátil celý dav naplňující telečské náměstí. Bylo tam mnoho národních krojů, většinou našich, horáckých, sokolů a jiných spolků. Řečníci se střídali a vše bylo naplněno radostí. Též paní presidentová byla zaplavena láskou [s. 143] a obdarována. Telečské dámy jí věnovaly překrásně vyšívány horácký kroj, který jí podaly místní holčičky.

¹⁰⁶⁵ **Ladislav Karel Feierabend** (1891–1969) - československý meziválečný národohospodář, vrchní ředitel Kooperativy (obchodního ústředí hospodářských družstev) a předseda Československé obilní společnosti. Po „Mnichově“ se stal ministrem zemědělství.

¹⁰⁶⁶ Šlo o volby do Ústavodárného shromáždění Československé republiky. Vyhráli je komunisté, čímž udělali důležitý krok k budoucímu definitivnímu nástupu k moci.

¹⁰⁶⁷ V *kronice B* formulováno „Páter Streit vede krásně májové pobožnosti“.

¹⁰⁶⁸ V *kronice B* není „p.“.

¹⁰⁶⁹ V *kronice B* „Současně“.

14. července pořádali naši skauti zábavnou besídku; letos se usídlili v Bukovici a u Chytrova.¹⁰⁷⁰

20. července navštívil náš president Dačice. Zase jeli zdejší sokoli a mnozí občané, aby ho pozdravili.

30. července byl vynesena rozsudek nad protektorátní vládou.

Náhledy o tom se hodně tříští – někdo přeje přísný trest lidem, kteří kývali Němcům a trpěli jejich zlotřilosti – jiní rozvážně vzpomínají na sebe a ptají se, kdo by se tam, na místech našich předáků, byl choval jinak. Byli tenkrát u vlády lidé, kterých jsme si před tím i při tom velmi vážili – dnes jsou jen prasklou bublinou. Marně se nám vkrádají do duší slova písma: marnost nad marnost, všechno je marnost!¹⁰⁷¹

31. července¹⁰⁷² utrpěl těžký úraz ministr techniky, známý dr. Alois Vošahlík.¹⁰⁷³ Musím se u něho trochu pozastavit, nejen že to byl syn mého bratrance z otcovy strany, ale že to byl skvělý člověk. Býval tu často u nás ve Studené; jako student trávil tu mnohé svátky a prázdniny. Když dostudoval, stal se profesorem na učitelském ústavu ve Sv. Janě p. Skalou¹⁰⁷⁴ [sic!]¹⁰⁷⁵ a později správcem uč[ňovského] ústavu v Jičíně. Za protektorátu poslancem a konečně ministrem. Noviny oplývají jeho chválou a to jest špatným znamením. Každý tuší, že jeho zranění při automobilové nehodě jest opravdu vážné.

Zlé tušení nezklamalo. 8. srpna hlásal rozhlas, že min[istr] Dr. Alois Vošahlík¹⁰⁷⁶ upadl do agonie a [s. 144] v několika málo hodinách již byl ohlášen jeho skon. Zemřel na krvácení tkáně. Jeho státní pohřeb v Jičíně se konal 13. srpna za ohromné účasti národa. Byl to dobrý člověk a velký katolík.

19. srpna oslavil své padesátiny bratr [Josef] Vrátil, známá studenská postava a dlouholetý náčelník Sokola. Ve zdejší sokolovně mu byla uspořádána důstojná

¹⁰⁷⁰ Rybník vzdálený cca 5 km jižním směrem od Studené.

¹⁰⁷¹ V *kronice B* formulováno „marnost nad marnost, všechno je marnost!“

¹⁰⁷² Ve skutečnosti k nehodě došlo 30. července.

¹⁰⁷³ Viz pozn. 199.

¹⁰⁷⁴ **Svatý Jan pod Skalou** je obec ve Středočeském kraji v okrese Beroun, asi 30 km jihozápadně od Prahy.

¹⁰⁷⁵ V *kronice B* „sv. Janě p. Skalou“.

¹⁰⁷⁶ Viz pozn. 199. V *kronice B* místo „že min. Dr. Alois Vošahlík“ formulace „že ministr Vošahlík“.

a zasloužená oslava. Celá jednota i Satrapův závod mu blahopřál do dalších let a provolal mu hřímavé – Nazdar!

20. srpna navštívilo Studenou několik soudobých spisovatelů a novinářů.

Léto jest parné a suché, ale úroda se vydařila. Těšíme se velmi, že se zlepšil značně hospodářské poměry.

13. září uspořádala místní osvětová rada oslavu úmrtí presidenta T. G. Masaryka.

Vzpomínáme-li zesnulého velikého presidenta, cítíme vždy tesknotu a žal. Doby klidu, které panovaly pod jeho moudrou vládou, se stále ještě nevrací. Celková situace není nikterak utěšená – jako by nad námi visel strach z budoucnosti. Noviny píší a lidé mluví stále o možnosti nové války. To strpčuje [sic!] ¹⁰⁷⁷ současné bytí a odnímá chuť ku práci.

28. září. Svátek sv. Václava. P. Streit uspořádal vlastenecké bohoslužby a místní zpěvácký spolek zazpíval v kostele krásnou vložku k patronu české země. P. Streit dokázal, co se dosud nepodařilo – dostal do kostela lidi, i funkcionáře Sokola, kteří nikdy nezavadí o kostel.

[s. 145]

2. října se nemluví o jiném, leč o rozsudku soudu v Norimberku nad válečnými zločinci.

Neurat [sic!] ¹⁰⁷⁸ dostal 15 let, H. Frice [sic!] ¹⁰⁷⁹ a Papen ¹⁰⁸⁰ byli osvobozeni, Hess doživotní žalář a Ribentrop [sic!] ¹⁰⁸¹ a Gerinkem [sic!] ¹⁰⁸² odsouzeni k smrti. Před popravou neznámý dobrodinec dodal tajným a nevysvětlitelným způsobem Gerinkovi [sic!] ¹⁰⁸³ tabletku ¹⁰⁸⁴ cyankali, tak, že tato válečná nestvůra byla ušetřena potupné smrti oběšením.

12. října navštívil Studenou ministr obchodu Mayer.[sic!] ¹⁰⁸⁵

27. října konány oslavy v předvečer naší samostatnosti a oznámena dvouletka.

¹⁰⁷⁷ V *kronice B* „ztrpčuje“.

¹⁰⁷⁸ Míňen **Konstantin von Neurath** (1873-1956). Chyba i v *kronice B*.

¹⁰⁷⁹ Míňen **Hans Fritzsche** (1900-1953). Chyba i v *kronice B*.

¹⁰⁸⁰ **Franz Joseph Hermann Michael Maria von Papen** (1879–1969).

¹⁰⁸¹ Míňen **Joachim von Ribbentrop** (1893-1946). Chyba i v *kronice B*.

¹⁰⁸² Míňen **Herman Göring** (1893-1946). V *kronice B* „Gärinkem“.

¹⁰⁸³ V *kronice B* „Göringovi“.

¹⁰⁸⁴ V *kronice B* „tabletu“.

¹⁰⁸⁵ Míňen **Václav Majer** (1904-1972). Chyba i v *kronice B*.

28. října ráno slavné bohoslužby, pak průvod a přednáška s programem.

7. listopadu oslava ruské revoluce s přednáškou.

Počasí jest stále příznivé, úroda byla dobrá, též sklizeň bramborů uspokojila. Půjde-li to tak stále, snad se brzy zotavíme a naše zplundrovaná¹⁰⁸⁶ země se opět vzkřísí a oddechne.

Zima zpočátku¹⁰⁸⁷ dlouho nepřišla, ale před vánoce mi napadl sníh a naše známá horská zima se jistě nedá zahanbit. Mlhy a vánice začaly kolem svátků rušit a běsnit jak náleží. Na vánoce již¹⁰⁸⁸ byly přiděleny hospodyním¹⁰⁸⁹ i hrozinky, přišli citrony a tu a tam se dostane i něco v pleteném zboží a textilu. Co se nedostává, musíme si přimyslet a těšit se, že bude lépe napřesrok. Děti mají kolekce na stromeček, přišla káva, i mléko je skoro volné.

Po všech bédách války nutno si chválit a doufat.

[s. 146]

Narození v roce 1946.

Jana Hudínková	* 6. 1. 1946
Jan Novák	30. 1. “
Marie Maischeiderová	21. 1. “
Marie Mastná	10. 2. “
Oldřich Beneš	28. 2. “
Josef Vican	4. 3. “
Bohumil Bodlák	6. 3. “
Vladimír Horálek	24. 3. “

¹⁰⁸⁶ V *kronice B* není „zplundrovaná“.

¹⁰⁸⁷ V *kronice B* „s počátku“ [sic!].

¹⁰⁸⁸ V *kronice B* není „již“.

¹⁰⁸⁹ V *kronice B* „našim hospodyním“.

Anna Schvarzová ¹⁰⁹⁰	28. 3. “
Václav Šabelka	31. 3. “
Alena Kopáčková	4. 4. “
Jaroslava Bínová	21. 4. “
Ludvík Bodlák	18. 5. “
Vlasta Vicanová	2. 6. “
Tomáš Jahoda	5. 7. “
Bohumil Antonovič	28. 6. “
Marie Hlinková	5. 7. “
Ludmila Tarasová	4. 8. “
Ludvík Dvořák	13. 8. “
Marie Polívková	21. 8. “
Vladimír Vinkler	31. 8. “
Jana Šindelářová	12. 10. “
Irena Dvořáková	29. 8. “
Jana Šobová	13. 7. “
Josef Ptáček	23. 2. “
Bohumil Lindourek	9. 3. “
Ivan Chadim	16. 3. “
Naděžda Macounová	22. 7. “
Jiřina Satrapová	20. 4. “
Karel Zezulka	24. 5. “

¹⁰⁹⁰V *kronice B* „Schvarcová“. Nelze porovnat s originální matrikou.

Ida Homolová 20. 7. “

Marie Dušková 31. 7. “

Ludmila Matějů 21. 9. “

[s. 147]

Zemřeli v r. 1946.

Veleba Jan	* 4. 6. 1866	zeměděl[ský] dělník	† 4. 2. 1946
Lojda Jan	* 24. 6. 1875	hostinský	† 3. 3. “
Říha Ladisl[av]	* 24. 9. 1945	dítě klempíře	† 5. 3. “
Šimková Terezie	* 15. 10. 1878	manž. porybného	† 17. 3. “
Fučík Jan	* 20. 4. 1866	[...] řezníka	† 24. 3. “
Bodlák Bohumil	* 6. 3. 1946	novorozeně	† 6. 3. “
Kružík Jan	* 30. 10. 1880	poštov[ní] zřízenec	† 14. 4. “
Lojka Leopold	* 19. 11. 1908	úředník	† 22. 4. “
Šimánková Frant[iška]	* 23. 11. 1885	žena kameníka	† 29. 4. “
Vodrážka Bohumil	* 7. 11. 1907	brusič perletě	† 2. 5. “
Nováková Frant[iška]	* 19. 9. 1872	vdova po kováři	† 28. 5. “
Jakub Benko	* 1. 6. 1946	novorozeně	† 1. 6. “ ¹⁰⁹¹
Dokulilová Ludmi[la]	* 3. 8. 1917	učitelka	† 2. 6. “
Šindelářová Petronila	* 26. 5. 1863	dělnice	† 6. 6. “
Kopáčková Alena	* 4. 4. 1946	novorozeně	† 24. 6. “
Plucar Antonín	* 25. 9. 1864	kočí u velkostatku	† 11. 7. “
Satrapová Karolína	* 5. 10. 1879	domkářka	† 11. 7. “

¹⁰⁹¹ Není v narozených (ani v *kronice B*), přitom Bodlák Bohumil ano (viz výše v tomto seznamu).

Janata Bohumil	* 1. 1. 1886	resp. fin. str. ¹⁰⁹²	† 10. 7. “
Klíma Stanislav	* 13. 11. 1886	řídící učitel	† 14. 9. “
Kroniková Marie	* 13. 4. 1936	školačka v. v. ¹⁰⁹³	† 28. 7. “
Böhmová Hermína	* 15. 1. 1885 ¹⁰⁹⁴	švadlena	† 18. 7. “
Böhmová Arnošta	* 9. 5. 1889	úřednice	† 18. 7. “

(obě prohlášeny za mrtvé – židovky)

Kovářová Marie	* 15. 11. 1878	výměnkářka	† 13. 11. “
Vinklerová Aloisie	* 2. 5. 1872	“	† 15. 11. “
Podhrázský Emil	* 23. 3. 1889	kolář	† 9. 12. “
Šindelářová Jana	* 12. 10. 1946 ¹⁰⁹⁵	dítě	† 26. 12. “
Malík Jan	* 13. 11. 1875	důchodce	† 27. 12. “ ¹⁰⁹⁶

Mezi zemřelými čteme jméno Stan[islav] Klíma, byl to mnoholetý hasičský pracovník, zasloužilý učitel, přítel divadla. Zařídil i zde loutkové divadlo sokolské.¹⁰⁹⁷

[s. 148]

Rok 1947

První novou událostí v tomto roce jest místní rozhlas a pražské zvony na deskách. Němci nám uloupili naše zvony, máme tedy náhradu.

¹⁰⁹² Míněno „respicient finanční stráže“.

¹⁰⁹³ Javořická použila zaběhlou zkratku „v. v.“, což doslovně znamená „ve výslužbě“. V tomto konkrétním případě tím zřejmě hodlala vyjádřit fakt, že dívka již opustila školu, ale ještě nebyla v žádném zaměstnání, v učení či na dalším vzdělávacím stupni. Autorka ji tudíž ještě nemohla zařadit do žádné jiné kategorie či skupiny. Úmrtí v červenci, čili během letních prázdnin, tuto teorii téměř potvrzuje.

¹⁰⁹⁴ V *kronice B* „15. 10. 1885“. V *kronice A* je údaj čitelný, došlo tudíž pravděpodobně k chybě při přepisu.

¹⁰⁹⁵ V *kronice B* „12. 10. 1926“ [sic!]. Šlo o dítě, tudíž je údaj v *kronice B* zajisté chybný.

¹⁰⁹⁶ V *kronice B* nejsou uvedené profese zemřelých.

¹⁰⁹⁷ V *kronice B* místo „sokolské“ slovo „školské“ [sic!].

Měsíc leden se vyznamenal velkými mrazy a množstvím sněhu téměř nevídaným. Veliké závěje a nové sněžení¹⁰⁹⁸ mění celý kraj v nějakou severní končinu. Tvoří se veliké závěje,¹⁰⁹⁹ tu a tam jest přerušená doprava...

Ještě se vleče soud s bývalou vládou a význačnými osobnostmi z první republiky. Malypetr¹¹⁰⁰ byl osvobozen, ale Jiří Stříbrný¹¹⁰¹ odsouzen na dožítí.¹¹⁰²

Letos připadá hodně dlouhý masopust, čímž se vydařilo také¹¹⁰³ hodně plesů. Hasičský, řeznický, sokolský, lidový, komunistický, skoro každou neděli se tančí.

Při tom panují třeskuté mrazy, které svírají vše železnými okovy. Střelci bědují, jaká to bude pohroma na zvěř.

Únor začaly sněhové bouře. Všecko je bílo, země i obloha, sloupy sněhu stojí od oblak po zemi, všecka doprava jest přerušena. Studená jest úplně odříznuta od ostatního světa.

14. února bylo popraveno mnoho sudetských Němců. Vleče se také soud s Beranem.

21. a 22. února jest slavný hokey¹¹⁰⁴ v Praze,¹¹⁰⁵ zdejší sportovci by tam rádi jeli, ale není možno dostati se k vlaku. I vlaky stojí...

Pokrývač Taras na silnici ku Skrýchovu má tak zavátou chalupu, že si musel prosekat tunel mnoho metrů dlouhý, v němž se [s. 149] může dospělý muž pohybovati docela volně. Také disponent Blažek má před vilou převysoké¹¹⁰⁶ závěje, slehlé jako mramor.

Letos také¹¹⁰⁷ oslavili zlatou svatbu manželé Dvořákovi (z polí). Dříve se u nich říkalo „ve slaměném zámku“. Je to skoro zemský statek v krásné poloze na horním konci městečka. Pan Dvořák byl vždy dobrým hospodářem, zbožným katolíkem a jeho paní

¹⁰⁹⁸ V *kronice B* není „a nové sněžení“.

¹⁰⁹⁹ V *kronice B* není „Tvoří se veliké závěje“.

¹¹⁰⁰ **Jan Malypetr** (1873–1947) - v letech 1932–1935 předseda československé vlády. Byl členem Republikánské strany československého venkova.

¹¹⁰¹ **Jiří Stříbrný** (1880 –1955) - československý politik, novinář, účastník prvního odboje, jeden z mužů 28. října a několikanásobný ministr. Byl předákem radikálně nacionalistických formací, známých jako tzv. Národní liga. Po roce 1945 odsouzen na doživotí.

¹¹⁰² V *kronice B* „na doživotí“.

¹¹⁰³ V *kronice B* není „také“.

¹¹⁰⁴ V *kronice B* „hockey“.

¹¹⁰⁵ 14. mistrovství světa v ledním hokeji se uskutečnilo ve dnech 15. až 23. února 1947 v Praze v Československu. ČSR získalo zlaté medaile.

¹¹⁰⁶ V *kronice B* místo „převysoké“ slovo „vysoké“.

¹¹⁰⁷ V *kronice B* není „také“.

Verunka, sestra paní [Kristiny] Bartuškové, dosud čilá a statná babička mnohých vnuků, požívá dobrého zdraví...

1. března slavili zlatou svatbu manželé Jiršíkovi.¹¹⁰⁸ Paní [Marie] Jiršíková jest zasloužilou porodní asistentkou, která tu působí asi 40 let.¹¹⁰⁹ V tento slavný den dostala od národního výboru diplom s uznáním za tak záslužnou činnost. Za ta léta přivedla na svět asi 3 tisíce dětí a všem rodičkám posloužila ku spokojenosti. Jest to žena velmi zasloužilá a celá Studená přeje jí i jejímu manželu ještě dlouhá léta šťastného spolužití.

V březnu ještě mrzne, jako by byl teprve leden. Spousty sněhu ještě narůstají.¹¹¹⁰

7. března byla pálena vatra a v Sokole kulturní přednáška¹¹¹¹ na paměť nezapomenutelného prvního presidenta T. G. Masaryka.

První obleva nastala 8. března. Ze všad¹¹¹² [sic!] se řítí peřeje vody. Doprava je horší než za mrazů a vánice.

9. března dlužno zaznamenat zde dosud neznámou vymoženost doby. Telefonovala naše dcera V[áclava] Klánová z Moskvy, kam přesídlila se svým manželem let[eckým] ataché. Hlas byl sice poněkud zkreslený, ale srozumitelný.

[s. 150]

10. března byla podepsána smlouva českoslov.-polská.¹¹¹³

Ve druhé polovici měsíce začalo krásné počasí, úplně jarní.¹¹¹⁴ Vyplňuje se pranostika: mnoho sněhu - málo vody. Kvapem mizí sníh a voda odtéká.

Lidi zajímá proces s Beranem a Syrovým.

18. dubna byl popraven slovenský zrádce Tiso.

1. května komunistická oslava. Průvod a přednáška.

Oslava revoluce a mučedníků i sláva osvobození letos minula nějak bez nálady.

¹¹⁰⁸ V *kronice B* „Jiršíkovi“ [sic!].

¹¹⁰⁹ V *kronice B* formulováno: „Paní Jiršíková tu působí asi 40 let jako porodní asistentka“.

¹¹¹⁰ V *kronice B* formulováno: „V březnu ještě mrzne a spousty sněhu ještě narůstají“.

¹¹¹¹ V *kronice B* formulováno: „7. března byla pálena vatra a v Sokole byla kulturní přednáška“.

¹¹¹² V *kronice B* „odevšad“.

¹¹¹³ Tato věta není v *kronice B*.

¹¹¹⁴ V *kronice B* formulováno: „Ve druhé polovici měsíce začalo krásné jarní počasí“.

Stále něco visí ve vzduchu, co nás skličuje. Je to snad přišera nové války, o níž se mluví v novinách a na stálých zahraničních konferencích, kde se nemohou lidé¹¹¹⁵ domluvit. Již uplynuly dva roky od ukončení¹¹¹⁶ války, ale stále ještě není pomýšlení, že by byl podepsaný mír.

11. května na svátek matek bylo sehráno dětské divadlo „Popelka“. Ochotnický spolek „Vojan“¹¹¹⁷ jako by spal. Nikdo nechce veřejně pracovat, každý je jako by omrzelý a zvadlý. A přece je tolik třeba podávat lidem krásu. Každý sebemenší kulturní¹¹¹⁸ podnik jest zásluhou dnes o duši národa.

Máme nového faráře, Jaroslava Plha z Palupína. Vede krásně celou farnost a podniká různé novoty, které přivádějí lid do kostela.

16. května na sv. Jana Nepomuckého¹¹¹⁹ pořádal pobožnost u sochy tohoto mlčenlivého světce, která už se nekonala asi 30 let.

V červnu byla podniknuta stavba garáží na krásném místě na silnici k Hor[nímu] Poli.

[s. 151]

Oslava M. J. Husa letos se nekonala.¹¹²⁰

15. června byl sokolský slet v Třebíči, zdejší sokoli tam jeli a zúčastnili se cvičení.

28. června se konala velká slavnost v továrně u Satrapů. Podnik byl předáván mladému šéfovi a staří pracovníci byli vyznamenáni. Slavnosti byli přítomni páni z ministerstva výživy, zástupce ministra Mayera [sic!],¹¹²¹ úředníci z obchodní a živnostenské komory se samým prezidentem. Ředitel Fr[antišek] Zezulka, řezník Vejrosta, Novák a Franc byli vyznamenáni stříbrnou medailí a diplomem, to jsou ti, kteří nejdéle (přes 40 let) pracují pro podnik. Asi 10 pracovníků, kteří slouží firmě přes 30 let, dostali bronzové medaile, dále byli vyznamenáni dělníci a úředníci, zaměstnaní přes 20 let. Závodní kapela hrála na nádvoří továrny, všichni zaměstnanci byli pohoštěni a vyčastováni. Řízky byly nasmaženy z 1 q telecího masa. Továrník Satrapa byl vyznamenán zlatou medailí

¹¹¹⁵ V *kronice B* místo „lidé“ slovo „státníci“.

¹¹¹⁶ V *kronice B* „konce“.

¹¹¹⁷ Název místního ochotnického spolku.

¹¹¹⁸ V *kronice B* „kulturní“.

¹¹¹⁹ „Nepomuckého“ není v *kronice B*.

¹¹²⁰ Tato věta není v *kronice B*.

¹¹²¹ Viz pozn. 1085.

a diplomem za celoživotní práci pro český průmysl. Jeho syn a nástupce děkoval všem a prosil, aby ho neopouštěli dělníci i úředníci, že chce kráčet ve stopách svého otce i dědečka.¹¹²²

V červenci se krásně rozvila¹¹²³ autobusová doprava, máme spojení na všechny strany.

Letos se usídlili skauti v lesích až kolem Lipnice.¹¹²⁴ Nový farář P[áter]¹¹²⁵ Plh jim uspořádal 27. června polní bohoslužby uprostřed lesů. Bylo to velmi krásné, že Studené tam jely dva autobusy.

Po celé léto panuje veliké vedro a sucho.

[s. 152]

V srpnu byly konány bohoslužby za déšť. Všude je citelný nedostatek vody. Jak byla zima tuhá tak je léto parné. Ukazuje se mnoho ovoce, ale vše je červivé a padá tak, že se nestačí ani sbírat.

Po celé léto se konají oslavy výročí sv. Vojtěcha,¹¹²⁶ druhého českého biskupa a prvního Čecha evropského formátu. Jeho lepka [sic!]¹¹²⁷ byla i v Telči. Až 24. srpna byly oslavy zakončeny.

V srpnu se konal v Praze festival mládeže,¹¹²⁸ naše mládež ze svazu také se zúčastnila. Mnoho mladých bylo v Praze.

22. srpna jsou lidé rozladěni pesimistickou řečí Jana Masaryka v rozhlasu. Diplomáté se stále nemohou domluvit a naděje na uzavření světového míru je stále velmi slabá...

Do Studené zavítal Matěj Kopecký s loutkovým divadlem.¹¹²⁹

¹¹²² V *kronice B* „děda“.

¹¹²³ V *kronice B* „rozvinula“.

¹¹²⁴ **Lipnice** je vesnice, část obce Rudolec, v okrese Jindřichův Hradec. Leží cca 10,5 km jižně od obce Studená.

¹¹²⁵ V *kronice B* není „p.“.

¹¹²⁶ Šlo o 950. výročí smrti sv. Vojtěcha.

¹¹²⁷ V *kronice B* „lebka“.

¹¹²⁸ Světový festival mládeže a studentstva je název pravidelného mezinárodního setkání mládeže, které organizuje Světová federace demokratické mládeže. Setkání jsou pořádána právě od roku 1947, kdy se konalo první setkání v Praze.

¹¹²⁹ Český loutkový divadelník **Matěj Kopecký** (1775–1847).

31. srpna je celý kraj vzrušen povídáním o banderovcích.¹¹³⁰ Zas nové slovo do časového slovníku. Ve válce to byli parašutisté, pak partyzáni, esesmani aj., teď nastoupili banderovci.¹¹³¹ Panují o nich nejrůznější pověsti. Někdo říká, že to jsou uprchlí Ukrajinci, kteří nesouhlasí s režimem a že i zde mají dělati náladu proti komunistům. Jiní tvrdí, že to jsou polští velezrádci, kteří se chtějí spasit útekem, a ještě jiná verze vypravuje, že jsou mezi nimi ukryti esesmani, Vlasovci a různí loupežníci, kteří nemohou nikde existovat.

Letos nejsou žádné bouřky, den po dni se nebe skví¹¹³² převysokou modří a slunce sálá jako v tropech. 8. září se snesla malá bouřka, zahřímala asi třikrát, ale blesk si vyžádal [s. 153] lidský život. V Domašíně oral rolník Dvořák za samou vsí a byl bleskem zasažen. Na místě zůstal mrtev. Při bouřce¹¹³³ ani nekáplo a sucho již je hrozné.

12. září se mnoho mluví o atentátu na českosl[ovenské] ministry, Stránského, Masaryka a Drtinu.¹¹³⁴ Byly jim poslány zásilky z parfumerie, v nichž byl pekelný stroj. Díky prozřetelnosti atentát byl dříve objeven a zmařen. Vše se vyšetřuje.

Stále se jezdí na banderovce, tu a tam jsou v lesích přestřelky a buď náš voják, nebo některý bandita zastřelen.

26. září jest plná Studená vojska. Vše jede do lesů.

28. září na sv. Václava panuje takové vedro, že ho není pamětníka. Studně vysychají.

Letos je tomu 40 let, co zemřel můj otec, zasloužilý zdejší lékař Josef Bareš ve stáří 75 let. Působil zde 30 let.

2. října byl v noci první mrazík, ale ve dne vše třeští sluncem a suchem.

¹¹³⁰ **Organizace ukrajinských nacionalistů** bylo nacionalistické politické hnutí vzniklé ve 20. letech 20. stol. Hlásalo ideu samostatné Ukrajiny, nezávislé na Polsku a SSSR. V období po druhé světové válce (štáb měli v americké okupační zóně v Německu) byli podle velitele Stepana Bandery nazýváni jako Banderovci.

¹¹³¹ Tato věta není v *kronice B*.

¹¹³² V *kronice B* „stkví“. [sic!].

¹¹³³ V *kronice B* „bouří“.

¹¹³⁴ V *kronice B* místo „Masaryka a Drtinu“ rozšířeno na „Masaryka, Drtinu a Zenkla“. **Prokop Drtina** (1900–1980) - právník a politik. Před druhou světovou válkou byl tajemníkem prezidenta Edvarda Beneše. Po válce ministr spravedlnosti a jeden z ministrů, kteří v únoru 1948 podali demisi.

Rolníci nařikají, zaseli ozimy, ale ty nescházejí, při kopání bramborů se práší. Celý náš kraj má nevidaný vzhled. Kdy v jiná léta zelenají se již ozimy, jetele a luka po sklizni otavy, letos je vše úplně hnědé, nikde nevidíš ani stéblo zeleně. Pohled je velmi tesklivý. Rolníci se děsí, jaká bude napřesrok úroda, když nevzešly ozimy¹¹³⁵ a nemohou ani orat pro sucho. Nikde není voda, lidé chodí pro ni velmi daleko. Škoda, že před léty, kdy se jímaly prameny na Javořici a mluvilo se o stavbě vodovodu, nebylo pro ten podnik více pochopení. Dnes by se vodovod vyplácel...

[s. 154]

18. října padal prvně sníh, ale bylo ho tak málo a země ho tak spěšně vypila, že to ani neucítla.

28. října byla oslava naší samostatnosti.

Počasí stále suché...

Před svátkem Všech Svatých¹¹³⁶ byl slabý mráz a trochu deště. Bylo to docela plané a snad jen proto, aby se pokazily květiny na hrobech. Však jich ani nebylo mnoho,¹¹³⁷ ve všech zahradnictvích je vše poschlé.

Ozimy nevzešly dosud. Zemědělci mají velké starosti.¹¹³⁸

8. listopadu oslavil své šedesátiny ředitel fy. Satrapa, Fr[antišek] Zezulka.

V předvečer jubilea mu byla uspořádána malá slavnost v sokolovně s velmi pěkným programem, hrála tam závodní kapela a deputace všech sokolských složek mu pronesly svá blahopřání. 8. listopadu dopol[edne] přišla deputace z továrny, jinak byla slavnost hlavně v rodinném kruhu.

9. listopadu byly ve Studené tři pohřby. Za revoluce tu zemřel ruský voják, který byl pochován za Burianovou vilou, pak byl pohřben starý [Jan] Štefan [sic!],¹¹³⁹ dlouholetý kostelní zpěvák a zdejší soused, a třetí byla paní [Antonie] Budínová, velmi stará zdejší občanka a rázovitá postava.

¹¹³⁵ V *kronice B* není „když nevzešly ozimy“.

¹¹³⁶ V *kronice B* „svátkem všech svatých“ [sic!].

¹¹³⁷ V *kronice B* formulováno „však ani těch nebylo mnoho“.

¹¹³⁸ Tyto dvě věty nejsou v *kronice B*.

¹¹³⁹ V *kronice B* „Štefan“.

Zima se blíží, ale stále ještě panuje sucho. Mrzne jen málo a naholo. Celý kraj si šedne a smutně zírá k průzračné obloze. Teprve v prosinci začínají plískanice. Každý den je jinak; trochu navlhlo a luka, tam kde jsou při potoku, trochu prozelenávají.

[s. 155]

/Mikulášská zábava byla ve znamení Hašlerových písní./¹¹⁴⁰

Konečně se začíná červenat i mladé žitko a pšenice jako by nesměle vystrkuje také své špičky ze země.

Nikdy není tak zle, aby nemohlo být lépe...

19. prosince zde byl pořádán koncert, při němž zpíval zpěvák Kubla¹¹⁴¹ a paní Sponarová¹¹⁴² z Nár[odního] divadla. Byl to pro Studenou zase jednou požitek...

21. sehrál ochotnický spolek „Vojan“ zase jednou po dlouhé době ochotnické představení: „Přišla do rozumu“ veselohru od K[arolína] Světlé, zdramatizována El[iška] Krásnoh[orská]. Veliká návštěva byla důkazem, že lidé hladoví po kulturním¹¹⁴³ požitku.

Počasí o vánocích bylo velmi špatné. Konečně přibývá vody ve studních, ale jinak je sychravo a nepříjemno. Žádný sníh, jen bláto.

Na Sylvestra [sic!]¹¹⁴⁴ trochu sněží tak, že se na nový rok a pár dní po něm lyžuje, ale jde to špatně. Sylvestr [sic!]¹¹⁴⁵ oslavila mládež kabaretním večírkem a tak se rozloučila se starým rokem.

[s. 156]

Narození v roce 1947.

Masaříková Libuše

12. 3. 1947

¹¹⁴⁰ V *kronice A* vepsáno inkoustem na vrch stránky. V *kronice B* součást textu.

¹¹⁴¹ Myšlen **Richard Kubla** (1890-1964).

¹¹⁴² Myšlena **Marie Šponarová** (1897-1982).

¹¹⁴³ V *kronice B* „kulturním“.

¹¹⁴⁴ V *kronice B* „Silvestra“.

¹¹⁴⁵ V *kronice B* „Silvestr“.

Masaříková Eliška	12. 3. “
Müllerová Jana	19. 3. “
Šimánek Jaroslav	27. 3. “
Jurečková Svatava	7. 4. “
Špiklová Jaroslava	26. 4. “
Mašek Vladimír	15. 4. “
Havlasová Magdalena	14. 5. “
Lindourek Vladimír	18. 5. “
Říha Vladimír	24. 7. “
Molcer Jaromír	26. 7. “
Jura Jiří	21. 7. “
Oriešková Marta	26. 7. “
Hrbek Jaroslav	30. 7. “
Černovský Petr	2. 8. “
Podhrázská Marie	16. 8. “
Švehlová Ludmila	8. 9. “
Šindelářová Věra	6. 10. “
Šicner Bohuslav	7. 10. “
Nacičová Jiřina	18. 10. “
Šteflová Magdalena	25. 10. “
Matějková Ludmila	5. 11. “
Krčková Eva	20. 11. “
Kroniková Jana	16. 12. “

Seifertová Dana	16. 12. “
Hudínková Milada	13. 12. “ ¹¹⁴⁶
Vinkler Roman	25. 12. “
Šimera Miroslav	24. 3. “
Plachý Jiří	24. 11. “
Sommer Karel	18. 12. “
Picmaus Miroslav	11. 8. “
Dušek Jiří	31. 10. “
Podhrázský Karel	27. 12. “

[s. 157]

Zemřeli v roce 1947.

Petrů František	* 26. 8. 1860	zedník ¹¹⁴⁷	† 24. 1. 1947
Luňáčková Helena,	*10. 10. 1891	židovka prohlášena mrtvou	
Vobrová Anna		v domácnosti	† 14. 2. “
Smrž Jan	*15. 10. 1880	tesař	† 2. 4. “
Klinbauer [sic!] ¹¹⁴⁸ Ludw[ig]	*25. 10. 1894	zajatec	† 12. 7. ¹¹⁴⁹ “
Appelfeldová Žofie		prohlášena za mrtvou	15. 5. 44 ¹¹⁵⁰
Mikolášek Martin	* 5. 2. 1868	rolník	† 28. 8. 1947
Kaplanová Albína	*16. 5. 1880	vdova	† 23. 9. “

¹¹⁴⁶ V *kronice B* „17. 12.“. Originální zápis v *kronice A* je jasně čitelný, došlo tudíž k chybě při přepisu.

¹¹⁴⁷ Profese zemřelých nejsou v *kronice B* uvedené.

¹¹⁴⁸ Podle originální matriky je správná verze příjmení Kleinhauer.

¹¹⁴⁹ V *kronice B* „12. 4.“. Originální matrika potvrzuje pravdivost zápisu v *kronice A*. Jedná se tedy o chybu při přepisu.

¹¹⁵⁰ V *kronice B* není rok ani datum.

Němec Josef	*26. 1. 1901	řezník	† 7. 10. “
Budínová Ant[onie]	*12. 6. 1858	vdova	† 7. 11. “
Štefán Jan	*7. 5. 1870	pekař	† 7. 11. “
Švehla Jindřich	*15. 7. 1875	rolník	† 16. 11. “
Burian Jan	*8. 6. 1910	“	† 22. 11. “
Jiršíková Marie	* 1. 10. 1878	por[odní] asistentka	† 30. 11. “
Dvořák Frant[išek]	*2. 4. 1857	vejmkář	† 14. 12. “
Bartušek Josef	*2. 1. 1867	stavitel a tesař[ský] mistr	† 19. 12. “
Appelfeld Voltr	*27. 7. 1915	prohlášen mrtvým	† 25. 11. 42. ¹¹⁵¹
Zdeněk Novorka	24. 1. ¹¹⁵²	studující převezený z Brna	26. 12. 47. ¹¹⁵³

Fr[antišek] Dvořák a paní Budínová byli nejstaršími občany našeho městečka.¹¹⁵⁴

Paní Jiršíková, tato zasloužilá porod[ní] asistentka byla doprovázena velikým počtem žen a dětí, kterým pomáhala v těžké hodině a na svět.¹¹⁵⁵

S p. Jos[efem] Bartuškem odchází velmi rázovitá postava našeho městečka.¹¹⁵⁶

[s. 158]

Ve faře bylo nalezeno několik starých archů papíru, na němž [sic!]¹¹⁵⁷ byly cenné zápisy o Studené. Neznámý pisatel byl patrně učitelem a obstaral tento výtah z archivu města J[indřichova] Hradce a Telče. Jest zajímavo ponořiti se do těchto zažloutlých listů, protože mi je pan farář laskavě zapůjčil, chci zde krátce něco poznamenati o dávných časech a původu a osudech svého milovaného rodiště.

¹¹⁵¹ Datum a rok úmrtí nejsou v *kronice B*.

¹¹⁵² Podle originální matriky se Zdeněk Novorka narodil 14. 7. 1923.

¹¹⁵³ Není v *kronice B*.

¹¹⁵⁴ Tato věta není v *kronice B*.

¹¹⁵⁵ Tato věta není v *kronice B*.

¹¹⁵⁶ Tato věta není v *kronice B*.

¹¹⁵⁷ V *kronice B* „na nichž“.

Studená leží blíže hranic českých na silnici mezi J[indřichovým] Hradcem a Telčí. Protéká jí potok prýstící v lese u Kališť¹¹⁵⁸ na vršku „Křemení.“ Protéká Studenou a spěchá k Hor[nímu] Meziříčku¹¹⁵⁹ a sluje Hornopolský. (Již v r. 1576 jest¹¹⁶⁰ o něm zmínka.) Studená leží v otevřené kotlině od severu, 120 m výše Telče. Nenadarmo [sic!]¹¹⁶¹ se říká, že od Studené fouká. V tomto záznamu se mluví o neúrodné půdě zdejší, o pěstování sotva lnu, bramborů a ovsa, o chudobě a zaostalosti obyvatel. Jméno Studená prý jest odvozeno od studeného¹¹⁶² podnebí či snad první majitel prý se jmenoval Studený. Pravděpodobnější jest prvé znění. Kdy byla Studená založena, nelze nalézt ani v Telči v hraběcím „urbáři.“ Nejstarší data jsou udána „Zeměpisném nástinu Hejtmanství [sic!]¹¹⁶³ Dačic.“ od K[arla] Filipovského.¹¹⁶⁴ Tam se praví, že již počátkem 14. století Studená náležela pánům z Hradce, kteří tu měli tvrz a mlýny, že jim okolní vesnice, Domašín, Sumrakov¹¹⁶⁵ a Bolíkov¹¹⁶⁶, náležely, dále že v r. 1365 prodal Jan mladší z Hradce Dětrichu z Obratova¹¹⁶⁷ Studenou za 177 kop 51 grošů. Tehda se již mluví o faře, což nasvědčuje starému původu.

V 15. a 16. století psali se majitelé statků [s. 159] pány ze Studené,¹¹⁶⁸ jak to dokazuje nápis čitelný na pomníku na levé straně v kostele u oltáře Panny Marie. „Anna, dcera Jana ze Studené †1551 (nápis je latinský). R. 1557 koupili Studenou páni Jáchym a Zachariáš z Hradce, a to již měštys¹¹⁶⁹ z tvrzí, dvorem a pivovárem¹¹⁷⁰. R. 1607 ulevil Vilém Slavata občanům zdejším pro chudobu na robotách, že měli jen orati úhory u Hor[ního] Meziříčka,¹¹⁷¹ pomáhati při zasévání jaře a ozimu a k várkám posílali dva sousedy, aby dováželi slad do mlýna a zpět. Ostatní jim odpustil. R. 1614 jim vymohl

¹¹⁵⁸ **Kaliště** jsou vesnice v okrese Jihlava vzdálená cca 8 km od Studené.

¹¹⁵⁹ **Horní Meziříčko** je vesnice ležící cca 5 km jihozápadním směrem od Studené.

¹¹⁶⁰ V *kronice B* „je“.

¹¹⁶¹ Chyba i v *kronice B*.

¹¹⁶² V *kronice B* „Studeného“ [sic!].

¹¹⁶³ V *kronice B* „hejtmanství“.

¹¹⁶⁴ **Karel Filipovský** (1843 – 1916) byl český učitel a geograf.

¹¹⁶⁵ **Sumrakov** je vesnice a místní část Studené, vzdálená cca 3 km jihozápadním směrem od obce Studená.

¹¹⁶⁶ Myšlena místní část obce Studená, sousední ves **Horní Bolíkov**.

¹¹⁶⁷ Správná verze jména je **Dětrich z Obrat'an**. Bohumír SMUTNÝ, *Telčsko*, in: Vladimír Nekuda (red.): *Vlastivěda moravská, Dačicko, Slavonicko, Telčsko*, Brno 2005, s. 979. P. BARTUŠEK, *Strídání elit*, s. 19.

¹¹⁶⁸ Myšleno období vládků ze Studené 1446-1558. B. SMUTNÝ, *Telčsko*, s. 980.

¹¹⁶⁹ V *kronice B* „měštys“.

¹¹⁷⁰ V *kronice B* „pivovarem“.

¹¹⁷¹ **Horní Meziříčko** je vesnice ležící cca 5 km jihozápadním směrem od Studené.

na císaři Matyáši¹¹⁷² povolení 2 trhů výročních do roka a 2týdenní (před Vánoci a Velikonoci¹¹⁷³) a tehdy směli 8 dní před po trhu [sic!] vybíratí mýtné.¹¹⁷⁴ Hrdelního práva prý Studená tehdy neměla, ač jméno kopce „Šibený“ tomuto tvrzení odporuje. Jistě i zde se děly popravy. Zápis z té doby praví, že tu nebylo ani sluhy soudního, ten sem chodil z Telče, nosil ruku s mečem, která se vyndavala před trhem. Za cestu dostával místo oběda 35 kr.¹¹⁷⁵

R. 1632. byla odpuštěna zmíněná robota a žádáno jen, aby občané dováželi klády do Hor[ního] Pole na pilu. 1637 p. Vil[ém] Slavata dovoloval, i aby zdejší občané prodávali sůl do okolí a před svátky směli též prodávati víno.¹¹⁷⁶ Následující páni po něm dovolovali tytéž výsady, ale pan Jan Jiří Jáchym Slavata¹¹⁷⁷ se bál, aby příliš nezbujněli a přidal robot¹¹⁷⁸. Přikázal jim dělati nádenické práce, v pivováře¹¹⁷⁹, dovážeti dříví 5 kor. 5 d. dostávali za tu práci, ale to jen do milosti.¹¹⁸⁰ Pomáhali též v Meziříčku¹¹⁸¹ u dvora, sekali seno a obilí, mlátili a vozili slad ku „vítce a měšení“, chodili ku dvoru vždy po jednom sousedu.

[s. 160]

K lovům museli poskytnouti povozy a plachetnice, i rybáře. Při tom na vysokou i na zajíce museli nadháněti až na 1 míli zdarma, přes ní dostali 4 kr. V oboře Roštýnské¹¹⁸² museli sekati a sušiti seno. V robotách jim nebylo více sleveno až do r. 1848. V těch dobách již měla Studená svou radnici (stojící co teď bylo stavení Jelínkovo) a patřila k ní též obecní kovárna, dále 6 rybníčků a nějaké louky. (Obecní louka dávala seno

¹¹⁷² **Císař římský, král český, uherský a chorvatský, markrabě moravský a arcivévoda rakouský Matyáš Habsburský (1557–1619).**

¹¹⁷³ V *kronice B* „vánoci a velikonoci“. Z hlediska dobových pravidel o pravopisu je chyba v *kronice A*. Srov. *Pravidla českého pravopisu 1946, s. IV, v podstatě nezměněný otisk vydání z roku 1941*, Praha 1946.

¹¹⁷⁴ V *kronice B* „8 dní p řed a po trhu vybíratí mýtné“.

¹¹⁷⁵ Tato věta není v *kronice B*.

¹¹⁷⁶ V *kronice B* formulováno: „Pan Vilém Slavata dovoloval, i aby zdejší občané prodávali sůl do okolí a před svátky směli též víno prodávati“.

¹¹⁷⁷ **Jan Jiří Jáchym hrabě Slavata z Chlumu a Košumberka (1634/1637 – 1689).**

¹¹⁷⁸ V *kronice B* „na robotě“.

¹¹⁷⁹ V *kronice B* „pivováře“.

¹¹⁸⁰ V *kronice B* není „dovážeti dříví 5 kor. 5 d. dostávali za tu práci, ale to jen do milosti“.

¹¹⁸¹ **Horní Meziříčko** je vesnice ležící cca 5 km jihozápadním směrem od Studené.

¹¹⁸² Míněna obora kolem hradu Roštejn, což je pozdně gotický hrad v katastru obce Doupě v okrese Jihlava, vzdálený cca 18 km severo-východním směrem od obce Studená.

sousedům, vždy na 3 jedna fůra.) Nynější radnice byla postavena 1816, opravená po ohni 1840 (v jejích světnicích¹¹⁸³ se učilo po 4 roky.)

Patronátní fara se připomíná již 1365. V 16. století i sem proniklo učení protestantské a tehdy fara skoro 200 let neobsazena. Městýs¹¹⁸⁴ přifařen k Mrákotínu. L. P.¹¹⁸⁵ 1508 byla farnost bez kněze. Jsou doklady, že kněží prosili vdovu Annu Kateřinu, aby se jich zastala proti úřednictvu, které si přivlastňuje dědictví po kněžích. Ta slíbila, ale stanovila, že kněží o Vigiliích sv. Antonína musejí čísti mši v Hradci¹¹⁸⁶ a 9 lekcí, ale ve Studené nebylo faráře.

1626. farář Ondřej Kukula z Kunžáku¹¹⁸⁷ spravoval farnost studenskou a strmilovskou. Z r. 1647 jest zde kamenná křtitelnice, neví se však, byly-li tu konány bohoslužby. Snad se tu také farář neudržel pro špatné příjmy, neboť r. 1715 se sešli v Telči na zámku zástupcové přifařených obcí a páni týhž¹¹⁸⁸ statků a učiněna nadace pro duchovní správce ve Studené. (potvrzeno v Olomouci r. 1716.) Desátek 47 zl., 15 kr. o sv. Havlu. Na svátky velik[onoční] a svatodušní celkem 4 kopy, 32 kusů vajec. Ve čtvrtletních splátkách z pozemků dávka (s. 160) (od 222 sedláků a chalupníků) 66 zl., 33 kr. a 18 starých slepic. Ze dvorů 30 lotů másla. 2 rybníky, 1 z Bolíkova¹¹⁸⁹ a druhý ze Studené, u Studené 1 a půl lánu polí.

U Klátovce¹¹⁹⁰ 4 loučky, kus lesa a pole pronajaté na 5 %. 2 každé várky ½ vědra piva a kromě toho za 28 věder si může dáti 2/4 ječmene nebo kapry. (R. 1853 dostal od žida Fröhlicha za vše 30 mázů piva) Prvním farářem dle desky náhrobní byl P. Vavřinec Himl r. 1732. Kostel měl 5 zvonů r. 1854. Z fary bývala do kostela dřevěná chodba až do r. 1750. Starý zámek stával tam, kde teď jest zahrada a konírny. Pivovar se připomíná již od roku 1557, kdy Kunžatečtí se uvolili brátí pivo ze Studené. Na prostranství, kde je dnes panská pumpa, býval rybník a u něj místo hanby (praníř).

¹¹⁸³ V *kronice B* místo „světnicích“ slovo „místnostech“.

¹¹⁸⁴ V *kronice B* „Městys“.

¹¹⁸⁵ V *kronice B* místo „L.P.“ zkratka „R.“.

¹¹⁸⁶ Mínen Jindřichův Hradec.

¹¹⁸⁷ Myšlena obec **Kunžak** v okrese Jindřichův Hradec nacházející se přibližně 10 km od Studené.

¹¹⁸⁸ V *kronice B* není „týhž“.

¹¹⁸⁹ Myšlena místní část obce Studená, sousední ves **Horní Bolíkov**.

¹¹⁹⁰ Správný název vsi zní **Klátovec** (vesnice v okrese Jihlava, cca 5 km od Studené), ale tvar „Klátovec“ se v Klatovci, Studené a širším okolí zlidověle užívá.

L. P. 1750 stihl Studenou veliký požár, vyhořelo na dolní části 25 domů s radnicí, farou i kostelem a školou, dle staré kroniky.

R. 1810 chytlo se v radnici a shořelo 31 domů až k zámku.

1854 shořel opět kostel, fara, škola i zámek.

Dle ústního podání vyšel oheň od Košinů, tj. domek u kostela (Čeledů), kde smažili koblihy, a chytil se omastek. Ten vyletěl černou kuchyní na střechu a velký oheň [sic!]¹¹⁹¹ v okamžiku rozfoukal oheň široko daleko. Vyprávělo se, že z kostela litaly noty [?] až na Dolní mlýn, zvony se rozlili a spadly na kamennou dlažbu, p.¹¹⁹² farář Poláček vynesl monstranci a zažehnával jí oheň. Z rozbitého zvonu Prokopa byly ulity pak menší zvony, které měly krásný hlas a vyzváněly ku cti a chvále boží [sic!] až do r. 1917, kdy byly Němci surově rozbity na věži a uloupeny.

L. P. bylo veliké krupobití, škoda 45 000 zl. jen na obilí. 1772. Pád dobytka, zhyňulo 237 kusů.¹¹⁹³ Menší epidemie 1894.¹¹⁹⁴

[s. 162]

Pamětní náhrobní deska na pilíři kostelním u sakristie velkým písmem: „Laurentis Josephus Himel protoparochus Studenensis.¹¹⁹⁵ Dle událostí farní kroniky byl od 1732-45 farářem ve Studené. O panu faráři Poláčkovi vyprávěli ti, co už zemřeli, že to byl velmi horlivý kněz, který mnoho lidí přivedl ku víře katolické a zažehnal také všeska strašidla a čarodějnice.

P.¹¹⁹⁶ farář [Adam] Špaček, který zde konal pastýřský úřad v letech 70-80 min. století prý velmi miloval své stádo. Povíдалo se dlouho, že ho vídali, již po jeho smrti, jak chodí po hřbitově a modlí se breviář. Různé pověsti, které vyprávěli mnozí staří lidé O Čertově sedle, o Grácovi, o festovi [sic!],¹¹⁹⁷ o hejkadlech a Nuzově,¹¹⁹⁸ i o Studánce

¹¹⁹¹ Má být „vítr“. V *kronice B* chyba není.

¹¹⁹² V *kronice B* není „p.“.

¹¹⁹³ V *kronice B* formulováno: „L. P. 1772 bylo veliké krupobití, škoda 45. 000 zl. jen na obilí, pád dobytka, zhyňulo 237 kusů.“

¹¹⁹⁴ V *kronice B* není „menší epidemie 1894“.

¹¹⁹⁵ Nápis v současnosti není ve studenském kostele viditelný – pravděpodobně se nachází pod omítkou. Nelze jej tudíž porovnat s tímto písemným záznamem.

¹¹⁹⁶ V *kronice B* není „P.“.

¹¹⁹⁷ V *kronice B* „o Grácovi a festovi“ [sic!].

Páně jsem sebrala a vydala v Horácké Vlastivědě. Socha sv. Jana, která nyní stojí na náměstí, prý bývala na prostranství před zámkem a Sušickými až v době přestavby pivováru¹¹⁹⁹ 1730 byla přemístěna.

[s. 163]

Rok 1948

Jubilejní rok 1948 přináší mnoho vzpomínek, nadějí a obav. Před sto léty¹²⁰⁰ se začalo lidstvo, a v první řadě náš národ, probouzet z dlouhé, morální i sociální poroby. Úplně padla robota a poplivaný český jazyk se začal probouzet a znovu slavně¹²⁰¹ žít. Byly to první kroky ku svobodě národa i lidstva, které se stávaly po celé století vždy větší, pádnější a zřetelnější...

V přítomnosti čekáme od letošního roku konečně vzepětí světového míru a jest nutno zuby nehty se držet svého národního optimismu, abychom neklesli na mysli.

Hospodářská situace jest velmi neutěšená, nevíme, jak vyžijeme do nových žní. Loňské katastrofální sucho udělalo tragický škrt přes rozpočet dvouletky a všechny plány, od nichž jsme si slibovali již volný trh a zrušení lístků, vše jest neúrodou odsunuto zase na celý rok zpět.

Podaří-li se diplomatům se domluvit a stisknouti si ruce, smíří-li se Západ s Východem a uvědomí-li si všichni mocní tohoto světa svou nesmírnou zodpovědnost před světem i Bohem, pak může být rok 1948, rok sokolského sletu a atomové pumy,¹²⁰² mezníkem nového rozkvětu a blahobytu lidstva – nezdaří-li se to – pak Bůh buď milostiv nešťastnému, vzbouřenému [?] světu. Prokletý stokrát prokletý bude ten, kdo se odváží zapálit novou válečnou pochodeň. Ta by mohla zapálit nejenom atomovou bombu, ale i všechny atomy obklopující naši planetu a přivoditi tak její zánik. Bezděky se člověku [s. 164] vtírá přesvědčení, že by v tom případě lidstvo nezasloužilo nic jiného...

¹¹⁹⁸ Jde o různé místní pověsti spojené vesměs s místními (regionálními) strašidly a nadpřirozenými bytostmi. Tyto pověsti sepsal a knižně vydal místní učitel Ludvík Sadílek. Ludvík SADÍLEK, *Výběr lidových pověstí ze Studenecka*, České Budějovice 1989.

¹¹⁹⁹ V *kronice B* „pivovaru“.

¹²⁰⁰ V *kronice B* „lety“.

¹²⁰¹ V *kronice B* není „slavně“.

¹²⁰² V *kronice B* není „atomové pumy“.

Letošního roku má být naplněna i dvouletka a určený plán k pětiletce. Je to dalekosáhlé nové budování... Práce a jen práce jest heslo spásy pro zplundrovanou vlast. Musíme být¹²⁰³ důvěřiví a hledeti s nadějemi tomu všemu vstříc...

Hned na počátku roku uspořádal nový farář P.¹²⁰⁴ Jar[oslav] Plh ve Studené misii. Nebyla zde již od r. 1930 a měla netušený úspěch. Zdálo by se, že zkažený materialismem a různými falešnými hesly zmámený svět nestojí o duchovní cvičení a že víra jest válkou notně otřesená. Zatím měla missie veliký úspěch, lidé se valili v proudech na krásná kázání a denně bylo nadšení stupňováno. Dva misionáři řádu Redemptoristů z Brna uchvátili celou farnost a jistě v naší obci zůstalo málo lidí, kteří se nezúčastnili. Vyzpovídali 13 set lidí a podali jednou tolikrát sv. přijímání. Jistě to jest utěšený úkaz, neb i ti nejchladnější ve víře doznali, že v kázáních s tolikým nadšením přednesených, byli nabádáni posluchači¹²⁰⁵ jen k dobrému.

V dnešní době, kdy morálka a vědomí cti jest otřeseno až v kořání [sic!],¹²⁰⁶ jest každé dobré slovo provedené veřejně jako ozdravující lék nemocnému. Slova nadšené víry jsou tak požehnána jako novodobý zázračný penicilin, hojící všechny nemoce.

[s. 165]

Tak jsme vstoupili do jubilejního roku 1948 ve jménu božím [sic!] ...

18. ledna byla konána sokolská valná hromada. Vše se točí hlavně¹²⁰⁷ kolem sletu, vše letos má být v jeho rámci. Již teď se má šetřit lístků i potravin, aby bylo přineseno na ty sletové dny živobyť do Prahy.

19. ledna. Ač mé milované rodiště oplývá pokrokem a poměrnou vzdělaností a blahobytem, přece tu a tam se podobá Kocourkovu, nebo [...].

Tak dnes se stala komická příhoda obecnímu tajemníku panu Čeloudovi. Od té doby, co máme místní rozhlas, zastává on svým mohutným orgánem zpravodajskou službu, úřední hlášení i veřejné mínění. Dnes hlásil nějaké schůze, sokolskou a loveckou a nějaké poplatky, a potom, v domění [sic!] že vypnul, povídal své kolegyni naproti u stolu: Počkejte, paní Hajná, teď jim ještě zahrajeme písničku: „Já ti to tam

¹²⁰³ V *kronice B* „být“.

¹²⁰⁴ V *kronice B* není „P.“.

¹²⁰⁵ V *kronice B* není „posluchači“.

¹²⁰⁶ Správný výraz je „v kořání“. Chyba i v *kronice B*.

¹²⁰⁷ V *kronice B* místo „hlavně“ slovo „jen“.

našroubuju.“ /((ten [...]))¹²⁰⁸ Říká se, že dobré zasmání je lepší než [...] do apatiky, tak se Studená zas jednou dobře pobavila...¹²⁰⁹

[s. 166]¹²¹⁰

Únor 1948

Stalo se něco hrozného a nesmírného... Jsme jako po prudké ráně palicí do hlavy.

S třeskotem spadla železná opona a oddělila mou drahou vlast od veškerého, civilizovaného světa! Tento třesk a tato rána vyrazila také péro t mé ruky – nelze mi dále veřejně pracovat na obecní kronice. Nezbyvá mi, než zřít se psaní drahé kroniky mého rodného hnízda. Ne, není to bojácnost ani zbabělost, že nechci psát vše, jak bylo a projevit tak svůj vášnivý odpor a krutou bolest nad sběhnutšími se událostmi, je to obava o tuto knihu, kterou by zničili, až ji odvedu na nár[odní] výbor.

Je nám jako po bitvě na Bílé Hoře [sic!]. Prodali vlast, propili svobodu – ó prokletí! Sami sklonili nejenom své hlavy, pod otrocké jho, vecpali tam celý národ a spálili mosty za sebou.

Ze země prchli národní vše slasti i prchly sbory slavných českých mužů.

[s. 167]

Začalo to různými událostmi. První snad byl projev všech církví, přirozeně, že žádná z nich nesouhlasí s Marxismem [sic!]. Nemůže souhlasit, vždyť je to jako pěst na oko!

Potom podali ministři socialističtí a lidové demisi.¹²¹¹ Proč to učinili? Snad aby dali najevo nesouhlas s panovačností vládnoucí strany? Bylo to asi nepředložené a ukvapené, vždyť jsou volby přede dveřmi. Odstoupili a komunisté byli rádi.

25. února se staly ty velké a hrozné věci. Je to nový Mnichov, snad mnohem bědnější než v roce [19]38., neb to nám udělali úhlavní nepřátelé (co dobrého jsme kdy mohli očekávat od Němců?), teď však jsme si to udělali sami!

¹²⁰⁸ Dopsáno nad tento řádek propiskou - nečitelné.

¹²⁰⁹ Pasáž „19. ledna.... jednou dobře pobavila....“ není v *kronice B*.

¹²¹⁰ Pasáž od tohoto místa už se nachází pouze v originále, tedy v *kronice A*, a do *kroniky B* již přepisována nebyla.

¹²¹¹ Míňena demise 12 ministrů z národně Československé strany národně socialistické, Demokratické strany a Československé strany lidové podaná 20. února 1948 a přijatá prezidentem Edvardem Benešem 25. února 1948.

Ó běda, běda, drahá vlast ztracena. Hledíme kolem sebe bezradně a zoufale. Kde je jaké osvobození? Kde jaká ruka pomocná?

26. [února] hned to začalo v továrně u Satrapů. Znárodňování, propouštění úředníků. Kteří se zdají dělníkům nepohodlní, byli posláni domů – jiní z milosti ponecháni. Ti vyhození za pár dní přijati zpět, ale za jakou cenu?

Rodina Satrapova je odstavena – všeho se ujímají dělníci...

28. [února] je veřejnost pobouřena pokusem sebevraždy, o němž křičí pouliční tlampače rozhlasu: Pavel Svatý - náš ministr Drtina,¹²¹² se vrhnul v Praze z okna svého bytu. [s. 168] Zranil se velmi těžce. Nám všem, kteří jsme jeho drahý hlas poslouchali za okupace z Londýna, bledneme a nedůvěřivě hledíme jeden na druhého...

Jak je to možno, jak je to možno, že takový člověk musel dospět až k takovýmto koncům? Tak se platí práce pro vlast? Tak odplácí národ, tak brzy zapomíná svých geniů?

Letos byla celkem mírná zima, ale 1. března šílí příroda jako tenkrát, když českou zemi roznášela kola německých aut... Sníh nepadá z nebe, ale šlehá ze všech stran a jako by skákal i ze země. Je takové počasí, jako by už nikdy nemělo být hezky...

Příroda není krutou matkou. Vždy včas odpouští a umí se slitovat.

4. března je počasí již docela jarní.

Ze všad se řinou přeje vody a obloha se podobá brogátové [?], čistá plně bez kazů.

6. [března] byla pálena vatra za † T. G. Masaryka, ale nálada je všude prachmizerná.

V továrně panuje zmatek. Pan Satrapa je rozčílen do posledního nervu. Rodina ho chystá do lázní, aby se trochu zotavil. Ředitel Zezulka, který mešká v lázních Poděbradech [sic!], byl povolán, aby přebíral závod. První vyzvání odmítl, ale pak přijal alespoň na den, aby chránil, co se dá – mladého šéfa, který je bezradný...

[s. 169]

¹²¹² **Prokop Drtina** (1900–1980) - právník a politik. Před druhou světovou válkou byl tajemníkem prezidenta Edvarda Beneše. Po válce ministr spravedlnosti a jeden z ministrů, kteří v únoru 1948 podali demisi.

10. března zapůsobila jako rána do hlavy smrt Jana Masaryka, našeho zahraničního ministra. I on se vrhnul z okna a byl ráno nalezen mrtev. Tak alespoň zní úřední zpráva. Zpočátku tajně, později veřejně se mluví všechno možné – mnoho lidí chce dát hlavu za to, že si to neudělal sám. Je trochu nápadné, že prý neměl žádné patrné znamení na svém těle po tak střemhlavém pádu. Jsou o tom i různé anekdoty – Jak prý to dokázal, že vyskočil z okna a ještě ho zavřel za sebou!

Národ je velmi vzrušený, vždyť od 38. roku byl Honza Masaryk jeho miláčkem. Chvěli jsme se pohnutím, když k nám hovořil z ciziny. Byl česky hodný a tvrdohlavý. Měli jsme ho velmi rádi! Řekl prý nedávno: „Když jednou nebudete více slyšeti můj hlas, budete vědět přece, že jsem s vámi!“ Mnoho lidí, i zdejších, jede na jeho pohřeb, který se koná v sobotu 13. března. Bude nám smutno po Honzovi Masarykovi, po jeho prostých, bodrých a upřímných hovorech!

20. a 21. března hráli zdejší ochotníci divad[elní] hru: „Zvíkovský rarášek a paní ministrová.“¹²¹³ Velkého úspěchu získal hlavně Mirek Bartušek, známý, dobrý herec.

21. [března] byla květná neděle a v ní pracovní brigáda navázela písek na náměstí. Všichni se činili, jako by to byl jediný pracovní den v roce.

[s. 170]

23. [března] se mluví o mnohých význačných lidech, kteří utekli za hranice. Poslanec Procházka¹²¹⁴ s poslankyní Koželuhovou¹²¹⁵ ujeli na lyžích. Velkou senzaci vzbudila zpráva, že byl chycen při přestupu hranic – či při vstupu do letadla mounsig. [sic!] J[an] Šrámek¹²¹⁶ a moun. [sic!] Hála.¹²¹⁷ Měli uletět do Anglie.

Ó vy ubozí velcí mužové, kteří jste tak mnoho obětovali pro drahou vlast! Teď v ní není místa pro vás, neb místo svobody, pro níž jste pracovali léta ve světě, teď je tu jen otroctví a poroba. Bohužel! Horší než za Rakouska.

¹²¹³ Komédie/veselohra od Ladislava Stroupežnického.

¹²¹⁴ **Adolf Procházka** (1900–1970) politik Československé strany lidové a poslanec Národního shromáždění, ministr československé vlády a manžel Heleny Koželuhové. V únoru 1948 patřil mezi ministry, kteří podali demisi. Následně s celou rodinou emigroval.

¹²¹⁵ **Helena Koželuhová-Procházková** (1907–1967) členka Československé strany lidové a poslankyně Národního shromáždění. Po roce 1948 žila v exilu.

¹²¹⁶ Viz pozn. 585, 971.

¹²¹⁷ Míněn **František Hála** (1893–1952) - římskokatolický kněz a ministr pošt za třetí republiky.

Úřady stíhají poslance Novotného¹²¹⁸ a Bruknera¹²¹⁹, kteří uprchli. Je to na denním pořádku. Také básník Ivan Blatný¹²²⁰ utekl.

2. dubna ohlášeno sjednocení všech tělových. spolků pod sokol [sic!]. Tímto dnem přestává být sokol [sic!] tím, čím byl až dosud a jeho předáci jsou velmi vzrušeni a smutní.

7. [dubna] je jubileum university, studenti jsou však propouštěni a místo nich přijdou na universitu dělníci. Studia budou zkráceny [sic!], za pár měsíců budou z dělníků soudci a jiní.

8. dubna je Studená vzhůru nad útekem stavitele [Karla] Bartuška. Nechal tu všecko – krásný byt a zahradu a ujel s rodinou do Rakouska – odtud dále na západ. [s. 171] Vila je okamžitě zabavena, vše znárodněno.

17. [dubna] A zase hrozná událost. V ranních hodinách se roznesla smutná novina: Pan tov[árník] Satrapa se utopil.“ Jak? Kde? Je to pravda? Je! V koupelně ve vaně. Vrátil se večer z lázní – byl velmi rozrušen, když viděl uloupený svůj majetek, na němž se lopotil celý život. Nikdy nezahlélel, mnoho nocí nespál, nic neužil – důvěřoval státu a době i svým dělníkům; nevěřil, že by mu mohli vzít jeho podnik. Teď tu ztrátu nemohl přežít. Šel se vykoupat, přepadla ho mdloba a klesl do vany. Když se na něj dotloukli, bylo již pozdě. Položili ho na zem a tam umřel jako poslední žebrák – docela na holé zemi. Tam mu dělali umělé dýchání, tam mu dával p. farář poslední pomazání, lékař mu pouštěl krev. Vše nadarmo! Zaplač Studená! Smekni.....! Jest mrtev tvůj dobrodinec! Je mrtev Satrapa!

19. [dubna] byl jeho pohřeb – ale to byl pohřeb královský. Plné náměstí lidí, před rakví řada kněží, p. opat z Nové Říše,¹²²¹ bývalý děkan p. Pohanka – spolky, zpěváci, lidé z vesnic. Kdo není zaujatý, každý cítí, že umřel velký dobrodinec kraje. Ještě pamatujeme, co byla Studená, pokud tu nefungovaly Satrapovy podniky. Tenkrát tu panoval: hlad, neštovice a bída, jak říkal [...] dr. [Josef] Kubát. Čest budiž českému průmyslu dokud ho měli v rukou soukromí majitelé!

¹²¹⁸ **Jan Novotný** (1912–1950) byl politik Československé sociální demokracie a poslanec Národního shromáždění. Po roce 1948 exilový politik.

¹²¹⁹ **Jan Brukner** (1891–1949) člen Československé strany lidové a poslanec Národního shromáždění. Informace, že emigroval, je chybná.

¹²²⁰ Básník **Ivan Blatný** (1919–1990).

¹²²¹ **Kanonie sv. Petra a Pavla** je klášter premonstrátského řádu v městysu Nová Říše v okrese Jihlava, vzdálený cca 24 km jiho-západním směrem od Studené.

[s. 172]

1. máje byla veliká sláva. Na tribuně u Sv. Jana se střídali řečníci a průvod se netrhl – mládež nesla standardy s revolučními hesly. Do nekonečna se mluví o práci, jako by nebyli lidé nikdy před tím nepracovali. Závodní kapela hřímá svými plechy a dělníci jsou v stejnokroji, ti co hrají.

Záští všem plane z očí proti „vykořisťovatelům“ a zahraniční i vnitřní „reakci“.

Je nám všelijak – ústa se usmívají, ale v nitru to strašně, palčivě bolí...

Ráda bych vykřikla slovy zemřelého dr. Kramáře: „Bojím se, bojím se o svůj národ!“

2. [května] byla pořádána školní besídka.

9. května nová velká oslava s průvodem na hrobě Rusa, který byl pohřben za Burianovou vilou, byla vsazena lípa svobody (ale uschla) večer sehráno kino „Nikola Šuhaj“.¹²²²

9. květen měl zůstat památným dnem celého národa, ale komunisté se ho zmocnili a vyrvali ho takzvané reakci, tj. těm, kteří milují svou vlast pro ni samotnou a ne pro sovětský svaz [sic!]. Hořkost, jako žluč byla rozstříknuta do průvodu, do slavnosti, do každého českého srdce.

[s. 173]

Vládne veliké sucho, vše touží po vláze.

10. května [sic!] vyšla nová státní ústava.¹²²³ Mluví o ní náš i zahraniční rozhlas. Ovšem, že každý jinak. Kdo tomu rozumí, každý tvrdí, že je nepřijatelná. Všude se povídá, že pres[ident] Beneš ji nechce podepsat... Co z toho bude? Bojíme se zlých následků...

Velké sucho a konečně suchá zima, která vystřídala tropická vedra, zvyšuje sklíčenou náladu. Stoupá drahota a není zboží, z ciziny sem nic nepřichází. Naši potupili marsallův [sic!] plán ustavičnými [...] provoláními, tak z Ameriky nedostáváme nic.

¹²²² Film z roku 1947, podle předlohy Ivana Olbrachta, režírovaný Miroslavem Josefem Krňanským.

¹²²³ **Ústava Československé republiky** (ústavní zákon č. 150/1948 Sb.) byla lidově-demokratická ústava a byla přijata 9. května 1948.

23. května jsme sehráli za poradnu dětské divadlo: „Krakonošova medicína“,¹²²⁴ ale mělo to malou účast. Vše je, jako by ochromeno a zakřiknuto.

A již zuří propaganda volební. Nová ústava sice povolila tajné volby, ale víme již, jaká bude ta tajná místnost! Výhrůžky a donucování všeho druhu. Bývala-li za dřívějších režimů předvolební kampaň nečistá, co bychom měli o ní říci letos?

30. [května] byly provedeny volby. U nás v radnici stále sice plnta [sic!], za níž si mohl každý připravit, co chtěl, ale u urny a u plenty a všude seděli komunisté, kteří dávali dobrý pozor, kdo hází lístek kom[unistické] strany a kdo bílý. Jiné ani nebyly vydány... Tím se stalo, že komunisté zvítězili na 97 %.

[s. 174]

Proč není možno psát, nasadit péro, mluvit, pozvednout hlas, varovat ten drahý český lid, otevírat mu oči? Nic není uveřejněno, nikdo není puštěn ke slovu. Náš lid se žene do otroctví jako šílený. Oslepují ho velké platy a falešná hesla.

7. června nová rána, horší nade všecky. Resignoval náš president dr. Beneš... Smutně, ale klidně začal jeho projev – pro churavost, že nemůže plnit své povinnosti.

To je něco pro komunisty. Jako by byli už docela zapoměli [sic!], jak draný nám byl hlas Benešův za okupace, jak jsme čekali do noci, až promluví, jak jsme ho poslouchali. Byl nám apoštolem a zárukou nové spásy národní. Dnes? Tak, jako on kdysi za první republiky bezohledně s nastavenými lokty potíral své odpůrce, tak byl dnes odkopnut a klidně propuštěn ze Hradu.

České a vpravdě vlastenecké srdce se svírají pro něho bolestí – ti, co prodali vlastenectví za falešnou demokracii, se nadují a jáсотem nastolují Klementa Gottwalda.

A zase vstává starý dobrý český humor, který neumírá ani na popravišti, ani v nejtěžší porobě národa. Co vtipů, co anekdot se vyrojila [sic!] na novou hlavu státu, jak je zesměšňována „první dáma republiky“ paní Marta!¹²²⁵ [s. 175] Kdyby byla jen trochu uvědomělá, jistě by mněla [sic!] rozpaky v tomto novém postavení. Ve skutečnosti však se zdá, že jí to nevádí. Zasedli do teplého hnízda a napodobí s žalostnou neschopností

¹²²⁴ Divadelní hra od Jaroslava Průchy.

¹²²⁵ **Marta Gottwaldová**, manželka Klementa Gottwalda (1899-1953).

jednání a způsoby svých předchůdců. Paní Marta se domnívá, že dostihne nebo dokonce předstihne paní Hanu.¹²²⁶ Je z toho plno posměchu.

14. června provedena volba presidenta a je jím s celou slávou Klement Gottwald.

A už je tu slet! Všesokolský slet! Jaká to bývala krása, co příprav, radosti, sláva a těšení. I letos se upínáme všichni k tomuto národnímu triumfu, vědomi si že sokolství je to jediné, co nám zbylo ještě ze svobody a národní krásy...¹²²⁷

Ženy si narychlo s velkou obtíží chystaly nový kroj, velmi slušivý a krásný, [...] na „Macounův fond“, aby mohli jet i ti sociálně slabší (lze-li ještě o nějakých mluvíti). 20. [června] je den žactva. Ze Studené již jely děti do Prahy a šlo s nimi mládí a v něm plno těšení. Bratr starosta, Fr[antišek] Zezulka, k nim dojatě mluvil u sokolovny. 27. [června] je den dorostu. Děti se vrátily ve zdraví a radostně a jede dorost. Je radost pohledět na ty rozjásané tváře dospívajících děvčátek, která jsou tak roztomilá ve svém rozpuku a na hranaté chlapce, co se chlubí svou silou a kázní sokolskou.

[s. 176]

Bratr starosta a náčelník je pyšně a dojatě vypravují... Vrátili se vesele a ve zdraví a přivezli plno sletových dárků a novinek. Jak prý je Praha nadšená, jak věří v novou obrodu, ve zmar otroctví...

28. [června] je konec škol[ního] roku. Panu faráři se podařilo sjednotit školu s kostelem. Po mnohých létech vidíme učitelstvo s dětmi v kostele. Je to krásné. Však ten dřívější rozkol vidíme nejlépe v charakterech lidí, co tenkrát chodili do školy. Kdyby všichni lidé šli podle náboženství a uměli nazpaměť desatero přikázání, nebylo by této hrůzy, bolesti a poroby!

Toho dne, jest také nějaký převrat v Jugoslávii. Tito se rozchází se sovětským svazem [sic!], u komunistů je velké pobouření.¹²²⁸

V Berlíně je změna měny¹²²⁹ a z toho se mnoho mluví o přiostrěném konfliktu západu s východem.

¹²²⁶ **Hana Benešová**, manželka Edvarda Beneše (1885-1974).

¹²²⁷ Šlo o poslední všesokolský slet do roku 1994, jehož průběh byl již značně obstruován a komplikován ze strany vládnoucí moci.

¹²²⁸ Jugoslávie byla komunistickou zemí, ale tamější vládnoucí garnitura se odmítala podřídit jednotnému postupu socialistických zemí v čele se SSSR a snažila se razit vlastní kurz, čímž měla v rámci východního bloku určité specifické a rebelující postavení.

Hydra nové války stále více ukazuje zuby... A my jsme tak rozvráceni!

Máme si přátí potupující mír v otroctví sovět[ského] Svazu [sic!], nebo zkázu nové války?

Již přicházejí sankce na Bartuškovu rodinu. Oldřich Bartušek, majitel hotelu je zatýkán, vyšetřován a zase propouštěn. Stará pí. Bartušková se sklání jako schnoucí osyka [sic!]...

[s. 177]

A už jsou tu hlavní dni sletové.

Neuvěřitelné řádění vítězů...¹²³⁰ Sokoli nesmí do Prahy v krojích. Naši byli zastavení v Pelhřimově, bratr starosta a náčelník museli svléci kroje a vypůjčili si šaty od známých. Je z toho velké pobouření. Ze Studené jede, kdo jen může do Prahy. Nadšení lidí, že tam dojde k něčemu, že snad poteče i ta česká, červená, sokolská krev.

I já jsem viděla svýma očima Prahu v nadšení, i když porobenou. Velké pocity mi svíraly hrdlo, když jsem se dívala z okna v Křížovnické ulici¹²³¹ na sokolský průvod. Ty naše Praho stověžatá, tisíckrátě kropená krví a deptaná kopyty nepřátel, čeho jsi se i teď zas musela dožít. Jsi zase v otroctví a to v otroctví nejbolestnějším, protože mu přisluhují sami Češi! A přece dnes zase tak slavná jsi a tak jsi krásná, rozkvetlá červenými košilemi, jako vlčími máky! V moři praporů, krásná zas a velebná!

Sokoli šli a šli... Dlažba duněla pod tisíci a tisíci kročejů... Sokolské paže nesly standardy a ústa nadšeně pozdravovala a opětovala pozdravy. A sta hesel a sta výkřiků. A jaká hesla a jaké výkřiky! Některá župa nesla obrovský obraz presidenta Beneše, jiná Masaryka. Mnozí sokoli měli obrazy Jana Masaryka a strkali to, vystupující z průvodu dělnickým militárům až pod nos a namnoze na ně [s. 178] křičeli: Zabili jste nám Masaryka!

Nadšení vzrůstalo, čím dále sokoli a šli - tekli jako červená řeka.

¹²²⁹ Míněno zavedení německé marky v Západním Německu v roce 1948.

¹²³⁰ Míněny praktiky komunistických složek během sletu.

¹²³¹ Ulice na Starém městě pražském, nacházející se mezi Karlovým mostem a Mánesovým mostem.

Byli v průvodu také sokoli, kteří se stali členy U R A,¹²³² nebo Bálovci,¹²³³ nebo bývalí DTJ¹²³⁴ – ale ti neměli žádnou sympatii. Okamžitě obecnstvo zmlklo a nereagovalo na jejich mávání.

Na staroměstském nám[ěstí] [sic!] seděl pres[ident] Gottwald s chotí a tam byly pravé demonstrace proti nim. Tak se zdálo, že by stačil jediný bouřlivý výkřik, pojďme na Hrad! Přivezte z Ústí¹²³⁵ našeho presidenta Beneše, chceme ho vidět na Hradě. Jistě by bylo došlo ku krveprolití, taková byla nálada, zoufale bouřlivá...

Nestalo se nic takového, protože tak zvaní reakcionáři jsou lidé vzdělaní a uvážliví...

Na sletišti byla taková ohromná nálada; všichni cvičili překrásně a bezděky tekly slzy po tvářích všeho obecnstva.

Studenší sokoli se drželi znamenitě, však celá obrovská plocha cvičiště byla jediným obrazem síly a kázně. Žádná jiná tělocvičná organizace na světě neumí to, co sokoli. Rej žen byl přímo unášející. Hned to byly bílé listy čistého papíru, popsané červenými tečkami, hned čokoládový dort se smetanou, prosetou čerstvými jahodami.

Byly to nezapomenutelné chvíle a slavnostní nálada, s níž se všichni vraceli konečně domů. [s. 179] Naši se vrátili vítězně a radostně. Bylo to takové utěšující vědomí, že je nás mnoho a že s námi nic nesvedou.

Češi neposlouchali ani tenkrát, když měli vládu podle svého vkusu, neposlouchali za Rakouska, neptali se první republiky, což se Rusové domnívají, že s nimi svedou něco teď, že budou sklánět pyšné české hlavy podle jeho otroctví? Ba ne, Češi příliš přivykli svobodě.

¹²³² Zkratka **URO** ve druhém pádě, tedy Ústřední rada odborů.

¹²³³ Jedná se pravděpodobně o nonsens pocházející od autorky. Dobová sportovní terminologie ani terminologie Sokola tento termín neznají. Srov. Jiří KNAPÍK - Martin FRANC - kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967. I.*, Praha 2011, 645 s. V tomto ohledu byli kontaktováni v rámci výzkumu i někteří odborníci na danou problematiku. Význam slova se navíc nepodařilo určit ani po rozhovorech s pamětníky přímo v obci, tudíž se pravděpodobně nejedná ani o místní výraz.

¹²³⁴ **Dělnická tělocvičná jednota** – Tělovýchovné hnutí, které vzniklo na přelomu 19. a 20. stol. odštěpením od Sokola. DTJ byla úzce spojená se sociální demokracií. Za druhé světové války se někteří členové podíleli na odbojové činnosti, po roce 1948 byla jednota zrušena a částečně obnovena až po roce 1990.

¹²³⁵ Myšleno Sezimovo Ústí.

Tak jsme se těšili a od té chvíle se již začalo mluvit jako za okupace. „Musí se to změnit, musí to prasknout, až to praskne, atd.“

Nějaký čas po sletu byl pokoj. Letní práce v poli a zahradě, střídavé, stále extrémní počasí. Někdy tropické vedro a potom studený vítr a déšť tak vlezlý, jako v listopadu. Ale převládá sucho...

A lidé si přitahují opasky. Je málo jídla a drahota stále stoupá. Při tom nás rozhlas krmí ujišťováním, že máme plno svobody a blahobytu, že je všeho dost a dost.

Ku konci července deště a zima. I srpen začal mokře a studeně, ale pak se to otočilo a přišlo vedro, až vše suchem vadlo. Hnedle budou žně. Bude po nich už ten blahobyt, co nám slibují komunisté?

Anekdota o tom praví: Je u nás dobře, máme naprostou svobodu, můžeme říkat – ano – nebo – jo!

[s. 180]

Ve středu 11. srpna uletěl dr. Zenkl.¹²³⁶ Je o tom plno povídání.

15. srpna začaly sankce v Sokole. Je prý nutná čistka. „Nespolehliví“ lidé mají být vyloučeni. Panuje tam velké vzrušení.

28. [srpna] bylo ochotnický sehráno divadlo: „Dobrom[ila] Rettigová.“¹²³⁷ Souhra byla trochu slabší než jindy, neb hrály začátečnice. Možná, že z některé z nich vyroste nový, nadějný talent... Také návštěva byla slabší, zdá se, jako by vše bylo ochrnuto.

...nepříznivá doba nastala jest českému národu...

5. září. Ba, nepříznivé. Těžce nám stůně president Beneš. Jeho stará choroba kornatění cév, postupuje teď mílovými kročejí, dr. Beneš upadá v bezvědomí. Nemluví. Vše se chvěje v našich lidech, stále ještě doufáme, ač se zdá, že je to jenom lichá útěcha. Dr. Beneš je vězněn ve svém rodišti v Sezim[ově] Ústí; nesmí se stýkat se svými přáteli - jen tak sem – tam, proniká nějaké povídání z jeho soukromí... Je to vše smutné a žluč se rozlévá tělem každého, kdo cítí s národem...

¹²³⁶ **Petr Zenkl** (1884–1975). Za třetí republiky předseda národně socialistické strany a místopředseda vlády. Po „Vítězném únoru“ v emigraci.

¹²³⁷ Myšlena Magdalena Dobromila Rettigová.

3. srpna v pátek dotrpěl...

Celá vlast se zahalila černým rouchem. Lidé pláčí – bolí srdce při pomyšlení, že už nikdy neuslyšíme v rozhlase jeho ostrý, trochu nosový hlas. Pláčeme upřímné slzy.

[s. 181]

Komunisté jsou jako opaření. Zase jako při smrti Jana Masaryka se vyrojilo plno fantastických dohadů, někdo říká, že byl Beneš otráven, jiní snují ještě smělejší dohady. Ve skutečnosti stačily všechny ty události, které se sběhly, aby srdce puklo člověku, který budoval celý svůj život a vidí na jeho konci, že je vše nadarmo, že je promrhaná svoboda a vlast, že trpí v okovech daleko těžších, než byly všechny dosavadní.

O vy všichni, kteří jste koketovali s východem, vy všichni, kteří jste vinní na tom všem co se stalo, vy všichni, co ještě dnes myslíte, že tam je naše spása, nebo vy, vy hlavně, kteří tomu d'ábelství přihráváte ze závidi a ze ziskuchtivosti – padněte na kolena! I náš milovaný Beneš je vinen, i on se bratřil s východem, ač musel vidět, že to není Slovanství [sic!], že to není láska k národu, že to vše je hrozné násilí, teror a kupčení, co všude se děje s ubohými lidmi! Vše je postaveno na lži a loupeži – vždyť nacismus a bolševismus jsou jedno!

Přípravy k Benešovu pohřbu. Každý sedí u radia a poslouchá se zatajeným dechem... Mnoho lidí od nás pojede do Prahy. Sokolí se chystají v krojích, vyprovodit svého presidenta... Jeli, ale cestou byli stále zastavováni, stále se jich sbor nár[odní] bezp[ěčnosti] dotazoval, kam jedou, ne – li na pohřeb, tam, že je už přeplněno, že tam už nikdo nesmí. Museli se cestou u známých (naši v Pelhřimově) převlékat do civilu a lhát, že jedou za obchodem, k lékaři atd.

[s. 182]

Je to velmi smutné a bouří to žluč. Takhle na Čechy nepřijdete. Čechové nesnesou útisk. Neposlouchali ani v dobách dobrých, natož teď, kdy nám vládne teror!

O pohřbu se mluví mnoho a mnoho, je to tak bolestivé a hněv překypuje, když slyšíme, že Benešovi nepřátelé šli za rakví, že měli tolik drzosti vésti paní Hanu a tisknouti její ruce...

A tak se přesmutně uzavřela kapitola našeho presidenta Beneše.

Co se bude dítí dál?

.. a nad skolem tvým se vlny nezavrou

vždy jen plavcem nesmělým budeš slouti

a nad skolem tvým to nebe nezapláče...

Říjen: Nové sankce v sokole [sic!], 28. žádné oslavy. Rozhlas nám vnucuje, že to vše, co udělali mužové 28. října, byl při nejmenším omyl nebo vykořisťování, že to vše byli příživníci, lháři a plutokrati – prostě, nebylo 28. října...

Hledíme s úžasem na obraz prvního ministerstva a hlavou se honí divné a hořké myšlenky...

[s. 183]

Jsme smutní. Na rolníky jsou uvalovány stále větší dodávky, zdá se, že je to přímo neúnosné a začíná se mluvit o kolchozech a odevzdávání půdy státu.

Nová robota. Tohle nám přinesl jubilejní rok 1948.

V listopadu byly volby ve spoj[ených] státech. Celý svět tam upíral oči v úzkosti a touze... a bylo to dobré, vyhrál Trumen [sic!], nepřítel bolševismu. Co bude dál?

22. listop[adu] jsou narozeniny Gottwaldovy. Všude mnoho mluvení a mnoho oslav. Vlají naše drahé, teď jako by potupené a zprofanované prapory...

23. [listopadu] Studená, aby nezůstala pozadu, udělala Gottwalda čestným občanem... (!)

O vánocích prohlásil náš rozhlas, že den 25. prosince (narození Kristovo) bledne před 25. únorem. Tato událost nebude ničím proti té druhé...

Ubozí chudáci! Kam se hrabete? Jdete, zaslepeni úplně ve stopách Hitlerových o – věřte, že i tak hrozný bude váš pád!

S takovými [...] a s tak smutným srdcem končíme jubilejní rok 1948.

[s. 184]

Rok 1949

Měli bychom klečeti na kolenou a začínati nový rok prosbou o smilování – zatím víří hudba, znějí trouby a burácí buben – dělníci jdou poprvé v novém roce do továrny a vítá je závodní kapela. Dvouletka je skončena a začíná pětiletka.¹²³⁸ Tvrdí nám, že slavně a vítězně. Z těch procet [sic!], plánů, nadplánů a protiplánů už jsme jako otráveni. Neslyšíme z radia, z novin, ze schůzí a z ustavičného nucení a honění do práce, nic jiného.

Český národ byl vždy pracovitý, česká žena byla nejpracovitější na světě, ale to nynější stálé pobízení, nabádání a donucování již leze každému z krku. Dříve se také pracovalo; každý, kdo chce být živ, musí pracovat. Teď už práci nemůže nikdo ani cítit. Český národ nikdy nekonal to, co mu bylo vnucováno. Jsme přece známými rebelanty a kacíři.

V továrně u Satrapů jsou velké změny. Nový ředitel A. Havlíček, předseda Vaněk, jsou zvoleni z lidu; vybráni z dělníků. Sesazení jsou všichni disponenti, jediný Fr[antišek] Zich, předseda nár[odního] výboru, je jmenován disponentem. Složil svou funkci u obce. Starostou je dělník Fučík.

10. ledna byl zatčen Oldřich Bartušek. V hotelu velké sankce. Mluví se, že ani paní Zdena nesmí více do hotelu, je to trochu přehnáno, ale velké sankce jsou jim ukládány za stavitele.

[s. 185]

2. února zajímá veřejnost, že můj zeť, podpl[ukovník] letectva Jan Klán, byl okamžitě propuštěn z voj. služby a dán do civilu. Plat mu půjde ještě tři měs., za tu dobu si má hledati jinou existenci. Kam se poděla sláva vojáků, kteří šli klást životy za hranice vlasti a stáli tam denně smrti tváří v tvář? Dnes, ve dnech poplivaných ideálů nezbylo ničeho ze slávy a vděčnosti národa. Vedle Klána jdou sta a sta podobných.

Letošní zima je velmi mírná. Málo sněhu, slabé mrazy – nezvyklý obrázek našeho kraje. Všude se hnědne oranice, není charakteristického bělostného příkrasu. Jen jinovatka zuří – lesy úpí pod její knutou a u silnic jsou stromy bledně polámané...

¹²³⁸ V roce 1946 byl přijat dvouletý plán na obnovu hospodářství v ČSR. Ten se týkal let 1947 a 1948. Roku 1949 byla přijata první pětiletka v rámci plánovaného hospodářství v ČSR (1949–1953).

Ve druhé polovici února panuje úplně jarní počasí.

Rozhlas úplně ohlupuje svou lží národ. 25. února například dokazoval Slánský, že jediný Gottwald se nebál Němců, zatím co všechna vláda, v čele s Benešem kapitulovala... Také do nekonečna nám vysvětlují, jak to dělávali Němci, že vše je správné co se stalo.

26. února vyhodili z továrny dlouholetého pracovníka a budovatele, ředitele Zezulku. Dali mu písemně, že je nežádoucí, aby dále chodil do podniku, neb to vzbuzuje pohoršení nejenom v závodě, ale i v obci. Je totiž sám v celé továrně, který nepodepsal [s. 186] přihlášku do kom[unistické] strany.

V březnu se teprve ukázala zima. Silně sněží a mrzne. Ze školy jede žactvo s několika učiteli a učitelkami do Krkonoš. Je to radostné v té šedi za sebou jdoucích smutných dnů. Mládí se umí náležitě radovat.

7. března. Poprvé nebylo vzpomenuáno narozenin presidenta Masaryka. Jen reakcionáři slaví ve svých srdcích a současně brzy vzpomínají výročí smrti Jana Masaryka.

Stále mrzne a sněží, teprve 25. se obrací počasí k lepšímu...

U Bartušků zrušena nár[odní] správa, Oldřich je doma.

4. dubna byl podepsán Atlantický pakt¹²³⁹ a je o tom přirozeně mnoho mluvení. Rozhlas mluví pro i proti, je na světě jako v Babyloně.

8. [dubna] udeřila nová, prudká zima.

11. [dubna] velká obleva, lijavec a sněhová bouře. Vichřice div neodnáší střechy.

Zpěv[ácký] sbor zpíval krásné pašije.

15. [dubna] na velký pátek náhlé oteplení.

V sobotu po vskříšení je slavnost míru, mluví na nám[ěstí] předseda okres[ního] nár[odního] výb[oru] říd[íci] Arient, ale lidé to valně nebaví [sic!]. Ozývají se i hlasy, že nechceme mír ale svobodu!

¹²³⁹ Euroatlantický mezinárodní vojenský pakt, tedy **NATO**, byl založen 4. dubna 1949.

Schůze střídá schůzi, mluví se o zabírání půdy. Věříme, že o to si komunisté roztříští hlavy.

[s. 187]

VI[asta] Javořická

Ten český statek – vlasti klíč...

Zemědělci drželi národ, na statcích a chalupách žila česká řeč, když bylo nejhůře – český sedlák si nedá vyrvat rodnou půdu!

23. dubna přijeli misionáři na obranu misie. Mělo to velikou účast. Lidé v proudech se valili do kostela. Byli tu zase ti dva dobří kazatelé od loňska. Starší z nich, rektor P[áter] VI[astimil] Jeřábek je odsouzen na 4 měs[íce] do žaláře. Lidé mu projevují mnoho sympatie. Kázali zde týden a dosáhli velkých úspěchů. Mnoho lidí se vrací k víře... Brzy po misii navštívil Studenou páter Streit, který byl komunisty odsouzen na půl roku a také si trest odseděl. Je zde vítán a hoštěn s velkým nadšením.

1. máje velké přípravy k důstojné slavnosti, ale malá účast. Žádné kroje, sokoli jdou jen, že to musí být – drží to pár komunistů a školní mládež. Řečnil Ant[onín] Lačný, zdejší předák a rozčiloval se velmi nad tou vlažností. Takové slabé oslavy byly patrně všude. Český lid se dá jen jednou napálit a pak brzy začíná otevírat oči...

5. [května] jsme poslouchali řeč dr. Zenkla¹²⁴⁰ z ciziny. Byla potěšující – bude lépe – ale kdy?

[s. 188]

6. [května] sem přijeli autokarem čeští učitelé, zpívali u Satrapů v závodě, ale to už není Satrapovo, teď se to jmenuje „Masna“.

Také Macounovi¹²⁴¹ jsou znárodnění a do firmy jest vlepeno slovo „Tap“, čímž to vypadá směšně. Čteme na domě: Ma – Tap – nu – Ro – Tap – rt... Lidé si z toho udělali Rotapl...¹²⁴² Též Talpa¹²⁴³ je znárodněn...

¹²⁴⁰ **Petr Zenkl** (1884–1975). Za třetí republiky předseda národně socialistické strany a místopředseda vlády. Po „Vítězném únoru“ v emigraci.

¹²⁴¹ Místní soukromý obchod.

¹²⁴² Spojení základů slov za účelem vytvoření nového místního výrazu.

Také škole zpívali ti učitelé krásně...

Nakonec to:

„Čechy krásné, Čechy mé“ znělo jako upomínání i jako slib...

Také přijelo loutkové divadlo „Kopecký“ zavítalo do Studené.

7. a 8. [května] je národní směna. Brigáda zpravuje náměstí a ulice, též hřiště pro maličké ve chmelnici. Má být nová ulice za pivovárem, tak to připravují...

Ne – není možno pokračovat, vzdávám se dalšího psaní kroniky.

¹²⁴³ Místní soukromý obchod.

[s. 79]¹²⁴⁴

Zápisky Josefa Závodského

1950

Vstupujeme do druhého roku Gottwaldovy pětiletky a letošní rok je rokem milostivého léta, které se světi tím, že se otevře brána chrámu sv. Petra v Římě, čímž zahájené milostivé léto začíná a zavřením dveří končí.¹²⁴⁵ Avšak v národě Israelském [sic!] mělo jiný význam. Jednak duchovní, že totiž vše hmotné má přijíti do původního stavu, jak bylo zřízeno Hospodinem, což mělo daleko větší význam sociální. Tento neobyčejný zákon milostivého léta je popsán v Písmu sv. ve III. knize Mojžíšově v kapitole 25.

V naší době milostivé léto se musí stát vskutku rokem svatým, ve kterém každý člověk věřící v Boha, a každý člověk materialistickou vědou myslící si musí vzít za povinnost nejdražší a nejcennější bojovat za mír.¹²⁴⁶

Svět je v přerodu mezi válkou a mírem. Stojíme na prahu míru nebo nikoli, je otázka všech lidí na naší planetě. Budeme-li na pozoru, budeme-li jasně konat svoji práci, podaří se oddálit a snad navždy znemožnit konflikt války. Revoluce ještě není ukončena. Revoluce sama o sobě ještě netvoří trvalých hodnot, ale chce tvořit a tvoří předpoklady pro lepší [s. 80] život. Revoluce, kterou ještě procházíme, nám připomíná, že lidstvo teprve tenkrát dospěje úrovně odpovídající našim kulturním touhám a ideálům, když nejširší vrstvy lidu se začnou uvědoměle účastnit politického života a budování státu. Jako vedoucí strana je KSČ a tu si musíme uvědomit, že komunismus není jen poučka, theorie, politický názor, ale komunismus je převratný, dějinný zjev a složitý proud sociálního života. Komunismus toť sovětská revoluce, toť dělnické hnutí na podkladě marxistického programu, toť filosofie, marxismus, vědecký socialismus, dialektický materialismus, toť dynamika dnešních dějin, co působí jako nezastavitelné úsilí, aby rozvrácený svět byl postaven nikoli na osobních výhodách, zájmech, ziscích a výsadách, nýbrž na sociální rovnosti, bezpečnosti, kolektivní spolupráci lidových zástupců. Komunismus jest projevem neklidu a tužeb miliónů vyděděných lidí

¹²⁴⁴ Jedná se o číslování stran z v *kronice B*.

¹²⁴⁵ **Svatý rok** či **Jubilejní rok** je v katolické křesťanské tradici rokem odpuštění dluhů a trestů za spáchané hříchy a koná se každých 25 let. Bývá mj. spojen s otevřením Svaté brány v chrámu sv. Petra v Římě. K tomu více Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 339.

¹²⁴⁶ Obrat „bojovat za mír“ je napsán tučným písmem.

a vyjadřuje plán na vytvoření nové životní struktury. Měšťák měl svůj dům a akcie, obchodník svůj obchod, rolník svoje pole, intelligence pak své diplomy a hodnosti.

[s. 81]

Co dělat, aby zmizely třídní rozdíly, aby vzdělanost se neomezovala pouze na tenkou vrstvu vyvolených a privilegovaných, nýbrž spočívala na širokých zástupech pracujícího lidu? Aby všechna práce hlavou i rukama ve školách, v továrnách, úřadech i na poli došla stejného uznání. I dělník proletář se musel stát pánem, tj. člověkem s plnou a uznanou důstojností, s plnými nároky a právy zúčastnit se politického života a klidit ovoce své práce. Kdo by chtěl jakýmkoliv způsobem zarazit tento dějinný proud, je smeten a dějiny posledních let nás poučují tak zřetelně, že pouze zatvrzelí slepci se nedají poučit. Socialistické a komunistické hnutí není nahodilým, přechodným, pomíjivým hnutím, nýbrž celkového dějinného vývoje světového.

Nastupuje vláda lidu, jejímž činitelem je jako první národní výbor s heslem všichni do práce pro lepší a radostný život všech.

Na začátku roku uvolněná obuv a zlevněny dětské druhy obuvi až o třetinu. Také ceny látek byly [s. 82] sníženy o 30 až 40 procent a citelné zlevnění bylo také provedeno u některých druhů masa. Uvolněn benzín a mýdlové prášky. V lednu vstoupilo v platnost nové rodinné a manželské právo, které dalo novou náplň sňatku uzavíraným [sic!] na podkladě opravdové rovnosti mezi mužem a ženou.¹²⁴⁷ Významnou událostí byl i postoj našich kněží, kteří zůstali věrni lidu a svému věrnému křesťanskému poslání, což se projevilo tím, že skládali slib věrnosti republice.¹²⁴⁸ Leden vyvrcholil velkou mírovou manifestací a náš lid celému světu hlásal svou nezlomnou vůlí mír budovat a také uhájit.

V únoru slavili jsme druhé výročí definitivního nástupu našeho lidu k socialismu. Pořádány hovory Národní fronty a měsíc skončil slavnostním zasedáním ústředního

¹²⁴⁷ **Zákon o právu rodinném, č. 265/1949 Sb., platný od 1. 1. 1950.**

¹²⁴⁸ Měněny celkové strategie vládnoucí komunistické garnitury, získat co největší kontrolu nad církví. To v praxi znamenalo např. oddělení vysoké církevní hierarchie od nižšího duchovenstva a věřících. K tomuto účelu měla sloužit tzv. Katolická akce z června 1949, která se opírala o podporu tzv. vlasteneckých kněží. Název zcela demagogicky odkazoval na iniciativu, vyhlášenou papežem Piem XI. roku 1922 encyklikou *Ubi arcano Dei*. Ta měla za cíl přispět ke většímu zapojení laiků do církevního života. Pod provolání tzv. Katolické akce připojilo podpis 1 500 kněží a několik tisíc laiků (mnoho z nich ale bylo k podpisu přinuceno). Akce však v praxi vystupovala proti biskupům a kriticky hodnotila činnost papeže a Vatikánu.

výboru Komunistické strany Československa ve Vladislavském sále pražského hradu [sic!].

V březnu zvýšeny platy zaměstnanců ve veřejné [s. 83] správě. Prvně v dějinách našeho zemědělství, připravovali rolníci a začali jarní polní práce podle předem připraveného plánu. To byl významný krok na cestě k větší produktivitě zemědělské práce. Ve Štokholmu [sic!] zahájeno dne 15. března [sic!] zasedání obránců míru se 150 delegáty.¹²⁴⁹ Dne 16. března podepsal prezident republiky zákon o Státní bance československé. Dne 17. března dány do oběhu nové korunové mince 98 dílů hliníku a 2 díly hořčíku. V sousedním Jilmu na svátek Josefa zemědělec Novák Josef z čp. 6 sázel brambory, zjev to velmi řídký, poněvadž sázení bramborů a jarní setí začíná obvyčejně až v polovině měsíce dubna. Od 20. března uvolněno z vázaného hospodářství marmeládová směs 35 Kč za 1 kg, slazená povidla 50 Kč za 1 kg a ovocné jamy 80 Kč za 1 kg.

[s. 84]

V dubnu byly na polích jarní práce již v plném rozsahu, a poněvadž počasí bylo velmi příznivé, většina zemědělců jarní polní práce skončili [sic!] již v měsíci dubnu. Květen byl zahájen velkolepou oslavou Svátku práce. 1. máj byl již dříve veliký svátek všeho pracujícího lidu, byl vždy příležitostí k veliké mobilisace [sic!] všech svých sil a všech svých schopností za dosažení a uskutečnění svých požadavků a cílů. A dnešní 1. máj v socialistickém státě má radostný charakter, radostný proto, že pracující lid se stal pánem ve své vlasti.

Dne 9. [května] oslava pátého výročí osvobození republiky sovětskou armádou a odhalení pomníku postaveného v malém parku za kostelem. Po projevech pomník převzal v ochranu předseda MNV Fučík. V den svátku matek byla zahájena akce podpisů na stockholmskou mírovou [s. 85] resoluci.

Uvolněno zásobování vejci a sýry a do volného prodeje bylo dáno mléko, smetana a šlehačka.

¹²⁴⁹ Ve dnech 16. - 20. března 1950 proběhlo ve Stockholmu třetí zasedání tzv. "Stálého výboru světového kongresu obránců míru". Zde byla 19. března 1950 přijata rezoluce nazvaná "Stockholmská výzva". Byla formulována jako výzva k podpisové akci a adresována parlamentům celého světa.

V červnu přišla do závodů směrná čísla pro vypracování plánů na příští rok a začaly prověrky na každém pracovišti.

Památne dny Cyrila a Metoděje a Mistra Jana Husi připadající na středu a čtvrtky byly určeny na dny 3. a 4. července, tj. pondělí a úterý, aby pracující měli tři dny pracovního klidu. Dne 4. července na Kozím hrádku [sic!] u Tábora byly 53. leté oslavy mistra Jana Husi. Působení husitství bylo nejen náboženské, ale zejména sociální, všeobecně mravní a národní, a tak vidíme, že mistr Jan Hus a husité, jeho následovníci, podávají nám přes pět století pomocnou ruku na cestě našeho lidu k lepší budoucnosti, k socialismu. 5. července byly dány do volného prodeje nové druhy masa a některé druhy masa byly [s. 86] zlevněny až o 20 %. Lacinější bylo volné sádlo o 20 %, máslo o 20 %, cukr, oleje o 20 %, tuky a těstoviny o 20 %. Na trh přišlo lepší mýdlo a mýdlové vločky. Také obuv byla levnější, o 10 až 30 %, též ovoce a masové konzervy. Uvolněno dalších 25 bodů šatenky.¹²⁵⁰ Na malém poličku za radnicí k lesu Bukovici se objevila mandelínka bramborová. Byla zmobilizována celá veřejnost, rolníci, dělníci, úředníci, ženy, mládež a školní děti za účelem hledání škodlivého brouka. Na jiných polích mandelínka bramborová nalezená nebyla a na zamořeném poličku byla lehce zneškodněna. V července začali [sic!] žně. Podle plánu, podle nových agrotechnických zásad a socialistickými pracovními metodami.

Končí školní rok.

V srpnu žně pokračují a přistoupilo se také k výkupu. Svoz obilí byl projevem uvědomění rolníků v boji za vyšší životní úroveň a za mír.

[s. 87]

V září začal nový školní rok. Děti dostaly nové učebnice a nástup do škol byl radostnější, protože škola se naplňuje novým duchem.

Skončena sklizeň, výmlat a výkup z větší části proveden ku dni 15. září. Ministerstvo zemědělství stanovilo ceny osiva za 100 kg.

Pšenice ozimá 690 Kčs, pšenice jarní 690 Kčs, žito ozimé 610 Kčs, žito jarní 890 Kčs, ječmen ozimý 590 Kčs, ječmen jarní 690 Kčs, oves 570 Kčs, brambory sadbové podle skupin 268 Kčs, 273 Kčs, 277 Kčs, 325 Kčs.

¹²⁵⁰ Nárok na přiděl oděvů v rámci systému přidělového hospodářství z rozmezí let 1939-1953.

Dne 17. září zahájena mimořádná akce starého odpadového železa, litiny a plechu.

Od 18. září snížena cena konzerv ze 136 Kčs na 100 Kčs za 1 kg. Konzerva obsahuje 800 gr. kvalitního vepřového masa.

V říjnu opět zlepšení zásobování. Cena sádla byla snížena téměř o čtvrtinu a stejně i med.

Byla uvolněna zvěřina a drůbež.

[s. 88]

Schválen sněmovnou nový občanský zákoník, zcela přizpůsobený životu svobodných lidí usilujících o opravdovou rovnost.¹²⁵¹

Dne 7. listopadu oslava výročního dne Velké říjnové revoluce. Byla to příležitost projevem lásky, úcty a přátelství našemu věrnému příteli a spojenci Sovětskému svazu.

Dne 15. listopadu zahájen druhý rok stranického školení v KSČ.¹²⁵²

V prosinci sněmovna přijímá zákon na obranu míru,¹²⁵³ zákon v komunálních podnicích,¹²⁵⁴ o zrušení Fondu národní obrany, zákon o pojistné smlouvě,¹²⁵⁵ zákon směnečný a šekový.¹²⁵⁶

Dne 16. prosince 1950 se konala v místnosti poštovního úřadu přátelská beseda na rozloučenou s přednostou poštovního úřadu Josefem Závodským, který koncem roku 1950 odchází do výslužby a který ve Studené působil od 1. 12. 1924, tj. plných 26 let. [s. 89] Přítomní byli všichni poštovní zaměstnanci: Adam Antonín, Bučinová Marie, Doskočil Bohumil, Geist František, Havlová Valerie, Jaroš Karel, Novák Ladislav

¹²⁵¹ **Občanský zákoník z roku 1950 (zákon č. 141/1950 Sb.)** V rámci dobových strategií bylo ústředním motivem zákoníku omezení majetkových vztahů.

¹²⁵² Pro KSČ bylo stranické školení nezbytnou součástí vzdělávání straníků, které mělo sloužit v první řadě při prověrkách členů strany a pro kádrové účely.

¹²⁵³ **Zákon na ochranu míru** byl přijatý 20. prosince 1950 a vyhlášen byl ve Sbírce zákonů pod číslem 165/1950 Sb. Zákon mj. zavedl tzv. trestný čin proti míru.

¹²⁵⁴ **Zákon o komunálních podnicích** byl zákon č. 167/1950 Sb. Komunální podniky měly být formou státního podnikání obdobnou národním podnikům. Byly zaměřeny na podnikání významu místního (regionálního) a byly provozovány pod vrchním vedením a dozorem státu vykonávaným především národními výbory. Prostřednictvím národních výborů byly úzce spojeny s lidem a měly sloužit jeho potřebám v souladu s celostátními zájmy a jsou pod jeho kontrolou.

¹²⁵⁵ **Zákon o pojistné smlouvě** byl zákon č. 189/1950 Sb.

¹²⁵⁶ **Zákon směnečný a šekový** byl zákon č. 191/1950 Sb.

a Vinkler Jindřich. Přednosta krajského poštovního inspektorátu ředitel Střítecký Rudolf a z místních veřejných činitelů předseda MNV Fučík Antonín, předseda akčního výboru Tuček Antonín, za KSČ Hrbek Jan a za závod Masna ředitel Havlíček Oldřich a kádrový¹²⁵⁷ Janoušek.

Při zahájení pěvecký kroužek střední školy za řízení odborné učitelky Boženy Dobešové zazpíval několik písní a pak ujal se slova ředitel Střítecký, který srovnával poštu dnešní socialistickou s poštou dřívější kapitalistickou a pak zhodnotil službu odcházejícího přednosta, který ve službách poštovních byl 35 let a nečinil rozdíl mezi bohatým a chudým sloužil lidu. Po projevu předal odcházejícímu pochvalné uznání.

Potom ujímá se slova Josef Závodský, který použil slov Bible z knihy kazatele 3, 1-9. [s. 90] Všelická věc má jistý čas. Je čas rození i čas umírání, čas sázení i čas vykopání, čas pláče i čas smíchu, čas smutku, čas proskakování,¹²⁵⁸ čas objímání a čas vzdálení se od objímání, čas hledání a čas ztracení, čas milování a čas nenávidění, čas boje a čas pokoje.

Na základě těchto slov srovnávat komunismus s křesťanskou tradicí a dovozovat, že komunismus ve své podstatě, jak jej známe z evropského života, má pozadí křesťanské vzdělanosti, neboť komunismus vykládá vývoj evropské společnosti z otroctví přes feudální zřízení a středověké rytířství přes měšťáctví, kapitalismu, liberalismu, socialismu a komunismu. A to je přece i historie křesťanských národů. Bylo by pošetilostí a ignorací popírat, že v tomto vývoji působili často rozhodujícím vlivem poměry hmotné a motivy hospodářské, ale za vnějším děním politickým a hospodářským je cítit tep srdcí a duší, které ve všedním životě, osobním i veřejném rozhodování, ve tvoření zákonů a řádů [s. 91] v poměru mezi člověkem a člověkem, jedincem a společností byly vedeny a hněteny motivy křesťanské víry. Vždyť víra křesťanská se nikdy nezastavuje u toho, co je a co v dějinách vzniká. Formuluje dějiny k tomu, co býti má, co je dobré a správné, a liší se od abstraktního idealismu a běže dějiny vážně. Vidí skutečnost lidské bídy, ale neutíká před ní do vysněného světa idejí a utopií, vede zápas s ní na všech frontách, v lidském srdci a svědomí, v sociálním životě i v oblasti politickém [sic!]. Dialektický materialismus je veliká filosofie, znamenitý výklad dějinného procesu a je užitečný velmi. Vidíme v něm, čeho jsme

¹²⁵⁷ Myšleno „kádrový pracovník“.

¹²⁵⁸ Autor chtěl pravděpodobně napsat slovo „poskakování“.

neviděli anebo nechtěli vidět, ukazuje nám, co jsme se pokoušeli oddisputovat, ale co se odbýt nedá. Komunistická idea dokonalé beztřídní společnosti, svobody a bratrství, rovnosti a spravedlnosti dá se vysvětlit z duchovního a mravního odkazu křesťanské civilizace. Křesťanství je vírou, náboženstvím, komunismus je hnutím pro [s. 92] lepší a spravedlivější organizaci lidské společnosti. A stavba nového pořádku kolektivistického není myslitelná bez mravní závaznosti, duchovní opravdovosti a obětavosti.

Musíme rozumět, co se děje v přítomnosti, rozumět včerejšku a chceme-li sociální spravedlnost, zajistit pro budoucnost musí jednotlivec komunistů i jednotlivec s křesťanskou vírou, kteří jsou součástí celku spolupracovat a vytvořit podle komunismu pozemský ráj a podle křesťanství království Boží zde na zemi.

Budovat, tvořit, obnovovat to je mír, který je pro mnohého člověka těžší než válka.

Literatura a prameny

Literární archiv Památníku národního písemnictví

Vlasta Javořická (nezpracováno), Má cesta a pobyt v USA.

Vlasta Javořická (nezpracováno), Spisy Mařenky Javořické.

Moravský zemský archiv Brno

Fond B 313, kart. 77, inv. č. 140 II, fol. 4387-4874, konvolut spisů z let 1940/1941.

Obecní úřad ve Studené

Památník věnovaný Vlastou Javořickou Janě Pamele Veverkové roku 1961.

Soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená

Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená.

Kronika Kristiny Bartuškové.

Rodinná kronika Oldřicha a Zdenky Bartuškových.

Rozhovor s Antonínem Fučíkem (*1935) ze dne 3. 3. 2016.

Rozhovor s pamětnicí Dagmar Kothbauerovou (*1933) ze dne 31. 7. 2013.

Státní okresní archiv Jindřichův Hradec

Archiv města Studená (nezpracováno), Pamětní kniha obce Studené, 1938-1940, nestr.

Místní národní výbor Horní Bolíkov, (1925) 1945–1989, Pamětní kniha obce Bolíkova u Studené (1925-1982).

MNV Studená (nezpracováno), Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.

MNV Studená (nezpracováno), Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960.

Základní devítiletá škola Studená, 1916–1987, Střední škola ve Studené.
Kronika (1948-1964).

Prameny vydané

František DVORSKÝ (red.), *Vlastivěda moravská II, Místopis Moravy*, Brno 1913.

František FAJTL, *Létal jsem s Třistatřináctkou*, Praha 1991.

Josef HRDLIČKA, *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*, České Budějovice 2003.

Vlasta JAVOŘICKÁ, *Malá, ale naše*, Brno 1992.

Vlasta JAVOŘICKÁ, *Meze rozorané*, Brno 1992.

Vlasta JAVOŘICKÁ, *Můj život 1*, Brno 1999.

Vlasta JAVOŘICKÁ, *Můj život 6*, Brno 2000.

Stanislava JONÁŠOVÁ (ed.), *Paměti Františka Jana Vaváka, souseda a rychtáře milčického z let 1770-1816. Kniha VI-VIII (1810-1816)*, Praha 2009.

František KUTNAR (ed.), *Paměti sedláka Josefa Dlaska*, Praha 1941.

Pavel Kryštof NOVÁK (ed.), *Vše o Vlastě Javořické*, Brno 1994.

Ludvík SADÍLEK, *Výběr lidových pověstí ze Studenecka*, České Budějovice 1989.

Michael VENHOFF - Brigitte ESSER - Jost DÜLFFER, *Kronika druhé světové války*, Praha 2000.

Pravidla českého pravopisu s abecedním seznamem slov a tvarů, s. I.III-I.VIII., v podstatě nezměněný otisk vydání z roku 1941, Praha 1946.

Literatura

Jan ASSMANN, *Kultura a paměť. Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*, Praha 2001.

Petr BARTUŠEK, *Střídání elit v obci Studená. Osudy dvou podnikatelů v době poúnorové*, České Budějovice 2014, diplomová práce.

Jiří BAŠTA, *Lidové milice 1948-1969. Nelegální armáda komunistické strany Československa*, Praha 2013.

Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.

Christiane BRENNER, *Mezi východem a západem. České politické diskurzy 1945-1948*, Praha 2015.

Paul CARELL, *Operace Barbarossa*, Plzeň 1996.

Paul CARELL, *Spálená země*, Praha 2003.

Stéphane COURTOIS a kol., *Černá kniha komunismu. Zločiny, teror, represe I*. Praha 1999.

Jiří CUKR, *Pohled na události let 1900–1950 v městyši Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách*, České Budějovice 2010, diplomová práce.

Jiří CUKR, *Vývoj obecního kronikářství v Ledenicích*, České Budějovice 2008, bakalářská práce.

Kamil ČINÁTL, *Naše české minulosti aneb Jak vzpomínáme*, Praha 2014.

Rudolf DEKKER (ed.), *Egodocuments and history. Autobiographical Writing in Its Social Context Since the Middle Ages*, Hilversum 2002.

Terry EAGLETON, *Úvod do literární teorie*, Praha 2005.

Eva FLOROVÁ – Zuzana STRAKOVÁ (red.), *Tak blízcí a přece tak vzdálení. Lidé v jižních Čechách a ve Waldviertelu 1945-1989*, Jindřichův Hradec 2012.

Robert GILDEA – Anna SIMONIN, *Writing contemporary history*, London 2008.

A. James GREGOR, *Totalitarismus a politické náboženství. Intelektuální historie*, Brno 2015.

Mary HEIMANN, *Czechoslovakia. The state that failed*, London 2011.

Petr HEUMOS, „*Vyhrňme si rukávy, než se kola zastaví!*“ *Dělníci a státní socialismus v Československu 1945-1968*, Praha 2006.

Ingrid HOHOŠOVÁ – Cólín O’CONNOR – Ondřej ŠANCA – Jan VONDRÁČEK (red.), *Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě*, Praha 2010.

Jaroslav HRBEK - Vít SMETANA - kol., *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944-1945*, svazek II, Praha 2009.

Wolfgang ISER, *Jak se dělá teorie*, Praha 2009.

Pavel JANÁČEK, *Literární brak. Operace vyloučení, operace nehrazení, 1938-1951*, Brno 2004.

Bohumil JIROUŠEK a kol., *Proměny diskurzu české marxistické historiografie (Kapitoly z historiografie 20. století)*, České Budějovice 2008.

Lenka KALINOVÁ, *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945-1969*, Praha 2007.

Karel KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993.

Karel KAPLAN, *Pět kapitol o únoru*, Brno 1997.

Karel KAPLAN, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990.

Karel KAPLAN, *Proměny české společnosti 1948-1960. Část první*, Praha 2007.

Karel KAPLAN, *Útěky do emigrace 1948*, *Historický obzor*, 2000, 11 (3/4), s. 80-82.

Jiří KNAPÍK, *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*, Praha 2006.

Jiří KNAPÍK - Martin FRANC - kol., *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967 I*, Praha 2011.

- Jan KŘEN – Eva BROKLOVÁ (edd.), *Obraz Němců Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*, Praha 1998.
- Antonín KUBAČÁK, *Ministerstvo zemědělství v letech 1918–1948: osudy úřadu a jeho ministrů*, Praha 2005.
- Eduard KUBŮ – Jiří SOUŠA – Aleš ZÁŘICKÝ (edd.), *Český a německý sedlák v zrcadle krásné literatury 1848-1948*, Praha 2014.
- Václav KURAL, *Místo společenství konflikt! Češi a Němci ve Velkoněmecké říši a cesta k odsunu (1938-1945)*, Praha 1994.
- Robert KVAČEK, *Československý rok 1938*, Praha 2011.
- Milena LENDEROVÁ – Jiří KUBEŠ (edd.), *Osobní deník a korespondence. Snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření?*, Pardubice 2004.
- Vladimír MACURA, *Šťastný věk (a jiné studie o socialistické kultuře)*, Praha 2008.
- Claire MADL - Daniela TINKOVÁ (edd.), *Francouzský švindl svobody, Francouzská revoluce a veřejné mínění v českých zemích*, Praha 2012.
- M. Piotr MAJEWSKI, *Sudetští Němci 1848-1948. Dějiny jednoho nacionalismu*, Brno 2014.
- Jiří MALÍŘ - Pavel MAREK - kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu I, 1861-1938*, Brno 2005.
- Jiří MALÍŘ - Pavel MAREK - kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu II, 1938-2004*, Brno 2005.
- Jaromír MRŇKA, *Svéhlavá periferie. Každodennost diktatury KSČ na příkladu Šumperska a Zábřežska v letech 1945-1960*, Praha 2015.
- Pavel MÜCKE, *Místa paměti druhé světové války. Svět vojáků československého zahraničního odboje*, Praha 2014.
- Denisa NEČASOVÁ, *Nový socialistický člověk: Československo 1948–1956*, Praha 2018.

- Vladimír NEKUDA (red.), *Vlastivěda moravská, Dačicko, Slavonicko, Telčsko*, Brno 2005.
- Robin NEILLANDS, *Bitva o Rýn 1944. Arnhem a Ardeny: tažení v Evropě*, Praha 2014.
- Jaroslav PAŽOUT (ed.), *Komunističtí intelektuálové a proměna jejich vztahu ke KSČ (1945–1989)*, Praha 2013.
- Jiří PEŠEK – Oliver RATHKOLB - kol., *Soudobé dějiny v pohybu. Rakouský výzkum dějin 20. století*, Praha 2013.
- Josef PETRÁŇ, *Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic*, Praha 2011.
- Jiří PETRÁŠ, *Česko-německá problematika v Českých Budějovicích po skončení druhé světové války*, České Budějovice 2007.
- Václav PUBAL, *Kroniky a kronikáři*, Praha 1985.
- Jiří RAJLICH - Jiří SEHNAL, *Stíhači nad Kanálem. Československý stíhací wing RAF 1942-1945*, Praha 1993.
- Jakub RÁKOSNÍK, *Sovětizace sociálního státu. Lidově demokratický režim a sociální práva občanů v Československu 1945-1960*, Praha 2010.
- Jan RANDÁK - Petr KOURA (edd.), *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století*, Praha 2008.
- Jan RANDÁK, *Kult mrtvých: Smrt a umírání v revoluci 1848*, Praha 2008.
- Josef RICHTER, *Kulturní památky Velkého Újezda II. Církevní areál a hřbitov*, Olomouc 2001.
- Antonín ROBEK, *Městské lidové kronikářství na Rychnovsku I.*, Praha 1976.
- Antonín ROBEK – Otakar NAHODIL, *České lidové kronikářství*, Praha 1960.
- Jacques RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků po převzetí moci*, Praha 2002.
- Jiřina RŮŽIČKOVÁ - Josef ŠKRABAL (edd.), *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005 I díl*, Praha 2006.

- Winfried SCHULZE (ed.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.
- Milada SEKYRKOVÁ (ed.), *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*, Praha 2006.
- Matěj SPURNÝ, *Nejsou jako my. Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*, Praha 2012.
- David SVOBODA (red.), *Zločiny komunistických režimů. Pohled historiků a právních expertů*, Praha 2011.
- Lidmila ŠOTNAROVÁ – Marie KAŠUBOVÁ – Růžena GOŠOVÁ, *Jak vést kroniku obcí a měst*, Brno 2006.
- Ivan ŠŤOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.
- Josef TOMEŠ a kol., *Český biografický slovník XX. století: II. díl: K–P*, Praha-Litomyšl 1999.
- Lubomír TYLLNER a kol., *Velké dějiny zemí koruny české. Tematická řada Lidová kultura*, Praha-Litomyšl 2014.
- Miroslav VANĚK – Pavel MÜCKE – Hana PELIKÁNOVÁ, *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.
- Jan VANSINA, *Oral tradition as history*, Wisconsin 1985.
- Richard VAŠEK – Martin KLEČACKÝ (edd.), *Česká politická pravice v letech 1938-1945*, Praha 2016.
- Paul VEYNE, *Jak se píšou dějiny*, Praha 2010.
- Edgar WOLFRUM, *Zdařilá demokracie, Dějiny Spolkové republiky Německo od jejich počátků až po dnešek*, Brno 2008.

Internetové zdroje

Kol., *Úvod do studia dějepisu, 1. díl*, nestr. Dostupné na <https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/>. Odkaz platný k 9. 2. 2019.

Slovník české literatury po roce 1945. Dostupné na www.slovníkceskeliteratury.cz. Odkaz platný k 3. 2. 2019.

Zákon o kronikách obcí č. 132/2006. Dostupné na <http://www.soapraha.cz/documents/pribram/>. Odkaz platný k 3. 12. 2018.

<http://forum.valka.cz/>. Odkaz platný k 25. 11. 2018.

<http://www.acr.army.cz/>. Odkaz platný k 25. 11. 2018.

<http://www.mapy.cz/>. Odkaz platný k 10. 1. 2019.

<http://www.obecdalesice.c/>. Odkaz platný k 14. 8. 2017.

<http://uamk.cz/uamk-cr/historie/>. Odkaz platný k 22. 02. 2018.

Obrazová příloha – seznam

1. Vlasta Javořická, rok neznámý, Pavel Kryštof NOVÁK (ed.), Vše o Vlastě Javořické, Brno 1994.
2. Kroniky a písemné pamětní prameny použité při výzkumu.
3. Originální kronika Vlasty Javořické (*kronika A*), soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená, Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená.
4. Oficiální přepis kroniky Vlasty Javořické (*kronika B*). Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.
5. Rodný dům Vlasty Javořické ve Studené, rok neznámý, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená (kopie).
6. Jan Satrapa, rok neznámý, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená (kopie)
7. František Zezulka, ministr František Staněk a studenský stavitel Josef Bartušek, rok neznámý, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená
8. Vlasta Javořická ve studenském kostele, rok neznámý, Pavel Kryštof NOVÁK (ed.), Vše o Vlastě Javořické, Brno 1994.
9. Pamětní deska na rodném domě Vlasty Javořické, rok 2014, Soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená.
10. Úvodní dvojlist *kroniky A*, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená, Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená.
11. Báseň Vlasty Javořické *Vhodnocení sebe* vložená do *kroniky A*, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená, Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená.
12. Rozdíl mezi originálním písmem Javořické z *kroniky A* (horní text) a písmem autora přepisu z *kroniky B* (spodní text), soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená, Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.

13. Ukázka místa v *kronice B*, z něhož byly vyjmuté dva listy – pohled z boku, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.
14. Ukázka místa v *kronice B*, z něhož byly vyjmuté dva listy – pohled shora, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.
15. Ukázka pasáže v *kronice B*, zapsané Josefem Závodským, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno) Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.
16. Vlasta Javořická s rodinou svého syna Františka Zezulky ml., přelom 50. a 60. let 20. stol., Obecní úřad ve Studené, památník věnovaný Vlastou Javořickou Janě Pamele Veverkové roku 1961.
17. Rudá armáda projíždějící Studenou, 9. května 1945, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená (kopie).
18. Studenské kroniky – časový záběr.
19. Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno).

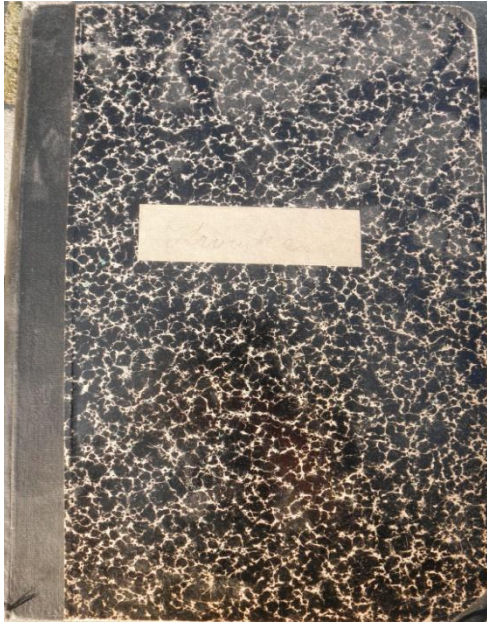
Obrazová příloha

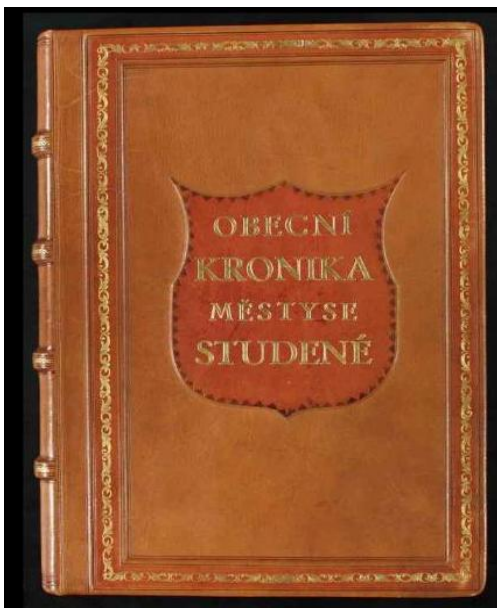
1. Vlasta Javořická, rok neznámý, Pavel Kryštof NOVÁK (ed.), Vše o Vlastě Javořické, Brno 1994.

kronika/pramen	uložení/vydání	autor	zkrácený název	doba vzniku	absolutní záběr	poznámka
Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená	SaB	Vlasta Javořická	kronika A	1945-1949	1576-1949	pravděpodobně čerpáno z průběžných zápisků
Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950	SOkA J. Hradec	Vlasta Javořická, Josef Závodský,	kronika B	1945-1950	1576-1950	
Pamětní kniha obce Studená, 1938-1940	SOkA J. Hradec	neznámý autor, neznámý autor	pamětní kniha	28. 3. 1938- 1940	1637-1940	
nedochovaná pamětní kniha 1938-1940	nedochována	neznámý autor	pamětní kniha X	1938-1940	1938-1940	její existence je pouze předpokládána
Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960	SOkA J. Hradec	Jaroslav Kubů, Jan Bučina, Vlasta Javořická	pamětní kniha MNV	1959-1960	2. pol. 19. stol – 1960	
Pamětní kniha obce Bolíkova u Studené	SOkA J. Hradec	neznámý kol. autorů		1925-1982	1925-1982	
Kronika Kristiny Bartuškové	SaB	Kristína Bartušková		1938-1945	1938-1945	
Rodinná kronika Oldřicha a Zdenky Bartuškových	SaB	Zdenka Bartušková		poč. 20. stol. – 1999	1942-1999	
Můj život 6	Brno 2000	Vlasta Javořická		50. - 60. léta 20. stol.	1945-1953	
Z rodinné kroniky	Brno 1994	Vlasta Javořická		poč.60. let 20. stol.	1787-1960	Z knihy P. K. Novák, <i>Vše o Vlastě Javořické</i> .

2. Kroniky a písemné pamětní prameny použité při výzkumu.

3. Originální kronika Vlasty Javořické (*kronika A*), soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená, Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená.

4. Oficiální přepis kroniky Vlasty Javořické (*kronika B*), Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.

5. Rodný dům Vlasty Javořické ve Studené, rok neznámý, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená (kopie).

6. Jan Satrapa, rok neznámý, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená (kopie).

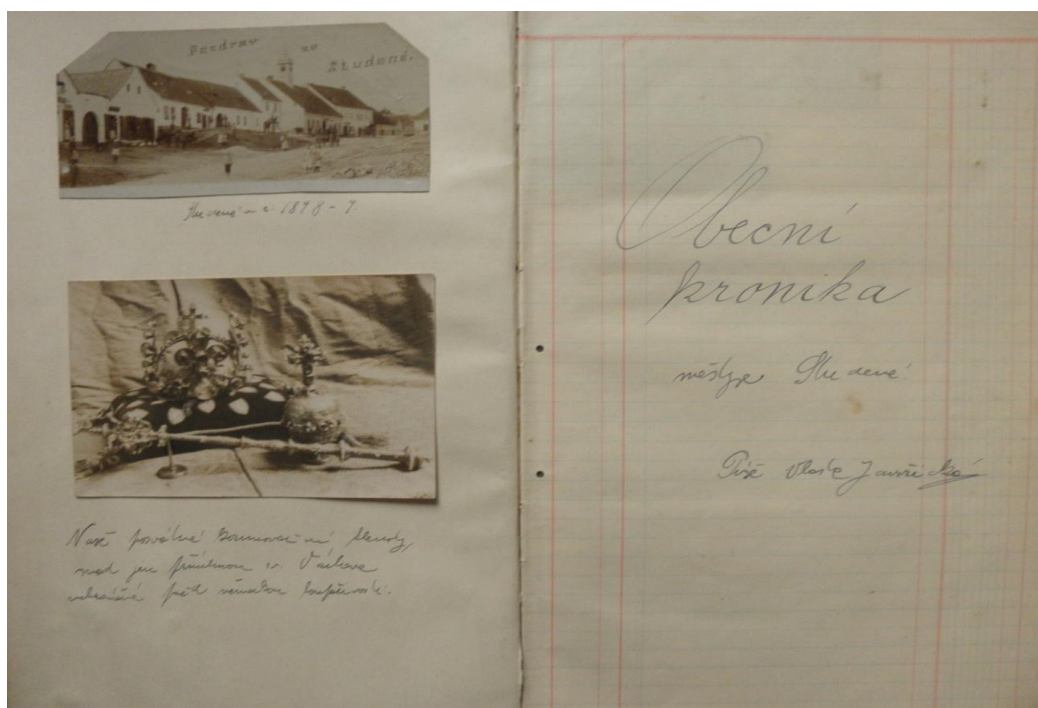
7. František Zezulka, ministr František Staněk a studenský stavitel Josef Bartušek, rok neznámý, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená.

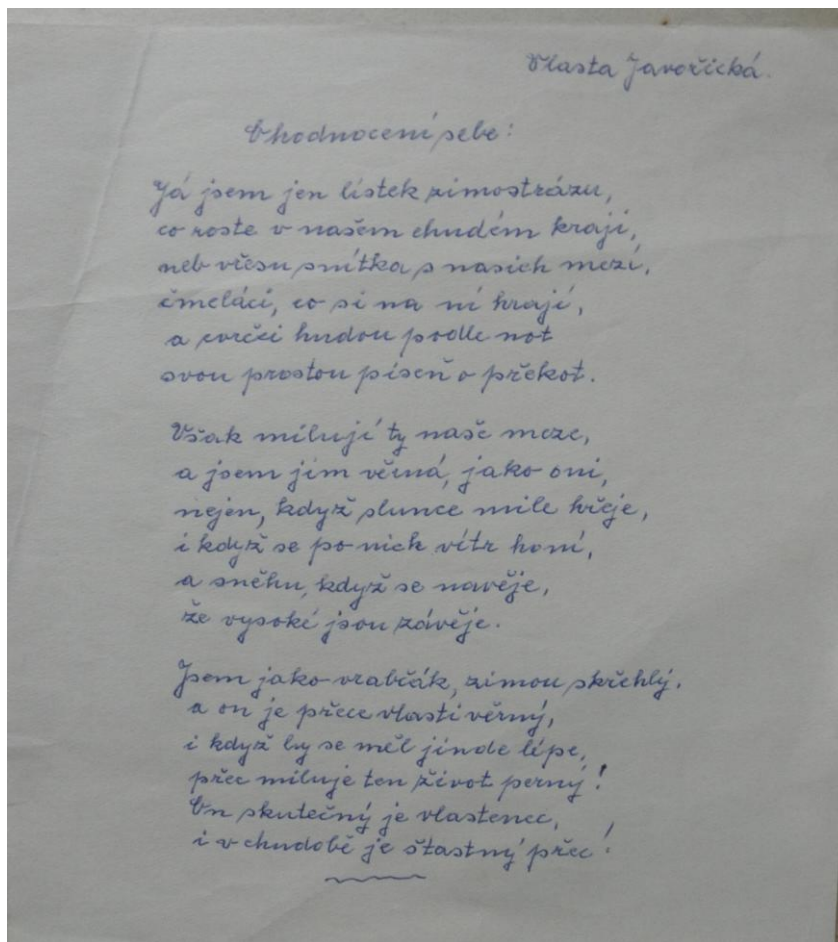
8. Vlasta Javořická ve studenském kostele, rok neznámý, Pavel Kryštof NOVÁK (ed.), Vše o Vlastě Javořické, Brno 1994.

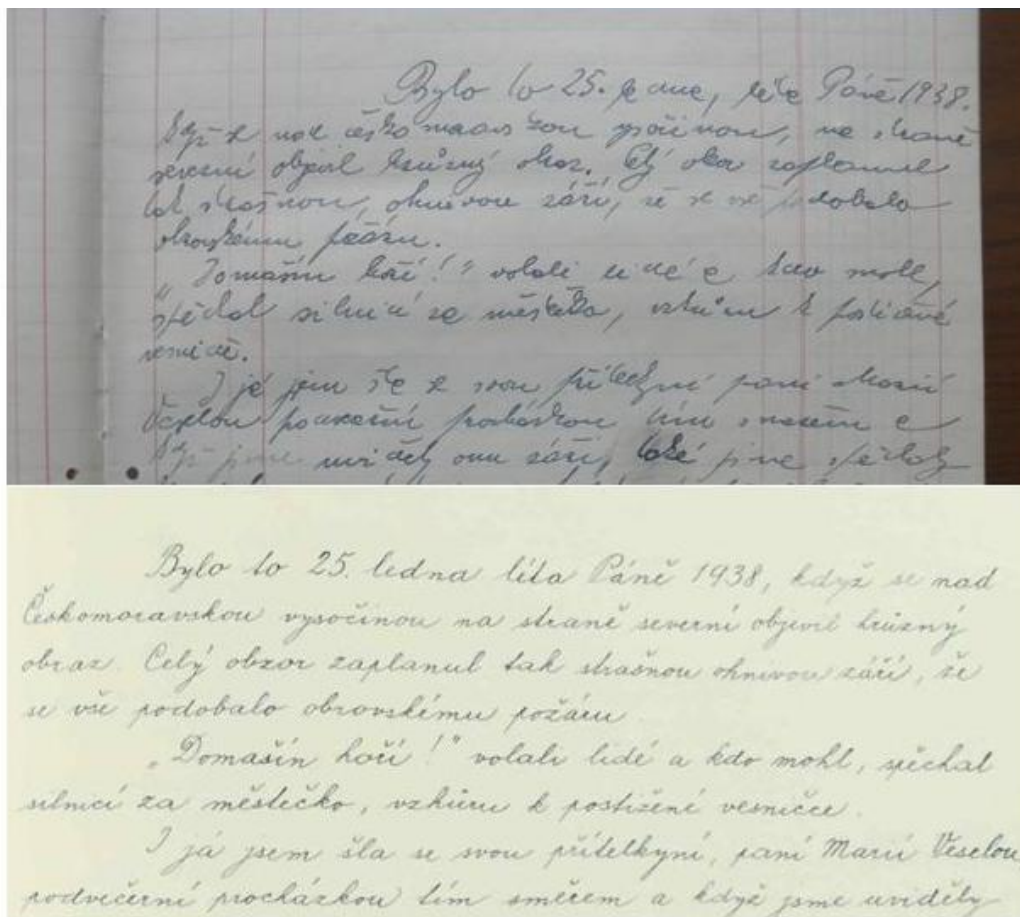
9. Pamětní deska na rodném domě Vlasty Javořické, rok 2014, Soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená.

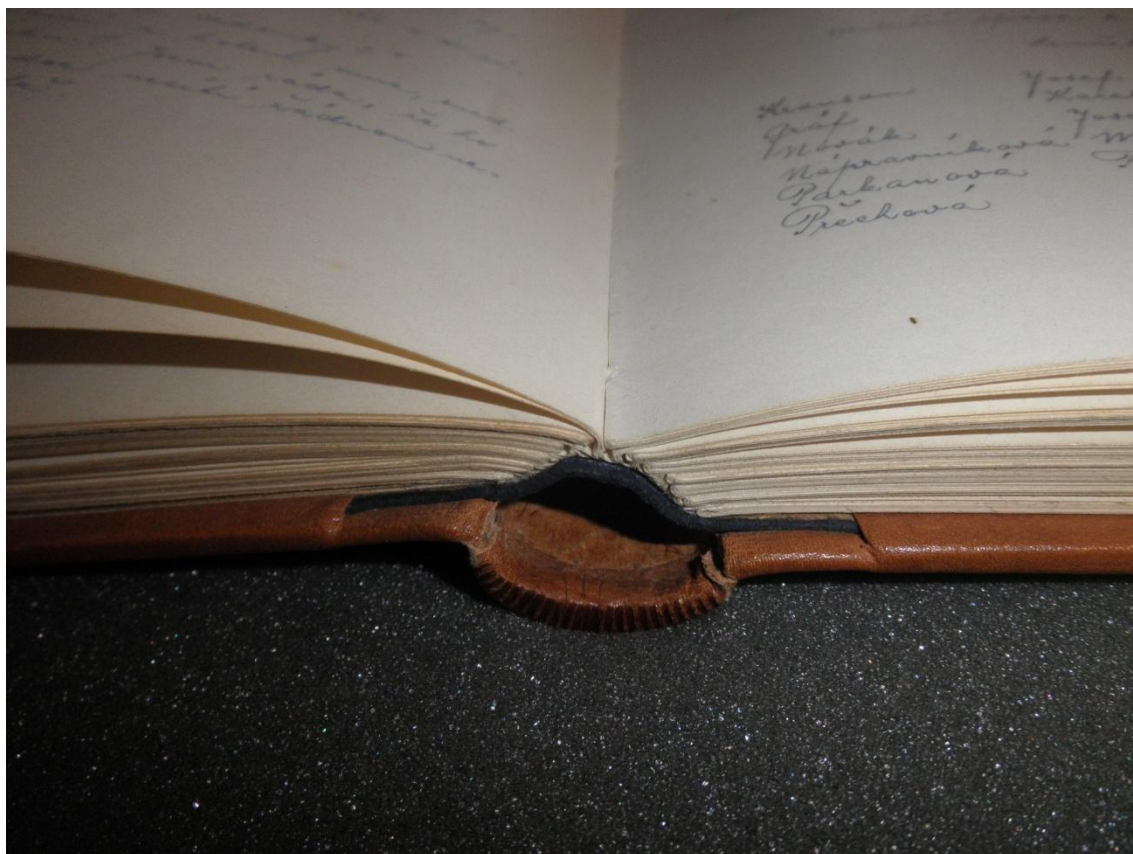
10. Úvodní dvojlist *kroniky A*, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená, Vlasta Javořická, *Obecní kronika městyse Studená*.

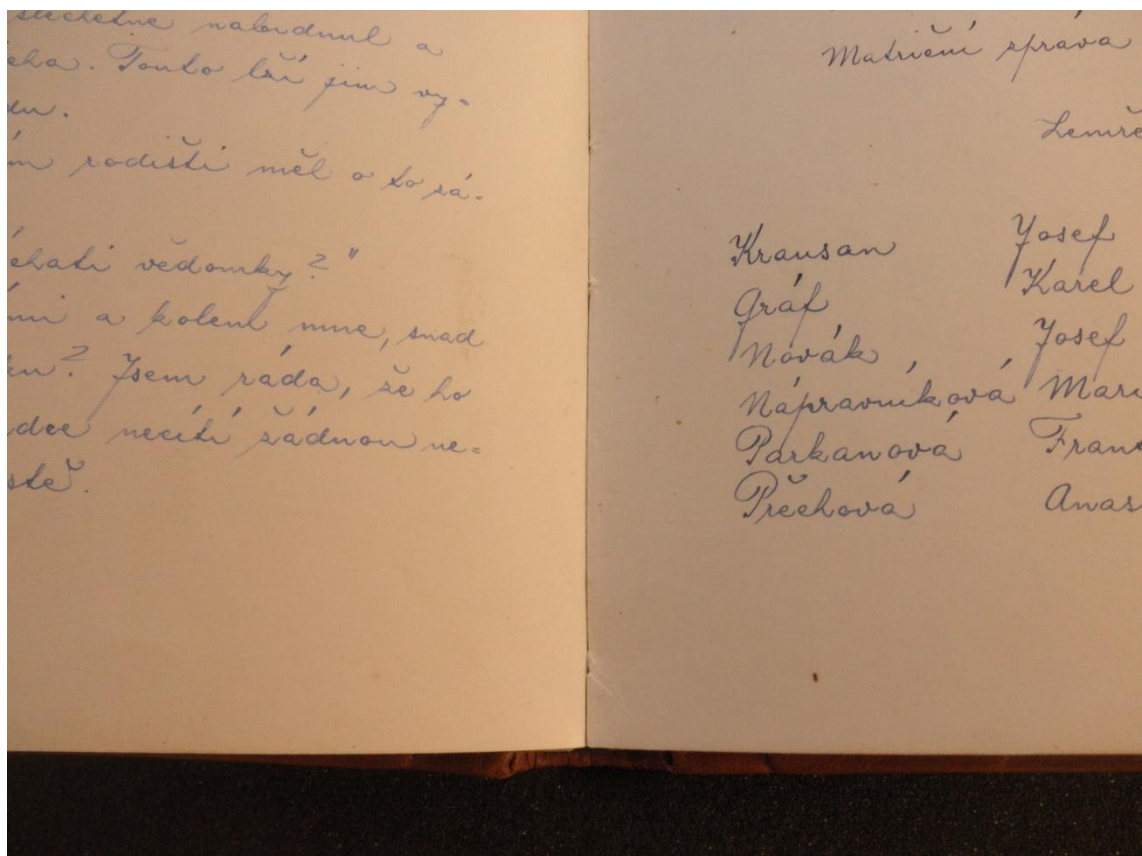
11. Báseň Vlasty Javořické *Vhodnocení sebe* vložená do *kroniky A*, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená, Vlasta Javořická, *Obecní kronika městyse Studená*.

12. Rozdíl mezi originálním písmem Javořické z kroniky A (horní text) a písmem autora přepisu z kroniky B (spodní text), soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená, Vlasta Javořická, Obecní kronika městyse Studená, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.

13. Ukázka místa v *kronice B*, z něhož byly vyjmuté dva listy – pohled z boku, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.

14. Ukázka místa v *kronice B*, z něhož byly vyjmuté dva listy – pohled shora, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno), Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.

1950

Vstupujeme do úsvitného rohu Gotthaldovy hřbitovy. A
letošní rok je rokem milostivého léta, které se pro-
tíná, že se otevře brána chrámu w Oeta w Římě.
činná aťhžene milostivé léto začíná a poutníkem
dvíř krovů. Asiak w národě Israelském měla
jinný význam. Jeantak duchovní se křesť se hrad-
ně má přijíti do přivoleného stavu, jak bylo pře-
zeno dleposinem, což měla daleko větší význam
socialní. Tento medicínský zákon milostivého léta
je popsán w Písmu w II knize Mojšísově w

15. Ukázka pasáže v kronice B, zapsané Josefem Závodským, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno) Obecní kronika městyse Studená, 1938-1950.

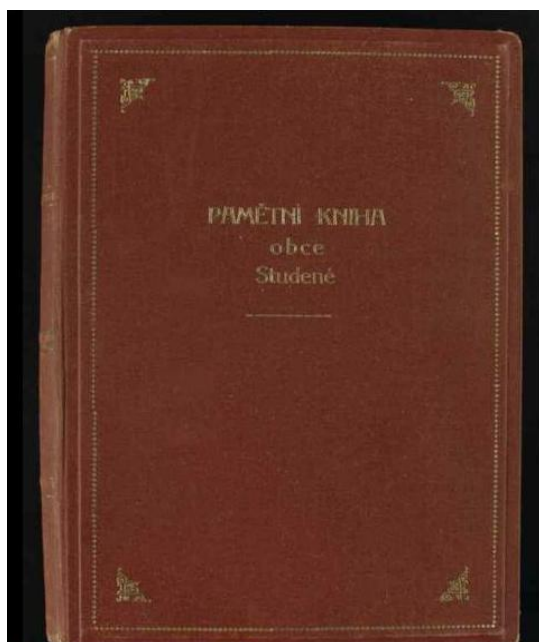
16. Vlasta Javořická s rodinou svého syna Františka Zezulky ml., přelom 50. a 60. let 20. stol., Obecní úřad ve Studené, památník věnovaný Vlastou Javořickou Janě Pamele Veverkové roku 1961.

17. Rudá armáda projíždějící Studenou, 9. května 1945, soukromý archiv rodiny Bartuškovy Studená (kopie).

Studenské kroniky - časový záběr														
	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951-1960
kronika A	[Yellow bar]													
kronika B	[Red bar]													
PK	[Green bar]													
MNV											[Blue bar]			

18. Studenské kroniky – časový záběr. (Pozn.: PK- Pamětní kniha obce Studené, 1938-1940, MNV - Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960.)

19. Pamětní kniha obce Studená, 1950-1960, Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Studená (nezpracováno).

Seznam zkratk

c. k. - císařsko-královský

CPO - civilní protiletecká ochrana

č. - číslo

čs. - československý

ČSR - Československá republika

ČSSD - Česká strana sociálně demokratická

d. - dukát

Dr. - doktor

dr. h. c. - doctor honoris causa

DTJ - Dělnická tělocvičná jednota

FDTJ - Federace dělnických tělocvičných jednot

Fy - firma

h. - haléř

J. Em. - Jeho Eminence

JUDr. - juris utriusque doctor

k./K. - koruna

kor. - korec

kr. - krejcar

KSČ - Komunistická strana Československa

KVMČM - Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě

L. P. - léta Páně

LA PNP - Literární archiv Památníku národního písemnictví

Mgr. - magister

MNV - místní národní výbor

Msgr. - monseigneur

MUC. - medicinae universae candidatus
MUDr. - medicinae universae doctor
MZA - Moravský zemský archiv v Brně
n. m. - nad mořem
NATO - North Atlantic Treaty Organization
obr. - obrázek
ONV - okresní národní výbor
p. - pan
pí. - paní
R. - roku
RAF - Royal Air Force
resp. fin. str. - respicient finanční stráže
RNDr. - rerum naturalium doctor
ROH - Revoluční odborové hnutí
RTDr. - rerum technicarum doctor
s. - strana
SaB - soukromý archiv rodiny Bartuškovy
sb. z. a n. - Sběrka zákonů a nařízení státu československého
SOkA - státní okresní archiv
SOS - Stráž obrany státu
SSSR - Svaz sovětských socialistických republik
stol. - století
sv. - svatý
ThDr. - theologiae doctor
UNRRA - United Nations Relief and Rehabilitation Administration
URO - Ústřední rada odborů
USA - United States of America

v. r. - vlastní rukou

v. v. - ve výslužbě

zl. - zlatý

ZPO - závodní protiletectká ochrana

Rejstřík jmenný

Do jmenného rejstříku jsou umístěny jak osoby veřejnosti známější, tak jména lidí ze Studené, a to včetně jmen ze seznamů narozených a zemřelých. U osob pocházejících ze Studené a okolí je tak v závorce za jménem umístěna poznámka “Studená“ (případně název některé jiné obce ležící poblíž Studené), ze které daný jedinec pocházel.

Adam Antonín (Studená) - s. 305

Adam T. (Studená) - s. 152

Adamec Josef (Studená) - s. 224

Andělová Marie (Studená) - s. 156

Antonovič Bohumil (Studená) - s. 266

Antonovičová Ivana (Studená) - s. 221

Antoň Josef (Studená) - s. 156

Appelfeld Voltr (Studená) - s. 278

Appelfeldová Žofie (Studená) - s. 277

Arient (Studená) - s. 240, 298

Balatý (Studená) - s. 251

Bandera Stepan – s. 273

Bareš Josef (Studená) - s. 150, 273

Bart Ilja – s. 157

Bartošek Julius – viz **Bart** Ilja

Bartušek Čestmír (Studená) - s. 287

Bartušek Jan (Studená) - s. 224

Josef (Studená) - s. 152, 258, 278

Josef (ml.) (Studená) - s. 201

Karel (Studená) - s. 187, 200, 288

Oldřich (Studená) - s. 187, 282, 297, 298

Oldřich (ml.) (Studená) - s. 210

Tomáš (Studená) - s. 253

Vladimír (Studená) - s. 221

Bartušková Kristina (Studená) - s. 198, 199, 258, 270, 282

Magdalena (Studená) - s. 168

Zdena (Studená) – s. 297

Zdena (ml.) (Studená) - s. 221

Bednář Karel (Studená) - s. 199, 241

Bednářová Alena (Studená) - s. 202

Beinhauer Karel – s. 242

Bendová (Jilem) - s. 251

Beneš Edvard – s. 144, 145, 168, 172, 177, 178, 181, 195, 224, 233, 242, 246, 249, 262, 273, 285, 286, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 297

Oldřich (Studená) - s. 265

Benešová Hana – s. 290, 295

Marie (Studená) - s. 221

Benko Jakub (Studená) - s. 267

Beran Rudolf – s. 158, 269, 270

Bienert Richard – s. 194

Binder Jaroslav (Studená) - s. 189

Bílkovská (Studená) - s. 160, 199, 206, 251

Bílkovský Antonín (Studená) - s. 202

J. (Studená) - s. 148

Bílý Josef - s. 185

Bína Prokop (Studená) - s. 179

Bínová Alena (Studená) - s. 221

Jaroslava (Studená) - s. 266

Blatný Ivan – s. 287

Blažek (Studená) - s. 269

Bláha (Jihlava) - s. 199

Bláhová Jaroslava (Studená) - s. 189

Blecha František – viz **Branislav František**

Blína Jan (Studená) - s. 254

Bloudek Ctibor (Studená) - s. 150, 187

Bodlák Bohumil (Studená) - s. 265, 267

Jaroslav (Studená) - s. 169

Ludvík (Studená) - s. 266

Bodláková Marcela (Studená) - s. 179

Boháč Ladislav – s. 197

Bonaparte Napoleon – s. 184

Borský Vladimír – s. 184

Böhmová Arnošta (Studená) - s. 268

Hermína (Studená) - s. 268

Branislav František – s. 196

Brothánek (Dačice) - s. 162

Brukner Jan – s. 288

Bubeníček Karel (Studená) - s. 253

Bubeníčková Irena (Studená) - s. 202

Bučinová Marie (Studená) - s. 305

Bučka Jan Oto (Studená) - s. 169

Karel (Studená) - s. 170

Bučková Josefa (Studená) - s. 155

Budínová Antonie (Studená) - s. 274, 278

Bulíčková (Studená) - s. 215

Bureš Jan (Studená) - s. 178, 180

Burešová Helena (Studená) - s. 180

Jana (Studená) - s. 201

Marie (Studená) - s. 155, 156

Burian Arnošt (Studená) - s. 170

Bedřich (Studená) - s. 149

Jan (Studená) - s. 278

Burianová Marie (Studená) - s. 149

Věra (Studená) - s. 222

Cacha Čestmír (Studená) - s. 169

Crhová Marie (Studená) - s. 149

Čech Leopold (Studená) - s. 203

Svatopluk – s. 134

Čechová (Studená) - s. 228

Čechová Kateřina (Studená) - s. 212

Čeloud (Studená) - s. 284

Čeloud Alois (Studená) - s. 189, 203

Josef (Studená) - s. 178

Miloš (Studená) - s. 211

Čeloudová Jana (Studená) - s. 252

Černovská Marie (Studená) - s. 253

Černovský Petr (Studená) - s. 276

Červený Jiří – s. 199

Češková Marie (Studená) - s. 203

Daluege Kurt – s. 260

Davidová Kristina (Studená) - s. 223

Demartini Eduard – s. 198

Dobešová Božena (Studená) - s. 149, 150, 154, 306

Dobrovolný Zdeněk (Studená) - s. 211

Dokulilová Ludmila (Studená) - s. 267

Doležal Jaroslav (Studená) - s. 149, 151

Mikuláš (Studená) – s. 186

Domková Antonie (Studená) - s. 155

Doskočil Bohumil (Studená) - s. 305

Doskočilová Růžena (Studená) - s. 149

Dostálová Leopolda (Studená) – s. 198

Doucha Josef (Studená) - s. 155

Douchová Františka (Studená) - s. 155

Drtina Prokop – s. 273, 286

Dušek (Studená) - s. 188, 200, 240, 260

Dušek Jiří (Studená) - s. 277

Dušková Marie (Studená) - s. 267

Dvořák - s. 235

Dvořák (Domašín) - s. 273

Dvořák (Studená)- s. 269

Dvořák František (Studená) - s. 278

Karel (Studená) - s. 149

Ludvík (Studená) - s. 266

Dvořáková Eva (Studená) - s. 155

Irena (Studená) - s. 266

Kateřina (Studená) - s. 255

Marie (Studená) - s. 155

Veronika (Studená) - s. 269, 270

Dyk Viktor – s. 136, 142, 176

Eden Anthony – s. 168

Eisnerová Dagmar – s. 166

Eliáš Alois – s. 186

Eliášová Jana (Studená) - s. 202

Elser Johann Georg – s. 164

Emeritter (Krahulčí) - s. 247, 257

Emeritterová (Krahulčí) – s. 243, 257

Ewert Mase (Studená) - s. 254

Faitl František – s. 242

Fajman Vincenc (Studená) - s. 224

Fedorov Vasily Dmitrievich – s. 146, 161

Feierabend Ladislav Karel – s. 262

Felix František (Studená) - s. 241

 Jan (Studená) - s. 203

Felixová Marie (Studená) - s. 190

Fierlinger Otokar – s. 198

Filipovský Karel – s. 279

Filípek Alois (Studená) - s. 180

Franc (Studená) - s. 271

Francán Jan (Studená) - s. 254

 Matěj (Studená) - s. 223

Frank Karel Hermann – s. 171, 257, 260, 262

Fričová Marta - s. 197

Fritzsche Hans – s. 264

Fryčová Daniela (Studená) - s. 179

 Oldřiška (Studená) - s. 213

Fučík Antonín (Studená) - s. 297, 303, 306

 Jan (Studená) - s. 267

Gajda Jan (Studená) - s. 211

Geist František (Studená) - s. 152, 241, 305

 František (ml.) (Studená) - s. 156

 Jan (Studená) - s. 154

Jiří (Studená) - s. 211

Gottwald Klement – s. 262, 290, 293, 296, 297, 301

Gottwaldová Marta -s. 290

Göring Herman – s. 264

Gráf Karel (Studená) - s. 212

Gráfová Marta (Studená) - s. 180

Gšventner Antonín – s. 186

Habsburský Matyáš – s. 280

Hácha Emil – s. 160, 168, 173, 249

Hajná (Studená) - s. 284

Hajná Irena (Studená) - s. 178

Hála František – s. 287

Halifax Lord (Edward Frederick Lindley Wood) – s. 174

Haluza Josef (Studená) - s. 252

Miroslav (Studená) - s. 211

Hanuš František (Studená) - s. 221

Josef (Studená) - s. 188

Hašler Karel – s. 275

Havel Ladislav (Studená) - s. 190

Havelka Jan (Studená) - s. 200

Havlas František (Studená) - s. 166, 176

Havlasová Magdalena (Studená) - s. 276

Havlíček A. (Studená) - s. 297

Oldřich (Studená) - s. 306

Borovský Karel – s. 259

Havlík Josef (Studená) - s. 152

Havlová Valerie (Studená) - s. 305

Hejdová Anna (Studená) - s. 156, 190

Herodes – s. 166

Hess Rudolf – s. 182, 264

Heydrich Reinhard – s. 185, 194, 195, 260

Hél Zdeněk (Studená) - s. 252

Hitler Adolf – s. 138, 160, 163, 164, 166, 171, 183, 184, 185, 187, 194, 216, 217, 230, 296

Hlavsa Josef (Studená) - 258

Hlinková Marie (Studená) - s. 266

Hodík (Studená) - s. 228

Hodíková (Studená) - s. 228

Hodža Milan – s. 140, 143

Hoch K. F. (Studená) - s. 149

Pavel (Studená) - s. 212

Hochová Jana (Studená) - s. 202

Hojná Rozalie (Studená) - s. 170

Holá Růžena (Studená) - s. 189

Holcmanová Marie (Studená) - s. 179

Holomek Ondřej (Studená) - s. 254

Holomková Dana (Studená) - s. 156

Homolová Ida (Studená) - s. 267

Horálek František (Studená) - s. 152

 František (ml.) (Studená) - s. 169

 Vladimír (Studená) - s. 265

Hořínek Jan (Studená) - s. 221

Hotař Antonín (Studená) - s. 151, 223, 224

Hotařová Antonie (Studená) - s. 179

 Miroslava (Studená) - s. 221

Housa František (Studená) - s. 255

Hölzel Dagmar (Studená) - s. 253

Hölzl Antonín (Studená) - s. 241

z Hradce Jáchym – s. 279

 Jan mladší – s. 279

 Zachariáš – s. 279

Hrbek Jan (Studená) - s. 306

 Jan (ml.) (Studená) - s. 252

 Jaroslav (Studená) - s. 276

 Vladimír (Studená) - s. 211

Hrbková Jiřina (Studená) - s. 201

Hrdá Filipína (Studená) - s. 224

 Marie (Studená) - s. 180

Hrdý František (Studená) - s. 181

Hromada Stanislav (Studená) - s. 255

Hudínková Jana (Studená) - s. 265

Milada (Studená) - s. 277

Humlová Kristina (Studená) - s. 190

Hurych František – s. 198

Hus Jan – s. 165, 304

Hýka Jan (Studená) - s. 224

Chadim Ivan (Studená) - s. 266

Karel (Studená) - s. 208

Chadimová Marie (Studená) - s. 254

Chábová Marie (Studená) - s. 254

Chmelová Božena (Studená) - s. 149, 150

Chromek (Studená) - s. 187

Churchill Winston – s. 184, 210

Jahoda František (Studená) - s. 205

Gabriel (Studená) - s. 149, 150, 255

Tomáš (Studená) - s. 266

Vendelín (Studená) - s. 204

Jahodová Apolena (Studená) - s. 180

Vanda (Studená) - s. 204

Jakoubek Bohumír (Studená) - s. 179

Bohuslav (Studená) - s. 190

Bohuslav (ml.) (Studená) - s. 202

Eduard (Studená) - s. 179

Jakoubková Eliška (Studená) - s. 221

Janata Bohumil (Studená) - s. 268

Janeba L. (Studená) - s. 149

Janoušek (Studená) - s. 306

Janoušek Jan (Studená) - s. 212

Jaroš Karel (Studená) - s. 305

Vladimír (Studená) - s. 188

Javořická Vlasta (Studená) – s. 134, 136, 144, 154, 218, 230, 299

Jech Jiří (Studená) - s. 179

Jechová Božena (Studená) - s. 188

Jelínek Richard (Studená) - s. 154

Jelínková Ida (Studená) - s. 203

Júlie (Studená) - s. 155

Jeřábek Vlastimil (Studená) - s. 299

Ježková Emilie (Studená) - s. 179

Jirásek Alois – s. 161

Jirků (Studená) - s. 251

Jirků Alena (Studená) - s. 211

Ladislav (Studená) - s. 189

Jiršíková Marie (Studená) - s. 215, 270, 278

Jiršíkovi (manželé) (Studená) - s. 270

Jíra (Horní Bolíkov) - s. 185

Junek (Studená) - s. 239

Jura Jiří (Studená) - s. 276

Jurečková Svatava (Studená) - s. 276

Kadlec Petr (Studená) - s. 188

 Václav (Studená) - s. 224

Kadlecová Františka (Studená) - s. 155, 156

 Františka (ml.) (Studená) - s. 201

Kampf Zdeněk – s. 198

Kantor František (Studená) - s. 214

Kaňkovský Jan (Studená) - s. 221

Kaplanová Albína (Studená) - s. 277

Karadjordjević Petar II. – s. 183

Karásková Marie (Studená) - s. 190

Karel IV – s. 165

Kaška František - s. 224

Kašpar Karel – s. 185

Kejval František (ml.) (Studená) - s. 202, 224

 František (Studená) - s. 223

 Jaroslav (Studená) - s. 221

 Josef (Studená) - s. 154

Kejvalová Anežka (Studená) - s. 212

Kellner Hugo (Studená) - s. 222

Klapka Otakar – s. 186

Klán Jan – s. 207, 242, 243, 297

Klánová Václava (viz **Zezulková** Václava) (Studená) – s. 270

Kleinhauer Ludwig - s. 277

Klíma František (Studená) - s. 148, 186
Stanislav (Studená) - s. 268

Klofáč Václav – s. 199

Kněžínková Stanislava (Studená) - s. 211

Kniesová Mariana (Marie Anna) (Studená) - s. 213

Knížátková Anna (Studená) - s. 170

Kocanda Ivan (Studená) - s. 252
Jan (Studená) - s. 254

Kocandová Blanka (Studená) - s. 202
Jana (Studená) - s. 189, 190

Kocian Václav – s. 199

Kocourek František – s. 197

Kohout Eduard – s. 197, 199

Kolář Antonín (Studená) - s. 164
František (Studená) - s. 152, 181
František (ml.) (Studená) - s. 188
František (ml. II) (Studená) - s. 253
Václav (Studená) - s. 211

Kolářová Zdenka (Studená) - s. 189

Kolmanová (Studená) - s. 246

Komárek Jiří - s. 201

Komenský Jan Amos – s. 166

Koněv Ivan Stěpanovič – s. 234

Kopal Petr (Studená) - s. 221

Kopáček Alois (Studená) - s. 187, 188, 200, 248

Antonín (Studená) - s. 203

Karel (Studená) - s. 221

Kopáčková Alena (Studená) - s. 266, 268

Kopecký Matěj – s. 272, 300

Korábová Květa (Studená) - s. 155

Kos Stanislav (Studená) - s. 241

Kosík Petr (Studená) - s. 151

Kouřil Jan (Studená) - s. 241

Kouřilová (Studená) - s. 241

Kovanda (Studená) - s. 251

Kovařík Alois (Studená) - s. 241

Kovář Vilém (Studená) - s. 152

Kovářová Marie (Studená) - s. 268

Kovářů František (Studená) - s. 212

Koželuh František (Studená) - s. 188

Jan (Studená) - s. 169

Pavel (Studená) - s. 253

Vladislav (Studená) - s. 222

Koželouhová (Studená) - s. 261

Koželuhová Božena (Studená) - s. 211

Květoslava (Studená) - s. 156

Koželuhová-Procházková Helena – s. 287

Kramář Karel - s. 289

Krausan Josef (Studená) - s. 212

Krausanová Františka (Studená) - s. 151

Krauzmanová Františka (Studená) - s. 223

Krásnohorská Eliška – s. 145, 275

Krčková Eva - s. 276

Krejčí Jaroslav – s. 195

Krejzlík B. (Studená) - s. 149

Kremlička Eduard (Studená) - s. 253

Jiří (Studená) - s. 155, 156

Kremličková Jiřina (Studená) - s. 169

Krňanský Josef – s. 289

Kročák Jan (Studená) - s. 190

Kronika Jan (Studená) - s. 253, 254

Kroniková Jana (Studená) - s. 276

Marie (Studená) - s. 268

Marie (II) (Studená) – s. 254

Krpata Karel R. – s. 184

Kružík Jan (Studená) - s. 267

Jan (ml.) (Studená) - s. 222, 254

Křest'an Antonín (Studená) - s. 253

Kříž Jan (Studená) - s. 222

Křížová Eva (Studená) - s. 201

Kubát Josef (Studená) - s. 150, 288

Kubíček Ferdinand (Studená) - s. 213

Kubíčková Jana (Studená) - s. 213

Kubínová Věra (Studená) - s. 201

Kubla Richard – s. 275

Kubů František (Studená) - s. 258

Jaroslav (Studená) - s. 141, 148, 149, 150, 226, 241, 246

Kučerová-Fischerová Antonie – s. 251

Kudrnová Marie (Studená) - s. 178

Kukula Ondřej (Kunžak) - s. 281

Kulíčková Jaroslava (Studená) - s. 169

Kulín Jan (Studená) - s. 190

Kulínová Anna (Studená) - s. 190

Lacina Jaroslav (Studená) - s. 157

Josef (Studená) - s. 178

Karel (Studená) - s. 148

Lačná Milena (Studená) - s. 253

Lačný Antonín (Studená) - s. 151, 241, 299

Jan (Studená) - s. 213

Lameš Jaroslav (Studená) - s. 156

Laurman Jan (Studená) - s. 150

Lehejček Theodor (Studená) - s. 224

Lehejčková Marie (Studená) - s. 170

Liebl Josef (Studená) - s. 152

Lieblová Marie (Studená) - s. 156

Lindourek Bohumil (Studená) - s. 266

 František (Studená) - s. 221

 Hynek (Studená) - s. 152

 Ignác (Studená) - s. 212

 Jaroslav (Studená) - s. 179

 Josef (Studená) - s. 148

 Vladimír (Studená) - s. 276

 Vojtěch (Studená) - s. 180

Lindourková Marie (Studená) - s. 157

Lipoldová Jaroslava (Studená) - s. 222

Lisa František (Studená) - s. 155

Liten Jiří (Studená) - s. 189

Lojda Jan (Studená) - s. 267

Lojdová Aloisie (Studená) - s. 202

Lojka František (Studená) - s. 203

 Leopold (Studená) - s. 267

Lokša Jaroslav – s. 198

Lovětínská Jiřina (Studená) - s. 202

Lovětínský Čestmír (Studená) - s. 169

Luňáčková Helena (Studená) - s. 277

Macilis Karel (Studená) - s. 149, 181

Macková Marie (Studená) - s. 170

Macků Vilém (Studená) - s. 151

Macoun Hynek (Studená) - s. 150, 186, 223, 224

Macounová Naděžda (Studená) - s. 266

Magni (Telč) – s. 240

Magni Miroslav (Krahulčí) - s. 239

Mach Alexander (Šaňo) (Studená) – s. 249

 Ivan (Studená) - s. 222

 Jan (Studená) - s. 169

Maischeiderová Marie (Studená) - s. 265

Majer Václav – s. 264, 271

Malinovskij Rodion Jakovlevič – s. 239

Malík Jan (Studená) - s. 268

Malypetr Jan – s. 269

Marek František - s. 252

 Karel - s. 151

 Vincenc – s. 258

Mareš Michal (Studená) – s. 198

Marešová Anna (Studená) - s. 252

Martinová Eva (Studená) - s. 253

Martinů Zdenka (Studená) - s. 222

Masaryk Jan – s. 168, 174, 272, 273, 287, 292, 295, 298

 Tomáš Garrigue – s. 173, 177, 257, 260, 264, 270, 286, 292, 298

Masaříková Eliška (Studená) - s. 276

Jaroslava (Studená) - s. 169

Libuše (Studená) - s. 275

Mastná Marie (Studená) - s. 265

Mastný Jaroslav (Studená) - s. 201

Karel (Studená) - s. 241

Karel (ml.) (Studená) - s. 156

Vladimír (Studená) - s. 189

Mašek Vladimír (Studená) - s. 276

Mašková Anna (Studená) - s. 221

Magdalena (Studená) - s. 211

Matějka Jan (Studená) - s. 202

Matějková Jaroslava (Studená) - s. 252

Květoslava (Studená) - s. 253

Ludmila (Studená) - s. 276

Matějů Ludmila (Studená) - s. 267

Matoušek František (Studená) - s. 213

Jiří (Studená) - s. 156

Málková Daniela (Studená) - s. 211

Medek Rudolf – s. 137

Melichar C. (Studená) - s. 152

Ladislav (Studená) - s. 201

Stanislav (Studená) - s. 241

Stanislav (ml.) (Studená) - s. 156

Mikeš Karel (Studená) - s. 178

Mikolášek Jiří (Studená) - s. 211

Martin (Studená) - s. 277

Mikolášková Karla (Studená) - s. 190

Mikšová Božena (Studená) - s. 149

Mitas František (Studená) - s. 152

Jan (Studená) - s. 190

Mitasová Františka (Studená) - s. 224

Zdenka (Studená) - s. 239

Molcer Jaromír (Studená) - s. 276

Jiří (Studená) - s. 180

Jiří (ml.) (Studená) - s. 253

Josef (Studená) - s. 213

Montgomery Bernard – s. 220

Moravec Emanuel – s. 177, 191, 194, 196, 216, 249

Musil Jan (Studená) - s. 222

Mussolini Benito – s. 230

Müller Julius (Studená) - s. 154, 215, 241

Müllerová Jana (Studená) - s. 276

Nacičová Jiřina (Studená) - s. 276

Nacházel František (Studená) - s. 149

Nápravníková Marie (Studená) - s. 212

Nedvěd František (Studená) - s. 149

Josef (Studená) - s. 151, 241

Nedvěďová Antonie (Studená) - s. 155

Nehoda František (Studená) - s. 202

Vilém (Studená) - s. 178, 180

Nehodová Eliška (Studená) - s. 169, 170

Neruda Karel - s. 150

von Neurath Konstantin – s. 174, 264

Němcová Božena – s. 244

Němec František (Studená) - s. 190

Jiří (Studená) - s. 201

Josef (Studená) - s. 278

Ladislav (Studená) - s. 254

Němeček (Studená) - s. 188, 251

Nosková Alena (Studená) - s. 211

Novák (Studená) - s. 153, 271

Novák František (Studená) - s. 222

J. (Studená) - s. 148

Jan (Studená) - s. 213

Jan (ml.) (Studená) - s. 265

Josef (Studená) - s. 212

Josef II (Studená) - s. 303

Karel (Studená) - s. 152

Ladislav (Studená) - s. 305

Ladislav (ml.) (Studená) - s. 169

Přemysl (Studená) - s. 169

Nováková Františka (Studená) - s. 267

 Jiřina (Studená) - s. 211

 Karolína (Studená) - s. 181

 Libuše (Studená) - s. 156

Novorka (Studená) - s. 247

Novorka Bohumil (Studená) - s. 247

 Ivan (Studená) - s. 253

 Zdeněk (Studená) - s. 278

Novorková Jana (Studená) - s. 211

Novotná Jaroslava (Studená) - s. 222

Novotný Jan – s. 288

 Jan (Studená) - s. 222

 Josef (Studená) - s. 169

z Obrat'an Děťřich – s. 279

Odstrčilíková Jana (Studená) - s. 202

Olbracht Ivan – s. 289

Oliva Karel (Studená) - s. 169

Ondrová Milena (Studená) - s. 156

Opletal Jan - s. 166, 250

Opočenský Karel – s. 198

Oriešek Jan (Studená) - s. 189

Oriešková Marta (Studená) - s. 276

Orušková Marie (Studená) - s. 156

Paďourková Stanislava (Studená) - s. 202

von Papen Franz Joseph Hermann Michael Maria – s. 264

Parkan Josef (Studená) - s. 179

Parkanová Františka (Studená) - s. 212

Petronila (Studená) - s. 254

Paseka Ivoš (Studená) - s. 157

Pastorek Josef (Studená) - s. 224

Pastorková Blažena (Studená) - s. 224

Patton George S. – s. 233

Paul František – s. 198

Paulus Friedrich – s. 205

Páleník (Studená) - s. 214

Peifferová (Studená) - s. 239

Pekárek Antonín (Studená) - s. 203

Ladislav (Studená) - s. 221

Pekárková Josefa (Studená) - s. 203

Pelikán Rudolf (Studená) - s. 202

Pelikánová Jarmila (Studená) - s. 189

Petrů (truhlář) (Studená) - s. 200

Petrů Antonie (Studená) - s. 203

František (Studená) - s. 151, 241, 277

Ladislav (Studená) - s. 166, 240

Marie (Studená) - s. 151

Picmaus Miroslav (Studená) - s. 277

Pitze Jan (Studená) - s. 156

Pius XI. – s. 302

Plachý Jiří (Studená) - s. 277

Plh Jaroslav (Studená) - s. 271, 272, 284

Plucar Antonín (Studená) - s. 267

Bohumír (Studená) - s. 180

Jiří (Studená) - s. 203

Jiří (ml.) (Studená) - s. 253, 254

Karel (Studená)- s. 157

Vladimír (Studená) - s. 253

Plucarová Dana (Studená) - s. 224

Drahomíra (Studená) - s. 221

Františka (Studená) - s. 203

Marie (Studená) - s. 203

Podhrázská (Studená) - s. 248

Podhrázská Emila (Studená) - s. 212

Jitka (Studená) - s. 211

Marie (Studená) - s. 276

Stanislava (Studená) - s. 155, 157

Podhrázský Emil (Studená) - s. 268

František (Studená) - s. 169

František (ml.) (Studená) - s. 201

Karel (Studená) - s. 277

Podstatská-Lichtensteinová Markéta – s. 172

Pohanka František (Studená) - s. 149, 151, 193, 218, 261, 288

Pokoj Milán (Studená) - s. 189

Pokojová Alena (Studená) - s. 222

Poláček (Studená) - s. 282

Polívka Miloš (Studená) - s. 222

Polívková Marie (Studená) - s. 266

Pospíchal Pavel (Studená) - s. 155

Pavel (ml.) (Studená) - s. 169

Pospíchalová Růžena (Studená) - s. 156

Prášil Rudolf (Studená) - s. 188, 200, 240

Preissová Gabriela – s. 199

Procházka Adolf – s. 287

Průcha Antonín (Studená) - s. 156

Jaroslav (Studená) – s. 290

Průchová Marie (Studená) - s. 202

Průša Jan (Studená) - s. 203

Přechová Anastasie (Studená) - s. 212

Příbyl (Horní Bolíkov) - s. 188, 200, 238, 260

Příbyl Jan (Studená) - s. 170

Příbylová Františka (Studená) - s. 170

Ptáček Josef (Studená) - s. 266

Pulkrab (Studená) - s. 188

Raftl Ludvík (Studená) - s. 157

Rejthar Stanislav – s. 242

Rettigová Magdalena Dobromila – s. 294

von Ribbentrop Joachim – s. 264

Rojíková Marta (Studená) - s. 201

Roosevelt Franklin Delano – s. 260

Runciman Walter – s. 142

Ryneš (Studená) - s. 161

Ryneš Josef (Studená) - s. 170

Rynešová Daniela (Studená) - s. 252

Františka (Studená) - s. 189

Jana (Studená) - s. 179

Marie (Studená) - s. 254

Říha Antonín (Studená) - s. 224

František (Studená) - s. 180

Karel (Studená) - s. 169

Ladislav (Studená) - s. 253, 267

Vladimír (Studená) - s. 276

Sadílek Ludvík (Horní Pole) - s. 149, 150, 283

Samek Bohumil (Studená) - s. 180

František (Studená) - s. 148, 251, 255

Jaroslav (Studená) - s. 222

Satrapa František (Studená) – s. 153

Jan (Studená) – s. 153, 171, 177, 185, 248, 249, 271, 286, 288, 299

Josef (Studená) - s. 241

Karel (Studená) - s. 169

Ludvík (Studená) - s. 211

Satrapová Františka (Studená) - s. 213

Jiřina (Studená) - s. 266

Karolína (Studená) - s. 267

Seifertová Dana (Studená) - s. 277

Eva (Studená) - s. 188

Scheinflugová Olga – s. 198

Schenk von Staufenberg Claus – s. 216

Schütznerová Marie (Studená) - s. 253

Schvarzová Anna (Studená) - s. 266

Schwarz (Studená) - s. 187, 248

Schwarzová Daniela (Studená) - s. 157

Hilda (Studená) - s. 221

Jaroslava (Studená) - s. 202

Sivera František (Studená) - s. 152, 241

Jan (Studená) - s. 157

Jiří (Studená) - s. 169

Skokan Oldřich (Studená) - s. 222

Slavata Jan Jiří Jáchym - s. 280
 Vilém – s. 279, 280

Slávik Juraj – s. 216

Slováček Alois (Studená) - s. 152
 Rudolf (Studená) - s. 211

Smejkalová Anna (Studená) - s. 180

Smetana Rudolf (Studená) - s. 152

Smetanová Marie (Studená) - s. 181

Smrčka Jaroslav (Studená) - s. 157
 Josef (Studená) - s. 218

Smrž Jan (Studená) - s. 277

Smudek Jan (Studená) - s. 173

Snebergová Jiřina (Studená) - s. 222

Snížek Vladimír (Studená) - s. 189

Sofilkanič Ivan (Studená) - s. 211
 Jiří (Studená) - s. 188

Sommer Antonín (Studená) - s. 185, 190, 203
 Karel (Studená) - s. 277
 Leopold (Studená) - s. 211

Sommerová Iva (Studená) - s. 189

Sorger (Jihlava) - s. 187

Srb J. (Studená) - s. 148

Srpová Alena (Studená) - s. 212

Stach (Telč) - s. 247

Stalin Josif Vissarionovič – s. 220, 230, 234, 246

Staněk František – s. 154, 199

Stork Rupert (Studená) - s. 203

Stránský František (Studená) - s. 223

 Jan (Studená) - s. 149, 241

 Jan (ml.) (Studená) - s. 179

 Jaroslav – s. 273

Straka Miloš (Studená) - s. 170

Streit (Studená) - s. 259, 262, 264, 299

Stroupežnický Ladislav – s. 287

Stříbrný Jiří – s. 269

Střítecký Rudolf - s. 306

ze Studené Jan – s. 279

Sušická Blažena (Studená) - s. 157

 Františka (Studená) - s. 203

Sušický Ignác (Studená) - s. 161, 170

 Jan (Studená) - s. 152, 154

 Jaroslav (Studená) - s. 201

 Robert (Studená) - s. 155, 157

Svátek Oleg – s. 186

Světlá Karolína – s. 275

Svoboda František Xaver – s. 184

Syrový Jan – s. 143, 144, 270

Šabatková Jaroslava (Studená) - s. 169

Šabelka Václav (Studená) - s. 266

Šicner Bohuslav (Studená) - s. 276

Šimánek Jaroslav (Studená) - s. 276

Šimánková Anděla (Studená) - s. 188

Božena (Studená) - s. 179, 180

Františka (Studená) - s. 267

Jiřina (Studená) - s. 222

Věra (Studená) - s. 202

Šimek (Studená) – s. 218

Šimek Tomáš (Studená) - s. 255

Šimera Miroslav (Studená) - s. 277

Šimková Marie (Studená) - s. 203

Terezie (Studená) - s. 267

Věra (Studená) - s. 157

Šindelář Karel (Studená) - s. 212

Vladimír (Studená) - s. 179

Šindelářová Jana (Studená) - s. 266, 268

Milada (Studená) - s. 201

Petronila (Studená) - s. 267

Věra (Studená) - s. 276

Šlemrová Růžena – s. 198

Šlezinger Jaroslav – s. 198

Šílená Věra (Studená) - s. 221

Šmíd Vlastimil (Studená) - s. 252

Šmídová Libuše (Studená) - s. 211

Šobová Jana (Studená) - s. 266

Špaček Adam (Studená) - s. 282

Špikla (Studená) - s. 213

Špiklová Jaroslava (Studená) - s. 276

Šponarová Marie – s. 275

Šraml (Studená) - s. 239

Šrámek Jan – s. 168, 247, 287

Štefán Bohumil (Studená) – s. 243

 Jan (Studená) – s. 243, 274, 278

 Josef (Studená) – s. 243

Štefl Karel (Studená) - s. 179

 Miroslav (Studená) - s. 221

 Teodor (Studená) - s. 241

Šteflová Magdalena (Studená) - s. 276

 Zdenka (Studená) - s. 222

Štěbetáková Marie (Studená) - s. 181

Štěrba František (Studená) - s. 179

Štorková Iva (Studená) - s. 188

Št'áva (Studená) - s. 139

Št'áva Cyril (Studená) - s. 149, 240, 241

 Zdeněk (Studená) - s. 166, 240

Šťávová Eliška (Studená) - s. 154

Štěbeták Antonín (Studená) - s. 223

Šupka František - s. 207

Šveberger Vladislav (Studená) – s. 202

Švec František (Studená) - s. 180

František (ml.) (Studená) - s. 179

Josef (Studená) - s. 212

Rostislav (Studená) - s. 179

Švecová Františka (Studená) - s. 155, 157

Marie (Studená) - s. 189, 190

Markéta (Studená) - s. 212

Švehla (Studená) - s. 153

Švehla Jindřich (Studená) - s. 278

Josef (Studená) - s. 212

Švehlová Františka (Studená) - s. 254, 255

Ludmila (Studená) - s. 276

Marie (Studená) - s. 252

Táborský (Studená) - s. 240

Táborský Bohumil (Studená) - s. 166, 186, 190, 215

Taras (Studená) - s. 269

Taras Antonín (Studená) - s. 170

Ctibor (Studená) - s. 212

Josef (Studená) - s. 179

Karel (Studená) - s. 222

Tarasová Ludmila (Studená) - s. 266

Marie (Studená) - s. 189

Tetauer Frank – s. 199

Tetour Jan (Studená) - s. 181

Tiso Josef – s. 249, 270

Tomíček Bohuslav – s. 175

Tomšíková Marie (Studená) - s. 149

Tripal Josef (Studená) - s. 152, 180

Truman Harry – s. 296

Třečková Anna (Studená) - s. 181

Tuček Antonín (Studená) - s. 306

Tučková Marie (Studená) - s. 223

Turzo Karel (Studená) - s. 169

Uhlířová Jarmila – s. 261

Ulrychová (Studená) – 218

Urbánek Jan (Studená) - s. 154

Jan (ml.) (Studená) - s. 222, 224

Urbánková Bohumila (Studená) - s. 201

Marie (Studená) - s. 254

Valenta Jan (Studená) - s. 179

Vaněk (Studená) - s. 297

Vaniček Oldřich (Studená) - s. 221

Pavel (Studená) - s. 241, 243

Vaverka Josef (Studená) - s. 152, 187

Václavík Emil (Studená) - s. 196, 243, 247

Ivan (Studená) - s. 254

Vejrosta (Studená) - s. 153, 271

Vejrostová Vlasta (Studená) - s. 188

Veleba Jan (Studená) - s. 267

Velebová Jana (Studená) - s. 212

Vencourová Marie (Studená) - s. 203

Venta Svatopluk – s. 198

Veselá Anna (Studená) - s. 203

Jana (Studená) - s. 201

Marie (Studená) - s. 137

Růžena (Studená) - s. 253

Veselý Alois (Studená) - s. 150, 224

Antonín (Studená) - s. 149

Gabriel (Studená) - s. 157

Jaroslav (Studená) - s. 202

Vilém (Studená) - s. 220

Vojtěch (Studená) - s. 150

Veverka Bedřich (Studená) – s. 197

Vican Josef (Studená) - s. 265

Vicanová Vlasta (Studená) - s. 266

Viková-Kunětická Božena - s. 183

Vincenc Marek (Studená) - 258

Vinkler František (Studená) - s. 152

František (ml.) (Studená) - s. 189

Jindřich (Studená) - s. 306

Roman (Studená) - s. 277

Vladimír (Studená) - s. 266

Vinklerová Aloisie (Studená) - s. 268

Anna (Studená) - s. 224

Virglová Eva (Studená) - s. 179

Jitka (Studená) - s. 253

Vlach František (Studená) - s. 201

Vlasov Andrej Andrejevič – s. 234

Vlček J. (Studená) - s. 148

Vlčková Františka (Studená) - s. 180

Vobr Karel (Studená) - s. 189

Stanislav (Studená) - s. 240, 247

Václav (Studená) - s. 170

Vobrová Anna (Studená) - s. 277

Vodička Vladimír (Studená) - s. 189

Vodrážka Antonín (Studená) - s. 180

Bohumil (Studená) - s. 267

Vondruška A. (Studená) - s. 256

Vošahlík Alois – s. 248, 263

Vrátil Josef (Studená) - s. 150, 153, 186, 263

Vráz Enrique Stanko – s. 199

Vrchlický Jaroslav – s. 148

Vydra starší Václav – s. 198

Walter Rudolf – s. 186

Wolker Jiří – s. 184

Zabloudil František (Studená) - s. 180

Zábran Jaroslav (Studená) - s. 252, 254

Závodská Eliška (Studená) - s. 184

Marie (Studená) - s. 254

Závodský Josef (Studená) - s. 152, 305, 306

Karel (Studená) - s. 149

Pavel (Studená) - s. 155

Zedníková Františka (Studená) - s. 224

Zenkl Petr – s. 294, 299

Zeyer Julius – s. 175

Zeulka František (Studená) – s. 139, 141, 148, 150, 153, 160, 187, 241, 249, 274, 286, 291, 298

František (ml.) (Studená) - s. 166, 240

František (nejml.) (Studená) - s. 212

Karel (Studená) - s. 266

Zeulková Ela (Studená) - s. 244

Václava (viz **Klánová** Václava) (Studená) - s. 229, 243, 270

Zich František (Studená) - s. 254, 262, 297

Zichová Dagmar (Studená) - s. 201

Zuzák Antonín (Studená) - s. 170

Zvoník Albín (Studená) - s. 179

Vladislav (Studená) - s. 222

Žižkovská Marie (Studená) - s. 17

Rejstřík místopisný

Afrika – s. 250

Alpy – s. 197

Anglie – s. 142, 144, 182, 207, 210, 242, 246, 249, 287

Amerika (viz **Spojené státy americké**) – s. 153, 165, 250, 289

Auschwitz – s. 200, 203

Báňská Bystrica – s. 217, 225

Bayreuth – s. 223, 224

Belgie – s. 207

Benešov – s. 223

Berlín – s. 218, 230, 291

Beroun – s. 168

Bělehrad – s. 183

Bělgorod – s. 206

Bílá Hora – s. 285

Bořetín – s. 138

Bratislava – s. 225

Breslau – s. 240

Brno – s. 165, 178, 197, 217, 225, 284

Bukovice – s. 138, 171, 204, 258, 263, 304

Býkovec – s. 187

České Budějovice – s. 207

Českomoravská vysočina – s. 137, 197

Československo – s. 139, 142, 143, 144, 145, 148, 159, 174, 249

Dačice – s. 140, 146, 159, 162, 176, 178, 186, 204, 247, 263, 279

Děmjansk – s. 206

Dněpr – s. 185

Domašín – s. 137, 258, 273, 279

Doubrava – s. 138

Dubno – s. 213

Finsko – s. 171

Francie – s. 141, 143, 144, 146, 153, 175, 207, 216

Garsten – s. 214

Grácův vršek – s. 187

Grodno – s. 216

Heřmaneč – s. 216

Horažďovice – s. 168

Horní Bolíkov – s. 161, 185, 188, 200, 203, 239, 260, 279, 281

Horní Dvorce – s. 138, 243

Horní Meziříčko – s. 279, 280

Horní Němčice – s. 236

Horní Pole – s. 172, 271, 280

Horní Vilímeč – s. 135

Hostýn – s. 233

Humpolec – s. 205

Chytrov – s. 263

Insbruck – s. 240

Itálie – s. 144, 173, 209, 216

Javořice – s. 171, 227, 238, 242

Jemnice – s. 1987

Jičín – s. 263

Jihlava – s. 172, 177, 187, 198, 200, 207, 243

Jilem – s. 198, 240, 251, 303

Jindřichův Hradec – s. 146, 176, 178, 216, 227, 278, 279, 281

Jugoslávie – s. 141, 143, 171, 183, 291

Kaliště – s. 279

Kladno – s. 168, 196, 205

Klatovec – s. 281

Kolomyja – s. 214

Kostelní Vydří – s. 146, 176

Košice – s. 225

Kozí Hrádek – s. 304

Krahulčí – s. 236, 239, 243, 247

Krasnodar – s. 206

Krivoj Rog – s. 214

Krkonoše - s. 197, 298

Křečovice – s. 228

Křížovnická ulice – s. 292

Kunžak – s. 281

Kursk – s. 205

Kuřim – s. 218

Kyjev – s. 185

Ležáky – s. 196, 257

Lidice – s. 196, 257

Linec – s. 214

Lipnice – s. 272

Liptovský Mikuláš – s. 217

Livorno – s. 216

Londýn – s. 168, 177, 178, 181, 200, 207, 213, 286

Luck – s. 213

Lvov – s. 213

Mauthausen – s. 214

Milán – s. 230

Mnichov – s. 144, 163, 214, 285

Moskva – s. 230, 243, 270

Mrákotín – s. 236, 281

Neapol – s. 209

Neveklov – s. 228

Německá říše (viz **Německo**) – s. 158, 162

Německo – s. 138, 139, 140, 143, 144, 148, 153, 162, 168, 171, 182, 183, 184, 185, 195, 199, 200, 205, 240, 259

Norimberk – s. 257, 264

Nová Říše – s. 288

Nové Město na Moravě – s. 172

Nový Bug – s. 214

Oděsa – s. 213

Olomouc – s. 281

Ostrava – s. 251

Osvětim – s. 214

Palupín – s. 138, 271

Pankrác – s. 250

Paříž – s. 175, 218

Pelhřimov – s. 176, 292, 295

Plzeň – s. 233

Počátky – s. 172, 187, 261

Podleský rybník – s. 216

Polsko – s. 141, 143, 144, 162, 163, 171, 174, 183, 184

Poříčí – s. 250

Praha – s. 141, 144, 164, 165, 166, 185, 194, 195, 196, 197, 198, 223, 225, 226, 230, 231, 232, 233, 234, 237, 243, 244, 250, 257, 260, 269, 272, 284, 286, 291, 292, 295

Protektorát Čechy a Morava – s. 195

Radlice – s. 218

Rakousko – s. 139, 151, 287, 288, 293

Rostov – s. 206

Rovno – s. 214

Rus (viz **Rusko, Sovětský svaz**) – s. 246

Rusko (viz **Rus, Sovětský svaz**) – s. 143, 145, 183, 184, 199, 239, 243

Roštejn – s. 280

Ružomberok – s. 217

Ržev – s. 206

Řím – s. 209, 301

Sezimovo Ústí – s. 293, 294

Sibiř – s. 229

Sicílie – s. 209

Skrýchov – s. 235, 269

Slovensko – s. 163, 197, 217

Sovětský svaz (viz **Rus, Rusko**) – s. 292, 305

Spojené státy americké (viz **Amerika**) – s. 174

St. Lô – s. 215

Stalingrad – s. 199, 205

Staroměstské náměstí – s. 196, 293

Staryj Oskol – s. 206

Stein-Krems – s. 200

Stockholm – s. 303

Strmilov – s. 149, 154, 184, 187, 246

Studánka Páně – s. 238

Studená – s. 134, 135, 136, 139, 140, 142, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 158, 160, 161, 166, 175, 176, 181, 185, 186, 187, 197, 198, 199, 200, 207, 208, 214, 215, 218, 223, 227, 228, 232, 235, 236, 240, 242, 247, 248, 249, 251, 255, 258, 261, 262, 263, 264, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 278, 279, 280, 281, 282, 284, 285, 288, 291, 292, 293, 296, 299, 300, 305

Světlá – s. 171

Sudety – s. 228

Sumrakov – s. 279

Sušak – s. 209

Šibený – s. 176, 215, 257, 280

Šumava – s. 197

Svatobořice – s. 243

Svatý Jan pod Skalou – s. 263

Švýcarsko – s. 214

Tábor – s. 304

Tarnapol – s. 214

Telč – s. 140, 161, 172, 178, 181, 184, 187, 227, 247, 261, 262, 272, 278, 279, 280, 281

Třebíč – s. 271

Třešť – s. 178

Turčianský sv. Martin – s. 217

Turín – s. 209

Uherský Brod – s. 215

Umaň – s. 214

Užhorod – s. 219

Václavské náměstí – s. 164

Varšava – s. 163

Vatikán – s. 168

Velký Pařezitý rybník – s. 242

Vídeň – s. 200, 214

Vídeňské Nové Město – s. 209

Vilnius – s. 216

Vinohrady – s. 225

Vlčnov – s. 215

Volčansk – s. 206

Vyškov – s. 228

Zahrádky – s. 138

Zákostelní rybník – s. 136, 238

Znojmo – s. 200

Želetava – s. 164

Žilina – s. 217